
1995

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO

Venäjää, Baltian maita ja muita siirtymätalouksia
koskevia keskeisiä taloustapahtumia vuonna 1995

SUOMEN PANKKI • BANK OF FINLAND
Idäntalouksien yksikkö • Unit for Eastern European Economies

Suomen Pankki / Idäntalouksien yksikkö
PL 160, 00101 HELSINKI
puh (90) 183 2268
fax (90) 183 2294 ja (90) 174 872

1995

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO

Venäjää, Baltian maita ja muita siirtymätalouksia
koskevia keskeisiä taloustapahtumia vuonna 1995

SUOMEN PANKKI • BANK OF FINLAND
Idäntalouksien yksikkö • Unit for Eastern European Economies

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 1

Ulkomaisen omistuksen uhkaan kiinnitetty huomiota Venäjällä. Venäjän varapääministeriksi ja valtionomaisuuskomitean puheenjohtajaksi marraskuussa nimitetyn Vladimir Polevanovin, 45, mukaan kasvava ulkomainen omistus Venäjän yksityistetyssä energia- ja metalliteollisuudessa uhkaa maan turvallisuutta. Erityisen huolissaan Polevanov on alumiini- ja puolustusteollisuuden yhtiöistä, joista ulkomaalaiset ovat hankkineet 15 % omistusosuuksia ja saaneet näin edustajiaan yhtiöiden johtokuntiin. Ministerin mielestä "väärin yksityistetty" teollisuus pitäisi lailla palauttaa valtion omistukseen. Uudelleen kansallistetun teollisuuden investointien rahoittamiseksi Polevanov ehdottaa tuontitullien korottamista.

Vaikka Venäjän duuma totesikin 9.12. päätöksessään, että 2,5 vuotta kestäneen sekkiyksityistämisen tulokset eivät tyydytä, duuman edustajat korostivat, ettei päätös merkitse pyrkimystä omaisuuden uudelleenkansallistamiseen. Segodnja-lehti toteaa ministeri Polevanovin asettavan kyseenalaiseksi omaisuuden koskemattomuuden Venäjällä ja olevan valmis unohtamaan puheet teollisuustuotannon elvyttämisestä, rakenneuudtoksesta ja ulkoisista investoinneista.

Venäjän inflaatio jatkui nopeana joulukuussa. Maan tilastokomitea on ilmoittanut kuluttajahintojen nousseen yli 16 prosenttia joulukuussa eli nopeimmin sitten viime tammikuun. Loka- ja marraskuussa kuluttajahinnat nousivat 14-15 prosenttia. Kesäkuukausina hidastuneen inflaation ansiosta kuluttajahintojen nousuksi vuoden 1994 aikana muodostui keskimäärin 10 prosenttia kuukaudessa eli kaiken kaikkiaan 220 prosenttia (vuoden 1993 aikana vastaava vuositaso inflaatio oli 840 prosenttia).

Vuonna 1994 erilaiset palvelut, joista osa oli aiemmin subventoituja, kallistuivat nopeasti alkusyksyyn asti (10-40 prosenttia kuukaudessa). Sen sijaan vuoden kolmen viimeisen kuukauden inflaatiolle oli ominaista ripeä elintarvikkeiden hintojen nousu (lähes 20 % kuukaudessa). Venäjän virallinen kuluttajahintaindeksi kattaa noin 400 hyödykettä, joiden hintoja seurataan eri puolilla maata. Viranomaiset julkaisevat säännöllisesti myös tiedot, jotka kuvaavat 19 tärkeimmän elintarvikkeen hintakehitystä.

Venäjän duuman yleispiirtein hyväksymä vuoden 1995 budjettiluonnos kytkeytyy ennusteeseen, jonka mukaan inflaatio on tänä vuonna keskimäärin 2-3 prosenttia kuukaudessa. Finanssiministeriö on ennustanut inflaation etenevän 12-14 prosentin kuukausivauhdilla vuoden ensimmäisen neljänneksen aikana ja talousministeriö on vastikään arvioinut kuukausi-inflaation jatkuvan 5-7 prosentin tasolla lähikuukausien aikana.

Moskovan valuuttapörssissä on otettu käyttöön kurssivaihteluiden enimmäisraja. 1.1.1995 alkaen sovelletun käytännön mukaisesti dollarin kurssin ei tule Moskovan valuuttapörssin (MICEX) yksittäisen kaupankäynti-istunnon aikana muuttua enempää kuin 10 prosenttia istunnon aloituskurssista. Ylärajan tullessa vastaan valuuttapörssi keskeyttää kaupankäyntinsä, minkä aikana pörssin johto tiedottaa tilanteesta keskuspankille saadakseen ohjeita.

Päätöksen uudesta käytännöstä on tehnyt Moskovan valuuttapörssi, joka ruplan kurssin laskettua yli 20 prosenttia viime lokakuun ns. mustana tiistaina ilmoitti pyrkivänsä parantamaan pörssi-istuntojen luotettavuutta. Pörssi on lisäksi päättänyt asettaa yksittäisten pankkien kaupan-käyntivolyyymille ylärajan, joka määräytyisi kunkin pankin pääoman mukaan, sekä perustaa jäsentensä yhteisen riskirahaston.

Venäläisiä yrityksiä pyritään saamaan maksukuriin. Presidentti Boris **Jeltsin**in antamalla asetuksella yrityksille on määrätty kolmen kuukauden enimmäisaika, jonka kuluessa tavarantoimitukset tulee maksaa. Viivästyneitä maksuja on määrä ryhtyä perimään Venäjän konkurssihallinnon ja tuomioistuinten avulla. Asetus astui voimaan 1.1.1995.

Venäläisten yritysten keskinäisistä veloista 40-50 prosenttia on erääntyneitä. Näiden erääntyneiden velkojen kokonaismäärä (ottamatta huomioon keskinäisiä kuittausmahdollisuuksia) on noin 10 prosenttia Venäjän vuoden 1994 BKT:sta ja viisinkertainen yritysten omiin rahavaroihin verrattuna.

Viron hallitus hyväksyi yksityistämishjelman vuodelle 1995. Yksityistämismviraston pääjohtajan Väino **Sarnetin** mukaan kyseessä on siirtymätalousmaiden radikaalein yksityistämishjelma. Alkaneena vuonna käynnistetään julkisia palveluita tuottavien laitosten yksityistäminen. Yksityistettävien yritysten listalla ovat mm. energiayhtiö Eesti Energia, valtion rautatiet, tietoliikenneyhtiö Eesti Telekom, valtiollinen vakuutusyhtiö Eesti Kindlustus, öljyliuskeyhtiö Eesti Põlevkivi, alkoholitehdas Liviko, laivanvarustamo Estonian Shipping Company ja Tallinnan satama.

Useimmat yrityksistä jaetaan ennen myyntiä pienemmiksi osiksi, jotka myydään erikseen. Tavoitteena on löytää kansainvälisellä tarjouskilpailulla enemmistöosakkuudesta kiinnostuneita investoijia. Osa osakkeista jää Viron valtiolle ja ne myydään myöhemmin yksityistämiskupongeilla väestölle. Myyntiprosessin arvioidaan kestävän kolme vuotta.

Viro on alkaneena vuonna saattamassa päätökseen teollisuuskohtien yksityistämistä; yhdeksäs ja viimeinen suuri kansainvälinen tarjouskilpailu 43 teollisuuslaitoksen ja tuotantoyksikön myymiseksi julistettiin joulukuussa. Vielä jäljellä olevat suuret teollisuuslaitokset tullaan myymään yksitellen.

Latvian keskuspankki on antanut määräyksiä luottolaitosten toiminnasta. Määräyksissä asetetaan mm. ehdot pankkitoimintaan oikeuttavan lisenssin antamiselle ja peruuttamiselle ja määritellään pankkien korkeimpien toimihenkilöiden kelpoisuusvaatimukset. Liikepankkien on oltava osakeyhtiömuotoisia ja niiden peruspääoman on oltava vähintään 2 miljoonaa latia (noin 17 miljoonaa markkaa). Pankin voivat perustaa latvialaiset tai ulkomaiset yksityishenkilöt tai vähintään kaksi vuotta toiminnassa olleet koti- tai ulkomaiset juridiset henkilöt. Enemmistön pankin hallintoneuvoston jäsenistä on oltava Latviassa vakinaisesti asuvia maan kansalaisia ja pankin korkeimpien toimihenkilöiden on osattava maan kieltä. Määräykset astuivat voimaan vuoden 1995 alusta.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 2

Tshetshenian sota pitkittyy ja lisää ristiriitoja Venäjällä. Parlamentti ei ole pystynyt painostamaan presidenttiä ja hallitusta muuttamaan politiikkaansa eikä itse Tshetsheniaa koskevien ongelmien käsittelyyn. Sodan kestäessä myös presidentin ja armeijan johdon ajatukset ovat kulkeneet eri teitä. Presidenttiä on arvosteltu kouluttamattomien nuorten sotilaiden lähettämisestä sotaan ja hänen määräämiään pommituskieltoja ei ole noudatettu. Puolustusministeri Pavel **Gra-tshoviin** kohdistuvan epäluottamuksen osoituksena presidentti, pääministeri ja parlamentin puheenjohtajat päättivät siirtää armeijan pääesikunnan puolustusministeriön alaisuudesta suoraan presidentin alaisuuteen. Yhdestä asiasta Venäjän kiistelevät osapuolet ovat kuitenkin edelleen yhtä mieltä: Tshetshenia on osa Venäjää.

Tshetshenian presidentti Dzohar **Dudajev** on kuukauden kestäneiden taistelujen jälkeen tuonut esiin myös rauhanomaisen ratkaisun mahdollisuuden. Hän ei kuitenkaan ole tuonut julki suunnitelmiaan Tshetshenian tulevan riippumattomuuden asteesta.

EU lykkää Venäjän kanssa tehtyjen uusien sopimusten voimaantuloa Tshetshenian tapahtumien vuoksi. EU:n komissio on esittänyt, että EU:n ja Venäjän ennen vuodenvaihdetta parafoimaa ns. väliaikaista kauppasopimusta ei toistaiseksi allekirjoiteta. Väliaikainen sopimus, jota ei tarvitse alistaa EU:n jäsenmaiden ratifioitavaksi, oli tarkoitus saattaa voimaan mahdollisuuksien mukaan jo tämän kuun aikana. Sopimus sisältää viime kesänä Korfun EU-huip-pukokouksen yhteydessä allekirjoitetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen ne osat, jotka koskevat EU:n ja Venäjän välistä tavarakauppaa (mm. tullevia, määrärajoituksia, kilpailua ja tekijänoikeuksia).

Mikään EU-maa ei ole julkisesti ehdottanut varsinaisten talouspakotteiden käyttämistä Venäjää vastaan Tshetshenian tilanteen ratkaisemiseksi ja EU-maiden johtajista ainakin Saksan liittokansleri Helmut **Kohl** ja Tasavallan Presidentti Martti **Ahtisaari** ovat todenneet vastustavansa tällaisia pakotteita. Tanska on kuitenkin ilmoittanut, ettei se ratifioi kumppanuus- ja yhteistyösopimusta ainakaan tämän vuoden ensipuoliskon aikana.

Venäjän hallitus vakuuttaa budjettitavoitteiden pitävän Tshetshenian sotatoimista huolimatta. Finanssiministeriölle on annettu aikaa tammikuun 18. päivään muuttaa budjetin menopuolta siten, että Tshetshenian sodan vaikutukset budjettiin tulevat otetuiksi huomioon. Finanssiministeri Vladimir **Panskovin** mukaan hallitus ei aio antaa periksi jo hyväksytystä budjettivajetta koskevas-ta tavoitteesta, joka on 7.7 prosenttia bruttokansantuotteesta. Viimeisimmän budjettiehdotuksen mukaan budjetin menot ovat noin 230 000 miljardia ruplaa (nykykurssilla 61 mrd. USD) ja tulot 160 000 miljardia ruplaa (42 mrd. USD). Panskovin mukaan myös puolustusmenot voidaan pitää ennallaan. Puolustusmenoihin on varattu 45 000 miljardia ruplaa (12 mrd. USD) eli noin viidennes budjetin menoista. Budjettivajeesta 58 prosenttia on tarkoitus rahoittaa ulkomai-silla luotoilla ja 42 prosenttia kotimaisella rahoituksella.

Tshetshenian sotatoimien budjettivaikutuksista ei ole saatavilla luotettavia arvioita, esimerkiksi missä määrin tuhoutunutta sotakalustoa ja -materiaalia on tarkoitus korvata uustuotannolla. Finanssiministeri Panskovin mukaan Tshetshenian jälleenrakentaminen tulee sotatoimien lakattua kuitenkin maksamaan 1.0-1.3 miljardia dollaria, mikä on noin 2-3 prosenttia budjetin menoista.

Sotatoimien aiheuttamien budjettimenojen lisäysten ohella myös maataloudelle on jo ehditty vaatia lisärahoitusta subventoitujen luottojen muodossa.

Venäjän rahoitusmarkkinoilla poikkeuksellisen paljon häiriötekijöitä. Erityisesti Tshetshenian sotaan ja budjettiepävarmuuteen liittyen ruplan kurssi on tasaisesti laskenut ja dollarilla saa nyt 3 757 ruplaa. Inflaatio-odotusten ja ruplaan kohdistuvien paineiden vuoksi keskuspankki on nostanut jälleenrahoituskorkonsa 180 prosentista 200 prosenttiin, minkä seurauksena esimerkiksi kuukauden pituisten luottojen korot nousivat edellisviikon 150-155 prosentista 170 prosenttiin.

Osakemarkkinoilla yleisen taloustilanteen lisäksi epävarmuutta lisäsi valtion omaisuuskomitean uuden johtajan Vladimir **Polevanov**in avoin hyökkäys nykyistä yksityistämishjelmaa vastaan. Polevanovin sanotaan ehdottaneen erityisesti alumiini- ja energiateollisuuden sekä sotilasteollisuuden yksityistämisen peruuttamista ja omaisuuden palauttamista valtiolle. Presidentti Jeltsinin talousneuvonantajan Aleksander **Livshitsin** mukaan suunnitteilla ei kuitenkaan ole yksityistämishjelman hidastaminen ja vielä vähemmän laajamittainen yksityistetyn omaisuuden kansallistaminen.

Kansainvälisillä velkamarkkinoilla Venäjän velkapapereiden arvo puolestaan laski Venäjän sisäisen tilanteen lisäksi siksi, että Meksikon taluskriisin seurauksena velkojat huolestuivat ylipäätään velallismaiden kyvystä selviytyä veloistaan. Vneshekonombankin dollarimääräisistä velkapapereista maksettiin vain reilut 20 % niiden nimellisarvosta ja myös finanssiministeriön uudempien velkapapereiden arvo laski siten, että esimerkiksi toukokuussa erääntyvistä velkapapereista maksettiin noin 65 % niiden nimellisarvosta ja pitkäaikaisimmista ensi vuosituhannen puolella erääntyvistä papereista vain noin 27 %.

Venäjä on uudistanut öljyvientisäännöksensä. Pääministeri Viktor **Tshernomyrdin**in uudenvuoden aattona allekirjoittaman hallituksen asetuksen mukaan öljyn ja öljytuotteiden vientikiintiöistä ja vientitoimitusten lisensointimenettelystä luovuttiin tämän vuoden alussa. Venäjän hallitus luopui myös ajatuksesta korvata vientikiintiöt kotimaisilla toimitusvelvoitteilla. Tällainen suunnitelma sisältyi vielä viime vaiheessa joihinkin asetuksen luonnoksiin, mutta sai osakseen vastustusta hallituksessa mm. varapääministeri Anatoli **Tshubaisil**ta sekä Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailmanpankin edustajilta. Uusi säännös ei mainitse nimeltä tähän asti käytettyä ns. erityisviejäjärjestelmää, mutta öljyn ja öljytuotteiden viejien täytyy edelleen olla ulkomaantalusministeriön rekisteröimiä. Öljyputkien ja tarvittaessa satamien kuljetuskapasiteetti on määrä jakaa yritysten kesken lähinnä niiden tuottaman öljymäärän mukaan, mistä koko öljyntuotantonsa vieneet yhteisyritykset ovat huolissaan.

Raakaöljyn vientitullia on samalla laskettu sen kaltaisesti kuin hallituksen luonnoksessa tämän vuoden valtion budjetiksi on esitetty. Uusi vientitulli (23 ECUa tonnilta aiemman 30 ECU:n sijasta) on voimassa vuoden ensimmäisen neljänneksen ajan. Lisäksi eräille öljynviejille myönnetty poikkeukset vientitullien maksamisesta oli tarkoitus jättää uusimatta niiden rautessa vuodenvaihteissa.

Uudistuksen on arvioitu nostavan öljyn hintaa Venäjällä. Presidentti Boris **Jeltsinin** viimekeväinen asetus oli määrännyt öljyvientiuudistuksen tapahtuvaksi kesällä, mutta huoli hinnannoususta ja öljypulan mahdollisuudesta Venäjällä sai viranomaiset lykkäämään uudistusta.

IMF ja Viron keskuspankki kumoavat devalvaatiohuhuja. Viron maaliskuussa pidettävien parlamenttivaalien vaalikamppailun käynnistyessä on julkisessa keskustelussa otettu esille kruunun mahdollinen devalvointi. IMF:n Tallinnan-edustajan Basil **Zavoicon** mukaan devalvaatiolle ei ole perusteita, sillä esimerkiksi viennin erittäin nopeana jatkuva kasvu on osoitus kilpailukyvystä. Lisäksi Viron viime vuosien länsimaita nopeampi inflaatio on koskenut lähinnä palveluita eikä niinkään teollisuustuotantoa. Myöskään vaihtotaseen kasvava vaje ei ole huolestuttava, koska tuonnista valtaosan muodostavat investointitavarat. Mikäli kilpailukyky jostakin syystä heikkenisi, johtaisi Virossa voimassa oleva currency board -järjestelmä automaattiseen sopeutukseen rahan tarjonnan ja korkojen kautta ilman tarvetta valuuttakurssimuutoksiin. Currency board -järjestelmään liittyy lisäksi se, että kotimaassa kierrossa olevalla rahalla on vähintään 100-prosenttinen valuuttakate, joten myöskään valuuttavarannon riittämättömyys ei voi olla syynä devalvaatioon.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 3

Venäjän poliittinen johto kieltää arvelut yksityistämishjelman hidastamisesta. Presidentti Boris **Jeltsin**, pääministeri Viktor **Tshernomyrdin** ja varapääministeri Anatoli **Tshubais** ovat vakuuttaneet Venäjän pysyvän reformilinjalla ja jatkavan nykyistä yksityistämishjelmaa. Lausunnoillaan poliittinen johto pyrkii hälventämään epäilyksiä talouspoliittisen linjan rajusta muutoksesta, jotka syntyivät uuden yksityistämismministeri Vladimir **Polevanov**in lausunnoista ja toimista. Edellisviikolla Polevanov ehdotti energia- ja alumiiniteollisuuden jälleenkansallistamista ja kielsi ulkomaisia neuvonantajia vierailemasta yksityistämismministeriössä. Presidentti Jeltsin moitti ankarasti Polevanovia ja sanoi hallituksen puuttuvan hänen toimiinsa.

Yksityistämisestä lasketaan kuluvana vuonna saatavan 2.3 miljardia dollaria, josta puolet palautetaan yritysten käyttöön ja lopustakin osa jaetaan paikallishallinnolle. Liittovaltion budjettitulojen kannalta yksityistäminen ei siten ole merkittävä rahoituslähde. Yksityistämisen toivotaan kuitenkin jatkossa selvästi vähentävän budjetin menoja yrityksille maksettavien tukien vähenemisen kautta. Pääosa yksityistämisestä saatavista tuloista tulee energiasektorilta. Varapääministeri Tshubaisin mukaan jo 75 % Venäjän pienteollisuudesta ja palvelusektorista on yksityisessä omistuksessa.

Tshetshenian sota vaarantaa länsimaisen rahoitusavun. Yhdysvaltain ulkoministeri Warren **Christopher** on varoittanut, että Tshetshenian sodan pitkittyminen saattaa vaikuttaa taloudellisen avun myöntämiseen Venäjälle. Amerikkalainen finanssimies George **Soros** puolestaan näkee Tshetshenian osana Venäjän poliittista ja taloudellista valtataistelua, jolla yritetään horjuttaa Venäjän länsisuhteita ja tehdä mahdolliseksi paluu suljettuun yhteiskuntaan. Soroksen mukaan Venäjän avun tulee olla sidottu ehdollisuuteen. Myös Euroopan unionin parlamentti ilmoitti, että jäsenmaiden hallitusten tulisi pidättäytyä kumppanuus ja yhteistyösopimuksen toimeenpanosta Tshetshenian tapahtumien johdosta.

Venäläisjoukot ovat vallanneet presidentinpalatsin Tshetshenian pääkaupungissa Groznyssa, ja presidentti Boris **Jeltsin** on ilmoittanut sotilaallisen vaiheen Tshetsheniassa olevan ohi.

Ruplan kurssi lähestymässä 4000 rajaa. Ruplan kurssin suhteellisen nopea lasku on jatkunut huolimatta keskuspankin valuuttojen myynnistä, keskuspankkikorkojen nostosta ja korotetuista talletusten reservivaatimuksista. Viimeisimmän noteerauksen mukaan (MICEX) dollarilla sai 3 916 ruplaa, joten rupla on viikossa heikentynyt reilut 4 % suhteessa dollariin.

Alustavat tiedot Venäjän talouskehityksestä vuonna 1994 on julkaistu. Tilastokomitean tietojen mukaan Venäjän BKT pieneni 12 % vuodesta 1993 ja teollisuustuotanto väheni 21 %. Maataloustuotanto laski tammi-syyskuussa 1994 5 %. Tilastokomitea toteaa rahoitus- ja pankkipalvelujen kasvaneen noin kolmanneksella ja kaikkiaan palvelualat tuottivat vuonna 1994 puolet BKT:sta. Valtionsektorin osuus BKT:sta oli vajaat 40 % ja yksityisyriyten osuus noin neljännes.

Vuoden 1994 mittaan tuotannon väheneminen Venäjällä pysähtyi. Tilastoitu BKT:n volyymi kasvoi hieman vuoden toisella ja kolmannella neljänneksellä ja teollisuustuotanto lisääntyi kesän loppupuolelta selvästi.

Työttömien määrä oli tilastokomitean kirjoissa 5.3 miljoonaa henkilöä vuoden 1994 lopussa ja lisääntyi vuoden aikana 1.5 miljoonalla henkilöllä. Työttömien osuus työvoimasta oli vuoden lopussa 7 % (vuotta aiemmin 5 %).

Valtion budjettivaje syveni viimeisellä neljänneksellä 14 prosenttiin BKT:sta. Työntekijöiden keskipalkka nousi vuoden 1993 lopusta vuoden 1994 loppuun mennessä 135 %, josta 20 % kertyi joulukuussa. Rahan määrä (M2 eli käteisraha sekä käteis- ja aikatalletukset) lisääntyi vuoden 1994 aikana 185 %. Kuluttajahinnat nousivat samana ajanjaksona hieman yli 200 %. Joulukuussa rahan määrän kuukausikasvu kiihtyi 10 prosenttiin.

Venäläisten pankkien toimintaa koskevat säännökset tiukentuvat. Tuoreimmat määräykset liittyvät ruplan kurssin alkaneena vuonna voimistuneeseen laskuun. Venäjän keskuspankki velvoitti tällä viikolla pankit pienentämään avoimia valuuttapositioitaan 30 prosentilla. Lisäksi käyttöön otettiin pankkien valuuttatilejä koskeva varantovaatimus, jonka mukaan 2 % valuuttatilien varoista on vaihdettava rupliksi, jotka talletetaan keskuspankkiin. Nykyinen 20 prosentin yleinen varantovaatimus puolestaan porrastetaan siten, että pankkien tulee tallettaa esim. alle 30 päivän veloistaan keskuspankkiin 22 % ja yli 90 päivän veloistaan 10 %. Sitä vastoin keskuspankki on kumonnut viime viikolla levinneet yksityishenkilöiden valuuttatilien jäädyttämistä koskeneet huhut, jotka johtivat lukuisien valuuttatilien tyhjenemiseen ja ruplan jyrkempään luisuun.

Venäläisten pankkien oikeudelle vastaanottaa yksityishenkilöiden talletuksia asetettiin ehtoja 1.1.1995 alkaen. Pankkien oman pääoman tulee kuluvan vuoden loppuun mennessä kattaa po. talletukset. Perustettavia pankkeja koskee mm. se, että ne saavat luvan talletusten vastaanottoon vasta ensimmäisen toimintavuotensa jälkeen ja julkaistuaan tilinpäätöksensä. Samoin tämän vuoden alusta muutettiin pankkien velvoitetta ylläpitää varantoja luottotappioiden varalta. Nyt pankkien saatavat jaetaan viiteen riskiryhmään sen mukaan, miten ne on katettu vakuuksilla ja miten pahasti ne ovat erääntyneet. Riskiryhmiä koskevat varantovaatimukset vaihtelevat 2 ja 100 prosentin välillä.

Viron inflaatio nopeutui viime vuonna, Latvian ja Liettuan inflaatio hidastui. Kansainvälisen valuuttarahaston mukaan Baltian maissa on vuoden 1994 aikana saavutettu alhaisimmat inflaatiolukemat verrattuna muihin entisen Neuvostoliiton maihin.

Viron virallisten tilastojen mukaan maan inflaatio vuoden 1994 aikana oli 42 %. Vastaava edellisen vuoden inflaatio oli 35 %. Latvian ja Liettuan inflaatiot maiden virallisten tilastojen mukaan olivat vuonna 1994 26 % ja 45 %. Vuonna 1993 vastaavat inflaatioluvut olivat 35 % ja 189 %.

IMF:n tekemien arvioiden mukaan entisistä Neuvostoliiton tasavalloista teollisuustuotannon kasvu oli suurin Baltian maissa vuonna 1994. Teollisuustuotanto kasvoi Virossa 6 %, Latviassa 4 % ja Liettuassa 2 %. Pääsääntöisesti teollisuustuotanto on ollut laskussa entisen Neuvostoliiton maissa. Baltian maiden lisäksi kasvua on ollut ainoastaan Armeniassa (2 %).

Latvian ja Liettuan keskuspankit kumoavat devalvaatiohuhuja. Viron tapaan myös Latviassa ja Liettuassa on liikkunut huhuja maiden valuuttojen devalvoimisesta. Latviassa Latin kurssi on epävirallisesti sidottu SDR:ään ja Liettuassa on Viron tapaan currency-board järjestelmä. Keskuspankit kieltävät tarpeen devalvoiteihin.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 4

Venäjän parlamentin alahuone duuma lisäsi budjettimenoja ja hyväksyi vuoden 1995 budjetin. Budjettiluonnos läpäisi duumassa toisen käsittelyn 25. tammikuuta äänin 269-90. Ennen budjetin hyväksymistä parlamentti kuitenkin lisäsi hallituksen luonnoksen budjettimenoja hyväksymällä minimipalkkojen korottamisen nykyisestä 20 500 ruplasta (5 USD) 54 100 ruplaan (14 USD). Minimipalkalla ei juuri kukaan työskentele, mutta korotus heijastuu valtionsektorin muihin palkkoihin ja sosiaalimenoihin. Duuman budjettikomitean puheenjohtajan Mihail **Zadornov**in mukaan budjettimenot kasvavat palkkojen korotuksen seurauksena noin 30 000 miljardia ruplaa (7 mrd. USD), mikä on noin 3 % arvioidusta BKT:sta. Eräiden laskelmien mukaan kokonaisvaikutukset voivat olla jopa kaksi kertaa tätä suuremmat. Ilmoitettu budjettivaje kasvoi kuitenkin hallituksen esittämästä 7.7 prosentista vain 7.9 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Epäselvää on, leikattiinko muita budjettimenoja vai lisättiinkö budjetin tuloja, jotta vaje saatiin pysymään lähellä hallituksen esitystä. Finanssiministeri Vladimir **Panskov**in mukaan valtiontalous joutuu katastrofaaliseen tilanteeseen, ellei parlamentin ylähuone liittoneuvosto tai presidentti kumoa palkkojen nostoa.

Venäjä voi päästä sopimukseen Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa aikaisintaan maaliskuussa. Kansainvälisen valuuttarahaston missio palasi 26. tammikuuta Moskovasta, jossa se neuvotteli Venäjän valmiusluottojärjestelystä. Virallisia kannanottoja neuvotteluista ei ole julkaistu, mutta sopimuksen tiellä uskotaan edelleen olevan ainakin Tshetshenian sodasta ja palkkojen korotuspäätöksestä johtuvat budjettiepävarmuudet. Valuuttarahasto on myös huolestunut verotulojen kehityksestä ja erityisesti hallituksen yrityksille myöntämistä erilaisista verohelpotuksista. Viimeksi 25. tammikuuta julkaistiin asetus, jolla suurille yhteisyrityksille myönnetään tuontiverohelpotuksia.

Venäjän valmiusluotto nousee esille myös G7-maiden kokouksessa Torontossa 3.-4. helmikuuta. Venäläisten viranomaisten mukaan sopimukseen pääsy ennen maaliskuuta on epätodennäköistä.

Venäjän yksityistämisministeri syrjään. Venäjän varapääministerinä ja valtionomaisuuskomitean puheenjohtajana vasta kolmatta kuukautta toiminut Vladimir **Polevanov**, 45, erotettiin tehtävistään. Polevanov esitti äskettäin hallituksen linjasta poikkeavia käsityksiään Venäjän yksityistämisestä. Hänet nimettiin presidentin alaisen valvontayksikön varapäälliköksi.

Dollarin arvo yli 4 000 ruplaa. Torstaina 26. tammikuuta ruplan arvo Moskovan valuuttapörssissä (MICEX) laski 4 004 ruplaan dollarilta. Ruplan arvo laski, vaikka rahapolitiikkaa on kiristetty ja korkeista tuotoista johtunut valtion velkapapereiden kysyntä on pitänyt ruplamarkkinoiden likviditeettitilanteen suhteellisen kireänä.

Venäjän tilastojen mukaan maan ulkomaankauppa (pl. IVY-maat) kasvoi 7 % vuonna 1994. Vienti kasvoi yli 8 % ja tuonti runsaat 5 %. Viennin arvo oli 48 mrd. dollaria ja tuonnin arvo 28 mrd. dollaria, joten tilastoitu kauppatase osoitti 20 mrd. dollarin ylijäämää (17-18 mrd. dollaria vuonna 1993). Venäjän todellinen kauppaylijäämä on kuitenkin pienempi, koska erityisesti tuontia jää jatkuvasti tilastoimatta.

Viennissä energian ja polttoaineiden osuus oli 45 % (47 % vuonna 1993) ja metallien ja metallituotteiden osuus 20 % (16 %). Raakaöljyn ja maakaasun vientihinnat laskivat noin 5 % vuodesta 1993, mutta niiden vientimäärät Venäjältä lisääntyivät 12-14 %. Venäjä vei raakaöljyä IVY-maiden ulkopuolelle 90 milj. tonnia eli 28 % tuotannostaan ja maakaasua 110 mrd. m³ eli 18 % tuotannostaan.

Koneiden ja laitteiden osuus tuonnista säilyi ennallaan (34 % vuonna 1993). Sen sijaan elintarvikkeiden ja niiden raaka-aineiden osuus kasvoi 29 prosenttiin tuonnista (22 %) ja TEVA-tuonnin osuus väheni 7 prosenttiin (14 %).

Venäjän tuonti läntisistä teollisuusmaista kasvoi 20 %. Näiden maiden osuus Venäjän viennistä oli 67 % ja tuonnista 69 % (noin 60 % vuonna 1993 niin viennin kuin tuonnin osalta). Kehitysmaiden osuus tuonnista Venäjälle väheni 13 prosenttiin (17 %) ja entisten SEV-maiden osuus 9 prosenttiin (11 %). Venäjän tärkeimpiä kauppakumppaneita IVY-maiden ulkopuolella olivat vuonna 1994 Saksa (osuus 13 %), USA (7 %), Iso-Britannia ja Italia (6 %) sekä Kiina, Hollanti, Sveitsi, Suomi ja Japani (4-5 %).

Viron parlamenttivaalit lähestymässä. Määräaika maaliskuussa pidettävien parlamenttivaalien ehdokasasettelulle päättyi 19. tammikuuta. Ehdokkaita on yhteensä vajaat 1400, joista enemmistö edustaa seitsemää vaaliliittoa ja yhdeksää erillistä puoluetta. Eniten ehdokkaita asetti Maaseutuliiton ja Kokoomuksen vaaliliitto ja toiseksi eniten nykyisin päähallituspuolueena olevan Isänmaa-puolueen ja Kansallisen itsenäisyyden puolueen vaaliliitto. Muita suuria vaaliliittoja ovat Demokraattisen työväenpuolueen (entiset kommunistit) ja Maanvuokraajien oikeuspuolueen vaaliliitto ja Maltilliset eli Maakeskuspuolueen ja sosiaalidemokraattien muodostama vaaliliitto.

Erillisistä puolueista eniten ehdokkaita asettivat Edgar Savisaaren johtama Viron keskustapuolue ja Siim Kallaksen johtama Uudistuspuolue.

Tammikuussa tehdyn mielipidetutkimuksen mukaan 28 % äänestäjistä kannattaa Maaseutuliiton ja Kokoomuksen vaaliliittoa. Vaaliliiton suurimmat ehdokassuosikit ovat Viron entinen presidentti **Arnold Rüütel** sekä maan entinen pääministeri **Tiit Vähi**. Toiseksi suurimman kannatuksen, 14 %, saivat Maltilliset. Keskustapuoluetta kannatti 12 %, ja Uudistuspuoluetta 9 %.

Viron parlamenttivaalit pidetään 5. päivänä maaliskuuta. Parlamenttiin pääsy edellyttää puolueilta ja vaaliliitoilta vähintään viiden prosentin kannatusta. Parlamenttiin valitaan 101 kansanedustajaa.

Ukraina ja Venäjä tekivät sopimuksen Ukrainan veloista Venäjälle sekä uuden kauppasopimuksen. Ukrainan on tarkoitus maksaa velkansa Venäjälle vuoden 1995 aikana lukuun ottamatta vanhoja 4 mrd. dollarin velkoja, joiden maksuaikataulusta aiotaan sopia 15.2. mennessä. Veloista 1.7 mrd. dollaria on maksamattomia energiatoimituksia. Ukrainan velkojen vakautus avasi tien Venäjän kanssa tehdyille kauppasopimukselle, jonka pohjalta Venäjä toimittaa Ukrainalle tänä vuonna mm. 11 milj. tonnia raakaöljyä.

Sloveniassa siirtymätalouksien korkein kansantulo asukasta kohden. The Economist Intelligence Unitin julkaisemien tietojen mukaan ostovoimapariteetteihin perustuva kansantulo asukasta on Sloveniassa lähes 10 000 USD. Seuraavana tulee Tshekinmaa, jossa vastaava luku on noin 8 000 USD. Unkarissa, Puolassa, Virossa, Slovakiassa ja Latviassa kansantulo asukasta kohden on reilut 5 000 USD ja Liettuassa sekä Venäjällä hieman alle 5 000 USD. Romania on näistä maista selvästi köyhin sen kansantuloindikaattorin jäädessä alle 3 000 dollarin.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 5

Keskuspankkia ja liikepankkeja tyydyttävät muutokset Venäjän pankkilaikoihin. Duuma hyväksyi kaksi vuotta työn alla olleet muutokset sekä lakiin keskuspankista että lakiin pankeista ja pankkitoiminnasta. Keskuspankkilain keskeiset muutokset ovat suurelta osin entisen finanssiministerin Boris **Fjodorov**in käsialaa. Muutokset mm. kieltävät keskuspankkia myöntämästä luottoa hallitukselle budjettivajeen rahoittamiseen, samoin kuin tilittämästä keskuspankin voittoa liittobudjettiin ennen kuin pankin johtokunta on vahvistanut vuosiraportin. Tosin kuluvan vuoden budjettiluonnoksessa keskuspankin voitto on jo sisällytetty budjetin tuloihin. Keskuspankki pysyy edelleen duuman valvonnassa, mutta muutokset korostavat sen taloudellista riippumattomuutta: keskuspankki ei ole vastuussa valtion velvoitteista ja rahoittaa itse omat menonsa.

Pankkilakiin kirjattiin nyt virallisesti ulkomaalaispankkien toimintaa rajoittava määräys. Duuma vahvistaa keskuspankin esityksestä ulkomaalaispääoman kulloisenkin kiintiön Venäjän pankkipääomassa. Ilman tätä määräystä agraari-puolue ja kommunistit eivät olisi lakia hyväksyneet. Muutosten myötä liikepankit saavat nyt toimia virallisesti arvopaperimarkkinoilla. Uuden lain mukaan keskuspankki ei voi takautuvasti muuttaa pankkien minimiosakepääomavaatimusta. Samoin muutoksilla poistetaan aikaisempi määräys, jolla asiakkaan valuuttatili-en lukumäärä rajoitettiin yhteen.

Presidentti Jeltsin käytti veto-oikeuttaan estämään kiistellyt eläkkeiden korotukset. Tammikuun 25. päivänä budjetin hyväksymisen yhteydessä parlamentin alahuone hyväksyi lain minimipalkkojen ja -eläkkeiden korottamisesta lähes kolminkertaisiksi. Korotukset heijastuisivat toteutuessaan myös muihin palkkoihin ja eläkkeisiin ja niiden katsottiin romuttavan täysin hallituksen budjettivajetta koskevat tavoitteet. Maanantaina 30. tammikuuta presidentti Jeltsin jätti ainakin eläkkeitä koskevan lakialoitteen hyväksymättä ja palautti sen takaisin duumaan. Jeltsin ehdottaa eläkkeiden korottamista kaksi kertaa nykyistä suuremmiksi ja lakiesitykseen sisältyneen eläkkeiden indeksisidon-naisuuden poistamista.

Vilkasta keskustelua ruplan kiinteästä vaihtokurssista. Venäjän keskuspankin vt. pääjohtaja Tatjana Paramonova totesi venäläis-ranskalaisessa rahapoliitiikkakokouksessa, että keskustelu kiinteään tai kelluvan ruplakurssin paremmuudesta käy kiihkeänä. Ensimmäinen varapääministeri Anatoli **Tshubais** kertoi Davosin talousfoorumille, että asiaa tutkitaan, mutta kiinteä kurssi ei ole todennäköinen lähitulevaisuudessa, koska sen edellytykset puuttuvat: inflaatio on liian nopea, valuuttavaranto riittämätön ja budjettivaje liian suuri. Tshubaisin linjoilla ovat myös talusministeri Jevgeni **Jasin** ja keskuspankin varapääjohtaja Aleksandr **Handrujev**, jonka mukaan keskuspankki ei suunnittele kiinteään kurssiin siirtymistä. Taloudellisen analyysi-instituutin johtaja, pääministerin entinen taloudellinen avustaja Andrei **Illarionov** on kuitenkin sitä mieltä, että kiinteään ruplakurssin edellytykset ovat jo olemassa ja että kiinteä kurssi on ainoa radikaali keino budjettivajeen saamiseksi hallintaan.

Venäjän uusi yksityistämisministeri. Venäjän valtionomaisuuskomitean vt. puheenjohtajaksi nimitettiin komitean ensimmäinen varapuheenjohtaja Pjotr **Mostovoi**.

Venäjän ja Puolan sopimus keskinäisten velkojen kumoamisesta parantaa Venäjän kuvaa velallisena. Maanantaina 31. tammikuuta allekirjoitetulla sopimuksella maiden SEV-aikaisten kauppojen perua olevat saamiset ja velat kumottiin niin, että Venäjälle jäi maksettavaa Puolalle vain 20 miljoonaa dollaria. Sopimuksen katsotaan osoittavan, että Venäjä pyrkii samaan järjestykseen ja hoitamaan sekä velkansa että saamisensa.

Venäjä, Valko-Venäjä ja Kazakstan sopivat tulliuunionin asteittaisesta muodostamisesta. Lauantaina 28. tammikuuta kolmen maan pääministerit sopivat maiden väliseen tulliuunioniin siirtymisestä kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa maat yhdenmukaistavat ulkomaankauppajärjestelmät ja tullisäännökset ja toisessa vaiheessa maat liittyvät muodollisesti tulliuunioniksi. Ensimmäisen vaiheen mukainen järjestelmien yhdenmukaistaminen on tarkoitus viedä läpi kuluvan vuoden ensimmäisen puoliskon aikana. Venäjän tullikomitean johtajan Anatoli **Kruglovin** mukaan Venäjä ei kuitenkaan aio poistaa tulleja Valko-Venäjältä ja Kazakstanilta ennenkuin näiden tullilainsäädäntö vastaa Venäjän lainsäädäntöä. Venäjä hyväksyi tullinimikkeistön ja lain tullitariffeista vuonna 1993, mutta Valko-Venäjä ja Kazakstan eivät Kruglovin mukaan vielä ole hyväksyneet kyseisiä säännöksiä.

Pääministeri Viktor **Tshernomyrdinin** mukaan maat muodostavat IVY:n sisällä vahvan ytimen talousliittoa ajatellen. Maat vahvistivat uudistusten perustuvan markkinatalouden periaatteille. Samassa yhteydessä maat vahvistivat aikaisemmat sitoumukset yhdessä puolustaa maiden rajoja.

Liettualle suosituuksiasema Venäjän ja Liettuan välisessä kaupassa. Liettua ja Venäjä ovat päässeet sopimukseen venäläisen sotakaluston ja sotilaitten kuljetuksesta Liettuan kautta Kaliningradin alueelle. Sopimusta vastaan Venäjä on myöntänyt Liettualle suosituuksiaseman maiden välisessä kaupassa. Tammikuussa voimaanastunut Liettuan ja Venäjän välinen sopimus allekirjoitettiin jo vuonna 1993, mutta Venäjän parlamentti ei ratifioinut sitä. Suosituuksikohtelu merkitsee Venäjän soveltamien kaksinkertaisten tullien poistamista tuonnilta.

Myös Latvia ja Viro ovat allekirjoittaneet vuonna 1992 suosituuksiasemaa koskevan kauppasopimuksen Venäjän kanssa. Latvian ja Venäjän välinen sopimus astui voimaan vuoden 1994 kesäkuussa. Sen sijaan Viron ja Venäjän välinen sopimus on vielä ratifioimatta.

Latviasta Euroopan neuvoston jäsen. Latvia hyväksyttiin yksimielisesti Euroopan neuvoston jäseneksi 31. tammikuuta. Euroopan neuvoston neuvostantavan yleiskokouksen päätös vaatii vielä Euroopan neuvoston ministerikomitean vahvistuksen. Ministerikomitean on määrä kokoontua seuraavan kerran helmikuun alussa. Latvia on Euroopan neuvoston 34. jäsen. Viro ja Liettua hyväksyttiin neuvoston jäseniksi vuonna 1993.

Unkarissa poikkeuksellisen suuria talouspoliittisia vaikeuksia. Unkarin finanssiministeri Lazlo **Bekesin** ero tammikuun lopulla hallituksen yksityistämispoliitikasta syntyneen kiistan seurauksena on synnyttänyt epäilyjä, että uudistusvauhti Unkarissa hidastuu entisestään ja populistisen politiikan seurauksena maa ajautuu vielä nykyistä huonompaan tilaan. Jo nyt maan tilanne on erittäin huolestuttava, sillä budjettivaje suhteessa bruttokansantuotteeseen oli vuonna 1994 lähes 8 %, vaihtotasevaje on kasvanut lähes 4 mrd. dollariin ja maan valuuttaan kohdistuu suuria devalvaatiopaineita.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 6

Venäjä ja kansainvälinen valuuttarahasto eivät päässeet sopuun valmiusluottojärjestelystä. Kansainvälisen valuuttarahaston johtajan Michel **Camdessus**in mukaan valuuttarahasto ei vielä ole vakuuttunut siitä, että tilanne Venäjällä olisi sellainen, että pitkään valmisteltu 6.2 mrd. dollarin valmiusluottosopimus voitaisiin hyväksyä. Valuuttarahaston neuvottelijat palasivat neuvotteluista Moskovasta 7. helmikuuta. Sopimuksen esteenä nähdään olevan ainakin kaksi vaikeaa ongelmaa. Ensimmäkin valuuttarahaston mielestä Venäjän valtiontalouden todellinen alijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen on 4 prosenttiyksikköä liian suuri ja tämä vaje pitäisi kattaa verotuloja lisäämällä tai menoja pienentämällä. Toinen este on selkeän, korkean tason poliittisen tuen puuttuminen vakautusohjelmalta, jota on valmisteltu lähinnä finanssiministeriön kanssa. Venäjä ei esimerkiksi ole onnistunut panemaan täytäntöön valuuttarahastolle aiemmin lupaamaansa öljyviennin liberalisointia. Venäläisten mukaan valmiusluottojärjestelyyn liittyvät neuvottelut jatkuvat parin viikon kuluttua.

Venäjän hiilikaivosmiehet varoituslakossa. Noin 600 000 hiilikaivosmiestä osallistui keskiviikkona päivän varoituslakkoon. Kaivosmiehet peräivät hallitukselta useiden kuukausien palkkarästejään, yhteensä 1 300 mrd. ruplaa (yli 300 milj. USD). Hiiliteollisuuden ammattiliitto vaatii alalle tänä vuonna valtion tukea 14 000 mrd. ruplaa (3 mrd USD), mutta valtionbudjetti lupaa vain 6 300 miljardia. Kaivosmiehet uhkaavat ryhtyä poliittiseen lakkoon maaliskuun alusta, ellei heidän vaatimuksiinsa suostuta. Lakkolaiset vaativat myös takuita, että kaivoksia ei suljeta. Maailmanpankki on asettanut 600 milj. dollarin luottonsa ehdoksi 80 kaivoksen sulkemisen viiden vuoden aikana. Kaivosmiesten mielestä tahti on aivan liian kova. Venäjän taloudesta vastaava varapääministeri Anatoli **Tshubais** matkustaa Rostoviin rauhoittamaan alueen 76 000 kaivosmiestä, jotka ovat olleet lakossa jo toista viikkoa. Muistissa ovat vielä Neuvostoliiton hajoamiseen osaltaan vaikuttaneet kesän 1991 kaivoslakot.

Venäjän kuukausi-inflaatio kiihtyi joulukuun 16.4 prosentista 17.8 prosenttiin tammikuussa.

Venäjän osakemarkkinoiden rekisteröintikäytäntö pyritään selkeyttämään. Hallituksen osakemarkkinakomission puheenjohtaja Dimitri **Vasiljevin** mukaan kaikki Venäjän osakerekisterit tarkastetaan toukuun alkuun mennessä. Vasiljevin komissio työskentelee myös perustaakseen riippumattoman keskusrekisterin, jolla olisi toimipisteet 15 tärkeimmässä osakekaupan keskuksessa kuten Moskovassa, Pietarissa, Novosibirskissa, Jekaterinburgissa ja Vladivostokissa. Vasiljevin mukaan komissio ja finanssiministeriö selventävät myös ulkomaalaisten asemaa osakemarkkinoilla niin, että ulkomaisia sijoittajia ei voida diskriminoida suhteessa venäläisiin sijoittajiin.

Nykyisen lainsäädännön mukaan kaikkien yli 1 000 osakkeenomistajan yritysten on annettava osakerekisterin pito riippumattomalle rekisterin pitäjälle. Lakia ei kuitenkaan noudateta ja yritysten johto syyllistyy usein rekisteritietojen salaamiseen ja jopa niiden vääristelyyn. Venäjällä omistusoikeus yrityksiin perustuu juuri osakerekistereissä oleviin tietoihin eikä osakekirja sinällään riitä todisteeksi omistusoikeudesta.

Venäjän uusi ministeri. Venäjän yksityistämisestä vastaavan valtion omaisuuskomitean uudeksi puheenjohtajaksi nimitettiin uudistusmielinen Sergei **Beljajev**, 40, joka toimi aiemmin omaisuuskomitean varapuheenjohtajana ja sen alaisen konkurssiviraston johtajana.

Moskovan kaupunki sai lisää valtaa yksityistämisprosessissa. Presidentin asetuksella Moskovan kaupunki saa jatkossa itse määrätä moskovalaisten yritysten huutokauppahinnan. Yksityistämisestä saatavista tuloista kaupunki saa 51 % käytettäväksi yritysten uudistamiseen. Uusi asetus ei kuitenkaan ratkaise kysymystä maan yksityistämisestä. Nykyisen käytännön mukaan maata voidaan ainostaan vuokrata korkeintaan 49 vuodeksi. Uuden asetuksen myötä Moskova saa kuitenkin erikoisaseman muihin Venäjän alueisiin nähden.

Venäjän viljantuonnin tarve jyrkässä laskussa. Vuonna 1994 Venäjä toi viljaa enää 2 milj. tonnia, kun tuonnin määrä vielä vuonna 1993 oli 11 milj. tonnia. Tuonnin määrä on laskenut siitä huolimatta, että viljan tuotanto laski viime vuonna 81 milj. tonniin edellisvuoden 99 milj. tonnista. Varapääministeri Oleg **Davidovin** mukaan Venäjä ei vuonna 1995 osta viljaa eikä siten tarvitse luottoja tähän tarkoitukseen. Maataloudesta vastaavan varapääministeri Aleksander **Zaverjuhan** mukaan kuluvana vuonna Venäjä tuo mahdollisesti pari miljoonaa tonnia viljaa.

Venäjän armeijalla paljon ongelmia. Ensinnäkin, armeijan kylmän sodan kaudella luotu strategia ja organisaatio ovat vanhentuneita. Tästä syystä myöskään uutta tekniikkaa ja parempaa aseistusta ei pystytä hyödyntämään. Toiseksi, kurinalaisuus ei enää kuulu edes kenraalien hyveisiin ja kutsuntoihin saapuu vain murto-osa asevelvollisista. Kolmanneksi, ulkomailta kotiutettujen joukkojen uudelleen sijoittaminen ja armeijan eläkeläisten olojen järjestäminen ovat osoittautuneet ongelmalliseksi. Neljänneksi, varsinaisen armeijan miesvahvuus on edelleenkin liian suuri, n. 2,2 miljoonaa miestä. Presidentti Boris **Jeltsin** on asettanut tavoitteeksi vahvuuden supistamisen 1,5 miljoonaan mieheen. Armeijan lisäksi on aseissa n. 800 000 sisäministeriön, rajavartioston ym. erikoisjoukkojen miestä. Viidenneksi, puolustusmenot vievät valtion budjetista edelleenkin noin viidenneksen. Puolustusbudjetin sisällön salaisuus vaikeuttaa varojen käytön valvontaa parlamentissa, mikä saattaa johtaa väärinkäyttöksiin armeijan piirissä.

Latvian parlamentti on hyväksynyt verotusta koskevan uuden lain. Laki on perustana maan uudelle verotuslainsäädännölle, ja se astuu voimaan huhtikuun ensimmäisenä päivänä.

Uusi laki rajoittaa liiketoiminnassa käteisellä tehtävien rahansiirtojen määrän 3000 latiin (eli noin 26000 markkaan). Tätä suuremmat summat on maksettava tilisiirtoina. Kaikkien yli 1000 latin suuruisten käteismaksujen tulee näkyä veroilmoituksessa.

Uusi verolaki koskee myös yksityisiä henkilöitä, joiden tulee tehdä tuloistaan selvitys veroviranomaisille. Mikäli henkilö on tienannut yli 4000 latia vuoden 1994 aikana tulee tämän laatia tarkka selvitys tuloistaan. Muussa tapauksessa riittää pelkkä tulojen suuruutta koskeva lausunto. Myöhästyneet tai perimättä jääneet verot voidaan lain mukaan vähentää suoraan asianomaisen henkilön tililtä.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 7

Presidentti Jeltsin piti kansakunnan tilaa käsittelevän tärkeän puheen. Torstaina 16. helmikuuta Venäjän parlamentin molemmille kamareille pitämässään vuosittaisessa puheessa presidentti **Jeltsin** (64) asetti vuodelle 1995 kuusi keskeistä tavoitetta. Ensimmäinen tavoite on valtion vahvistaminen ja ihmisoi-keuksien sekä demokratian turvaaminen. Toinen asia Jeltsinin prioriteettilistalla on rauhan palauttaminen Tshetsheniaan. Kolmas prioriteetti on tuskallisen talousuudistuksen ja Tshetshenian kriisin horjuttaman yhteiskuntasovun varmistaminen. Neljäntenä kohtana on talousuudistusten jatkaminen ja samalla niiden tekeminen yhteiskunnallisesti hyväksyttävimmiksi. Viides tavoite liittyy laki- ja oikeusjärjestelmän toimivuuden parantamiseen. Kuudes asia on joulukuussa 1995 järjestettävien parlamenttivaalien sekä kesällä 1996 järjestettävien presidentin-vaalien toteuttaminen aikaisemmin suunnitellulla tavalla.

Tshetshenian kriisiin liittyen Jeltsin ei osoittanut mitään katumisen merkkejä, vaan puolusti noudatettua linjaa sanomalla, että 'valtio voi, ja sen pitää, käyttää sille annettuja voimakeinoja itsemääräämisoikeuden, itsenäisyyden ja yhtenäisyyden säilyttämiseksi'. Jeltsin puolusti tavallisten sotilaiden tekemää työtä, mutta kritisoi komentajia huonosta valmistelusta ja johtamisesta nimeämättä kuitenkaan ketään päävastuulliseksi epäonnistumisista. Jeltsinin mukaan armeija pitää kuluvana vuonna uudelleenjärjestää siten, että taisteluvalmiutta nostetaan ja armeijan eri osastojen välistä koordinoitua parannetaan.

Talouspolitiikkaa käsittelevässä osassa Jeltsin painotti inflaation hidastamista ja investointi-ilmapiirin parantamista tulevaisuuden kasvupohjan varmistamiseksi. Samalla hän korosti ulkomaisten investointien tärkeyttä ja tarvetta integroida Venäjän talous maailmantalouteen. Jeltsin puhui kuitenkin hyvin yleisellä tasolla eikä antanut yksityiskohtaisia näkemyksiä siitä, miten tavoitteet saavutetaan. Osin puheen sisältö oli myös ristiriitainen, sillä inflaation vastustamisen lisäksi Jeltsin vaati tukea maataloudelle ja teollisuudelle.

Venäjän ulkopolitiikkaan ei ole puheen perusteella luvassa suuria muutoksia ja Venäjä pyrkii 'johdonmukaisella ja käytännöllisellä politiikalla realistisiin suhteisiin kaikkien maiden kanssa'. Yhdysvallat säilyy ulkopolitiikan keskeisenä suuntana. Jeltsin kuitenkin tuomitsi selkeästi Naton suunnitelmat nopeasta laajenemisesta Itä-Eurooppaan. Jeltsinin mukaan Venäjällä ei ehdottomasti ole mitään sellaisia lännen pelkäämiä suunnitelmia, jotka antaisivat perusteen uusien rintamalinjojen rakentamiselle Eurooppaan. Yhdysvaltojen mukaan Jeltsin ei puheessaan riittävän selkeästi sitoutunut rauhaan Tshetsheniassa, mikä saattaa siirtää suunniteltua maiden presidenttien huipputapaamista.

Kiista minimipalkkojen korotuksesta jatkuu. Perjantaina 10. helmikuuta parlamentin ylähuone liittoneuvosto hyväksyi minimipalkkojen korottamisen kaksinkertaiseksi. Aikaisemmin lakiesitys oli hyväksytty duumassa. Kansakun- nan tilaa koskevassa puheessaan presidentti **Jeltsin** puolusti budjettitavoitteiden pitämistä ja hän voikin vielä käyttää veto-oikeuttaan lain voimaantulon estämi- seksi. Jeltsin on jo aikaisemmin kuluvana vuonna estänyt eläkkeiden korotuksen veto-oikeuttaan käyttäen. Parlamentti voi puolestaan kumota presidentin päätök- sen kahden kolmasosan enemmistöllä.

Venäjän keskuspankki suunnittelee rajoituksia liikepankkien valuut- tatoimille. Pääjohtaja Tatjana **Paramonova** sanoo keskuspankin harkitsevan toimia, joilla pyritään kannustamaan liikepankkeja investoimaan tuotantoon ja rajoitetaan niiden mahdollisuuksia valuuttaspekulaatioon. Keskuspankki on jo rajoittanut pankkien valuuttapositiona ja ottanut käyttöön valuuttoja koskevat reservivaatimukset.

Palkkarästit Venäjällä kasvussa. Tilastokomitean mukaan palkkarästit olivat helmikuun alussa 5 500 mrd. ruplaa (1.3 mrd. USD), kun ne tammikuun alussa olivat olleet 4 200 mrd. ruplaa (1 mrd. USD). Kuukauden aikana palkkarästejä omaavien yritysten lukumäärä kasvoi kuudella tuhannella ja oli kaikkiaan 37 000. Yritysten palkkarästit johtuvat osittain siitä, että ne eivät saa maksua toimituksistaan toisille yrityksille. Helmikuun alkupuolella hiilikaivostyöntekijät olivat päivän lakossa väittäen, ettei heille ole maksettu palkkaa sitten syyslokakuun.

Venäjän öljynviejät perustivat etujärjestön. Uuden järjestön johdossa ovat venäläiset öljyteollisuuden suuryritykset ja sen tavoitteeksi sanotaan Venäjän öljymarkkinoinnin saattaminen järjestäytyneelle pohjalle. Erityisesti öljyä tuottavat yhteisyritykset, joiden osuus koko viime vuoden 89 milj. tonnin viennistä oli 10 milj. tonnia, pelkäävät uuden järjestön käytännössä olevan vientikartelli, joka määrää putkikapasiteetin käytöstä. Järjestön puheenjohtaja on varapääministeri Oleg **Davidov**.

Tulitauko ja uusi valtuutettu Tshetsheniaan. Jo 10 viikkoa jatkuneessa Tshetshenian sodassa on nyt saatu aikaan ensimmäinen, kahden vuorokauden tulitauko, jota on tarkoitus osapuolten sopimuksella jatkaa. Aivan pitävä tulitauko ei kuitenkaan ole ollut. Tilanne on erittäin herkkä, joten presidentti Jeltsin katsoi parhaaksi vaihtaa Tshetshenian-valtuutettuaan. Nikolai **Semjonov** sai tehdä tilaa Venäjän ensimmäiselle varapääministerille Oleg **Soskovetsille**.

Itsenäisten valtioiden yhteisön IVYn huippukokous päättyi laihoihin tuloksiin. IVYn kahdentoista jäsenmaan huippukokous Kazakstanin pääkaupungissa Alma Atassa 11.-12. helmikuuta sopi yhteisestä muistiosta alueen sisäisen rauhan ja vakauden vahvistamiseksi. Muistio ei ole kuitenkaan jäseniä sitova. Jäsenmaat hyväksyivät myös kollektiivisen turvallisuuden periaatteen, mutta kieltäytyivät Venäjän ehdottamasta yhteisestä ulkorajojensa puolustuksesta. Taloudellinen yhdentymisen edistyi sen verran, että Kazakstan, Kirgisia ja Uzbekistan pääsivät sopimukseen kolmen maan 'yhteismarkkinoista'. Kazakstan on jo aiemmin solminut tulliliiton Venäjän ja Valko-Venäjän kanssa. Presidentti Boris **Jeltsin**, jonka kokous valitsi uudelleen IVYn neuvoston puheenjohtajaksi, antoi selostuksen Tshetshenian tilanteesta, mutta kokous ei muuten ottanut kantaa konfliktiin. IVY hakee Venäjän johdolla edelleen rooliaan, jonka jotkut näkevät idän EU:na, toiset taas vanhan neuvostovalian jatkeena.

Liettua aloittanut yksityistämisen loppukirin. Vuoden 1991 syyskuussa alkanut valtion omaisuuden yksityistäminen yksityistämisseikeillä tulee päättymään heinäkuun alussa. Viimeinen shekeillä tapahtuva yksityistämisen ohjelma julkistetaan maaliskuussa. Vuoden alkuun mennessä valtion omistamista yrityksistä oli yksityistetty noin 70 %.

Shekeillä tapahtuvan yksityistämisen päätyttyä on tarkoitus siirtyä uuteen vaiheeseen, jossa yksityistäminen tapahtuu rahalla. Uudesta yksityistämisen ohjelmasta on valmisteilla lakiesitys.

Liettuan parlamentin tammikuun lopussa tekemän päätöksen mukaan tiettyjä strategisesti tärkeitä kuljetus-, ja energia-alan yrityksiä ei kuitenkaan tulla yksityistämään ennen vuotta 2000. Kyseessä olevia yrityksiä varten on suunnitella niin sanottu osittainen yksityistäminen vuoden 2000 jälkeen, kuitenkin siten, että valtio edelleen säilyttää niissä enemmistöosuutensa.

Vaihdettavilla valuutoilla tapahtuva yksityistäminen laski voimakkaasti vuoden 1994 aikana. Kun vuosina 1992 ja 1993 yksityistettiin 21.8 milj. USD arvosta (36 yritystä), niin vuoden 1994 vastaava arvo oli vain 1.9 milj. USD (6 yritystä). Ulkomaisten sijoittajien kiinnostuksen laskuun on vaikuttanut investointikohteiden puutteellinen tiedon ja osaamisen taso sekä niiden heikko infrastruktuuri.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 8

Venäjä ja kansainvälinen valuuttarahasto lähestymässä ratkaisua valmiusluottosopimusta koskevista kysymyksistä. Luottosopimuksesta neuvoteltiin viimeksi pari viikkoa sitten. 6.2 mrd. dollarin sopimuksen hyväksymistä on hankaloittanut epävarmuus Venäjän sitoutumisesta talouden vakautuspolitiikkaan. Venäläisten asiantuntijoiden mukaan tilanne on nyt parantunut, sillä keskuspankin kireä rahapolitiikka on hidastanut inflaatiota helmikuussa. Asiantuntijat arvioivat myös, että presidentti Boris **Jeltsinin** äskettäiseen kansakunnan tilaa käsitteeseen puheeseen sisältyneet lupaukset talouden vakauttamisesta ja ruplan vahvistamisesta ovat vaikuttaneet myönteisesti. Neuvottelujen odotetaan jatkuvan loppuviikosta. Varafinanssiministeri Sergei **Aleksashenkon** mukaan IMF:n johtaja Michel **Camdessus** on hyväksynyt kutsun saapua Moskovaan maaliskuun alkupuolella allekirjoittamaan sopimuksen.

Valmiusluottosopimuksen lopullinen hyväksyminen edellyttäne vielä vuoden 1995 budjettiesityksen hyväksymistä. Luotolla on tarkoitus kattaa kolmasosa budjetin alijäämästä. Budjettiesityksen on määrä siirtyä duuman kolmanteen käsittelyyn lähiaikoina.

Investointien ja säästämisen lasku sekä pääomapako edelleen suurena ongelmana Venäjällä. Investoinnit ja säästäminen ovat laskeutuneet, koska korko ei ole kyennyt seuraamaan nopeaa inflaatiouvautta. Korkea inflaatio on johtanut negatiiviseen reaalikorkoon ja edelleen pääoman virtaamiseen ulkomaille.

Venäjän keskuspankin asiantuntijoiden mukaan vuoden 1994 aikana maasta virtasi ulos pääomaa 8 mrd. USD arvosta. Vuoden 1993 vastaava määrä oli 12 mrd. USD. Korkean inflaation ja epävakaa taloudellisen tilanteen lisäksi pääomakatoon ovat vaikuttaneet mm. kiristynyt verotus sekä jarruttava byrokratia ja lainsäädäntö.

Kansainvälisen valuuttarahaston mukaan korkeimpina inflaatiovuosina 1992/1993 pääomakato Venäjältä oli kokonaisuudessaan 21 mrd. USD.

Venäjän keskuspankki eväsi toimiluvan 41 liikepankilta. Keskuspankin mukaan kyseiset liikepankit ovat rikkoneet pankkitoimintaa koskevia säännöksiä sekä vaarantaneet velkojien ja tallettajien aseman. Toimintansa joutuvat lopettamaan mm. Bank Garant, Start Bank, Galactica Bank, Eldorado Bank, Everest Bank ja Meridian Bank.

Kansainvälinen valuuttarahasto on arvostellut pienten pankkien nopeaa lisääntymistä Venäjällä. Valuuttarahaston asiantuntijoiden mukaan pankkien suuri lukumäärä rajoittaa keskuspankin mahdollisuuksia valvoa ja ohjata maan pankkitoimintaa. Venäjällä oli vuoden 1994 lopussa yli 2500 liikepankkia.

Inflaatiouvautti kiihtyi Baltian maissa. Virossa tammikuun inflaatiouvautti oli 3.5 %, kun viime vuonna kuukauden keskimääräinen inflaatiouvautti oli 2.9 %. Viron keskuspankin mukaan inflaation kiihtymiseen vaikuttivat ratkaisevasti sekä sähkön (21 %) että voim hinnan nousu (27 %) viime kuun aikana.

Myös Latviassa hinnat nousivat tammikuun aikana 3.5 %. Latvian tilastokomitean mukaan hintojen nousuun on vaikuttanut kausiluontoinen kasvu elintarvikkeiden hinnoissa.

Tilastokomitean arvioiden mukaan vuoden 1995 inflaatio tulee olemaan noin 20-25 %.

Liettuassa tammikuun inflaatio oli 5.7 %. Hintojen nousu oli korkein sitten viime vuoden toukokuun. Liettuan tilastokomitean mukaan hintojen nousuun on vaikuttanut elintarvikkeiden hintojen 8.7 prosentin nousu.

Viro hyväksyi yritysmuotoja koskevan lain. Uudessa laissa on määräykset eri yritysmuodoista sekä säännökset kansallisen yritysrekisterin perustamisesta. Laki astuu voimaan syyskuun ensimmäisenä päivänä. Uusi laki määrittelee myös osakeyhtiön perustamispääoman minimin, jonka tulee olla vähintään 400.000 kruunua (USD 33.000). Perustamispääomaa koskeva säännös sisältää neljän vuoden siirtymäajan.

Baltian maiden pääministerit sopivat yhteistyöstä. Viron pääministeri Andres Tarand, Latvian pääministeri Maris Gailis ja Liettuan pääministeri Adolfas Šleževicius tapasivat maiden välisessä yhteistyökoukoksessa Riiassa 13. helmikuuta.

Pääministerit tekivät periaatepäätöksen yhteisestä tulliliunionista, joka on määrä perustaa vuoden 1998 alussa. Tällöin mailla tulee olla yhtenäinen tullisäännöksiä ja tullikäytäntöä koskeva järjestelmä. Tulliunioni edistää osaltaan Baltian maiden integroitumista Euroopan Unioniin. Tulliunionin käsittelyn yhteydessä sovittiin myös Via-Baltica tieprojektista. Projektista on määrä tulla maiden välisen taloudellisen yhteistyön kulmakivi ja sen toteutuminen edellyttää kuljetussääntöjen ja tullimuodollisuuksien yhtenäistämistä.

Pääministerien yhteistyökoukoksessa vahvistettiin myös Baltian ministerineuvoston toimintaohjelma vuodelle 1995. Toimintaohjelma sisältää erilaisia yhteistyöhankkeita, joiden toteuttamisesta vastaavat ministerineuvoston alaisena toimivat komiteat. Tärkeimpiä yhteistyöalueita ovat mm. puolustuspolitiikka, ympäristönsuojelu ja lakien yhtenäistäminen.

Yhteistyökoukoksessa ei kuitenkaan saatu ratkaistua kaikkia asialistalla olleita kysymyksiä. Yksimielisyyteen ei päästy mm. rajojen valvonnanasta. Viro arvosteli sekä Latvian että Liettuan harjoittamaa liberaalia rajanylityspolitiikkaa ja vaati itärajojen valvonnan tiukentamista.

Myös maataloustuotteiden vapaakauppaa koskevat kysymykset jäivät avoimiksi. Baltian maiden vapaakauppasopimus astui voimaan 1.4.1994. Tällöin sopimuksella poistettiin tullimaksut ja tuontikiintiöt maiden välisestä kaupasta. Sopimus koskee kuitenkin ainoastaan teollisuustuotteita, ja maataloustuotteista on määrä sopia erikseen. Ongelmana on Viron täysin vapaa tuontipolitiikka, kun taas Latvia ja Liettua suojelevat maatalouttaan tuontitullein.

Baltian maiden pääministerit tapaavat seuraavan kerran touko-kesäkuun vaihteessa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 9

Venäjä ja Kansainvälinen valuuttarahasto ovat periaatteessa sopineet vakautusluotosta, aikataulu edelleen auki. Tärkein este vakautusluottojärjestelyn toimeenpanolle on vielä osapuolten kiista siitä, millä aikataululla 6.4 mrd. dollarin vakautusluotto myönnetään. Venäläiset halusivat luoton 1.5 mrd. dollarin erissä neljännesvuosittain, kun taas valuuttarahasto haluaisi nostot kuukausittain 500 milj. dollarin erissä. Vakautusluottojärjestely edellyttää tiukkoja finanssi- ja rahapolitiikkaa koskevia ehtoja, joiden toteutumisesta Kansainvälinen valuuttarahasto valvoo. Kuukausittaiset maksut edesauttaisivat mahdollisuuteen liittyvää Venäjän talouspolitiikan valvontaa.

Vakautusluottojärjestelyn saamiseksi Venäjän viranomaiset ovat pyrkineet vakuuttamaan, että talouspolitiikkaa tullaan kiristämään. Tähän liittyen maaliskuun 1. päivänä julkistettiin uusia presidentin allekirjoittamia asetuksia, joilla talouspolitiikkaa muutetaan valuuttarahaston jo pitkään vaatimaan suuntaan. Asetuksilla määrätään seuraavista asioista: (1) Kaikki budjetin menopäätökset presidentin valvontaan, millä pyritään estämään kaikki budjettiin kuulumattomat menolisäykset. (2) Lakkautetaan veroja ja tuontitulleja koskeneet erivapaudet, jotka mahdollistivat ilman veroja tai tulleja tapahtuvan toiminnan. (3) Vähennetään hintojen säännöstelyä, vaikka esimerkiksi energian, tietoliikenteen ja eräiden kuljetusten hinnat pysyvät edelleen säännöstelyn piirissä. (4) Vahvistetaan anti-monopolikomitean sekä arvopaperi- ja pääomamarkkinakomission asemaa rahoitusmarkkinoiden valvonnassa antamalla niille ministeriön status. Ensimmäisen varapääministeri Anatoli Tshubaisin mukaan lisäksi suunnitellaan erityisviejäjärjestelmän purkamista, mikä koskisi myös energian vientiä, sekä asetusta, joka sallisi putkikapasiteetin käytön kaikille öljyn tuottajille.

Venäjän budjetti läpäisi kolmannen käsittelyn. Venäjän vuoden 1995 budjettiluonnos hyväksyttiin 24. helmikuuta duuman kolmannessa, pääluokkia koskeneessa käsittelyssä äänin 273 - 93. Toisessa käsittelyssä 25. tammikuuta budjetin tuloiksi oli vahvistettu 175 160 mrd. ruplaa (44 mrd. USD), menoiksi 248 344 mrd. ruplaa (62 mrd. USD) ja vajeeksi 73 184 (18 mrd. USD). Duuma käsittelee toistamiseen myös budjetin kannalta oleellisen lain minimieläkkeistä ja niiden indeksoinnista. Presidentti Jeltsinin aiemmin veto-oikeudellaan hylkäämä laki ei saanut taakseen duumassa tarvittavaa 2/3 enemmistöä, joten sen käsittely jatkuu. Sen sijaan presidentin myöskin hylkäämä laki talletuksille maksettavista inflaatiokorvauksista tuli uusintakäsittelyssä hyväksytyksi. Nyt odotetaan presidentin reaktiota siihen. Edelleen on auki presidentin hylkäämän minimipalkat lähes kolminkertaistavan lain kohtalo.

Venäjä maksoi ulkomaisen velkansa korkoja. Venäjän Vneshekonombank on maksanut Bank of Englandiin 100 milj. dollaria korkoja ns. Lontoon klubin liikepankeille. Tämä oli kolmeen vuoteen Venäjän ensimmäinen korkolyhennys. Sopimuksen mukaan Venäjän pitäisi maksaa Lontoon klubille maaliskuun loppuun mennessä yhteensä 500 milj. dollaria. Loppujen 400 miljardin maksuaikataulusta kuitenkin neuvotellaan. Venäjä on velkaa Lontoon klubin pankeille kaikkiaan lähes 30 mrd. dollaria. Venäjän koko ulkomaanvelka on 120 mrd. dollaria, josta runsaat 100 miljardia Venäjä peri entiseltä Neuvostoliitolta.

Viro hyväksyi ulkomaisia lainoja koskevan lain. Lain mukaan valtion ottama ulkomainen laina ei saa ylittää 15 prosenttia kyseisen vuoden budjetista. Lisäksi sekä valtion ottaman ulkomaisen lainan että valtion takaamien ulkomaisien lainojen yhteismäärä ei saa ylittää 75 prosenttia asian omaisen vuoden budjettituloista. Uusi laki astuu voimaan toukokuun alusta.

Viro EU:n liittäjäjäseneksi ilman ylimenokautta. Euroopan Unioni on myöntänyt Virolle muista keski- ja itä-Euroopan maista poiketen oikeuden päästä EU:n liittäjäjäseneksi ilman ylimenokautta. Viro on myös ainoa Itä-Euroopan maa, joka on tehnyt vapaakauppasopimuksen EU:n kanssa ilman siirtymäkautta.

Assosiaatiosopimuksessa säädetään mm. palvelujen ja työvoiman liikkumisesta Viron ja Euroopan Unionin välillä. Sopimus sisältää myös säännöksiä koskien virolaisten yritysten oikeutta perustaa tytäryhtiöitä EU:n jäsenmaihin.

Assosiaatiosopimus on määrä allekirjoittaa viimeistään kesäkuun lopussa. Sopimus astuu voimaan, kun Viron ja EU:n parlamentit ovat sen ratifioineet.

Liettuan hallitus ja keskuspankki kumoavat alkuvuoden devalvaatiohuhut. Lausunnossaan sekä hallitus että keskuspankki vakuuttavat pitäytyvänsä tiukasti currency-board järjestelmässä ja jatkavansa kiinteän valuuttakurssin politiikkaa. Hallituksessa valmistellaan tällä hetkellä sääntökokoelmaa, jonka tarkoituksena on taata vakaa litin arvo. Keskuspankin ja hallituksen mukaan litin devalvointi johtaisi inflaation kiihtymiseen sen mukana valuutan uskottavuuden edelleen heikkenemiseen ja uudistuspolitiikan hidastumiseen. Talouden asiantuntijat puolestaan ovat arvostelleet keskuspankkia ja hallitusta litin liian tiukasta sitomisesta dollariin, koska sen seurauksena kotimaiset tuotantohinnat nousevat ja johtavat Liettuan kansainvälisen kilpailukyvyyn heikkenemiseen.

Keskuspankin valuuttavaranto kasvoi viime vuonna 180 milj. dollaria ja sen arvo vuoden 1994 lopussa oli 587 milj. dollaria.

Itäisen Euroopan talouskehitys parani vuonna 1994, mutta Unkarin valtion- ja ulkomaantalouden vaje syveni. Bruttokansantuotteen kasvuvauhti Puolassa, Slovakiassa ja Sloveniassa oli 4-5 % sekä Tshekissä, Unkarissa ja Romaniassa noin 3 %. Myös Bulgariassa bkt:n supistuminen pysähtyi. Teollisuustuotanto lisääntyi niin ikään kaikissa seitsemässä maassa, useimmissa selvästi nopeammin kuin bkt.

Työttömyys ei ole kuitenkaan juurikaan lieventynyt. Vuoden 1994 lopussa työttömänä oli Puolassa, Slovakiassa, Sloveniassa ja Bulgariassa 13-16 % työvoimasta sekä Unkarissa ja Romaniassa 10 % työvoimasta. Tshekin työttömyysaste on pysytellyt runsaassa 3 prosentissa.

Inflaatio vaimeni useimmissa itäisen Euroopan maissa. Tsekissä ja Slovakiassa kuluttajahinnat nousivat (joulukuusta 1993 joulukuuhun 1994) noin 10 %. Puolassa kuluttajahinnat nousivat 30 % sekä Unkarissa ja Sloveniassa noin 20 %. Romaniassa hinnat nousivat runsaat 60 % ja Bulgariassa hintojen nousu kiihtyi 120 prosenttiin.

Valtion budjettitilanne parani useimmissa maissa. Tsekin budjetti osoitti ylijäämää ja Slovenian budjetti pientä alijäämää. Puolan budjettivaje säilyi ennallaan (3 % bkt:sta). Slovakiassa vaje pieneni ja Bulgariassa lähes puolittui (vaje oli kummassakin maassa noin 6 % bkt:sta). Unkarissa jo vuosina 1991-93 vaivannut budjettivaje syveni entisestään ja oli lähes 8 % bkt:sta.

Useimpien itäisen Euroopan maiden vienti kasvoi 15-25 % (dollareissa mitattuna) ja tuonti 12-15 %. Vaihtotaseiden tila parani kuudessa maassa. Tsekin ja Slovenian vaihtotaseet olivat ylijäämäisiä ja Slovakian vaihtotase tasapainossa. Puolan vaihtotaseen vaje pieneni vajaan 1 mrd. dollariin. Unkarin vaihtotasevaje syveni noin 4 mrd.dollariin.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 10

Venäjän ja Kansainvälisen valuuttarahaston välinen valmiusluottosopimus on tarkoitus allekirjoittaa perjantaina 10. maaliskuuta. Venäjä on varafinanssiministeri Sergei Aleksashenkon mukaan hyväksynyt 6.4 mrd. dollarin luoton myöntämisen kuukausierissä, mikä edesauttaa sopimusjärjestykseen liittyvän talousohjelman toteutumisen seurantaan. Ensimmäinen lainaerä myönnettäneen huhtikuussa ja Aleksashenkon mukaan koko luotto nostetaan ilmeisesti vuoden 1995 aikana.

Varafinanssiministeri Aleksashenko on ilmoittanut saaneensa eron varafinanssiministerin tehtävästä ja hän siirtynee neuvonantajaksi Kansainväliseen valuuttarahastoon.

EU:n ja Venäjän kauppasopimus lykkääntyy. EU:n ulkoministerit ovat päättäneet siirtää viime vuoden lopussa parafoidun väliaikaisen sopimuksen allekirjoitusta kunnes ihmisoikeuksien kunnioittamisesta Tshetsheniassa saadaan paremmat takeet. Väliaikainen sopimus kattaa viime kesänä allekirjoitetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen tavarakauppa-osan ja on saatettavissa voimaan kumppanuussopimusta nopeammin.

EU:n troika, johon kuuluvat nykyisen, edellisen ja seuraavan EU-puheenjohtajamaan ulkoministerit, vieraili Moskovassa viikolla 10 viestittääkseen Tshetsheniasta koskevat näkökohdat presidentti Boris Jeltsinille. Pyrkimyksenä on taata humanitaarisille järjestöille pääsy Tshetshenian opposition välille sekä tukea ETY-järjestön asemaa konfliktin ratkaisemisessa. Vierailun aikana Venäjä hyväksyi periaatteessa ETY-järjestön pysyvän paikallaolon Tshetsheniassa, mutta ulkoministeri Andrei Kozyrevin mukaan EU-sopimuksen lykkäys on joka tapauksessa perusteeton.

Venäjän kuluttajahinnat nousivat helmikuussa 11 %. Helmikuussa inflaatiövauhti hidastui selvästi tammikuusta, jolloin hinnat nousivat 17.8 %. Ruplan arvo suhteessa dollariin on vuoden alkupuolella heikentynyt jo yli viidenneksen ja dollarilla sai torstaina 9. maaliskuuta noin 4 600 ruplaa ja Suomen markallakin saa jo yli 1 000 ruplaa.

Venäjällä kaavaillaan tuontitullien tason korottamista ja tullivapauksia poistetaan. Talousministeri Jevgeni Jasinin mukaan hallituksen suunnitelmissa on tuontitullien keskitason nostaminen 16-17 prosenttiin kotimaisen teollisuuden ja maatalouden suojaamiseksi. Korkeimmat tullit halutaan alentaa 30 prosenttiin, josta tulisi tullien enimmäistaso, sekä asettaa minimitulliksi 5 %. Tuontielintarvikkeiden osalta talousministeriö tähtää tullien nostoon keskimäärin 5 prosentilla ja 10 prosentin arvonlisäveron käyttöönottoon.

Venäjän tuontitullien nykyinen painottamaton keskiarvo on 13 %, mutta todellisuudessa maksettu keskimääräinen tullitaso vajaa 6 %, mikä osin johtuu myönnettyistä tullivapauksista. Vienti- ja tuontitullietuisuuksien vuoksi valtion on laskettu menettäneen vuonna 1994 summan, jonka suuruus on yli 1 % BKT:sta. Presidentti Boris Jeltsin on vastikään antanut säädöksen useimpien hallituksen ja presidentin myöntämien vienti- ja tuontitullipoikkeuksien poistamisesta. Duuman hyväksymä samansisältöinen laki, joka odottaa presidentin vahvistusta, poistaisi olemassaolevat tullietuisuudet myös yhteisyrityksiltä.

Venäjän öljyvientijärjestelmä muutostilassa. Venäjällä toimivat öljyalan yhteisyritykset, jotka vuonna 1994 hoitivat runsaat 10 % maan öljynviennistä, säilyttävät oikeutensa viedä kaiken tuottamansa öljyn. Tämän on vahvistanut öljyputkien kapasiteetin käyttöä määräävä komissio, ja yhteisyrityksiä on myös tarkoitus priorisoida kapasiteettia jaettaessa. Etuoikeuden saa hallituksen valmisteleman säännösluonnoksen mukaan myös öljynvienti ulkomaiden hallitusten kanssa tehtyjen sopimusten puitteissa.

Lisäksi Venäjän hallitus on vapauttanut joukon yhteisyrityksiä maksamasta tänä vuonna vientitulleja itse tuottamansa öljyn viennistä, vaikka tällaiset poikkeukset lakkautettiin öljyalalta vuoden alussa. Useimpien öljytuotteiden vientitulleja on alennettu ja vuoden alussa laskeneen raakaöljyn vientitullin on määrä pienentyä edelleen tämän kevään aikana.

Varapääministerit Anatoli **Tshubais** ja Oleg **Davydov** ovat hiljattain todenneet, että pitkään kaavailtu erityisviejäkäytännön poistaminen öljyalalta tulee tapahtumaan. Sen on määrä toteutua tänä vuonna, mutta tarkempi ajankohta on avoin. Rekisteröityjä raakaöljyn erityisviejiä on tällä hetkellä 14 ja öljytuotteiden erityisviejiä 56.

Keskusta voitti Viron parlamenttivaaleissa. Sunnuntaina 5. maaliskuuta pidetyissä vaaleissa parlamenttiin pääsi seitsemän ryhmittymää. Lopullisten tulosten mukaan eniten ääniä sai keskusta-vasemmistoon lukeutuva Kokoomuksen ja Maaseutuliiton vaaliliitto, joka sai parlamentin 101 paikasta 41. Vaaliliiton johtohahmoja ovat vuonna 1992 jonkin aikaa pääministerinä toiminut Tiit **Vähi** ja Viron presidenttinä vuosina 1983-1992 ollut Arnold **Rüütel**. Ryhmittymän talouspoliittisessa linjassa korostuu reformien tähänastista maltillisempi toteutusvauhti erityisesti yksityistämisessä, sosiaaliturvan kehittäminen sekä suhteiden parantaminen Venäjään.

Toiseksi eniten edustajia eli 19 sai Viron keskuspankin johtajan Siim **Kallasin** johtama oikeistolainen Uudistuspuolue. Kolmanneksi suosituin puolue (16 edustajaa) oli Viron Keskustapuolue, jota johtaa Viron uuden itsenäisyyden ajan ensimmäisenä pääministerinä toiminut Edgar **Savisaar**. Nykyisessä hallituksessa pääpuolueena ja radikaalin talouspoliittisen linjan luojana ollut Isänmaa sai vaaliliitossa Kansallisen riippumattomuuden puolueen kanssa uuteen parlamenttiin 8 edustajaa. Kuusi paikkaa parlamentissa saivat sekä Maltilliset että venäläistä väestönosaa edustava Kotimme on Viro -ryhmittymä. Maltilliset kuuluvat lähinnä keskustaan ja ryhmä muodostuu sosiaalidemokraateista, Maakeskustapuolueesta ja ammattiyhdistysliikkeen edustajista. Nykyinen pääministeri Andres **Tarand** kuuluu maltillisiin.

Pienimpänä ryhmänä viidellä edustajalla parlamenttiin pääsi nykyisin hallituksessa oleva Oikeistopuolue, joka viime vuonna erosi Isänmaa-puolueesta.

Viron puoluerakenne ei ole vielä täysin muotoutunut ja useat vaalikoalitioista ovat löyhiä ja heterogeenisiä. Tämän vuoksi Viron puolueiden jako oikeisto-vasemmisto -akselilla ei ole yksiselitteinen. Äänestysprosentti vaaleissa oli 69. Parlamenttivaalit olivat järjestyksessä toiset Viron uuden itsenäisyyden aikana. Ensimmäiset vaalit pidettiin vuoden 1992 syksyllä.

Presidentti ei vielä ole nimittänyt hallituksen muodostajaa, mutta vahvimpia kandidaatteja ovat Tiit Vähi ja Siim Kallas. Tarkkailijoiden mukaan vaalien lopputulos ei vaikuttane merkittävästi Virossa käynnissä olevan talousuudistuksen peruslinjoihin.

Ukraina ja Kansainvälinen valuuttarahasto sopimukseen valmiusluotoista. Valuuttarahasto myöntää Ukrainalle 1.8 mrd. dollarin valmiusluoton maan talouden kohentamiseen. Luoton saannin ehtona valuuttarahasto vaatii Ukrainaa tiukentamaan finanssi- ja rahapolitiikkaansa, vapauttamaan edelleen hintojaan sekä lieventämään ulkomaankauppansa rajoituksia. Talousohjelman mukaan Ukraina aikoo supistaa budjettivajeensa tänä vuonna 6.4 %:iin bruttokansantuotteesta. Lähes viisi kuukautta kestäneet neuvottelut saatiin päätökseen nopeasti sen jälkeen, kun Ukrainan vanhollinen pääministeri Vitali **Masol** oli ilmoittanut erostaan. Ukraina aikoo paikata luotolla jo 5.5 mrd. dollariin kohonnutta maksutaseensa vajetta, mikä on syntynyt pääosin Venäjältä ja Turkmeniasta ostetun energian kallistumisesta. Maan kommunistienemmistöisellä parlamentilla on kuitenkin vielä sanansa sanottavana ohjelmasta.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 11

Kansainvälinen valuuttarahasto ja Venäjä allekirjoittivat 6.4 miljardin dollarin valmiusluottosopimuksen. Sopimus allekirjoitettiin 10. maaliskuuta Moskovassa. Luottosopimukseen liittyen Venäjä sitoutuu valuuttarahaston kanssa määriteltyihin finanssi- ja rahapoliittisiin tavoitteisiin. Keskeinen tavoite vuodelle 1995 on keskimääräisen kuukausi-inflaation hidastaminen 4 prosenttiin ja sen painaminen 1 prosenttiin vuoden jälkipuoliskolla. Luotto myönnetään 500 miljoonan dollarin kuukausierinä edellyttäen, että Venäjä noudattaa sovittua politiikkaa.

Pääministeri Viktor Tshernomyrdin ja keskuspankin vt. pääjohtaja Tatjana Paramonova ovat antaneet yhteisen julkilausuman, jossa vakuutetaan hallituksen sitoutuvan valmiusluottojärjestelyn yhteydessä sovittuun politiikkaan. Julkilausuman mukaan hallitus sitoutuu heinäkuun alkuun mennessä tekemään talousohjelman, jolla budjettivaje pienennetään 4 prosenttiin suhteessa BKT:een vuonna 1996 ja 3 prosenttiin vuonna 1997. Vuoden 1995 tavoite on 7.8 %. Budjettivajeelle asetetaan myös neljännesvuosittaiset rajat, joita hallitus ei saa ylittää. Rahapolitiikkaan liittyen julkilausumassa toistetaan aikaisempi linjaratkaisu, jonka mukaan hallitus ei voi rahoittaa vajettaan keskuspankkivelalla. Paramonovan mukaan syyskuussa 1994 käyttöön otettujen valtion velkasitoumusten, jotka käytännössä ovat olleet rinnastettavissa suoraan keskuspankkirahoitukseen, käyttöä rajoitetaan huhtikuun alusta alkaen. Lisäksi keskuspankki on luvannut kehittää rahamarkkinajärjestelmää ottamalla käyttöön uusia rahapoliittisia instrumentteja ja myöntävänsä liikepankeille luottoja ainoastaan markkinaperusteisesti (huutokaupat).

Venäjän budjetti hyväksyttiin neljännessä käsittelyssä. Keskiviikkona 15. maaliskuuta Venäjän parlamentin alahuone duuma hyväksyi vuoden 1995 budjetin neljännessä eli viimeisessä käsittelyssä. Duuman hyväksyntää pidetään ratkaisevana, vaikka budjetti pitää vielä lopullisesti hyväksyttää myös ylähuoneessa eli liittoneuvostossa. Hyväksytyn budjetin mukaan liittovaltion menot ovat 248 000 miljardia ruplaa ja tulot 175 000 miljardia ruplaa, joten vajeen määrä on 73 000 miljardia ruplaa (16 mrd. USD) eli 7.8 % bruttokansantuotteesta. Epäselvää kuitenkin on, miten tuloja ja menoja mahdollisesti sopeutetaan, koska inflaatio on ollut budjetin tekovaiheessa arvioitua nopeampaa ja valuuttakurssi on jo lähes 4 800 ruplaa dollarilta, kun budjettiluonnos perustui arvioon, jonka mukaan dollarilla saisi vuoden 1995 aikana keskimäärin noin 4 500 ruplaa.

Vaikka budjetin hyväksyminen venyi maaliskuun puoliväliin, on Venäjällä budjettikäsittelyn suhteen kuitenkin tapahtunut selvää edistystä. Vuosina 1992-93 Venäjällä ei käytännössä ollut hyväksyttyä budjettia ja vuonna 1994 budjetti hyväksyttiin vasta kesäkuussa.

Venäjällä tuotannon lasku hidastunut. Tilastokomitean alustavien tietojen mukaan BKT oli tammi-helmikuussa enää 4 % pienempi ja teollisuustuotannon määrä 3 % pienempi kuin samaan aikaan vuonna 1994. Työttömien määrä oli kansainvälisen laskentatavan mukaan kasvanut helmikuun loppuun mennessä 5.5 miljoonaan henkilöön eli yli 7 prosenttiin työvoimasta. Rahan tarjonta ei tammikuussa lisääntynyt, mikä edesauttaa inflaation hidastumista.

Presidentti Jeltsin ja liittoneuvosto eivät hyväksy keskuspankkilain muutoksia. Duumalle osoittamassaan kirjeessä presidentti toteaa duuman tammikuun lopulla hyväksymien muutosten olevan osin perustuslain vastaisia. Presidentti ei hyväksy duuman ehdottamaa käytäntöä, jonka mukaan keskuspankin tulisi alistaa kaikki keskeiset rahapoliittiset päätöksensä duuman käsitteelyyn. Presidentin mielestä se kaventaisi keskuspankin riippumattomuutta. Parlamentin ylähuone liittoneuvosto hylkäsi duuman lakimuutokset jo aiemmin. Liittoneuvosto ei hyväksy duuman esitystä, jonka mukaan valtio ei vastaisi keskuspankin sitoumuksista. Liittoneuvosto katsoo, että perustuslaki määrittelee rahoituksen- ja valuutansäännöstelyn sekä rahan liikkeeseen laskun valtion tehtäviksi, joita keskuspankki valtion nimissä keskuspankkilain nojalla hoitaa. Myös liittoneuvosto arvostelee keskuspankin riippumattomuuden kaventamista ja sitä, että lakimuutoksesta puuttuu mekanismi keskuspankin ja maan hallituksen yhteisen raha- ja luottopolitiikan hoitamiseksi. Myös keskuspankin vt. pääjohtaja Tatjana **Paramonova** on vastustanut duuman esittämiä muutoksia.

Valmiusluottosopimus edesauttaa Venäjän ulkomaisten velkojen hoitoa. Valmiusluottosopimuksen solmimisen yhteydessä valuuttarahaston pääjohtaja Michel **Camdessus** muistutti, että sopimuksen myötä neuvottelut Venäjän ja julkisten velkojen muodostaman Pariisin klubin välillä voisivat alkaa pian. Venäjän yli 120 mrd. dollarin ulkomaanvelasta 40 mrd. dollaria on velkaa Pariisin klubille. Venäjän hallituksen tavoitteena on mahdollisesti 35 mrd. dollarin velkojen vakauttaminen 20-25 vuoden maksuaikataululla. Länsimaisten liikepankkien saatavat Venäjältä ovat noin 30 mrd. dollaria.

Markkinatalouden kannatus Venäjällä laskenut. Euroopan unionin Eurobarometrin maaliskuun alussa julkaiseman vuosittaisen mielipidetiedustelun mukaan kolme neljästä venäläisestä suhtautuu kielteisesti Venäjän suuntautumiseen markkinatalouteen. Vuotta aiemmin kielteisesti ja myönteisesti suhtautuneita oli suunnilleen yhtä paljon. Tiedustelun mukaan muissa IVY-maissa Venäjä koetaan aikaisempaa tärkeämmäksi. IVY:n ulkopuolisissa siirtymätalouksissa markkinataloutta kannattaa kaksi kolmannesta vastaajista.

Inflaatio jatkuu suhteellisen nopeana Baltian maissa. Virossa kuluttajahinnat nousivat helmikuun aikana 2.9 prosenttia, Latviassa 3.2 prosenttia ja Liettuassa 3.9 prosenttia. Kaikissa maissa hintojen nousu hidastui hieman tammikuusta.

Liettuan parlamentti keskustelee jälleen ulkomaisten yritysten mahdollisuudesta omistaa maata. Vastaava aloite on ollut useasti aiemminkin parlamentin käsiteltävänä, mutta se ei ole koskaan saanut riittävää kannatusta. Syynä asian uudelleenkäsitteelyyn ovat neuvottelut assosiaatiosopimuksesta EU:n kanssa. EU on asettanut sopimuksen solmimisen edellytykseksi ulkomaisen maanomistuksen sallimisen silloin, kun se liittyy kiinteistöjen hankintaan. EU on myös huomauttanut Liettuan asettamista rajoituksista ulkomaisille investoinneille tietyillä talouden aloilla. Neuvottelut EU:n ja Liettuan välillä ovat tällä hetkellä keskeytyksissä maanomistuskysymyksen vuoksi.

Maanomistusta koskeva muutos vaatii Liettuan perustuslain muuttamista, mikä on aikaavievä prosessi. Parlamentti käsittelee parhaillaan lausuntoluonnosta, jossa Liettua sitoutuisi tekemään vaadittavat muutokset perustuslakiin.

Virossa ulkomaiset yritykset voivat ostaa maata yhdessä siellä sijaitsevan yrityksen kanssa. Latvian parlamentti päätti viime vuoden lopulla, että ulkomaiset yritykset, joiden kotimaa on tehnyt investointisuojausopimuksen Latvian kanssa, voivat omistaa Latviassa maata. Käytännössä ulkomaisen maanomistuksen tiellä on kuitenkin Latviassakin vielä esteitä.

Viro on jo sopinut assosiaatiosopimuksen solmimisesta EU:n kanssa, Latvian ja EU:n neuvottelut ovat loppusuoralla.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 12

Venäjän parlamentin ylähuone hyväksyi valtion budjetin: Budjetin tultua duuman hyväksymäksi neljännessä käsittelyssä viime viikolla parlamentin ylähuone eli liittoneuvosto hyväksyi budjetin tällä viikolla äänestyksen jälkeen. Budjetti lähetetään vielä presidentti **Jeltsinin** allekirjoitettavaksi, jotta se saisi lainvoiman. Presidentti on jo aiemmin antanut asetuksen, jolla tähdätään budjettivajeen säilymiseen budjettisuunnitelman mukaisena. Asetuksen mukaan päätöksiin, jotka aiheuttavat suunnitelmaan kuulumattomia menoja federaation budjetista tai vähentävät budjetin tuloja mm. vero-, tulli- ja maksuhelpotusten kautta, tarvitaan sekä presidenttiä että hallitusta.

Varapääministeri Anatoli **Tshubais** ja finanssiministeri Vladimir **Panskov** ovat todenneet, että hyväksytyt budjetin vaje tavoite on nyt suuruudeltaan 5.6 % BKT:sta alunperin lasketun vajaan 8 prosentin sijasta, vaikka vajeen nimelisarvo on säilynyt ennallaan runsaassa 70 000 miljardissa ruplassa. Muutos johtuu siitä, että alkuvuoden ennakoitua kovemman inflaation takia arviota BKT:n arvosta on jouduttu korottamaan (duuman hyväksyessä budjetin päälinjat joulukuussa 1994 BKT:n arvoksi vuonna 1995 laskettiin vajeat 1 000 000 miljardia ruplaa arvion ollessa tällä hetkellä 1 400 000 miljardia ruplaa). Panskovin mukaan valtion verotulot ovat alkuvuonna kehittyneet hyvin suhteessa suunnitelmiin. Budjettivaje oli tammi-helmikuussa 2.4 % BKT:sta oltuaan vuonna 1994 pitkälti yli 10 % BKT:sta.

Ukraina ja Venäjä sopimukseen veloista. Venäjän varapääministeri Oleg **Soskovets** ja Ukrainan vt. pääministeri Jevgeni **Martshuk** allekirjoittivat maanantaina 20.3. sopimukset Ukrainan velkojen uudelleenjärjestelystä. Venäjän valtion osuus saatavista on n. 2.5 mrd. dollaria ja Venäjän kaasuyhtiön Gazpromin osuus 1.5 mrd. dollaria. Lisäksi sovittiin erillisestä n. 200 milj. dollarin energialuotosta. Järjestelyn kummisetänä on toiminut Kansainvälisen valuuttarahaston pääjohtaja Michel **Camdessus**. Hänen mukaansa velkasopimus oli edellytyksenä valuuttarahaston valmiusluottojen myöntämiselle sekä Venäjälle että Ukrainalle. Järjestely takaa Ukrainan energiansaannin vuodeksi 1995 ja antaa edes jonkinlaiset mahdollisuudet maan talouden vakauttamiseen. Moskova uskoo järjestelyn myös helpottavan Venäjän sisäisen maksukriisin hoitoa. Gazpromin velan Ukraina aikoo maksaa osittain vaihdettavilla valuutoilla, osittain tavaroilla ja yritysosakkeilla.

Venäjä vaikeuttaa rahanpesua. Yksityistettävää omaisuutta Venäjällä ostavan yrityksen tai yksityisen kansalaisen on jatkossa annettava määrämuotoinen kirjallinen selvitys rahojensa alkuperästä. Selvityksille perustetaan alueellisiin verotoimistoihin omat rekisterinsä. Venäjän hallitus teki asiaa koskevan päätöksen 28. helmikuuta. Päätöksellä pyritään estämään tai ainakin vaikeuttamaan rikollisesti hankittujen rahojen kierrättämistä laillisiksi. Yritysten on annettava selvitys, jos kaupan hinta on yli 500 000 kertaa virallinen minimipalkka. Yksityisiä kansalaisia koskeva raja on 5 000 minimipalkkaa. Yrityksiä koskeva raja on siten tällä hetkellä vajaa 16 milj.mk ja yksityisiä koskeva raja noin 160 000 mk. Yrityksiltä on lisäksi kielletty käteisen rahan käyttö yksityistämiskaupoissa.

Venäjän hallitukselta suunnitelma Tshetshenian kriisin hoitamiseksi. Vaikka Venäjän joukot ovat taistelleet Tshetsheniassa jo neljättä kuukautta, kriisi on edelleen ratkaisematta ja presidentti Dzhochar **Dudajev** venäläisten tavoittamattomissa.

Viimeisten kahden viikon aikana tilanne Tshetssheniassa on kuitenkin tasaantunut sen verran, että Venäjän hallitus on ryhtynyt kriisisuunnitelman laatimiseen. Suunnitelman mukaan pyritään ensi vaiheessa luomaan demilitarisoituja alueita ja riisumaan tshetsheenit aseista. Sen jälkeen yritetään saada Tshetsshenian sisäinen dialogi käyntiin ja paikalliset itsehallintoelimet toimintaan. Yleiset vaalit on tarkoitus pitää vasta, kun tilanne on vakiintunut. Tshetsshenian tuleva asema Venäjän federaatiossa on tarkoitus järjestää samankaltaisella sopimuksella kuin on tehty Tatarstanin kanssa.

Baltian maat kannattavat edelleen markkinataloutta. Euroopan Unionin tekemän vuosittaisen mielipidetutkimuksen mukaan vuoteen 1993 verrattuna yleinen pessimismi on kasvussa Baltian maissa, mutta kaksi kolmesta kannattaa edelleen talouden uudistuspolitiikkaa ja vapaaseen markkinatalouteen siirtymistä Baltian maissa. Enemmistö on myös sitä mieltä, että talouden uudistukset toteutuvat sopivalla nopeudella. Tutkimuksen mukaan eniten tyytymättömyyttä puolestaan aiheuttavat huono paikallispolitiikka, alhainen elintaso ja epävakaa poliittinen ilmapiiri. Baltian maista Viro suhtautuu kaikkein optimistisimmin tulevaisuuteen sekä maan taloudellisiin ja poliittisiin kehityslinjoihin. Latviassa ja Liettuassa asenne talouden ja politiikan kehityslinjoihin on muuttumassa yhä skeptisemmäksi. Liettuassa neljästä tutkimustulosta kuvaavasta indikaattorista vain markkinatalouden kannatusta kuvaava indikaattori oli positiivinen. Enemmistö on tyytymätön demokratian kehitykseen sekä sosiaalisten ja taloudellisten oikeuksien puutteellisuuteen.

Viron keskuspankki lakkautti yhden maan suurimmista liikepankeista. Sosiaalipankin lakkauttaminen on kolmas vaihe pankin saneerausohjelmasta. Saneerausohjelman ensimmäinen vaihe alkoi syksyllä 1994, jolloin Sosiaalipankki joutui selvitystilaan ja sai lykkäystä velkojensa maksuun. Tänä aikana Kehityspankki hankki yli 50 prosentin omistusoikeuden Sosiaalipankkiin, ja vastavasti keskuspankki enemmistöosuuden Kehityspankista. Myöhemmin keskuspankki otti Sosiaalipankin hallintaansa.

Sosiaalipankin toiminnan lakkauttamisen seurauksena pankin omaisuus, saatavat, velat ja sen entinen asiakaskunta siirretään valtion omistamalle Pohjois-Viron Pankille.

Liettuan hallitus päätti uusista tuontitulleista. Uusi järjestelmä jakaa tuontitullit kolmeen luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat sopimukseen perustuvat tullit (conventional duties). Niitä sovelletaan maihin, joiden kanssa Liettua on solminut suosituimmuuskohtelua koskevan sopimuksen (20 kpl). Toinen luokka käsittää niin sanotut etuustullit (preferential duties). Ne ovat kaikkein alhaisimmat ja kohdistuvat maihin, joiden kanssa Liettualla on vapaa-kauppasopimus (20 kpl). Viimeinen luokka sisältää autonomiset tullit. Ne ovat keskimäärin 5-10 % korkeammat kuin sopimukseen perustuvat tullit. Autonomiset tullit koskevat maita, joiden kanssa Liettua ei ole solminut kauppasopimuksia.

Liettuan hallitus on keskustellut tuontitulleja ja tulliluokitusta koskevista kysymyksistä Kansainvälisen Valuuttarahaston kanssa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 13

Venäjän keskuspankki on huolissaan pankkitallettajien turvasta. Duuman pankkilainsäädäntöä käsittelevän alakomitean kyselyyn perustuvassa kirjeessään keskuspankki on kiinnittänyt huomiota yksityis- ja yritystallettajilta tulleiden, liikepankkeja koskevien valitusten määrän kasvuun vuoden 1994 jälkipuoliskolla. Keskuspankki on viime vuoden lopulla esittänyt hallitukselle sanktioiden käyttöä velvollisuuksien laiminlyönnistä tallettajia kohtaan.

Lisäksi keskuspankki on korostanut tarvetta aikaansaada pankkitalletuksia turvaava rahasto, jota keskuspankki on perännyt jo muutaman vuoden ja jota edellytettiin presidentin kaksi vuotta sitten antamassa asetuksessa. Finanssiministeriö on kuitenkin todennut, ettei valtion budjetissa ole varoja valtion osallistumiselle tällaiseen rahastoon, ja keskuspankin mukaan turvarahastot olisi ajankohtaista luoda pankkiyhteenliittymien toimesta.

Keskuspankki pitää nykyistä pankkien perustamislupakäytäntöä ääriiberaalina ja pankkien perustajien vastuuta minimaalisena. Keskuspankki on tehnyt asiaa koskeviin ohjeisiin muutoksia, joiden mukaan perustettavat pankit eivät saa operoida väestön rahavaroilla ensimmäisen toimintavuotensa aikana ja pankkien on tämän vuoden mittaan päästävä tilanteeseen, jossa pankin osakepääoma kattaa väestöltä vastaanotetut talletukset.

Venäjän noin 2500 liikepankista 500 tuotti tappiota vuonna 1994. Kahden viimeisen vuoden aikana keskuspankki on peruuttanut lähes 130 liikepankin toimiluvat ja antanut viime vuoden puolivälin jälkeen yli sadalle pankille määräyksen lopettaa uusien talletusten vastaanottaminen.

Venäjälle kolmannes koko Itä-Euroopan alueelle tehdyistä pitkäaikaisista investointisitoumuksista. Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomission (ECE) tekemän selvityksen mukaan länsimaat ovat vuoden 1994 loppuun mennessä sitoutuneet kaikkiaan 118 miljardin dollarin arvoisiin pitkäaikaisiin investointeihin entisen Neuvostoliiton ja Itä-Euroopan alueella. Luku pitää sisällään 215 yli 10 miljoonan dollarin projektia, joissa investointiajanjakso saattaa olla jopa 40 vuotta. Yli kaksi kolmannesta sitoumuksista kohdistuu Kazakstaniin (39 %) ja Venäjälle (31 %). Sijoitukset näihin maihin liittyvät lähinnä öljy- ja kaasuteollisuuteen. Kolmanneksi suurin sijoituskohde on Unkari (8 %).

Lyhytaikaisempien (investointiaikajakso alle 4 vuotta) suorien sijoitusten arvo oli 17 miljardia dollaria, joista yli puolet suuntautui Unkariin (27 %) ja Puolaan (24 %). Seuraavaksi suosituimpia kohteita olivat Venäjä (15 %), Kazakstan (14 %) ja Tshikki (8 %).

Pitkäaikaisista sitoumuksista amerikkalaisten yritysten osuus on selvästi yli puolet (57 %). Seuraavaksi suurin investoija on Turkki 13 prosentin osuudellaan. Englannin osuus on 7 % ja Länsi-Saksan 4 %. Myös lyhytaikaisempien suorien sijoitusten tilastoa johtavat amerikkalaiset yritykset reilun kolmanneksen osuudellaan. Länsi-Euroopan maiden yhteinen osuus lyhytaikaisemmista suorista sijoituksista on 43 %. Japanin osuus sijoituksista on vain alle 1 %.

Venäjän velkapapereiden hinta pysynyt alhaalla. Venäjän ulkomaantalouspankin (VEB) velkapapereiden hinta kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla on noin 21 centtiä dollarilta. Viimeisen puolentoista vuoden aikana VEB:n velkapapereiden hinta on alimmillaan ollut vain kolmisen centtiä nykyistä noteerausta heikompi, mutta ylimmillään 34 centtiä nykyistä noteerausta korkeampi.

Vahur Kraft Viron keskuspankin uudeksi pääjohtajaksi. Keskuspankin hallitus on jättänyt entisen pääjohtajan Siim Kallasin eroanomuksen Presidentti Lennart Merin käsiteltäväksi.

Kallas eroaa jatkaakseen täysipäiväisenä poliitikkona. Hän johtaa oikeistolaista Uudistuspuoluetta, joka sai toiseksi eniten kannatusta maaliskuun alussa pidetyissä Viron parlamenttivaaleissa.

Viron presidentti nimitti hallituksen muodostajaksi ja tulevaksi pääministeriksi Kokoomuspuolueen Tiit Vähin. Hallituskoalition muodostamisesta on käyty keskusteluja pääasiassa Kokoomuksen ja Maaseutuliiton vaaliliiton sekä Keskustapuolueen välillä. Keskusteluihin on osallistunut Tiit Vähin lisäksi mm. Maaseutuliiton puheenjohtaja Arnold **Rüütel** sekä Keskustapuolueesta puolueen puheenjohtaja Edgar **Savisaar**. Neuvotteluosapuolilla on 101-paikkaisessa parlamentissa 57 paikkaa, joista Kokoomuksen ja Maaseutuliiton vaaliliitolla on 41 paikkaa ja Keskustapuolueella 16. Hallitusneuvotteluja on määrä jatkaa viikonloppuna. Tiit Vähin tulee esittää lista hallituksen kokoonpanosta viimeistään 6. huhtikuuta.

Oikeistolainen oppositiopuolue voitti Liettuan paikallisvaalit. Konservatiivipuolueen johtajana toimii entinen presidentti Vytautas **Landsbergis**. Puolue sai 29 % äänistä. Toiseksi eniten ääniä, 20 %, sai hallitseva Demokraattinen työväenpuolue, jota seurasi Kristillisdemokraattinen puolue 17 % kannatuksella. Liettuan presidentin Algirdas **Brazauskasin** mukaan oikeistopuolen voitto oli odotettavissa. Vaalitulokset kertovat myös, että kiinnostus politiikkaan ja halu osallistua politiikkaan on kasvamassa. Oikeistolaisten voitto vaikuttanee Demokraattisen työväenpuolueen poliittisiin toimintalinjoihin parlamentissa. Konservatiivisten puolue on mm. ehdottanut ennen aikaisten parlamenttivaalien järjestämistä.

Vaalien äänestysprosentti oli noin 43 %. Liettuan ensimmäiset paikallisvaalit pidettiin maan itsenäistyttyä vuonna 1990.

SYP avasi sivukonttorin Tallinnaan ja edustuston Pietariin. Suomen Yhdyspankin helmikuussa avattu Tallinnan-konttori aikoo keskittyä lähinnä suomalais-asiakkaiden maksujen välittämiseen ja niihin liittyviin valuuttatransaktioihin. Konttorissa on yhteensä 17 työntekijää ja siihen yhdistetään myös SYPiin sulautettavan Kansallis-Osake-Pankin suunnitteilla olleen konttorin toiminnot. Tallinnan-konttori seuraa myös markkinoiden kehittymistä Latviassa ja Liettuassa.

Tiistaina 28. maaliskuuta avattiin SYPin edustusto Pietarin pääkadun Nevski prospektin varrella. Edustusto, joka ei saa harjoittaa varsinaista pankkitoimintaa, keskittyy asiakkaittensa neuvontaan ja avustamiseen maksu- ja rahaliikenteessä.

Ukrainan IMF-luotot jäihin. Kansainvälinen valuuttarahasto IMF on lykännyt 1.8 mrd. dollarin lainapakettiaan Ukrainalle, kunnes maan parlamentti hyväksyy lopullisesti vuoden 1995 budjetin. Budjetti on ensimmäisen käsittelyn jälkeen vielä täysin auki. IMF:n kanssa maaliskuun alussa tehdyn sopimuksen mukaan Ukrainan kuluvan vuoden budjettivaje saisi olla enintään 6.4 % BKT:sta (3.5 % länsimaisen laskutavan mukaan). Ukrainan presidentti, suuren ohjustehtaan entinen pääjohtaja, Leonid **Kutshma** esitteli talousuudistusohjelmansa jo lokakuussa 1994 vain kolme kuukautta virkaan astumisensa jälkeen, mutta maan vanhoillismielisen parlamentin on ollut vaikea hyväksyä "länsimaisia" uudistuksia.

Kolme Keski-Aasian tasavaltaa siirtymässä tiukkaan presidentinvaltaan. Turkmenistanin presidentti Saparmurad **Nijazov**, 54, Uzbekistanin Islam **Karimov**, 56, ja Kazakstanin Nursultan **Nazarbajev**, 54, ovat hankkineet kansanäänestyksillä jatkoaikaa presidenttikausilleen vuosituhannen loppuun, Nijazov jopa vuoteen 2002. Kaikki kolme olivat Neuvostoliiton aikana tasavaltojensa kommunistipuolueiden puheenjohtajina. Presidentit ovat korostaneet, että demokratiaa on ollut vaikeata saada juurtumaan maihin, joilta puuttuvat kansanvallan perinteet ja jotka painivat suurissa talousvaikeuksissa entisen Neuvostoliiton raunioilla.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 14

Venäläiset liikepankit ovat tarjoutuneet rahoittamaan valtion budjettia valtionyritysten osakkeita vastaan. Suurten liikepankkien muodostaman ryhmän edustajat esittelivät Venäjän hallituksen istunnossa viime viikon lopulla ehdotuksen, jonka mukaan pankit olisivat valmiita myöntämään valtiolle luottona mahdollisesti noin 9 000 miljardia ruplaa (1.8 mrd. dollaria). Tämä summa vastaisi sitä tavoitetta, jonka valtio on asettanut valtion omistamien osakkeiden ja yritysten myymisestä budjettiin kertyville tuloille tänä vuonna. Summa kattaisi 12 prosenttia presidentin tällä viikolla vahvistaman valtionbudjetin 73 000 miljardin ruplan vajeesta. Liikepankkiryhmään kuuluu 7 - 8 suurta liikepankkia, ja lisäksi on tehty tunnusteluja valtion säästöpankin ja ulkomaankauppapankin saamisesta mukaan hankkeeseen.

Luoton ehdoksi pankit ovat esittäneet, että joukko osakkeita, jotka valtio omistaa useissa osittain yksityistetyissä yrityksissä, siirrettäisiin pankkien hoitoon. Alustavien tietojen mukaan tämä koskisi valtion osakkeita noin 50 yrityksessä, joihin mahdollisesti kuuluisivat Venäjän maakaasuyhtiö Gazprom, öljy-yhtiöt, Norilskin nikkelijätti sekä Venäjän kansalliset telekommunikaatio- ja sähkömonopolit. Osakkeet toimisivat pankkien luoton vakuutena ja säilyisivät valtion omistuksessa, joten valtio saisi edelleen myös osakkeiden oikeuttamat voitto-osuudet. Toisaalta osakkeiden hoitajina pankit valvoisivat näiden yritysten johtamista ja toimintaa. Luotto- ja osakeoperaation kestoksi on kaavailtu viittä vuotta.

Pankit ja eräät viranomaiset ovat arvioineet, että pian käynnistyväksi suunniteltu valtionyritysten yksityistämishjelma voisi romahduttaa hinnat Venäjän ohuilla osakemarkkinoilla. Pankkien mukaan tässä tilanteessa valtion olisi parempi lykätä kansallisesti merkittävien ja potentiaalisesti arvokkaiden yritysten yksityistämistä ja samalla pankit voisivat em. osakeoperaatioon perustuvan valvontansa avulla pohjustaa yritysten ja osakkeiden tulevaa myyntiä strategisille investoijille, millä vältettäisiin niiden joutuminen portfolioinvestoijien käsiin.

Liikepankkien esitys sai osakseen hallituksen istunnossa periaatteellisen hyväksynnän hallituksen enemmistöltä. Jotkin hallituksen liberaaleista jäsenistä sekä hankkeen ulkopuoliset pankki- ja liikemiehet ovat kuitenkin arvostelleet suunnitelmaa sisäpiirioperaationa, jonka keskeisiin osallistujiin kuuluisi ennestään hallituksen kanssa läheisiä suhteita ylläpitäviä liikepankkeja. Pääministeri Viktor **Tshernomyrdin** on pyytänyt liikepankkeja esittämään tarjouksestaan lisää yksityiskohtia kahden viikon kuluessa sekä mm. finanssiministeriötä harkitsemaan asiaa.

Venäjän öljyteollisuudessa suunnitellaan rakenteellisia uudistuksia, yksityistämistä ja uusia rahoitusmahdollisuuksia. Presidentti Boris **Jeltsin** antoi 1.huhtikuuta asetuksen Venäjän öljyteollisuuden rakenteellisesta uudistamisesta. Venäjällä on tällä hetkellä useita suuria öljykonserneja (Lukoil, Rosneft, Sidanko, Jukos ja Surgutneftegaz ym.), joilla kullakin on omia öljyn tuotanto-, jalostus- ja kuljetusyhtiöitään. Öljyalan pääomistajana on toistaiseksi Venäjän valtio. Asetuksen mukaan Venäjän toiseksi suurin öljykonserni Rosneft pilkotaan ja yksityistetään lähiaikoina. Rosneftin osakkeista 51 % jäisi edelleen valtion omistukseen kolmeksi vuodeksi. Uudistuksen muiden yksityiskohtien hiomiseen hallitus sai aikaa kaksi kuukautta.

Venäjän suurin öljykonserni Lukoil on ilmoittanut suunnittelevansa 300 milj. dollarin vaihtovelkakirjalainan laskemista kansainvälisille markkinoille. Lukoilin pääjohtajan Vagit **Alekperov** mukaan se olisi askel lähemmäksi Venäjän kipeästi kaipaamia kansainvälisiä rahoitusmarkkinoita. Alekperov toivoo lainasta apua Lukoilin infrastruktuuriin elvyttämiseen ja yhtiön 200 milj. dollariin nousseen valtionvelan maksamiseen. Kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla Lukoilin menestymisen esteenä pidetään konsernitaseen puuttumista. Lukoil pyrkii läntisten asiantuntijoiden avulla valmistelemaan taseensa huhtikuuhun 1996 mennessä, jolloin Venäjän valtio aikoo myydä 45 % omistusosuutensa konsernissa.

Venäjän energiaministeri Juri **Shafranik** on ilmoittanut Venäjän pyrkivän tänä vuonna supistamaan öljy- ja kaasuteollisuuden laitteiden tuontia 1.5 mrd. dollarin arvosta ja luottamaan jatkossa entistä enemmän kotimaiseen tuotantoon. Oma tuotantoa ja työpaikkoja on tarkoitus suojella mm. tuontitariffeja korottamalla.

Venäjän kuukausi-inflaatio hidastui maaliskuussa 8.9 prosenttiin. Helmikuussa inflaatio oli 11 % ja tammikuussa lähes 18 %. Inflaation hidastumista on edeltänyt rahapolitiikan kiristäminen, sillä rahan tarjonta ei ole lisääntynyt tammi - helmikuussa.

Vuoden ensimmäisellä neljänneksellä hinnat ovat siten nousseet 42 %. Samaan aikaan ruplan kurssi suhteessa dollariin on heikentynyt lähes 30 %. Torstaina 6. huhtikuuta dollarista maksettiin (MICEX) 4 957 ruplaa.

Viro jatkaa liikepankkien minimipääomavaatimuksen korottamista. Huhtikuun alusta astui voimaan 15 milj. kruunun (noin 1.3 milj. dollarin) vähimmäisvaatimus toiminnassa olevien liikepankkien osakepääomalle. Asetettuun määräaikaan mennessä kaikki Viron 21 liikepankia yhtä lukuunottamatta olivat nostaneet pääomansa vaaditulle tasolle. Viron suurin pankki on Hansapank. Sen osakepääoma oli helmikuun lopussa 60 milj. kruunua. Hansapankin suurimpia omistajia ovat mm. KOP ja SYP.

Keskuspankki korottaa liikepankkien pääomavaatimusta asteittain siten, että tammikuuhun 1998 mennessä pankkien pääoman tulee olla vähintään 75 milj. kruunua. Tämänhetkisellä valuuttakurssilla summa vastaa noin 5 milj. ECUa, joka on EU:n pankeille asettama minimipääomavaatimus.

Viro saattamassa päätökseen suurten yritysten yksityistämistä. Viime vuonna Viron yksityistämismääräytykset myi yhteensä noin 340 suurta ja keskisuurta yritystä. Kauppojen yhteisarvo on 1.4 mrd. kruunua, mutta maksut jakaantuvat useammalle vuodelle tulevaisuuteen. Viro on nyt myynyt suurimman osan yksityistettäviksi kelpaavista valtionyrityksistään, jäljellä on vain muutamia kymmeniä suuria yrityksiä. Pienyritysten yksityistäminen on saatettu loppuun jo aiemmin.

Suurin osa suurten ja keskisuurten yritysten ostajista oli virolaisia; noin neljänneksessä kaupoista mukana oli ulkomaista pääomaa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 15

Kansainvälinen valuuttarahasto on hyväksynyt valmiusluottojärjestelyt Venäjän ja Ukrainan kanssa. Valuuttarahaston johtokunta teki 11.4. pidetyssä kokouksessaan päätöksen Venäjän kanssa noin kuukausi sitten sovitusta valmiusluotosta. Vuoden pituinen, kuukausieriin jaettu luottojärjestely on suuruudeltaan 6.8 mrd. dollaria. Luoton ehdot koskevat ennen kaikkea Venäjän talouden vakauttamista finanssi- ja rahapolitiikan avulla sekä talouden institutionaalisia jatkouudistuksia mm. hintojen ja ulkomaankaupan osalta. Useat venäläiset tahot ovat todenneet talouden vakautumisen merkkien olevan käsillä, kun alkuvuonna rahan määrä (M2) on säilynyt lähes ennallaan, kuukausi-inflaatio on hidastunut noin 9 prosenttiin maaliskuussa ja tuotanto on pysynyt melko vakaana. Eräät venäläiset kommentaattorit ovat toisaalta epäilleet, että tavoiteltu talouden vakauttaminen johtaisi voimakkaampaan tuotannon laskuun ja tuotannon kasvu pienempään ulkoiseen ylijäämään kuin vakautusohjelmaan kytkeytyvässä hallituksen talousohjelmaluonnoksessa on oletettu.

Valuuttarahasto on myös 7.4. hyväksynyt Ukrainan kanssa sovitun lainapaketin, joka on suuruudeltaan 2 mrd. dollaria. Tästä 1.6 mrd. dollaria liittyy vuoden pituiseen valmiusluottojärjestelyyn, jonka ehdot kattavat paljolti samat alueet kuin Venäjän vastaavassa järjestelyssä. Lainapäätöstä lykättiin aiemmin odoteltaessa Ukrainan parlamentin hyväksyntää vuoden 1995 valtion budjetille, mikä tapahtui lainapäätöstä edeltävänä päivänä.

Venäjän yksityistämisessä siirrytään toiseen vaiheeseen. Valtionomaisuuskomitean puheenjohtaja Sergei **Beljajev** on todennut valtionomaisuuden yksityistämisen päätavoitteen toteutuneen. Maahan on syntynyt yksityisomistajien luokka, johon tällä hetkellä kuuluu 30 % väestöstä. Yksityistämisen ensimmäisen, ns. kuponkivaiheen aikana 240 tuhannesta valtion tai kunnan yrityksestä on yksityistetty yli 112 tuhatta yritystä eli 47 %. Niissä tuotetaan noin 60 % Venäjän bruttokansantuotteesta. Tuloja ensivaiheen yksityistämisestä on saatu yhteensä 1 100 mrd. ruplaa, josta 735 mrd. vuonna 1994. Keskushallinnon budjettia yksityistäminen on kartuttanut n. 200 mrd. ruplalla. Ulkomaalaisomistuksen osuus Venäjän yksityistetyistä yrityksistä on 10 prosenttia. Se on keskittynyt lähinnä öljy-, metalli- ja elintarviketeollisuuteen sekä laivakuljetuksiin. Osa uusista isännistä, varsinkin työntekijäomistajat ovat olleet passiivisia yritystensä kehittämisessä. Hallitusta on moitittu pitkäjänteisen yksityistämissuunnitelman puuttumisesta ja vain hetkellisten budjettitarpeiden tyydyttämisestä. Maahan ei ole syntynyt kiinteistömarkkinoita, koska hallitus ja parlamentti eivät ole pystyneet sopimaan menettelystä, jolla yritysten hallinnassa olevat maa-alueet voitaisiin myydä yritysten omaisuudeksi.

Yksityistämisen toinen vaihe ns. rahayksityistäminen alkoi virallisesti jo kesäkuussa 1994, mutta ensimmäisten 10 kuukauden aikana ei ole tapahtunut paljon. Vuoden 1995 aikana valtionomaisuuskomitea arvioi yksityistämisestä kertyvän tuloja yhteensä lähes 25 000 mrd. ruplaa, josta yli 10 000 mrd. energia- ja polttoainesektorilta. Keskushallinnon budjettiin tästä kertyisi yli 9 000 mrd. ruplaa. Huhtikuun kuluessa on tarkoitus julkistaa luettelo yksityistettäväksi tarjottavista noin 6 000 yrityksestä. Lisäksi on julkaistu eräänlainen hätävaraluettelo niistä valtionyritysten "helmistä", joiden osakkeet myydään etuajassa, jos varsinainen yksityistämishjelma ei toteudu. Yksityistämisen lähiajan ongelmana on se, että yritysosakkeet joutuvat kilpailemaan sijoittajien suosioista parempi-tuottoisten valtion velkapapereiden kanssa.

Venäjän osakemarkkinat ovat muotoutumassa. Venäjän arvopaperilaki antaa edelleen odottaa itseään, ja sekavuus markkinoilla jatkuu. Tiettyjä parannuksia on kuitenkin luvassa.

Presidentti **Jeltsin** on puuttunut osakkeiden rekisteröintiongelmaan ja määrännyt asetuksellaan, että jokaisella yli 1 000 omistajan yhtiöllä tulee olla riippumaton osakerekisteri. Vain murto-osa yhtiöistä on toistaiseksi noudattanut määräystä. Euroopan jälleenrakennus- ja kehitys pankki EBRD, sekä USA:n ja Ranskan asiantuntijat ovat tarjonneet apuaan rekistereiden perustamisessa. Venäjän eri viranomaiset ja markkinoiden edustajat kiistelevät parhaillaan rekisterien muodosta. Federaation arvopaperikomissio ei kannata yhden suuren keskusrekisterin perustamista, koska sellaisesta sen mielestä tulisi byrokraattinen monopoli, jonka kautta valtiovallan ote arvopaperimarkkinoihin kasvaisi liian suureksi.

Finanssiministeriön arvopaperiosaston päällikkö Bella **Zlatkis** pitää Venäjän arvopaperimarkkinoiden tämän hetken ongelmina likviditeetin ja todellisten jälkimarkkinoiden puutetta, inflaatiota ja markkinoiden sääntelyn heikkoutta. Sijoittajien luottamus selkiytymättömiin osakemarkkinoihin on jo pitkään ollut koetteilla, ja esiin on tullut erilaisia väärinkäytösepäilyjä. Venäjän Kauko-Idässä toimivan varustamon on mm. raportoitu kaksinkertaistaneen osakkeittensa määrän ja myyneen ne tytäryhtiölleen kertomatta asiasta muille osakkeenomistajilleen.

Itäisen Euroopan ja Baltian maiden maariskiluokitukset ovat parantuneet, IVY-maiden osalta tilanne vaihtelee. Tuorein Euromoney-lehden puolivuositain tekemistä maariskiluokituksista julkaistiin maaliskuussa. Luokitus, joka on suhteellinen, perustuu tietoihin ja arvioihin kunkin maan talousskehityksestä, poliittisista riskeistä, ulkomaisesta velasta ja asemasta kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla. Taloudelliset ja poliittiset arviot on koottu yli 40 pankin ja tutkimuslaitoksen asiantuntijoilta.

Venäjän maariskiluokitus ei ole merkittävästi muuttunut ja maa on lähes 190 maata kattavalla listalla sijalla 141 (viime syksynä sijalla 136; pudotus johtuu siitä, että Venäjän edelle on tullut uusia listalle otettuja pikkuvaltioita). Muista IVY-maista Venäjän edellä (sijoilla 129-140) ovat Kazakstan, Valko-Venäjä ja Armenia. Ukraina on sijalla 145. Näiden kaikkien sijoitus on jonkin verran parantunut. Lähes kaikkien muiden IVY-maiden luokitus on heikentynyt.

Baltian maiden sijoitus Euromoney'n maariskiluokituksessa on noussut selvästi. Viro, joka on koko listan nopeimmin nousseita tähtiä, on nyt sijalla 66 oltuaan vielä viime syksynä hieman sadannen sijan heikommalla puolella. Latvia on noussut sijalle 106 (viime syksynä 125.) ja Liettua sijalle 108 (syksyllä 121.).

Itäisen Euroopan maiden sijat ovat parantuneet Unkaria lukuun ottamatta. Siirtymätalouksien pienin maariski on edelleen Tshekillä, joka on noussut sijalle 35 (syksyllä 39.) Seuraavina ovat Slovenia ja Unkari (sijalla 50 oltuaan syksyllä 46.) sekä Slovakia, joka oli itäisen Euroopan ripein nousija (sijalta 66 sijalle 53). Puolan sijoitus on noussut hieman ja maa on nyt listan sijalla 71. Romania ja Bulgaria ovat nousseet sijoille 68 ja 90.

Viron presidentti vahvisti maan hallituksen keskiviikkona. Pääministeri Tiit **Vähin** muodostaman hallituksen sisäministeriksi nimitettiin Keskustapuolueen johtaja Edgar **Savisaar**. Hallituksen uudeksi ulkoministeriksi nimitettiin Riivo **Sinijärv** (KMU). Hän on työskennellyt tähän asti Viron Englannin suurlähettiläänä. Talousministeriksi nimitettiin Keskustapuolueen Liina **Tönnisson**, joka oli edellisessä parlamentissa talouskomission puheenjohtajana. Finanssiministeriksi nimitettiin Mart **Opmann** (KMU), joka toimii Raepankin hallituksessa varapuheenjohtajana. Uusi oikeusministeri on Kokoomuksen ja Maaseutuliiton vaaliliiton (KMU) edustaja Paul **Varul**. Hän on siviiliammattiltaan lakimies ja hoitaa professuuria Tarton yliopistossa. Salkuttomana ministerinä Euroopan asioita hoitaa Endel **Lippmaa** (KMU).

Euroopan Unioni ja Liettua parafoivat assosiaatiosopimuksen 12 huhtikuuta. Sopimusneuvotteluja on käyty alkuvuodesta lähtien, mutta niitä on hidastanut Liettuan perustuslaissa määritelty kielto ulkomaisten oikeudesta omistaa maata. Liettuan parlamentti on nyt aloittanut neuvottelut perustuslain muuttamisesta vaadittavilta osin.

12.4. parafoitiin myös Viron ja Latvian assosiaatiosopimukset. Baltian maiden ja EU:n on tarkoitus allekirjoittaa sopimukset ensi kuussa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 16

Venäjän talouskehitys on alkuvuonna ollut suhteellisen vakaa. Maan tilastokomitean mukaan tuotettu BKT oli vuoden ensimmäisen neljänneksen aikana 5 % pienempi ja teollisuustuotanto 4.5 % pienempi kuin viime vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Tilastokomitean laskelmissa kausitasoitettu teollisuustuotanto pieneni hieman tammikuusta helmikuuhun ja kasvoi maaliskuussa 3 % helmikuusta. Raakaöljyn tuotanto pieneni vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 3 % ja maakaasun tuotanto yhden prosentin vuotta aiemmasta. Työttömien määrä (ILO:n laskentatavan mukaisena) on lisääntynyt 5.6 miljoonaan eli 7.5 prosenttiin työvoimasta oltuaan 7 % viime vuoden lopussa. Keskipalkka on kahden viime kuukauden aikana noussut runsaan 5 prosentin kuukausivauhdilla. Toisin kuin vuonna 1994 tilastoidut reaalitytulot ovat alkuvuonna pienentyneet vuoden takaisesta.

Venäjän vienti ja tuonti ovat kasvaneet tammi-maaliskuussa. Tilastokomitean ilmoittamien tietojen mukaan Venäjän vienti IVY:n ulkopuolisiin maihin kasvoi dollareissa mitattuna 16 % vuoden 1994 tammi-maaliskuusta. Raakaöljyn viennin määrä kasvoi samana ajanjaksona 18 % ja maakaasun viennin määrä 12 %. Venäjän tuonti IVY-maiden ulkopuolelta kasvoi 14 %. Viennin arvo tammi-maaliskuussa oli 11.5 mrd. dollaria ja tuonnin arvo vajaat 9 mrd. dollaria. Venäjän kauppataase näytti 2.7 mrd. dollarin ylijäämää (2 mrd. dollaria tammi-maaliskuussa 1994).

Venäjän kauppataaseen todellinen ylijäämä on kuitenkin tilastoitua pienempi, sillä etenkin tuontia jää rekisteröimättä. Vuonna 1994 tilastoidun tuonnin arvo (pl. IVY-maat) oli 28 mrd. dollaria, jonka lisäksi humanitaarisena apuna ja sukkuloivien yksityishenkilöiden tuomana maahan tuli tavaroita tilastokomitean arvioiden mukaan 8 mrd. dollarin arvosta. Yksityishenkilöiden harjoittamaa tuontia arvioidessaan eräät venäläiset tutkimuslaitokset ovat päätyneet samaan summaan. Tällä lisäyksellä Venäjän kauppataase osoitti viime vuonna ylijäämää, jonka suuruus oli tilastoidun 20 mrd. dollarin sijasta 12 mrd. dollaria.

Venäjän keskuspankki kiristää pankkien vakavaraisuusmääräyksiä samalla kun se laskee kassareservivaatimuksia. Venäjän keskuspankki on ilmoittanut, että toukokuun alusta lähtien pakollisten reservitalletusten määrä alle 1 kuukauden talletusten osalta lasketaan parilla prosenttiyksiköllä 20 prosenttiin. Pitempiäaikaisten 1-3 kuukauden talletusten osalta uusi kassareservivaatimus on prosenttiyksikön aikaisempaa pienempi eli 14 % ja yli kolmen kuukauden talletusten osalta reservivaatimus pidetään ennallaan 10 prosentissa. Valuutatalletuksista pankit joutuvat vaihtamaan 1.5 % rupliksi ja tallettamaan ne keskuspankkiin.

Venäjän keskuspankki on vähitellen kiristänyt pankkien valvontaa ja evännyt toimitukset useilta sellaisilta pankeilta, jotka eivät ole täyttäneet keskuspankin asettamia vaatimuksia. Uusien alempien kassareservimääräysten vastapainoksi pankkien vakavaraisuussäädöksiä on määrä kiristää toukokuussa. Venäjän pankkiyhdistyksen mielestä reservivaatimukset ovat edelleen liian korkeat ja se pelkää monien pankkien ajautuvan konkurssiin keskuspankin kiristyneen politiikan seurauksena. Joidenkin arvioiden mukaan mahdollisesti vain 10 % Venäjän 2 500 liikepankista on kyllin vakavarainen täyttämään keskuspankin uudet vaatimukset.

Venäjän duumassa ollaan tyytymättömiä yksityistämisen tuloksiin. Viimeisimmän hyökkäyksen on tehnyt duuman yksityistämiskomitean puheenjohtaja Sergei **Burkov**, 39, jonka ajatuksilla on duumassa varsin laaja kannatus. Hän arvosteli hallituksen toteuttamaa yksityistämistä, todeten että mm. värime-tallurgian ja puolustusteollisuuden yrityksiä on myyty pilkkahinnalla ja varsinkin ulkomaalaiset ovat voineet hankkia suuria osakepaketteja lähes ilmaiseksi.

Burkov vaati jopa kauppojen perumista ja yritysten jälleenkansallistamista. Edellisen kerran jälleenkansallistamista ehdotti viime tammikuussa Venäjän silloinen, sittemmin erotettu varapääministeri Vladimir **Polevanov**. Venäjän hallitus ja valtion omaisuuskomitea aikovat kuitenkin päättäväisesti toteuttaa yksityistämisen toisen vaiheen ns. rahayksityistämisen.

Venäjän ja Ukrainan ystävyyssopimuksen solmiminen lykkääntyy yhä. Kahden slaavilaisen suurvallan suhteiden normalisoinnin esteenä ovat Ukrainan nurja suhtautuminen venäläisenemmistöiseen Krimin tasavaltaan sekä Krimillä sijaitsevan entisen Neuvostoliiton Mustan meren laivaston kohtalo. Ukrainan parlamentti on jo pitkään syytellyt 2.7 miljoonan asukkaan Krimiä ja sen presidenttiä Juri **Meshkovia** separatismista ja lakkautti viime kuussa tasavallan presidentin viran sekä Krimin varsin laajan itsehallinnon antaneen vuoden 1992 perustuslain. Vaikka Venäjä on pitänyt virallisesti Krimiä Ukrainan sisäisenä asiana, saivat Venäjän kansallismieliset kuitenkin aiheen repiä parlamentin istunnossa julkisesti Ukrainan lipun, johon ukrainalaiset vastasivat samalla mitalla. Presidentti Boris **Jeltsin** otti viime viikolla ensimmäisen kerran julkisesti kantaa Krimin kysymykseen ja totesi, että maiden välistä ystävyyssopimusta ei voida solmia niin kauan kun Krimin kysymys on auki. Näyttää siltä, että Jeltsinin viime syyskuusta lähtien siirretty Kiovan-matka lykkääntyy edelleen.

Virossa hyväksyttiin ulkomaista velkaantumista koskeva laki. Lain mukaan vuotuinen valtion ottamien ulkomaisten lainojen määrä ei saa ylittää 15 prosenttia vastaavan vuoden budjetista. Lisäksi kaikkien luottojen yhteismäärä saa olla enintään 75 % vastaavan vuoden budjettituloista. Laki astuu voimaan toukokuun alusta.

Viron ulkomaanvelka oli vuoden alussa 119 miljoonaa dollaria ja kasvoi 153 miljoonaan dollariin huhtikuun alkuun mennessä. Finanssiministeriön mukaan kaikkia lainoja ei kuitenkaan ole vielä nostettu.

Koko nykyisen ulkomaanvelan takaisinmaksun huippu ajoittuu vuosille 1998 ja 1999.

Baltian maat kiistelevät rajakysymyksistä. Viron ja Latvian rajakiista koskee maiden välistä rannikkoaluetta ja siihen liittyviä kalastusoikeuksia. Erimielisyydet saivat alkunsa, kun Viro hyväksyi maan talousaluetta ja rajoja koskevan lain. Latvia ei hyväksy Viron lain mukaista aluevesirajaa Riian lahdella ja on vaatinut kalastusoikeutta lahden Viron-puoleisella osalla.

Latvia on ehdottanut kysymyksen siirtämistä Haagin kansainvälisen tuomioistuimen käsiteltäväksi, koska osapuolet eivät toistaiseksi ole päässeet sopimukseen asiasta keskinäisissä neuvotteluissaan.

Myös Liettua ja Latvia kiistelevät merialueista. Liettua on arvostellut jyrkästi Latvian öljynporaushanketta, jota on suunniteltu toteutettavaksi yhdessä Amerikkalaisen AMOCO-yrityksen kanssa. Liettuan mielestä kyseinen hanke rikkoo maiden välisiä naapuruussuhteita koskevia periaatteita. Suunnitteilla oleva öljynporaushanke kohdistuu kiistanalaisena oleviin merialueisiin, joiden jaosta Liettuan mukaan ei vielä olla päästy molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun.

Inflaatio hidastui Baltian maissa. Virossa kuluttajahinnat nousivat maaliskuun aikana 2.4 prosenttia ja Latviassa 2.6 prosenttia. Liettuassa kuukauden inflaatio oli vuoden alhaisin, 1.4 prosenttia.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 17

Venäjän vuoden 1995 budjettilaki voimaan. Presidentti Boris Jeltsin allekirjoitti lain maaliskuun viimeisenä päivänä. Budjetin 175 000 miljardin ruplan tuloista pääosa eli 3/4 kerätään erilaisina veroina. Verotuloista 40 % kertyy arvonlisäverosta, 25 % vienti- ja tuontitulleista ja vajaa 20 % voittoverosta. Muut tulot saadaan valtionyrityksistä, valtion omaisuuden yksityistämisestä ja ulkomaankaupasta sekä ns. budjettirahastojen varoista.

Budjetin menot ovat 248 000 miljardia ruplaa eli 73 000 miljardia tuloja suuremmat. Vajeesta 60 % katetaan kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta ja 40 % kotimaasta. Menoista käytetään maanpuolustukseen ja turvallisuuteen 25 % (armeijan miesvahvuus supistuu vuoden aikana 1.9 miljoonasta 1.5 miljoonaan), elinkeinoelämään ja maatalouteen 16 %, aluetukiin 11 %, valtionhallintoon ja kansainväliseen toimintaan 10 %, valtionvelan hoitoon 9 %, varmuusvarastojen täydentämiseen 4 %, opetukseen, kulttuuriin ja taiteisiin 4.5 %, tutkimukseen 2.5 %, terveydenhuoltoon 2 % ja sosiaalimenoihin 2 %. Loppuihin 14 prosenttiin sisältyvät mm. erilaiset rahastot, budjettiluotot, minimipalkan korottaminen, oikeuslaitos, joukkotiedotus, ympäristönsuojelu sekä luonnonkatastrofien ehkäisy ja hoito.

Budjettilain mukaan valtio saa 1995 ottaa uutta ulkomaista velkaa 12.3 mrd. dollaria. Ulkomaisen velan yhteismäärä saa kuluvana vuonna nousta enintään 130 mrd. dollariin.

Venäjän keskuspankki varoittaa budjettialijäämän rahoitusvaikeuksista. Venäjän keskuspankin varajohtaja Vjatsheslav Solovovin mukaan on epätodennäköistä, että Venäjä pystyy keräämään kotimarkkinoilta suunnitellun osuuden budjettivajeen kattamiseksi. Kotimaisilta rahoitusmarkkinoilta on budjetin mukaan määrä kerätä summa, joka vastaa lähes 5 % bruttokansantuotteesta. Solovovin mielestä summa ei vastaa kansalaisten ja pankkien reaalista kykyä luotottaa hallitusta.

Yksityistämistulot selvästi jäljessä budjetoiduista. Rahalla tapahtuvan yksityistämisen hitaan edistymisen seurauksena valtion budjettiin on toistaiseksi onnistuttu keräämään vain pari prosenttia koko vuodelle budjetoidusta 9 000 miljardista ruplasta (vajaa 2 mrd. USD).

Venäjän minimipalkkoja ja -eläkkeitä korotettiin. Koko alkuvuoden jatkunut hallituksen ja parlamentin välinen kiistely minimipalkan ja -eläkkeen korotuksista päättyi, kun presidentti Jeltsin allekirjoitti lain minimipalkan korottamisesta sekä lain minimieläkkeen korottamisesta ja valtion eläkkeiden indeksoinnista. Minimipalkka nousee 1.4. alkaen takautuvasti 34 400 ruplaan/kk ja 1.5. alkaen 43 700 ruplaan. Minimipalkalla ei yleensä kukaan työtä tee, mutta sen korotus heijastuu valtionsektorin muihin palkkoihin. Varatyövoimaministeri Valeri Janvarev on sitä mieltä, että Venäjän budjetti kestää hyvin minimipalkan korotuksen ja siihen kuukaudessa vaadittavat n. 300 mrd. ruplaa.

Minimieläke, joka lokakuusta 1994 alkaen on ollut 34 440 ruplaa/kk, nousee toukokuun alusta 43 700 ruplaan. Lain mukaan valtion eläkkeitä korotetaan kautta linjan 27 %. Venäjän sosiaaliministeri Ljudmila Bezlepkina ja valtion eläkerahaston pääjohtaja Vasili Bartshuk ovat epäilleet korotuksen realistisuutta ja todenneet, ettei varaa näin suuriin korotuksiin ole.

Venäjän tuontitulliuudistuksesta on esitetty lisätietoja. Venäjän ulkomaan-talousministeriön tietojen mukaan uudistuksen on tarkoitus astua voimaan 1.5.1995. Tulleja yhtenäistetään ainakin siten, että korkeiden tullien alaiset tavarat (lukuun ottamatta ylellisyystuotteita, mm. autoja) sekä useat tullivapaat tuotteet päätyvät 5-30 prosentin suuruisten tullien puitteisiin. Keskimääräisen tullitason on määrä nousta jonkin verran (tuonnin rakenteella painotettu keskimääräinen tullitaso oli vuonna 1994 osapuilleen 5 %). Tulliuudistuksen taustaksi on Venäjällä esitetty paremman tuontisuojaan tarve eräillä aloilla, esimerkiksi elintarviketeollisuudessa, sekä valtion budjettitulojen lisääminen. Tullien hajan ja tullittomien tuotteiden vähentäminen liittyvät myös osana Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Venäjän valmiusluotto-ohjelmaan.

Tulliuudistuksen toisena vaiheena on tuontitullien alentaminen silmällä pitäen Venäjän tulevaa jäsenyyttä Maailman kauppajärjestössä (WTO). Venäjän hallitus on antanut asetuksen tulliuudistuksen periaatteista, joiden mukaan korkeimpien tuontitullien (em. poikkeuksia lukuun ottamatta) tulisi laskea 20 prosenttiin vuoden 1998 alusta ja 15 prosenttiin vuoden 2000 alusta. Tavoitteena on myös keskimääräisen tullitason laskeminen siten, että se on vuonna 1998 80 % vuoden 1995 tasosta ja vuonna 2000 70 % vuoden 1995 tasosta. Koneiden ja laitteiden sekä TEVA-tuotteiden tullitaso on tarkoitus puolittaa vuodesta 1995 vuoteen 2000.

Hallituksen lainajärjestelyt pankkien kanssa kritiikin kohteena. Venäjän arvopaperi- ja pääomamarkkinakomitean johtaja Dimitri **Vasiljev** ja valtionomaisuuskomitean varajohtaja Alfred **Koch** ovat arvostelleet suunnitelmaa, jossa venäläisten liikepankkien ryhmittymä antaisi hallitukselle luottoa (vajaa 2 mrd. USD) yksityistettävien yritysten osakkeita vastaan. Järjestelyn seurauksena pankkiryhmittymä hallitsisi tärkeitä venäläisyhtiöitä viiden vuoden ajan. Arvostelijoiden mielestä pankkien tehtäviä ei tulisi laajentaa yritysten omistukseen ja valvontaan, vaan niiden tulisi pitäytyä lähinnä yritysten rahoitukseen liittyvissä toiminnoissa. Järjestelyn pelätään myös keskittävän liikaa valtaa pankkiryhmittymälle, mikä ei auta Venäjän jo valmiiksi monopolistisen markkinarakenteen kehittämistä. Myös eräät suuret yritykset, joiden osakkeita annettaisiin lainojen takuuksi, ovat ilmoittaneet vastustavansa järjestelyä ja haluavansa myydä osakkeet paremman hinnan toivossa muille ostajaehdokkailla.

Virossa perustettiin ensimmäinen kansainväliset vaatimukset täyttävä osakepörssi. Asiantuntijoiden mukaan osakepörssi tulee saavuttamaan täydellisen toimintakykynsä noin yhdeksän kuukauden kuluessa. Pörssin perustajiin kuuluu kymmenen liikepankkia, kymmenen sijoitusrahastoa ja pankkiiriliikettä sekä mm. finanssiministeriö ja Viron keskuspankki.

Keskusrekisteri, joka rekisteröi osakeanteja ja arvopaperimarkkinatoimintoihin liittyviä transaktioita, perustettiin jo vuosi sitten. Keskusrekisteriä olivat perustamassa mm. Viron johtavat liikepankit, maan keskuspankki ja finanssiministeriö.

Viron presidentti Lennart Meri nimitti Vahur Kraftin Viron keskuspankin uudeksi pääjohtajaksi. Kraft valmistui vuonna 1984 Tartun Yliopistosta. Hän on työskennellyt mm. Säästöpankissa (1984-1990) sekä Sosiaalipankin apulaisjohtajana (1990-1991). Kraft on toiminut keskuspankin varapääjohtajana vuodesta 1991 lähtien.

Kraftin edeltäjä Siim **Kallas** erosi siirryttyään täysipäiväiseksi poliitikoksi.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 18

Venäjän vaihtotasetta koskevat tiedot ristiriitaisia. Venäjän keskuspankin tilastojen mukaan vaihtotase (pl. kauppa IVY-maiden kanssa) osoitti 4.8 mrd. dollarin ylijäämää vuonna 1994. Kauppataseen ylijäämä oli keskuspankin tilastoissa 14 mrd. dollaria, johon sisältyy arvio yksityishenkilöiden harjoittamasta tuonnista (runsas 8 mrd. dollaria). Palvelutase näytti 9 mrd. dollarin alijäämää. Tästä lähes 5 mrd. dollaria kertyi matkailutaseen alijäämästä Venäjän matkailumenojen oltua lähes 7 mrd. dollaria. Rakennuspalvelujen kaupasta kertyi alijäämää vajaa 2 mrd. dollaria. Humanitaarista apua Venäjä sai 1.5 mrd. dollarin arvosta.

Joidenkin länsimaisten ekonomistien mukaan Venäjän kauppakumppanien (pl. IVY-maat) tullitilastoista laskettuna Venäjän kauppataseylijäämä oli kuitenkin yllämainittua pienempi eli 10 mrd. dollaria ja palvelutaseen alijäämä oli vastaavien tietojen perusteella yllämainittua suurempi eli 12.5 mrd. dollaria. Näillä tiedoilla Venäjän vaihtotase näytti vuonna 1994 2.5 mrd. dollarin alijäämää. IMF:n julkaisemien tietojen mukaan Venäjän vaihtotase oli niin ikään alijäämäinen. Venäjän hallitus on käyttänyt mainittuja länsimaisia laskelmia vuosille 1995-97 laaditun talousohjelmansa pohjana.

Venäjän keskuspankin maksutasetilastoissa kauppatase IVY-maiden kanssa oli 1.2 mrd. dollaria ylijäämäinen. Palvelutaseen alijäämä oli 0.7 mrd. dollaria ja vaihtotaseen ylijäämä 1 mrd. dollaria

Pääomatasetta koskevien Venäjän keskuspankin tietojen mukaan ulkomailta saatiin vuonna 1994 lainoja 6.4 mrd. dollaria, josta 2 mrd. dollaria liittyi erillisiin, valtaosin Saksan myöntämiin projekteihin. IMF:ltä Venäjä sai järjestelmämuutosluottoa (STF-luottoa) 1.5 mrd. dollaria. Venäjä myönsi lainoja noin 6 mrd. dollarin arvosta ja tästä lähes puolet liittyi energian vientiin muihin IVY-maihin. Neuvostoliitolta periytyvien velkojen kuoletuksia ja korkoja olisi aikataulujen mukaan ollut määrä maksaa 16 mrd. dollaria vuonna 1994. Näistä maksuista yli 15 mrd. dollaria lykättiin. Suorat ulkomaiset investoinnit ja portfolioinvestoinnit Venäjälle olivat 1.4 mrd. dollaria. Suorat investoinnit vähenivät alle puoleen vuodesta 1993 ja portfolioinvestoinnit lähes kaksinkertaistuivat. Suorat investoinnit ja portfolioinvestoinnit Venäjältä muihin maihin olivat arvoltaan yli 2 mrd. dollaria.

Venäjällä tuotettujen ja tuotujen elintarvikkeiden arvonlisävero yhtenäistetään. Arvonlisäverolain muutoksen myötä luovutaan aiemmasta käytännöstä, jossa useat tuontielintarvikkeet ovat olleet arvonlisäverosta vapaita. Muutosten jälkeen sekä venäläisten että ulkomaisten valmisteveron alaisten elintarvikkeiden arvonlisävero on suuruudeltaan 20 % ja muiden elintarvikkeiden vero 10 %. Uudistus lisää valtion budjettituloja hieman ja aiheuttaa nousua elintarvikkeiden hintoihin.

Venäjän inflaatio huhtikuussa 8.5 %. Huolimatta alkuvuoden maltillisesta rahan tarjonnan kasvusta hinnat nousevat edelleen suhteellisen nopeasti, vaikka inflaatio onkin hidastumassa. Tammikuussa kuluttajahinnat nousivat noin 18 %, helmikuussa 11 % ja maaliskuussa lähes 9 %. Ruplan kurssi suhteessa dollariin on viime aikoina ollut aikaisempaa vakaampi ja torstaina 4. toukokuuta dollarilla sai 5 130 ruplaa.

Venäjän Iranin -suhteet hiertävät Venäjän ja USAn suhteita. Presidentit Boris **Jeltsin** ja Bill **Clinton** tapaavat toisensa voiton päivän juhlien yhteydessä Moskovassa 10. toukokuuta. Tapaamisen tärkeimmäksi aiheeksi ovat nousemassa Venäjän aikeet myydä Iranille kaksi kevytvesiydinreaktoria. Reaktorit ja niihin liittyvät laitteistot antaisivat USAn mukaan Iranille mahdollisuuden ydinaseen valmistamiseen. Venäjän viranomaiset ovat torjuneet kaikki syytökset ja ilmoittaneet Venäjän pitävän tiukasti kiinni Iranin kanssa tekemistään sopimuksista. Venäjä ja USA muodostivat jo maaliskuussa kiistaa selvittelevän työryhmän. USA on pyrkinyt painostamaan Venäjää uhkaamalla taloudellisen apunsa lopettamisella, ellei Venäjä luovu reaktorikaupoista.

Voiton päivän juhlien kunniaksi presidentti Jeltsin julisti myös 12 päivän aselevon Tshetsheniaan lieventääkseen näin ulkomaiden esittämää arvostelua. Presidentti Clinton totesi kuitenkin, ettei tulitauon julistaminen ole poistanut hänen huoltaan Tshetshenian tilanteesta. Myös EU on jo kuukausia kieltäytynyt solmimasta kauppasopimusta Venäjän kanssa Tshetshenian sodan vuoksi. Länsimaista tulevaa kritiikkiä ovat viime aikoina lisänneet myös ulkoministeri Andrei **Kozyrevin** lausunnot asevoiman käyttämisestä muissa maissa asuvien venäläisten suojelemiseksi ja kielteinen kanta NATO:n laajentumiseen Itä-Euroopan entisiin sosialistimaihin.

Lähestyvät parlamenttivaalit tuovat eloa Venäjän puoluekenttään. Venäjän parlamenttivaalit pidetään lain mukaan kuluvan vuoden joulukuussa. Uusia puolueita ja ryhmittymiä on muodostettu pitkin kevättä niin että nyt niitä on rekisteröitynä jo yli 60. Viimeisin huomiota herättänyt suunnitelma on perustaa pääministeri Viktor **Tshernomyrdin**in johtama oikeistokeskustalainen ja duuman puhemiehen Ivan **Rybkin**in johtama vasemmistokeskustalainen ryhmä. Näiden avulla on tarkoitus lyödä muut puolueet. Tshernomyrdinin ryhmään kuuluisivat maltilliset uudistajat sekä rahoitussektorin ja teollisuuden edustajat. Ex-kommunisti Rybkinin ryhmää on kaavailtu kilpailijaksi lähinnä vasemmistolaiselle agraariryhmittymälle. Rybkinin mukaan uudet ryhmät voisivat ylittää jopa 67 % äänisaaliiseen. Monet näkyvät uudistajat kuten Andrei **Kozyrev**, Vladimir **Shumeiko**, Jegor **Gaidar** ja Grigori **Javlinski** ovat kuitenkin heti alkuun sanoutuneet irti Tshernomyrdinin hankkeesta.

Latvian keskuspankki, suurimmat liikepankit sekä maan hallitus keskustelevat toimista liikepankkien tilanteen rauhoittamiseksi. Yksittäisten liikepankkien viimeaikaiset maksuvaikeudet ovat kasvattaneet epäluottamusta rahamarkkinoilla, minkä seurauksena tallettajat ovat nostaneet rahansa kyseisistä liikepankeista. Vaikeuksien syynä on lähinnä ollut pankkien taitamaton toiminta muun muassa luotonannossa.

Asiantuntijoiden mukaan liikepankkien maksuvaikeudet sekä Latvian keskuspankin vuoden alusta nostama pankkien peruspääomavaatimus tulevat johtamaan pankkien yhdistymiseen. Latviassa on tällä hetkellä 49 liikepankkia, joista noin 15-20 pankin ennustetaan yhdistyvän tulevaisuudessa.

EU:n komissio vahvisti uudistuksia koskevat ohjeet unionin jäseniksi pyrkiville Itä-Euroopan maille. Asiakirja (White Paper) on ohjeellinen ja määrittelee taloutta, lainsäädäntöä ja hallintoa koskevat muutokset, jotka jäseniksi pyrkivien maiden tulee toteuttaa ennen pääsyä unionin sisämarkkinoille. Noin 300-sivuinen asiakirja sisältää myös luonnoksen unionin tarjoamasta teknisestä avusta. Asiakirja ei ole sopimus eikä sisällä lainsäädännöllisiä velvoitteita.

Asiakirja koskee Puolaa, Unkaria, Tsekin tasavaltaa, Slovakiaa, Bulgariaa ja Romaniaa, jotka ovat solmineet assosiaatiosopimuksen Euroopan Unionin kanssa. Se tulee koskemaan myös Baltian maita ja Sloveniaa, kun tämä on päässyt sopimukseen liitännäisjäsenyydestä.

Valkoinen paperi on tarkoitus hyväksyä kesäkuussa EU:n huippukokouksessa Cannesissa (26/27.6).

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 19

Presidentti Jeltsin allekirjoitti 26.4. Venäjän uudistetun keskuspankkilain. Vuoden ajan presidentin ja parlamentin käsiteltävänä ollut laki tuli voimaan 4. toukokuuta. Laki kumoaa myös syyskuussa 1992 annetun lain Venäjän rahajärjestelmästä ja keskuspankin ohjesäännön kesäkuulta 1991.

Keskuspankin perustehtävät ovat ruplan ja pankkijärjestelmän vakauden turvaaminen. Myös pankkitarkastus kuuluu keskuspankille. Keskuspankki pysyy edelleen parlamentin alaisuudessa. Se on raportointivelvollinen parlamentin alahuoneelle duumalle, joka myöskin nimittää sen johtokunnan puheenjohtajan (pääjohtajan) ja jäsenet nelivuotiskaudeksi. Esityksen puheenjohtajaksi tekee Venäjän presidentti. Duuma ei saanut lävitse vaatimustaan, että keskuspankin tulisi alistaa kaikki keskeiset rahapoliittiset päätöksensä duuman käsittelyyn. Uuden lain mukaan keskuspankki esittää duuman vahvistettavaksi vuosiraporttinsa ja tilintarkastajien kertomuksen. Johtokunnan puheenjohtaja on velvollinen selostamaan pankin toimintaa duumalle kaksi kertaa vuodessa, ja parlamentti voi lisäksi kutsua keskuspankin edustajia kuultaviksi. Keskuspankin on vuosittain joulukuun alkuun mennessä esitettävä duumalle presidentin ja hallituksen kanssa valmistellut seuraavan vuoden raha- ja luottopoliittikan pääsuuntaviivat.

Keskuspankki on taloudellisesti riippumaton juridinen henkilö ja sen varallisuus on Venäjän federaation omaisuutta. Valtio ei kuitenkaan vastaa keskuspankin veloista, eikä keskuspankki valtion veloista. Keskuspankilla ei ole oikeutta rahoittaa hallituksen budjettivajetta, poikkeuksena kuitenkin budjettilain edellyttämät tapaukset. Keskuspankki rahoittaa itse omat menonsa, eikä vastaa liikepankkien veloista.

Venäjän budjettivaje pieneni alkuvuonna. Finanssiministeriön ja keskuspankin yhdessä julkaisemien tietojen mukaan federaation budjettivaje oli tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 3.3 % BKT:sta koko vuoden tavoitteen ollessa 5-6 %. Vastaavana ajankohtana vuonna 1994 federaation budjettivaje oli 7 %. Vuoden 1994 koko budjettivaje oli 11 %. Kuluvana vuonna budjettivajeesta osapuilleen puolet on saatu rahoitetuksi valtion lyhytaikaisilla velkapapereilla (GKO). Vajeen ja menojen rahoittamista vaikeutti IMF:n ja Venäjän valmiusluottoneuvottelujen venyminen. Ulkomaisella rahoituksella on hyväksytyn budjetin mukaan määrä kattaa lähes 60 % tämän vuoden budjettivajeesta.

Budjettiin kertyi alkuvuonna hieman suunniteltua enemmän tuloja. Tämä johtui kuitenkin alkuvuoden nopeasta inflaatiosta, kertaluonteisista vientituloista ja valuuttakurssivoitoista. Kaavailluista verotuloista, jotka ovat tärkein tuloerä, jäi saamatta 11 % ja yksityistämistuloja kertyi vain noin 1 % koko vuoden tavoitteesta. Federaation budjettitulojen osuus BKT:sta kasvoi hieman viimevuotisesta ja oli noin 13 % (paikallistason budjettien osuus BKT:sta on suurin piirtein sama). Alkuvuodelle suunnitelluista federaation budjettimenoista 18 % jäi toteutumatta ja menojen osuus BKT:sta väheni noin 15 prosenttiin (osuus oli yli 20 % vuonna 1994). Alkuvuoden budjettitilannetta käsitelleen hallituksen kokouksen yhteydessä finanssiministeri Vladimir **Panskov** sai tästä syystä arvostelua mm. puolustus-, liikenne- ja oikeusministereiltä.

Venäläisyriitysten palkkarästit vähentyneet. Venäjän tilastokomitean mukaan venäläisyriitysten maksamattomien palkkojen määrässä on tapahtunut myönteistä kehitystä alkuvuonna. Maksurästien määrä esimerkiksi energiasektorilla vastaa kuitenkin edelleen keskimäärin noin kuukauden palkkaa.

Lopulliset päätökset Venäjän maanomistuksesta yhä tekemättä. Duuma palautti äskettäin maalakiluonnoksen uusintakäsittelyyn. Poliittista erimielisyyttä aiheuttavat lähinnä kysymys maan yksityisomistuksesta sekä kolhoosi- ja

sovhoosimuotoisen omistuksen asemasta. Juridista erimielisyyttä aiheuttaa se, pitääkö maanomistus säädellä siviili- vai maalainsäädännössä. Oikeus yksityiseen maanomistukseen on kirjattu jo vuoden 1993 perustuslakiin. Siviililain joulukuussa 1994 hyväksytyssä ensimmäisessä osassa maanomistuskysymykset taas on kytketty nyt lykätyn maalin voimaantuloon.

Maatalousmaan yksityisomistus on suhteellisen selvä silloin, kun maan käyttötarkoitus ei omistajanvaihdoksen myötä muutu. Eniten ongelmia tuottaa yritystonttien sitkeä pysyminen yhteiskunnan omistuksessa. Tontti ei täten kasvata yrityksen arvoa, eikä sitä voi esimerkiksi kiinnittää lainan vakuudeksi. Presidentti **Jeltsin** määräsi asetuksellaan jo maaliskuussa 1992, että yksityiste-tyillä yrityksillä on oikeus ostaa tonttinsa itselleen. Kauppojen syntymisen esteenä on ollut yksiselitteisen lainsäädännön, menettelytapojen ja rahan puute sekä maan hinnan määrittämisen vaikeus. Pietarissa tehtiin 21. huhtikuuta 80 vuoteen ensimmäinen yksityinen maakauppa, kun hollantilaisen Unileverin omistama yhteisyritys Severnoe sijanie (Revontuli) osti 8 000 m² keskustatonttin-sa vajaalla neljällä miljardilla ruplalla.

Venäjällä olevat kaksi amerikkalaista tytärbankkia saivat luvan liiketoi-mintaan venäläisten kanssa. Presidentti **Jeltsin**in antaman säädöksen mu-kaan 100-prosenttisesti amerikkalaisten omistamat ennen 15.11.1993 Venäjällä rekisteröidyt liikepankit vapautuvat kiellosta, joka säädettiin ko. ajankohtana. Käytännössä tämä tarkoittaa kahta Venäjällä olevaa tytärbankkia, joiden emo-pankkeina ovat Citicorp ja Chase Manhattan.

Alunperin kielto harjoittaa liiketoimintaa Venäjällä vakinaisesti asuvien kanssa koski kaikkia niitä 11 ulkomaista tytärbankkia ja yhtä ulkomaisen pankin sivukonttoria, jotka tuolloin olivat aloittaneet toimintansa Venäjällä. Kesäkuussa 1994 kiellon piiristä vapautettiin niistä maista olevat pankit, joiden kanssa Venäjällä oli sopimus investointien suojasta. Useimmat kiellosta tuolloin vapautetut pankit olivat EU-maista. EU:n ja Venäjän Kumppanuus- ja yhteis-työsopimuksen mukaan Venäjällä on väliaikainen oikeus kyseisiin toiminnan rajoituksiin. Ne saavat kohdistua kuitenkin vain niihin EU-maiden pankkien tytärbankkeihin, jotka on perustettu 15.11.1993 jälkeen tai jotka eivät olleet aloittaneet liiketoimintaa venäläisten kanssa ennen tuota päivämäärää. Muiden EU-maista kotoisin olevien tytärbankkien osalta Venäjä saa kumppanuussopi-muksen mukaan jatkaa kieltoa vain 1.1.1996 saakka.

Työttömyys laski ja inflaatio hidastui Baltian maissa. Virossa huhtikuun työttömyys oli Baltian maiden alhaisin, 2 %. Työttömyysaste viime vuoden lopulla oli reilut 4 %. Liettuassa huhtikuun työttömyys oli 5.1 % ja Latviassa 6.6 %. Sekä Latviassa että Liettuassa työttömyys on pysynyt suhteellisen vakaana vuoden alusta lähtien.

Työttömyysasteen mittauksissa on esiintynyt heilahteluja riippuen tilastoja keräävästä organisaatiosta ja työttömyysasteen laskutavasta.

Virossa kuluttajahinnat nousivat huhtikuun aikana vain 1 prosentilla. Latvias-sa kuukauden inflaatio oli 1.9 % ja Liettuassa 1.4 %.

Tadžikistan luopuu viimeisenä entisenä neuvostotasavaltana Venäjän ruplien käytöstä. Tadžikistanin uuden talousohjelman osana maan oli touko-kuun 10. päivä määrä ottaa käyttöön oma valuutta, joka on nimeltään myös rupla. Talousohjelmalla, joka pitää sisällään myös huomattavia hintojen korotuk-sia, on tarkoitus varmistaa maan ulkomaisten velkojen uudelleenjärjestely. Tähän asti maa on käyttänyt Venäjän ruplia ja saanut Venäjältä talousapua. Ruplat ovat kuitenkin kulkeutuneet maasta ulos, minkä seurauksena maassa on ollut suoranainen setelipula ja esimerkiksi julkisen sektorin työntekijöille ei ole maksettu palkkarahoja vuoteen.

Tadžikistanin talous on ehkä heikommassa kunnossa kuin minkään muun entisen neuvostotasavallan, mikä johtuu suurelta osin noin kolme vuotta kestä-neestä klaanien välisestä sisällissodasta. Myös oman valuutan käyttöönottoon suhtaudutaan suurin varauksin eikä tiedossa ole, tukeeko Venäjä uutta talousoh-jelmaa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 20

Talletusten arvonmenetyksen korvaava laki voimaan Venäjällä. Presidentti Boris **Jeltsin** oli pakko hyväksyä laki perustuslain määräysten mukaisesti sen jälkeen, kun parlamentin molemmat kamarit olivat kumonnet hänen lakia koskevan vetonsa. Venäjä sitoutuu palauttamaan ennen 20.6.1991 tehdyille säästöpankkitalletuksille sekä ennen 1.1.1992 tehdyille vakuutus- ja arvopaperitalletuksille niiden talletushetken arvon. Arvonmenetykset muunnetaan valtion sisäiseksi velaksi ja maksetaan tallettajille valtion velkapapereina.

Presidentin taloudellinen avustaja Aleksander **Livshits** pitää lain toteuttamista mahdottomana ja toteaa sen olevan täydessä ristiriidassa hyväksytyyn budjettilain kanssa. Korvausten määrä nousee finanssiministeriön laskelmien mukaan 500 000 mrd. ruplaan (100 mrd. dollariin) eli lähes kolme kertaa kuluvan vuoden budjettituloja vastaavaan summaan. Livshitsin mukaan arvonmenetysten korvaamisen tarpeellisuudesta ollaan yleisesti yhtä mieltä. Hyväksytty laki antaa kuitenkin vasta puitteet. Eri asia on miten korvaukset toteutetaan, jotta hallituksen vakautusohjelma ei romahda.

Ruplan kurssi on ollut vakaa noin kahden viikon ajan. Oltuaan kaksi viikkoa sitten 5 130 ruplaa dollarilta ruplan kurssi nousi hieman viime viikolla ja on ollut tämän viikon alkupuolella 5 030 - 5 040 ruplaa dollarilta.

Venäjällä elintarvikkeiden tuontitullit nousevat. Pitkään valmistella olleen tullien kokonaisuudistuksen on Venäjällä ennakoitu astuvan voimaan jo muutamaan otteeseen tämän kevään aikana. Ensimmäisten julkisuuteen tulleiden yksityiskohtien mukaan useiden peruselintarvikkeiden tuontitullit tulevat nousemaan 5 - 10 prosenttiyksiköllä. Ulkomaantaloussuhteista vastaava ministeri Oleg **Davydov** on todennut, että tullien korotukset aiotaan toteuttaa 1.7.1995. Hän on arvostellut korotuksia protektionistisena toimena, johon päädyttiin Venäjän maatalouslobbyn painostuksesta.

Valko-Venäjä kohti tiiviimpää liittoa Venäjän kanssa. Valko-Venäjän ensimmäisten neuvostoajan jälkeisten parlamenttivaalien ensimmäisellä kierroksella 14.5. äänestysprosentti kohosi 64.5:een. Yhteensä 260 kansanedustajasta saatiin valituksi vain parikymmentä, jotka saivat omissa vaalipiireissään yli puolet annetuista äänistä. Ehdokkaita vaaleissa oli lähes 2 400 noin 30 puolueesta. Vaalien toinen kierros pidetään kahden viikon kuluttua. Silloin kussakin vaalipiirissä kilpailevat kaksi ensimmäisellä kierroksella eniten ääniä saanutta ehdokasta. Tarkkailijat pelkäävät, ettei parlamenttia saada valituksi toisellakaan kierroksella. Tämä vahvistaisi huomattavasti venäläismielisen presidentin Aleksander **Lukashenkon** asemaa.

Äänestäjät antoivat Lukashenkolle lisää valtaa vaalien yhteydessä pidetyssä kansanäänestyksessä. Lähes 80 % äänestäneistä haluaa presidentille parlamentin hajoitusoikeuden tietyissä tilanteissa, venäjän kielen viralliseksi kieleksi valkovenäjän rinnalle, takaisin neuvostoaikaisen lipun ja vaakunan, tosin ilman sirppiä, vasaraa ja iskulausetta, sekä entistä tiiviimpää taloudellista yhdentymistä Venäjän kanssa.

Valkovenäläiset toivovat halpojen venäläisten raaka-aineiden ja energian avulla saavansa taloutensa ja varsinkin laajan koneenrakennus- ja puunjalostusteollisuutensa jälleen käyntiin tekemättä markkinatalouden vaatimia uudistuksia. Läntisten lähteiden mukaan Valko-Venäjän bruttokansantuote supistui viime vuonna 21 % ja inflaatio oli 2 220 %. Yksityistäminen on edennyt hitaasti, ja valtionsektorin osuus tuotannosta on edelleen yli 90 %. Presidentti Lukashenko uhkasi jokin aika sitten kansallistaa maan liikepankit, elleivät ne ryhdy tukemaan presidentin talouslinjaa.

Presidentin asialistalla ovat maksuliiton solmiminen Venäjän kanssa ja järjestely, jossa Venäjä ottaisi vastuulleen Valko-Venäjän velat sekä rahapolitiikan. Moskova on kuitenkin todennut Venäjän ja Valko-Venäjän viime vuonna suunnitteleman rahaliiton tulevan liian kalliiksi ja voivan horjuttaa Venäjän omaa rahoitusjärjestelmää.

Venäjän ja Valko-Venäjän alkuvuodesta yhdessä Kazakstanin kanssa tekemän tulliliittosopimuksen toteuttamiseksi on otettu ensimmäinen konkreettinen askel. Venäjä lopettaa tullimaksujen perimisen useimmilta valkovenäläisiltä tuotteilta takautuvasti 1.1.1995 alkaen. Taloudellinen integraatio on IVYn piirissä edennyt kangerrellen, mutta tulliliiton syntyminen voi edistää näiden kolmen valtion maksuliiton toteutumista.

Viimeisenä IVY-maana Tadžikistan luopuu Venäjän ruplan käytöstä. Maan johto on tehnyt päätöksen ottaa käyttöön oma raha, jonka nimeksi tulee Tadžikistanin rupla. Alkuvaiheessa uuden valuutan kurssi aiotaan määrittellä suhteessa Venäjän ruplaan (1 Tadžikistanin rupla = 100 Venäjän ruplaa). Uuden rahan käyttöönottoon ei liity sopimusta Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa uudistukselle annettavasta tuesta. Tadžikistan on etenkin viimeisen vuoden mittaan kärsinyt ruplapulasta, mikä on osaltaan aiheuttanut maassa kaikentyyppisiä maksuvivettä ja johtanut vaihtokaupan kasvuun.

Latvian pankkikriisi syvenee. Latvian hallitus on ottamassa valtion hallintaan vaikeuksiin joutuneen maan suurimman liikepankin Banka Baltijan. Hallitus ja keskuspankki neuvottelevat parhaillaan asian käytännön järjestelyistä. Keskuspankin pääjohtajan mukaan operaatioon ei käytetä valtion budjettivaroja.

Muutamit muutkin latvialaiset liikepankit ovat joutuneet likviditeettivaikeuksiin ja keskuspankki on kevään aikana keskeyttänyt kolmen pankin toiminnan niiden tilanteen selvittämiseksi. Kaikki kolme pankkia kuuluvat Latvian 15 suurimman liikepankin joukkoon.

Pankkikriisin syinä pidetään ammattitaidon puutetta pankeissa sekä kehittymätöntä pankkien valvontajärjestelmää, joka on mahdollistanut väärinkäytökset ja suoranaisten rikollisen toiminnan. Vain 14:ssä Latvian noin 50 pankista on suoritettu vuotta 1994 koskeva kansainvälisen käytännön mukainen tilintarkastus.

Viro asettaa rajat kuntien velanotolle. Uusien määräysten mukaan kunnat voivat vuosittain ottaa lainaa korkeintaan 20 % ko. vuoden budjetinsä loppusummasta. Viron valtiovarainministeriö on parhaillaan rakentamassa kuntien velanoton valvontajärjestelmää. Nykyisellään kunnat voivat ottaa lainaa ilman maan hallituksen tai valtiovarainministeriön lupaa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 21

Venäjän energiatalouden vapauttaminen on kasvavan mielenkiinnon kohteena. OECD:n liitännäisenä toimiva Kansainvälinen energiajärjestö IEA on julkistanut Venäjän energiamarkkinoita koskevia suosituksiaan, jotka tulevat sisältymään kesällä julkaistavaan järjestön laajaan tutkimusraporttiin. Järjestön mukaan Venäjän tulisi nostaa maakaasun ja sähkön kotimaiset hinnat tuotantokustannuksia vastaaviksi, huolehtia öljynviennin vapauttamisesta ja lakkauttaa IVY-maille toimitettavan öljyn hintaa ym. koskevat erityisehdot.

Kaksi jälkimmäistä seikkaa, mukaan lukien öljyn vientitullien korvaaminen sisäisellä valmisteverotuksella, ovat elementteinä aiemmin keväällä tehdyssä IMF:n ja Venäjän valmiusluotto-ohjelmassa. Ohjelman puitteissa Venäjän viranomaiset voivat jatkaa maakaasun ja sähkön hintasäätelyä, mikä on myös vahvistettu Venäjällä tämän kevään aikana julkaistuin säädöksin. Venäjä on myös vastikään julkistanut vuoteen 2010 ulottuvat energiapolitiikkansa perussuuntaviivat, joiden mukaan politiikka perustuu osin federaation ja paikallistason viranomaisten harjoittamaan energian hintojen säätelyyn. Toisaalta energiapolitiikan tavoitteena on energianhintojen korottaminen tuotantokustannuksia vastaaviksi ja korotusten vaikutusten korvaaminen pienituloisimmalle väestöosalle kohdistettavalla suoralla tuella.

Ulkomaisten investointien saamiseksi Venäjän energiasektorille IEA suosittelee lisäksi alan verotuksen uudistamista. Myös Energiaperuskirjaan liittyvä vuoden 1994 lopussa yli 40 maan allekirjoittama sopimus, joka koskee mm. investointeja, sekä kahdenväliset sopimukset investointien suojasta tulee IEA:n mukaan saada pantua täytäntöön. Brittiläinen kansainvälisten suhteiden instituutti on samaan aikaan korostanut, että em. monenkeskistä mutta löyhää energiasopimusta tärkeämpää on energian hintojen vapauttaminen Venäjällä, verotuksen uudistaminen ja ruplan epävakauden poistaminen. Instituutin vastikään julkaiseman Venäjän maakaasua koskevan raportin mukaan maakaasuala ei Venäjällä kuitenkaan kaipaa liiempiä lisäinvestointeja. Raportissa arvioidaan, että Venäjän nykyinenkin maakaasun tuotantokapasiteetti voi johtaa tilanteeseen, jossa venäläisen maakaasun vienti laskee sen hintoja Euroopassa ja lykkää eurooppalaisten maakaasukenttien käyttöönottoa.

Venäjä suunnittelee uuden tyyppisten valtion velkapapereiden liikkeellelaskua. Suunnitelmien mukaan finanssiministeriö laskee liikkeelle kesäkuun alussa uuden keskipitkän aikavälin lainan (venäläinen lyhenne OFZ), jonka maturiteetti on kaksi vuotta. Kesäkuun loppupuolella on tarkoitus laskea liikkeelle kolmen vuoden velkakirjoja, joiden takuuna ovat kultatalletukset. Lisäksi finanssiministeriö suunnittelee euromarkkinoille suunnattuja velkapapereita.

Valtion velkapaperimarkkinoiden laajeneminen johtuu tarpeesta rahoittaa budjettivaje ilman keskuspankkirahoitusta. Aikaisempina vuosina valtaosa vajeesta on rahoitettu keskuspankin setelirahoituksella, mikä on johtanut rahan tarjonnan lisääntymiseen ja sitä kautta nopeaan inflaatioon. Inflaation hidastuminen vuoden alkupuolella on edesauttanut valtion velkapaperimarkkinoiden laajentumista, sillä kaksi vuotta vanhoilla markkinoilla pääosa velkapapereista oli maturiteetiltaan 3 - 6 kuukautta. Laskevien inflaatio-odotusten myötä myös velkapapereiden nimellinen tuotto on laskenut kymmeniä prosentteja.

Venäjällä keskipalkka dollareina on laskenut. Keskipalkka oli suuruudeltaan vajaat 80 dollaria kuukaudessa huhtikuussa oltuaan vuoden 1994 marraskuussa noin 90 dollaria ja aiemmin vuonna 1994 yli 100 dollaria. Marraskuusta keskipalkka on noussut keskimäärin 6 - 7 % kuukausivauhdilla ja dollarin kurssi ruplaan nähden on samaan aikaan noussut 10 % kuukaudessa. Keskipalkka on viimeisen vuoden aikana noussut hitaammin kuin kuluttajahinnat ja palkan reaaliarvo pienentynyt noin 30 %. Tämän vuoden tammikuusta keskipalkan reaaliarvo on laskenut 4 %.

Venäjän keskuspankki laski jälleenaikaiskorkoaan 5 prosenttiyksiköllä 195 prosenttiin. Koron maltillinen lasku kuvastaa keskuspankin pelkoa inflaation ryöstäytymisestä liian nopean korkojen laskun seurauksena, kuten tapahtui vuonna 1994. Keskuspankin vt. pääjohtajan Tatjana **Paramonovan** mukaan rahan tarjonta ei vuoden alkukuukausina kasvanut lainkaan, mutta viime aikoina se on kasvanut hieman suunniteltua nopeammin. Paramonova sanoo rahan tarjonnan kasvun liittyvän siihen, että pankit eivät ole täyttäneet kassavaraovelvoitteitaan. Pankit ovat voimakkaasti arvostelleet korkeita velvoitteitaan, mutta keskuspankin mielestä rahan tarjonnan kasvu ja inflaatiokehitys eivät vielä salli reservivaatimusten lieventämistä.

Pankkien välisillä markkinoilla korot ovat laskeneet alkuvuoden noin 200 prosentista 120 - 130 prosenttiin.

Venäjän arvopaperimarkkinalaki läpäisi duuman 2. käsittelyn. Lain 1. käsittelyn jälkeen duuma on käsitellyt ennätyselliset yli 600 muutosehdotusta. Keskeisinä kiistelyn kohteina ovat olleet haltijaosakkeiden (osakkeiden, joita ei ole rekisteröity omistajan nimelle) kohtalo sekä arvopaperimarkkinoiden ns. itseohjautuvien organisaatioiden asema.

Valtionomaisuuskomitea ja federaation arvopaperikomissio halusivat kieltää haltijaosakkeet sijoittajien etujen turvaamiseksi ja järjestyksen saamiseksi villoille osakemarkkinoille. Finanssiministeriö, keskuspankki ja markkinatoimijat pitävät haltijaosakkeiden säilyttämistä välttämättömänä, koska niiden kieltäminen jättäisi osan markkinoista kaiken valvonnan ulkopuolelle. Duuma hyväksyi 2. käsittelyssä kompromissimuotoilun, jonka mukaan haltijaosakkeita saa laskea liikkeeseen tietyssä arvopaperikomission määräämässä suhteessa maksettuun osakepääomaan.

Federaation arvopaperikomissio on vaatinut ns. itseohjautuville organisaatioille mahdollisimman laajoja oikeuksia mm. toimilupien myöntämistä jäsenilleen eli markkinatoimijoille ja niiden toiminnan valvontaa. Duuman enemmistö kuitenkin piti epäilyttävänä järjestelmää, jossa itseohjautuvat organisaatiot myöntäisivät toimilupia ja valvoisivat omia kilpailijoitaan. Niinpä näitä oikeuksia ei lakiluonnokseen kirjattu.

Duuma hyväksyi lakiin myös määräyksen, jolla federaation arvopaperikomissio alistetaan hallituksen ohella myös parlamentille. Tämä toimeenpanovallan reviirille astuminen saattaa antaa presidentti **Jeltsinille** muodollisen syyn lain lykkäämiseen ja arvopaperimarkkinoiden ohjaamiseen edelleenkin presidentin asetuksilla.

Latvian pankkikriisi jatkuu. Vaikeuksiin joutunut Latvian suurin liikepankki Banka Baltija keskeytti keskuspankin päätöksellä toimintansa maanantaina 22.5. talletuspaon vuoksi. Latvian hallitus ja keskuspankki ovat sopineet ottavansa Banka Baltian kokonaan omistukseensa, ja Banka Baltija antaa kaikki osakkeensa valtiolle talletusten vakuudeksi. Keskuspankki ja valtio puolestaan turvaavat pankkiin tehdyt talletukset.

Pankkikriisin seurauksena Latvian keskuspankki on päättänyt, että vain 16 suurinta maan noin viidestäkymmenestä liikepankista saa ottaa vastaan talletuksia. Tällä hetkellä näiden 16 pankin osuus yksityishenkilöiden talletuksista on lähes 90 % ja yritystalletuksista noin 75 %.

Latvian parlamentilla on oikeus erottaa keskuspankin pääjohtaja. Muutamat parlamentin ryhmittymät ovat esittäneet epäluottamuslausetta keskuspankin pääjohtajalle Einars **Repšelle**, koska keskuspankki ei ole onnistunut liikepankkien valvonnassa. Ryhmittymät arvostelevat keskuspankkia myös liian tiukasta rahapolitiikasta ja vahvasta latista.

Pääjohtaja Repšen mukaan pankkikriisi ei uhkaa latin vakautta.

Latvian valtiovarainministeri on pyytännyt eroa. Perusteluna erolleen Andris **Piebalgs** ilmoitti vaikeudet veronkannon tehostamisessa ja kasvavan budjettivajeen. Hän viittasi myös keskuspankin kireään rahapolitiikkaan yhtenä budjettivaikeuksien syynä. Latvian alkuvuoden budjettivaje oli 33 milj. latia, kun koko vuoden vajeen on budjettilain mukaan määrä olla 40 milj. latia (noin 80 milj. dollaria).

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 22

Venäjä pyytää jälleen velkojensa uudelleenjärjestelyä. Läntisten velkojamaiden Pariisin klubin ja Venäjän väliset takaisinmaksuohjelmaa koskevat neuvottelut käydään 1. - 2. kesäkuuta Pariisissa. Neuvotteluja ovat viivyttäneet Venäjän ja Italian neuvottelut Venäjän viimevuotisen 1.3 miljardin dollarin velan uudelleenjärjestämisestä. Pariisin klubin kanssa käytävissä neuvotteluissa Venäjän tavoitteena on saada pitkäaikaista lykkäystä tämän vuotisen 9.5 miljardin dollarin velan takaisinmaksuun.

Riippumatta Venäjän ja Pariisin klubin välisten neuvottelujen lopputuloksesta Venäjä aikoo kuitenkin maksaa korkoja tänä vuonna yhteensä noin 1.2 miljardin dollarin arvosta.

Pariisin klubi on myöntänyt Venäjälle lykkäystä velkojen maksuun jo kolmena aikaisempanakin vuotena. Venäjän 130 miljardin dollarin ulkomaanvelasta Pariisin klubin osuus on noin 52 %.

Venäjän EU-sopimukset edelleen jäissä. Noin puoli vuotta jatkunut Tshetshenian sota on pysäyttänyt viime kesänä Korfun huippukokouksessa tehdyn sekä poliittisesti että taloudellisesti laajan Venäjän ja EU:n välisen kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA) toimeenpanoprosessin. Yhteistyösopimuksen osana oleva Venäjän ja EU:n välistä tavara-kauppaa säätelevä ns. väliaikaissopimus on myös jäädytetty.

Väliaikaisen sopimuksen allekirjoittamisesta oli määrä sopia maanantaina (29.5.), mutta asian käsittelyä on lykätty ainakin kahdella viikolla Tshetshenian kriisin vuoksi. EU:n ministerineuvoston mukaan väliaikaissopimus voidaan saattaa voimaan kun tilanne Tshetsheniassa on rauhoittunut. Asiaa käsitellään seuraavan kerran kesäkuun 12. päivänä.

Venäjän hallitus etsii keinoja budjettivajeen kattamiseksi. Valtionomaisuuden yksityistämisestä on alkuvuoden aikana saatu tuloja valtion budjettiin odotettua vähemmän eli vain 50 miljardia ruplaa. Hyväksytyin budjetin mukaan koko vuoden aikana yksityistämisestä pitäisi kertyä 9 000 miljardia. Tästä syystä valtionomaisuuskomitea suhtautuukin periaatteessa myönteisesti venäläisen liikepankkiryhmän jokin aika sitten tekemään ehdotukseen rahoittaa budjettia valtionyhtiöiden osakkeiden määräaikaista hallintaa vastaan. Valtionomaisuuskomitea ja pankkiryhmä allekirjoittivat asiaa koskevan muistion 11. toukokuuta. Järjestelyn yksityiskohdat ovat hallituksen hiottavana.

Kuukausi sitten voimaan tullut uudistettu keskuspankkilaki kieltää keskuspankkia omistamasta kaupallisten yritysten osakkeita 1.1.1996 jälkeen. Tällä hetkellä keskuspankki on suurimpana osakkaana niin Venäjän säästöpankissa (51 %) kuin Ulkomaankauppapankissakin (96 %). Osuuksien yhteinen arvo on yli 500 miljoonaa dollaria. Valtionomaisuuskomitea on ryhtynyt suunnittelemaan keskuspankin osuuksien myymistä yksityisille ja varojen käyttämistä budjetin rahoittamiseen.

Latvian suurin liikepankki Banka Baltija siirtyi Latvian hallituksen ja keskuspankin omistukseen. Haltuunottosopimus allekirjoitettiin toukokuun 25. päivänä ja sen seurauksena Banka Baltijan koko osakekanta siirtyi valtion omistukseen. Haltuunottoa seuraa Banka Baltijan toiminnan ja tilien tarkastaminen sekä tappioiden selvittäminen.

Haltuunottosopimuksen mukaan keskuspankilla on nyt oikeus tehdä kaikki päätökset osakkeenomistajien puolesta. Keskuspankki on myös erottanut Banka Baltijan entisen hallintoneuvoston ja johtokunnan sekä nimittänyt pankin uudeksi pääjohtajaksi keskuspankissa aikaisemmin toimineen Uldis **Klaussin**.

Noin joka viides latvialainen on tallettanut rahojaan Banka Baltijaan. Talletuksien takaaajina ovat keskuspankki ja valtio.

Indra Samitesta Latvian uusi valtiovarainministeri. 36-vuotias latvialais-amerikkalainen Samite on aikaisemmin työskennellyt valtiovarainministeriössä ja vastannut ulkomaisesta rahoituksesta.

Latvian parlamentti hyväksyi parlamenttivaaleja koskevan lain. Uuden lain mukaan maan parlamentti (saiema) valitaan suorilla, suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla. Vain rekisteröidyt puolueet ja puolueliitot voivat asettaa ehdokkaita. Parlamenttiin pääsy edellyttää puolueelta vähintään viiden prosentin äänimäärää.

Latvian seuraavat parlamenttivaalit järjestetään lokakuussa.

IVY-maiden 18. huippukokous pidettiin 26.5. Minskissä. Presidentti Boris **Jeltsin** totesi Venäjän haluavan vahvistaa yhteisöä ja tarjosi Venäjän ja Valko-Venäjän lämpimiä suhteita esimerkiksi muille jäsenmaille. IVYn taloudellinen integraatio ei kuitenkaan ole edistynyt, kun äskettäin itsenäistyneet maat kokevat monet järkevätkin ehdotukset itsemääräämisoikeutensa kaventamisena. Varsinkin Ukraina haluaa välttää liiallista sitoutumista Venäjään ja etsii mieluummin yhteistyökumppaneita lännestä. Myös Venäjän sekavat olot sekä sen suuntautuminen pääasiassa länsikauppansa kehittämiseen ovat hidastaneet IVY-integraatiota. IVY-maiden osuus Venäjän ulkomaankaupasta on vain n. 20 %

Minskin kokouksen tärkein aihe olivat maksukysymykset. Maksujen välittäminen maasta toiseen tuottaa jatkuvasti suuria ongelmia, eivätkä maat ole pystyneet sopimaan toistensa valuuttojen noteeraamisesta. Ongelmia ratkomaan perustettiin tammikuussa 1993 IVY-pankki, mutta se ei ole ruplavyöhykeajatuksen kaaduttua pystynyt aloittamaan toimintaansa. Venäjä on kuluvan vuoden aikana tehnyt Valko-Venäjän, Kazakstanin ja Turkmenian kanssa kahdenväliset periaatesopimukset valuuttojen noteeraamisesta ja kurssien vakauttamisesta. Minskissä saatiin nyt aikaan monenkeskinen sopimus IVYn valuuttakomitean perustamisesta.

Lisäksi tehtiin yhteisön ulkorajojen turvaamista koskeva sopimus, jota Ukraina, Azerbaidzhan, Uzbekistan ja Moldova eivät kuitenkaan allekirjoittaneet. Kokous käsitteli myös mm. vaarallisten aineiden kuljetuksia, valtioiden välisten maksujen järjestämistä vuosilta 1992 - 93, yhteisen autotehtaan perustamista Jelabugaan ja siviili-ilmailun turvallisuutta.

Valko-Venäjälle ei saatu parlamenttia. Presidentti Vladimir **Lukashenkon** aikanaan ehdottama monimutkainen vaalijärjestelmä toi toisella kierroksella 260-paikkaiseen parlamenttiin vain 108 edustajaa. Lähes kaikki valitut edustavat kommunisteja tai Agraaripuoluetta. Ensimmäisellä kierroksella kaksi viikkoa sitten paikan sai 18 edustajaa. Perustuslain mukaan vähintään 2/3 edustajista on valittava, jotta parlamentti voisi toimia. Nyt jää nähtäväksi pyrkiikö kaksi viikkoa sitten kansan ehdottoman tuen politiikalleen saanut presidentti Lukashenko järjestämään uudet vaalit vai ryhtyykö hän hallitsemaan presidentin asetuksilla.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 23

Presidentti Jeltsin ei allekirjoittanut vaalilakia. Venäjän parlamentin alahuoneen duuman vaalit on määrä käydä ensi joulukuussa, mutta duuma ja presidentti eivät ole päässeet yksimielisyyteen vaalitavasta. Presidentti käytti veto-oikeuttaan duuman jo kahdesti läpäisseen lain kumoamiseksi. Hän puuttui kolmeen seikkaan. Ensiksi, 450-paikkaiseen duumaan tulisi presidentin mukaan valita 300 edustajaa yhden ehdokkaan vaalipiireistä ja vain 150 edustajaa puoluelistoilta. Duuma kannattaa suhdetta 225/225. Yhden ehdokkaan vaalipiirien katsotaan yleisesti suosivan valtaa pitävää koneistoa ja mm. pääministeri Viktor **Tshernomyrdinin** johtamaa Venäjä on kotimme -puoluetta. Puoluelistat suosivat hyvin organisoituneita Gennadi **Zjuganovin** kommunisteja ja suositun keulahahmon Vladimir **Zhirinovskin** Liberaali-demokraattista puoluetta. Toiseksi, presidentti edellyttää vähintään 50 % äänestysaktiivisuutta, jotta vaalitulokset olisi lainvoimainen, kun taas duuma tyytyisi 25 prosenttiin. Kolmanneksi, presidentti ei hyväksy duuman vaatimusta siitä, että valtion ja tiedotusvälineiden palveluksessa olevien ehdokkaiden tulisi pidättäytyä työstään kahdeksi kuukaudeksi ennen vaaleja.

Myös parlamentin ylähuoneen liittoneuvoston valintatapa on auki. Perustuslain mukaan liittoneuvostoa ei valita vaaleilla, vaan muodostetaan siten että siihen tulee kaksi edustajaa kultakin Venäjän 89 hallintoalueelta.

Ainoa lopullisesti hyväksytty vaalilaki koskee vuoden 1996 kesäkuun presidentinvaaleja. Presidentti Jeltsin allekirjoitti lain toukokuun 17. päivänä.

Pariisin klubi myönsi Venäjälle pitkäaikaista lykkäystä velkojen maksuun. Läntisistä velkojamaista muodostuvan Pariisin klubin ja Venäjän välillä 1.-2. kesäkuuta Pariisissa käytyjen neuvottelujen tuloksena Venäjä sai lykkäystä tämän vuotisen 9.5 miljardin dollarin velan takaisinmaksuun. Sopimuksen seurauksena Venäjä tulee maksamaan tämän vuoden aikana velasta arviolta vain noin 3.5 miljardia dollaria. Lisäksi osapuolet sopivat syksyllä järjestettävästä tapaamisesta, missä on tarkoitus neuvotella kaikkien Pariisin klubin myöntämien lainojen uudelleenjärjestelystä. Näistä enemmistö on Venäjän perimiä entisen Neuvostoliiton velkoja.

Venäjän koko ulkomaanvelka on noin 130 miljardia dollaria, mistä Pariisin klubin osuus on 52 %. Loput on länsimaisista velkojapankeista koostuvan Lontoon klubin myöntämää lainaa. Venäjän tavoitteena on seuraavaksi neuvotella Lontoon klubin myöntämien lainojen uudelleenjärjestelystä.

Venäjän inflaatio oli toukokuussa 7.9 %. Maalis-huhtikuussa inflaatioprosentti oli 8.5 - 9 %.

Viro aloitti neuvottelut Maailman kauppajärjestön WTO:n jäsenyydestä. 29. toukokuuta Genevessä alkaneissa neuvotteluissa on tarkoitus päästä sopimukseen Viron täysjäsenyyttä koskevista vaatimuksista. Neuvotteluissa käsitellään mm. Viron ulkomaankaupan määräyksiin liittyviä kysymyksiä.

Viro anoi liittymistä WTO:n edeltäjään, GATT-sopimukseen runsas vuosi sitten ja WTO:n jäsenyyttä tämän vuoden helmikuussa.

Arviot Baltian maiden bruttokansantuotteesta vuonna 1994 vaihtelevat. Viron tilastoviraston ja keskuspankin näkemykset BKT:n mittauksia koskevista tuloksista eroavat. Viron tilastoviraston mukaan viime vuoden BKT väheni 3.2 %, kun taas Viron keskuspankin laskelmien mukaan BKT kasvoi 4.7 %. Osapuolet ovat ilmoittaneet, että ristiriita BKT:n kehitystä kuvaavissa laskelmissa johtuu tilastoviraston ja keskuspankin erilaisista laskumenetelmistä. Tilastoviraston laskelmat perustuvat tuotantolukuihin, keskuspankin tiedot puolestaan kulutukseen ja (ansio)tuloihin. Lopulliset tulokset arvioidaan saatavan vuoden lopulla.

Latvian tilastoviraston mukaan maan BKT laski 2.2 % vuonna 1994. BKT:n lasku on johtunut erityisesti maan talouden läpikäymistä suurista rakenteellisista muutoksista.

Liettuaassa viime vuoden BKT kasvoi 0.6 %.

Kansainvälisen valuuttarahaston valtuuskunta vieraili Latviassa. Vierailun tarkoituksena oli auttaa ja neuvoa pankkikriisistä kärsivää Latviaa. IMF:n valtuuskunta tutustui mm. Latvian raha- ja pankkijärjestelmään, minkä pohjalta tehtiin korjauksia ja täydennyksiä IMF:n Latvian talousohjelmaan.

Alkuperäisen talousohjelman ehtojen mukaan Latvia pyrki alentamaan inflaation enintään 15 prosenttiin vuodessa. Inflaatiotavoite kuitenkin muutettiin 26 prosenttiin. Lisäksi valtion budjetin alijäämä rajoitettiin korkeintaan 40 milj. latiin.

Ukrainan presidentti saa lisää valtaa ja maa uuden hallituksen. Ukrainan vanhoillinen parlamentti ja uudistusmielinen presidentti Leonid Kutshma pääsivät pitkään jatkuneessa kiistassaan sopimukseen torstaina (8.6). Presidentti sai oikeuden antaa jatkossa omia asetuksia ja nimittää ministereitä. Presidentti luopui vastaavasti aikomuksestaan mitauttaa parlamentin ja oman suosionsa kansanäänestyksessä. Samana päivänä Kutshma nimitti Jevgeni Martshukin taloudellisiin uudistuksiin pyrkivän hallituksen pääministeriksi. Vanha hallitus oli ollut toimitusministeristönä huhtikuusta asti, jolloin parlamentti hajotti Vitali Masolin hallituksen.

Ukrainan ja Krimin tasavallan kriisi lientymässä. Krimin parlamentti päätti luopua kansanäänestyksestä, jolla olisi mitattu tasavallan separatistisen perustuslain suosio. Viime maaliskuussa Ukrainan parlamentti mitätöi venäläisenemmistöisen Krimin perustuslain hetkellä, jolloin Venäjän oli Tshetshenian tapahtumien vuoksi poliittisesti vaikea puuttua asiaan. Viime viikolla Ukraina uhkasi Krimiä kovilla toimilla, ellei kansanäänestystä peruta. Kriisin lientyminen lupaa parempaa Venäjän ja Ukrainan presidenttien tapaamiselle, joka pidetään monien lykkäysten jälkeen perjantaina 9. kesäkuuta.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 24

Venäjän parlamentin alahuone duuma hyväksyi lain öljyntuotannon jakamisesta yhtiöiden välillä. Lain tarkoituksena on edistää länsimaisten öljy-yhtiöiden investointeja Venäjälle. Uusi laki mm. yksinkertaistaa länsimaisten öljy-yhtiöiden verotusta sekä selventää luonnonvarojen hallintaan ja toimilupiin liittyviä sääntöjä. Läntiset öljy-yhtiöt ovat toistaiseksi pääosin pidättäytyneet suurista investoinneista Venäjälle juuri verotukseen, toimilupiin ja omistukseen liittyneiden epäselvyyksien vuoksi. Suuret investoinnit tuottaisivat Venäjälle mm. uusia työpaikkoja sekä merkittäviä valuuttatuloja budjettivajeen kattamiseen. Laki hyväksyttiin duuman kolmannessa käsittelyssä huomattavalla äänen enemmistöllä ja se astuu voimaan, kun parlamentin ylähuone ja presidentti ovat sen hyväksyneet.

Venäjän investoinnit. Varapääministeri Anatoli Tshubaisin mukaan ulkomaiset investoinnit Venäjälle ovat viime aikoina lisääntyneet. Investoinnit kohosivat maaliskuussa 85 milj. dollariin, huhtikuussa 100 milj. dollariin ja toukokuussa jo 200 milj. dollariin. Alkuvuodesta ulkomaisia investointeja hidastivat mm. epäselvät ja puutteelliset investointilait sekä osaltaan myös taannoinen Meksikon ulkomaiseen velkaantumiseen liittynyt kriisi.

Kotimaan investoinnit supistuivat vuoden ensimmäisellä puoliskolla 20 % viime vuodesta. Talousministeriön mukaan Venäjällä on vuoden alusta lähtien investoitu 75 000 miljardin ruplan arvosta. Koko vuoden investoinnit on arvioitu 230 000 - 250 000 miljardin ruplan suuruisiksi.

Venäjän hallitus laski liikkeelle uudentyyppisen valtion velkapaperin. Velkapaperin (venäläinen lyhenne OFZ) maturiteetti on yksi vuosi. Sen kolmen kuukauden välein maksettava korko määräytyy valtion aikaisemmin liikkeellelaskemien lyhytaikaisten 3 - 6 kuukauden velkapapereiden tuoton perusteella. Valtio suunnittelee vielä muidenkin uusien velkapapereiden liikkeellelaskua. Valtion velkapaperitarjonnan lisääminen liittyy budjettivajeen kattamiseen ja on osa inflaation vastaista taistelua.

Tshetshenian sodassa uusi käänne. Jo puoli vuotta kestäneen, pääkaupunki Groznyin ja useita pienempiä kaupunkeja hävittäneen, tuhansia ihmishenkiä vaatineen ja Venäjälle ulkopoliittisia ja -taloudellisia hankaluuksia aiheuttaneen sodan päättymisen piti venäläislähteiden mukaan olla lähellä. Sissisodan piirteitä saanut sota kuitenkin jatkuu, samoin perustuslaillinen kiistely Venäjän parlamentissa. Presidentti **Jeltsinin** kiihkeimmät vastustajat ovat turhaan yrittäneet saada presidenttiä juridiseen vastuuseen perustuslaillisten oikeuksiensa ylittämisestä Tshetshenian sodan aloittamisessa. Toukokuun lopulla presidentti hylkäsi duuman 12.4. hyväksymän lain Tshetshenian kriisin poliittisesta ratkaisusta.

Keskiviikkona 14.6. ainakin sadan miehen aseistettu joukko hyökkäsi etelävenäläiseen Budjonnovskin kaupunkiin. Ensimmäisessä Tshetshenian ulkopuolelle suuntautuneessa iskussa kuoli kymmeniä ihmisiä ja otettiin satoja panttivankeja, jotka on uhattu tappaa ellei Venäjä vedä joukkojaan Tshetsheniasta ja ryhdy neuvotteluihin presidentti Dzhohar **Dudajevin** kanssa. Eteläisen Venäjän asevoimat on asetettu hälytystilaan. Presidentti Jeltsin joutunee miettimään hälytystilan julistamista koko Pohjois-Kaukasuksen alueelle. Samoin hän joutunee vastaamaan kiperiin Tshetsheniää koskeviin kysymyksiin G7-maiden kokouksessa Halifaxissa perjantaina 16.6.

Baltian maat allekirjoittivat EU-assosiaatiosopimukset 12. kesäkuuta. Sopimukset astuvat voimaan, kun Baltian maiden ja EU:n parlamentit ovat ne ratifioineet.

Baltian maiden lisäksi assosiaatiosopimuksen on allekirjoittanut kuusi muuta Itä-Euroopan maata: Puola, Unkari, Tshekin tasavalta, Slovakia, Bulgaria ja Romania. Maiden on tarkoitus osallistua seuraavaan EU:n huippukokoukseen, joka järjestetään Cannesissa kesäkuun lopulla.

Baltian maat allekirjoittivat viisumivapautta koskevan sopimuksen. Sopimuksen mukaan Baltian maiden kansalaiset voivat matkustaa Baltiassa ilman viisumia. Henkilöllä tulee kuitenkin olla voimassaoleva passi.

Sopimukseen kuuluu osana myös niin sanottu lisäsopimus. Se sisältää listan maista (32), joiden kansalaiset tarvitsevat vain yhden viisumin Baltian maiden alueella. Lisäsopimus koskee suurinta osaa Euroopan maista ja Yhdysvaltoja.

Viisumivapautta koskeva sopimus ja siihen liittyvä lisäsopimus astuvat voimaan 1. heinäkuuta.

Ukraina ja Venäjä jakoivat Mustanmeren laivaston. Presidentit Leonid **Kutshma** ja Boris **Jeltsin** allekirjoittivat perjantaina 9.6. Sotshhis- sa sopimuksen Mustanmeren laivaston jaosta ja korostivat maiden välisen strategisen yhteistyön tärkeyttä. Vuosia jatkunut kiistely ei ole koskenut niinkään itse laivaston jakamista, vaan venäläisemmistöisellä Krimin niemimaalla sijaitsevan Sevastopolin kaupungin ja sen sotasataman kohtaloa. Vieraan vallan tukikohdan on koettu uhkaavan muutenkin lähemmäksi länttä ja kauemmaksi Venäjää suuntautuvan Ukrainan alueellista koskemattomuutta. Entisen Neuvostoliiton Mustanmeren laivaston noin 300 alusta ovat jo varsin iäkkäitä, uusimpien alusten ikä lähentelee 20 vuotta.

Nyt tehdyn sopimuksen mukaan Venäjä saa pitää laivastonsa ja sen päämajan Sevastopolissa. Ukrainan laivastolla näyttää olevan muutto edessään. Laivasto jaetaan periaatteessa puoliksi, mutta Ukrainan on myytävä osa aluksista Venäjälle lähinnä energiavelkojensa kuittaukseksi, niin että sille jää vain 18 % alkuperäisestä laivastosta.

Segodnja-lehden mukaan kyse ei ole laivaston jaosta, vaan pelkästään venäläisemmistöisen Krimin asemasta, Pohjois-Kazakstanin venäläis- alueista ja venäläistyneestä Valko-Venäjältä. Taustalla vaikuttavat lehden mukaan myös Kremlin kabinetikiistat, Venäjän ja USAn väliset suhteet sekä eräiden nimeltä mainitsemattomien henkilökohtaiset edut.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 25

Venäjän duuma antoi epäluottamuslauseen Viktor Tshernomyrdinin hallitukselle. Budjonnovskin panttivankidraaman suututtamat kommunistit, agraaripuolueen, äärioikeiston ja muiden oppositioryhmien edustajat voittivat luottamusäänestyksen keskiviikkona 21.6. luvuin 241 - 72. Oppositio arvosteli hallituksen Tshetshenian-politiikkaa yleensä sekä sen talouslinjauksia. Osa kritiikistä oli suunnattu suoraan presidentti Boris **Jeltsiniin**. "Jos meillä olisi todellinen mahdollisuus presidentin syrjäyttämiseen, lähtisimme sitä yrittämään", kuvasi opposition tuntemuksia taloustieteilijä-kansanedustaja Grigori **Javlinski**. Epäluottamusaloitteen tekijä, duuman talousvaliokunnan puheenjohtaja Sergei **Glazjev** nimitti hallitusta ulkomaalaisten rahoituslaitosten valvomaksi nukkehallitukseksi.

Venäjän perustuslain mukaan presidentin ei tarvitse suostua hallituksen eroon duuman ensimmäisestä epäluottamuslauseesta, mutta jos duuma antaa uuden epäluottamuslauseen kolmen kuukauden sisällä, presidentin on joko ilmoitettava hallituksen erosta tai hajoitettava duuma.

Presidentti Jeltsin allekirjoitti duuman vaalilain. Presidentti hyväksyi tiistaina 20.6. parlamentin sovitteluneuvostossa neuvotellun kompromissiesityksen. Sen mukaan duuman vaaleissa joulukuussa 1995 sekä yhden ehdokkaan vaalipiireistä että puoluelistoilta valitaan 225 edustajaa kummastakin, mikä vastaa duuman alkuperäistä ehdotusta. Presidentti ei saanut läpi ehdotustaan 300/150. Sen sijaan puoluelistoja painotetaan alueita suosiviksi, niin että vältetään keskusvallan ja Moskovan yliedustus. Vaalit katsotaan lainvoimaisiksi, jos äänestysprosentti on vähintään 25. Presidentti oli ehdottanut rajaksi 50 %. Valtion virkamiesten ehdokkuutta koskevia määräyksiä lievennettiin. Hyväksytyin muotoilun mukaan virkamies ei saa käyttää virka-asemaansa hyväksi vaalikampanjassaan. Duuma oli aiemmin vaatinut virkamiehiä pidättäytymään kokonaan virkatehtävistä vaalikampanjan ajaksi.

Venäjän keskuspankki laskee jällelainauskorkoa 195 prosentista 180 prosenttiin. Korkojen laskun syynä oli ruplan nopea vahvistuminen suhteessa dollariin. Tähän saakka ruplan ongelmana on ollut sen jatkuva arvon aleneminen, joten ruplan vahvistumista ei pidetty kovinkaan todennäköisenä. Rupla on kuitenkin vahvistunut tämän vuoden alhaisimmista lukemista noin 11 %. Kun huhtikuun lopussa ruplan kurssi oli 5 130 ruplaa dollarilta niin tiistaina 20. kesäkuuta se oli 4 546 ruplaa dollarilta.

Korkojen leikkauksen lisäksi keskuspankki on myös intervenoinut aktiivisesti Moskovan valuuttamarkkinoilla. Toimien vaikutukset ovat kuitenkin jääneet vähäisiksi. Keskuspankki laskee korkoja edellisen kerran toukokuussa.

Eläkkeiden korotuksiin ei varaa Venäjällä. Venäjän valtion eläkerahaston pääjohtajan Vasili **Bartshukin** mukaan valtion eläkerahasto ei pysty rahoittamaan parlamentin alahuoneen duuman toukokuun lopulla esittämiä eläkkeiden korotuksia. Tällöin duuma esitti eläkkeitä korotettavaksi 20 %:lla.

Huhtikuussa presidentti Jeltsin hyväksyi lain, jonka mukaan eläkkeitä korotettiin 27 % toukokuun alusta lähtien ja niiden suuruutta on määrä tarkistaa kolmen kuukauden välein. Duuma ja Venäjän hallitus ovat koko alkuvuoden kiistelleet mahdollisuuksista korottaa valtion eläkkeitä ja palkkoja.

Latvian budjettikriisi syvenee. Valtion budjetin alijäämä oli kesäkuun alkuun mennessä noin 43 miljoonaa latia. Valtion tuloja oli noin 139 milj. latia ja menoja 182 milj. latia. Latvian keskuspankki myönsi valtiolle toukokuun lopussa 20 milj. latin lainan, jonka ehtona valtion tulee sitoutua tasapainoiseen budjettiin vuonna 1996. Lainasta on tähän mennessä käytetty 16 milj. latia. Keskuspankki on lainannut valtiolle ennestään jo yli 11 milj. latia budjetin alijäämän kattamiseen.

Latvian hallitus neuvottelee tällä hetkellä Japanin kanssa 20-40 milj. latin suuruudesta lainasta. Sen lisäksi valtio aikoo myydä lyhytaikaisia sijoitustodistuksia budjetin alijäämän rahoittamiseksi.

Inflaatio kiihtyi Baltian maissa. Virossa kuluttajahinnat nousivat toukokuussa 2.6 %. Tilastoviraston mukaan inflaation kiihtymiseen vaikutti palvelujen hintojen nousu.

Latviassa hinnat nousivat toukokuun aikana 1.4 %. Latvian tilastokomitean mukaan erityisesti terveydenhuollon, erilaisten palvelujen ja asumisen kustannukset nousivat.

Liettuan toukokuun inflaatio oli 2.2 %. Tilastoviraston mukaan inflaatio nopeutui asumis-, polttoaine- ja energiakustannusten kasvun seurauksena.

Liettuassa aloitettiin öljyterminaalien rakentaminen. Itämeren rannalla, 1.5 kilometriä Latvian rajasta sijaitsevan Butingen öljyterminaalien rakentaminen aloitettiin kesäkuun 9. päivänä vuosia kestäneen odotuksen jälkeen. Liettuan hallitus on vahvasti tukenut öljyterminaalihankeä, jonka tarkoituksena on mm. vahvistaa Liettuan riippumattomuutta Venäjästä.

Terminaalien rakentamisen kokonaiskustannukset on arvioitu noin 200 miljoonan dollarin suuruisiksi. Hanke on tarkoitettu rahoitettavaksi sekä kotimaisella että ulkomaisella rahoituksella. Amerikkalainen Eximbank on myöntänyt terminaalien rakentamiseen 80 miljoonan dollarin lainan. Lainan ehtona on, että Liettuan valtio rahoittaa loput.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 26

EU päätti allekirjoittaa väliaikaisen kauppasopimuksen Venäjän kanssa. Jo tammikuussa parafoitu väliaikaissopimus on ollut jäädytettynä Venäjän Tshetshenian politiikan johdosta. EU on katsonut Venäjän syyllistyneen ihmisoikeuksien rikkomiseen Tshetsheniassa. Cannesissa pidetyssä EU:n huippukokouksessa päätettiin kauppasopimuksen allekirjoittamisesta, koska tilanne Tshetshenian sodan suhteen on selvästi parantunut ja Venäjä ja Tshetshenia ovat aloittaneet rauhanneuvottelut.

Väliaikaissopimus allekirjoitetaan mahdollisesti jo heinäkuussa Brysselissä pidettävässä ulkoministerikokouksessa.

Väliaikainen kauppasopimus on osa EU:n ja Venäjän viime kesänä allekirjoittamaa kumppanuus- ja yhteistyösopimusta. Se sisältää kumppanuussopimuksen tavarakauppaa koskevat säännökset, ja sen voimaan saattamisesta voidaan päättää hallitustasolla ilman käsittelyä kunkin EU-maan parlamentissa.

Venäjän hallituskriisi selviämässä. Venäjän hallituksen ja parlamentin mahdollisuudet selvittää hallituskriisistä paranivat tällä viikolla. Kriisi alkoi viime viikolla duuman annettua hallitukselle epäluottamuslauseen. Äänestyksen jälkeen pääministeri Viktor **Tshernomyrdin** vaati uutta äänestystä hallituksen luottamuksesta. Luottamuksen saamiseksi hallituksen tulee saada 226 ääntä 450-paikkaisesta duumasta. 226-henkisen kannatuksen saaminen hallituksen taakse vaikuttaa hyvin epätodennäköiseltä. Äänestyksen on määrä tapahtua 1. heinäkuuta.

Presidentti Boris **Jeltsin** on asettunut tukemaan Tshernomyrdinin hallitusta ja ilmoitti, että mikäli duuma ei anna luottamusta hallitukselle, presidentti hajottaa parlamentin ja määrää uudet vaalit pidettäväksi lokakuussa.

Alkuviikosta duuma osoitti halukkuuttaan kompromissiin ja ilmoitti tyytyvänsä muutamien duuman epäsuosiossa olevien ministerien erottamiseen hallituksesta.

Keskiviikkona duuma päätti, että luottamuksen sijaan äänestetään epäluottamuksesta. Tällöin hallitus kaatuu, mikäli vähintään 226 edustajaa äänestää hallituksen epäluottamuksen puolesta. Hallituksen kaatumista pidetään kuitenkin epätodennäköisenä. Aikaisemmin hallitusta vastustaneen agraaripuolueen uskotaan äänestävän epäluottamuslausetta vastaan, koska se on saanut hallitukselta myönnytyksiä maataloustukiaisiin.

Torstaina tilanne muuttui vielä sikäli, että duuman epäsuosiossa olleet puolustusministeri Pavel **Gratshov**, sisäministeri Viktor **Jerin** ja muutamat muut valtion korkea-arvoiset virkamiehet tarjoutuivat eroamaan tehtävistään. Presidentin uskotaan ratkaisevan eronpyynnöt kahden viikon sisällä.

Venäjä, Yhdysvallat ja Japani allekirjoittavat öljyn- ja kaasun tuotantoa koskevan "Sahalin-1" sopimuksen. Sopimuksen tarkoituksena on kehittää Sahalinin saarella sijaitsevien öljy- ja kaasukenttien toimintaa. Sopimus on määrä allekirjoittaa 30. kesäkuuta ja sen arvioidaan vaativan noin 20 miljardin dollarin investoinnit seuraavan 40 vuoden aikana.

Sahalin-1 sopimus on jatkoa äskettäin duuman hyväksymälle laille öljyntuotannon jakamisesta yhtiöiden välillä. Duuman on myös määrä aloittaa keskustelut öljy- ja kaasuteollisuuden toimintaedellytyksiä koskevasta laista heinäkuussa. Toimenpiteiden tarkoituksena on edistää länsimaisten öljy-yhtiöiden investointeja Venäjälle.

Venäjä ja Tshetshenia käyvät rauhanneuvotteluja. Rauhanneuvottelut alkoivat kesäkuun 18. päivän jälkeen, kun osapuolet olivat sopineet tulitauosta. Neuvottelujen keskeisiä kysymyksiä ovat Tshetshenian tuleva poliittinen ja taloudellinen asema sekä Tshetshenian johtajan Dzhohar **Dudajevin** asema. Tshetshenia ei suostu luopumaan itsenäisyysjulistuksestaan eikä myöskään luovuttamaan Dudajevia venäläisille. Tshetshenialaiset ovat ilmoittaneet suostuvansa joukkojensa aseistariisuntaan, mikäli venäläiset joukot poistuvat Tshetsheniasta.

Viron yksityistämismääräsi maan ja sille sijoitettujen yritysten samanaikaisesta yksityistämisestä. Yksityistämispäätös koskee vain liiketoimintaan käytettyjen maa-alueiden sekä niille sijoitettujen yritysten samanaikaista yksityistämistä. Päätös ei koske viljelymaita eikä metsiä. Maiden ja yritysten samanaikainen yksityistäminen on määrä aloittaa syksyllä.

Latvian suurin liikepankki Banka Baltija asetettiin selvitystilaan tuomioistuimen päätöksellä. Banka Baltija todettiin maksukyvyttömäksi, kun osakkeenomistajat eivät suostuneet sijoittamaan lisää rahaa pankin toiminnan jatkamiseksi.

Toukokuussa Latvian hallituksen ja keskuspankin omistukseen siirtynyt pankki ajautui taloudellisiin vaikeuksiin jatkuvan talletuspaon ja riittämättömän ammattitaidon seurauksena.

Banka Baltijaan on tehty talletuksia 120 miljoonan latin arvosta. Pankin kokonaistappiot on arvioitu noin 200 miljoonan latin suuruisiksi.

Tuomioistuimen päätöstä voidaan myöhemmin tarkistaa, mikäli ilmenee, että pankilla on edellytyksiä jatkaa normaalia toimintaansa.

Arvopapereiden keskusrekisteri aloitti toimintansa Latviassa 27. kesäkuuta. Keskusrekisteri perustettiin tammikuussa ja sen perustajiin kuuluivat Riian Osakepörssi, Latvian yksityistämismääräsi sekä Latvian Säästöpankki.

Keskusrekisterin toimintaan kuuluu mm. kaikkien julkisesti noteerattujen arvopapereiden varastointi sekä korkojen ja osinkojen hoitaminen sijoittajien puolesta.

Liettuassa arvopapereiden keskusrekisteri on toiminut jo vuodesta 1993, ja Virossa vuodesta 1994 lähtien.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 27

Venäjän hallitus ja keskuspankki määräsivät ensimmäistä kertaa ruplan kurssille vaihteluvälin. Päätös sitoo pankkeja ja yksityisiä rahanvaihtopisteitä. Ruplan kurssi rajoitettiin vaihteluvälille 4 300 - 4 900 ruplaa per dollari 6. heinäkuuta - 1. lokakuuta väliseksi ajaksi. Valuuttavälin asettamisen tavoitteena on mm. valuuttamarkkinoiden vakauttaminen ja inflaation hillitseminen. Hallituksen ja keskuspankin tekemään päätökseen on toistaiseksi suhtauduttu ristiriitaisin mielipitein. Keskustelua on käyty mm. valuuttavälin asettamisen ja toimivuuden edellytyksistä Venäjällä.

Venäjän hallitus selvisi epäluottamusäänestyksestä. Venäjän parlamentin alahuone duuma äänesti maan hallituksen epäluottamuksesta 1. heinäkuuta. Epäluottamuslause sai taakseen 193 ääntä. Sen läpimenoon olisi tarvittu 226 ääntä.

Epäluottamuslauseen aiheena oli hallituksen toiminta Budjonnovskin panttivankikriisin yhteydessä. Presidentti **Jeltsin** hyväksyi kolmen panttivankikriisistä vastuulliseksi nimetyn ministerin eroanomukset. Sen sijaan eroa pyytänyt puolustusministeri **Gratshov** säilytti paikkansa. Henkilövaihdoksien seurauksena osa duuman jäsenistä päätyi äänestämään hallituksen puolesta. Duuman äänestyskäyttäytymiseen vaikutti myös se, että presidentti Jeltsin oli ilmoittanut hajoittavansa duuman, mikäli se antaa hallitukselle epäluottamuslauseen.

Venäjä ja Lontoon klubi eivät päässeet lopulliseen sopimukseen lainojen uudelleenjärjestelystä. Länsimaisista velkojapankeista koostuvan Lontoon klubin osuus Venäjän 130 miljardin dollarin ulkomaanvelasta on noin 48 %. Enemmistö velasta on Venäjän perimiä entisen Neuvostoliiton velkoja.

Neuvotteluissa oli tarkoitus sopia noin 25 miljardin dollarin velan uudelleenjärjestämisestä, mistä Venäjä on valmis maksamaan noin 1.1 miljardia dollaria tämän vuoden aikana. Osapuolilla on ollut erimielisyyksiä mm. korkojen maksusta. Lontoon klubin myöntämien lainojen vuosikorko on noin 7-8 %, kun taas Venäjä on valmis maksamaan vain 1.5 % korkoja vuodessa. Osapuolet eivät päässet lopulliseen sopimukseen ja neuvotteluja on tarkoitus jatkaa myöhemmin.

Venäjä on tänä vuonna maksanut vuosilta 1992-1993 erääntyneitä korkoja 500 miljoonan dollarin arvosta. Lisäksi Venäjä on luvannut tänä vuonna maksaa vuosien 1992-1994 erääntyneitä korkoja 500 miljoonaa dollaria, mikäli neuvotteluissa päästään sopimukseen ja Venäjä saa lykkäystä velkojensa takaisinmaksuun.

4. ja 5. heinäkuuta Frankfurtissa käydyt neuvottelut olivat jatkoa Venäjän ja Pariisin klubin kesäkuun alussa tehdylle sopimukselle Venäjän velkojen uudelleenjärjestelystä.

Venäjän inflaatio kesäkuussa 6.7 %. Inflaatio hidastui toukokuusta 1.2 %. Keskuspankin kireä rahapolitiikka kuluvana vuonna on hidastanut kuluttajahintojen kasvua. Inflaatio oli korkeimmillaan tammikuussa, jolloin hinnat nousivat noin 18 %. Tammikuusta eteenpäin inflaatio on hidastunut suhteellisen tasaisesti. Maltillisesta rahan tarjonnan kasvusta huolimatta inflaatiovauhti on edelleen kaukana viranomaisten asettamasta 1 prosentin kuukausi-inflaatiotavoitteesta.

Venäjä ja Ukraina allekirjoittivat öljysopimuksen. Ukraina ja öljyriikas Tatarstan tekivät sopimuksen yhteisyrityksen perustamisesta. Tarkoituksena on kunnostaa Ukrainan Kremenchukin öljynjalostamo sekä edistää öljyntuotantoa Tatarstanissa.

Venäjän duuman kesäkuussa hyväksymä laki öljytulojen jakamisesta öljy-yhtiöiden välillä on kasvattanut ulkomaisten investointihalukkuutta Venäjälle. Viime viikolla allekirjoitettiin Venäjän ja Japanin välinen "Sahalin-1" öljysopimus. Venäjä on lisäksi sopinut neuvotteluista amerikkalaisten ja norjalaisten öljy-yhtiöiden kanssa.

Tulitauko jatkuu, mutta rauhanneuvottelut eivät edisty Tshetsheniassa. 18. kesäkuuta alkanut tulitauko on mahdollistanut paluun vakaampaan elämään Tshetshenian pääkaupungissa Groznyssa yli puoli vuotta kestäneiden taistelujen jälkeen. Samaan aikaan Groznyssa käytävissä rauhanneuvotteluissa ei edistystä ole havaittavissa. Tshetshenit ovat ilmoittaneet, etteivät he luovu itsenäisyysvaatimuksestaan, kun taas sekä Venäjän presidentti että pääministeri torjuivat viime viikolla Tshetshenian vaatimukset itsenäisyydestä.

Latvian pankkikriisiin apua Kansainväliseltä Valuuttarahastolta. Latvia on saamassa Kansainväliseltä Valuuttarahastolta 51 miljoonan latin lainan, jolla pyritään mm. latin vakauttamiseen. Lisäksi tarkoituksena on myöntää lainoja paikallisille viranomaisille, joiden varoja on jäädytetty viime viikolla selvitystilaan asetetussa Banka Baltijassa. Arviolta noin 19 Latvian paikallisviranomaisella on yhteensä noin 1.8 miljoonan latin budjettituloja jäädytettyinä Banka Baltijassa.

Latvian pääministerin Maris Gailisin mukaan hallitus pitäytyy lupauksessaan korvata tallettajien menetykset Banka Baltijan selvitystilasta huolimatta. Talletuksien korvaaminen on tarkoitus aloittaa kesän lopulla. Banka Baltijaan on tehty talletuksia kaiken kaikkiaan noin 120 miljoonan latin arvosta.

Liettuan parlamentti hyväksyi lain vapaakauppa-alueista. Laki tarjoaa etuisuuksia mm. maaveron, arvonlisäveron ja voittoveron maksuihin vapaakauppa-alueilla. Lisäksi kaikki vapaakauppa-alueille tuodut ja niiltä viedyt hyödykkeet vapautuvat tulleista. Lain mukaan valtio takaa myös pääoman ja voittojen vapaan tuonnin ja viennin, sekä ulkomaisten yritysten ja yksityisten henkilöiden oikeuden 100 prosentin omistusosuuteen mihin tahansa yritykseen vapaakauppa-alueilla. Laki astuu voimaan, kun presidentti on sen allekirjoittanut.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 28

Ensimmäinen luonnos Venäjän vuoden 1996 budjetista valmistui. Venäjän valtiovarainministeriön tekemän alustavan budjetitarvion mukaan vuoden 1996 budjettitulot on 355 ja budjettimenot 440 biljoonaa ruplaa. Budjetin alijäämäksi laskettiin 85 biljoonaa ruplaa (4 % BKT:sta). Vuosi-inflaatioksi on arvioitu noin 23-25 prosenttia, mikä vastaisi noin kahden prosentin kuukausi-inflaatiota.

Budjettiesitys on valmistunut ennätysellisen ajoissa verrattuna aikaisempiin vuosiin ja valtiovarainministeriön arvion mukaan se voidaan mahdollisesti hyväksyä jo tämän vuoden lopussa.

Liikepankkien yksityistäminen siirtyy vuodelle 1996.

Venäjän yksityistämismääräyksen mukaan alun perin tälle vuodelle suunniteltu valtion liikepankeista omistamien osuuksien yksityistäminen aloitetaan vasta ensi vuonna.

Venäjän parlamentin alahuone duuma hyväksyi öljy- ja kaasuteollisuutta koskevan lain. Uusi laki sisältää säännöt öljy- ja kaasuvarojen hallintaoikeuksista valtio- ja paikallisviranomaisten välillä. Lisäksi laki määrittelee mm. öljy- ja kaasuvarojen kuljetusta, varastointia, sekä toimilupia koskevat säännöt.

Uusi laki on merkittävä osa venäläisten pyrkimystä edistää ulkomaisten investointihalukkuutta Venäjälle. Laki hyväksyttiin selvällä ääntenemmistöllä sekä duuman toisessa että kolmannessa käsittelyssä, ja se astuu voimaan, kun parlamentin ylähuone ja presidentti ovat sen hyväksyneet.

Venäjä korotti elintarvikkeiden tuontitulleja 1.7. alkaen. Peruselintarvikkeiden tullit nousivat 5 - 10 prosenttiyksikköä ja ovat nyt 10 - 25 prosenttia. Tuontitullien korotuksella on tarkoitus suojella kotimaista elintarviketuotantoa, joka on laskenut alkuvuodesta huomattavasti. Samalla hallitus on ilmoittanut suurista tukipaketeista maatalousyrittäjille.

Korotettujen tullien vastustajat uskovat toimenpiteen kiihdyttävän inflaatiota. Kotimaisten tuottajien odotetaan nostavan omia hintojaan tuontihintojen nousua vastaavan määrän. Lisää korotuspainetta hintoihin tuo myös elintarvikkeille määrätty 10 % arvonnäkövero.

Venäjää uhkaa pula kotimaisesta viljasta. Tämän vuoden sadosta odotetaan alkukesän kuumien ja kuivan sään vuoksi vaatimatonta. Tämä hidastaa Venäjän pyrkimyksiä saavuttaa omavaraisuus viljantuotannossa ja onkin mahdollista, että Venäjä joutuu tänäkin vuonna turvautumaan viljantuontiin. Hallitus esitti kuu-kauden alussa suuria korvauksia kuivuuden vuoksi vaikeuksiin joutuneille maanviljelijöille.

Venäjä ja Viro käyvät keskustelua maiden välisestä rajasta. Virolaisten mielestä maiden välinen raja on määritelty itsenäisen Viron ja Neuvosto-Venäjän rauhansopimuksessa vuonna 1920. Venäläiset puolestaan katsovat, että tällöin tehdyllä sopimuksella ei ole enää lainvoimaa. Maailmansotien välisenä aikana Viroon kuului kaksi aluetta sen koillis- ja kaakkoisrajalta, jotka Neuvostoliiton miehitettyä Viron liitettiin Venäjään. Alueet ovat n. 5 % Viron pinta-alasta. Sekä virolaiset että venäläiset neuvottelijat ovat ilmoittaneet neuvottelujen jatkuvan. Rajakysymyksen lisäksi neuvotteluissa käsitellään mm. Viron venäläisten asemaa.

Viro suunnittelee pankkitalletusten takausjärjestelmää. Keskuspankin tekemän luonnosehdotuksen mukaan tarkoituksena on perustaa takuurahasto, josta korvattaisiin sekä yksityisten että juridisten henkilöiden talletukset aina 20 000 kruunuun asti. Takuurahaston varat tulisivat mm. liikepankeilta ja/tai valtion budjetista. Takausjärjestelmä astuisi voimaan yksityisten henkilöiden kohdalla vuoden 1996 heinäkuusta alkaen, ja juridisten henkilöiden osalta vuodesta 2000 lähtien.

Keskuspankin ehdotus on aiheuttanut erimielisyyksiä keskuspankin ja liikepankkien välillä. Viron liikepankit ovat tehneet useita muutosehdotuksia keskuspankin luonnokseen, ja keskustelua on käyty mm. takuujärjestelmän pakollisuudesta, sen voimaansaatamisen aikataulusta, sekä takuurahaston perustamiseen tarvittavien varojen saatavuudesta.

Kesäkuun inflaatio Baltian maissa. Virossa kuluttajahinnat nousivat kesäkuussa 2.3 % ja Latviassa 1.5 %. Liettuassa kesäkuun inflaatio oli Baltian maiden alhaisin, vain 1 %.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 29

EU ja Venäjä solmivat kauppasopimuksen. Kauppasopimusneuvottelut saatiin päätökseen jo viime joulukuussa, mutta Tshetsshenian sodan vuoksi EU ei suostunut hyväksymään sopimusta aikaisemmin. Neuvottelut käynnistyivät uudelleen kun tulitauko astui voimaan Tshetssheniassa 18. kesäkuuta. EU:n ja Venäjän edustajat allekirjoittivat sopimuksen 17. heinäkuuta. Sopimus perustuu ennen kaikkea ns. suosituimmuuskohteluun (MFN-kohtelu) ja voi eräiltä osin helpottaa keskinäistä markkinoille pääsyä.

Venäjän presidentti määräsi seuraavat parlamenttivaalit pidettäväksi 17. päivänä joulukuuta. Edelliset parlamenttivaalit järjestettiin vuoden 1993 joulukuussa, jolloin **Jeltsin** hajoitti silloisen parlamentin. Tällöin valittiin 450 edustajaa kahden vuoden pituiselle kaudelle.

Venäjän duuma ei tukenut Tatjana Paramonovan nimittämistä keskuspankin pääjohtajaksi. 19. heinäkuuta pidetyssä äänestyksessä 167 äänesti puolesta, 100 vastaan ja 13 pidättäytyi äänestyksestä. Paikansa vakinaistamiseen Paramonova olisi tarvinnut 226 ääntä.

Paramonova on noudattanut tiukan rahapolitiikan linjaa, jonka ansioista Venäjän inflaatio on hidastunut ja rupla vahvistunut.

Paramonova (44) on toiminut keskuspankin johdossa viime lokakuusta lähtien ja hänellä on ollut presidentti **Jeltsinin** tuki takanaan. Lain mukaan Jeltsinillä on vielä mahdollisuus joko nimittää Paramonova väliaikaiseksi pääjohtajaksi uudestaan kahden viikon kuluessa tai ehdottaa uutta nimeä. Paramonovan uskotaan jatkavan toimessaan ainakin syksyyn saakka, koska seuraava äänestys siirtyy syksyyn parlamentin jäätyä kesälomalle tämän viikon lopussa.

Venäjän ensimmäinen julkinen yritysvaltaustaistelu käynnistyi. Moskovalainen elintarvikeyritys Koloss ilmoitti viime viikolla haluavansa ostaa 51 % moskovalaisen suklaatehtaan Punaisen Lokakuun osakkeista. Punaisen Lokakuun osakkeet oli myyty viime marraskuussa Venäjän ensimmäisen julkisen osakeannin yhteydessä. Koloss korotti tarjoustaan osakkeiden hinnoista tällä viikolla.

Venäjällä uskotaan lähitulevaisuudessa tapahtuvan useita yritysvaltaushankkeita. Markkinoiden toimivuutta haittaa kuitenkin se, että yritysten taloudellisesta tilasta ei ole saatavilla luotettavia tietoja. Tämä hankaloittaa yritysten osakkeiden arvon määrittämistä.

Venäjä suunnittelee arvopapereiden keskusrekisterin perustamista vuoden 1996 alussa. Keskusrekisterin on tarkoitus käsitellä valtion liikkeellelaskemia papereita ja sen pyrkimyksenä on palvella tasa-arvoisesti sekä pankkeja että muita sijoittajia. Suunniteltu arvopapereiden keskusrekisteri tulee aluksi toimimaan kokeiluperiaatteella.

Venäjällä vahva asema Viron ulkomaankaupassa. Viimeisten kahden vuoden aikana Venäjä on ollut Viron toiseksi tärkein kauppakumppani Suomen jälkeen. Vuonna 1994 Viron vienti Venäjälle kasvoi 60 % ja tuonti 80 % vuoteen 1993 verrattuna.

Viron merkittävin vientiartikkeli on ollut elintarvikkeet. Kun entisen Neuvostoliiton aikana elintarvikkeiden osuus Viron viennistä Venäjälle oli noin 25 % niin vuonna 1994 niiden osuus oli yli 42 %. Toinen merkittävä vientiartikkeli on ollut kulkuneuvot, joiden osuus viennistä vuonna 1994 oli yli 20 %. Vaatteiden, jalkineiden, huonekalujen ja koneiden osuus on puolestaan laskenut tasaisesti entisen Neuvostoliiton ajoilta, jolloin kunkin osuus oli noin 10-15 %. Vuonna 1994 niiden osuus oli 4-7 %.

Tuonnin rakenteessa polttoaineiden osuus Viron ja Venäjän välisessä kaupassa on ollut suurin, lähes 55 % vuonna 1994. Polttoaineista eniten tuotiin raakaöljyä, maakaasua ja dieselöljyä. Polttoaineiden merkittävyyttä tuonnin rakenteessa kuvaa myös se, että Viron polttoaineiden kokonaistuonnista vuonna 1994 Venäjän osuus oli 66 %. Lisäksi Venäjä on kattanut lähes 100 % maakaasun ja hiilen tuontitarpeesta Virossa. Merkittävin muutos tuontisektorilla on koskenut kulkuneuvoja, joiden osuus Viron tuonnista Venäjältä ensin kasvoi lähes 13 %:iin vuonna 1992, mutta romahti 7 %:iin vuonna 1994.

Viron hallitus mitätöi yksityistettyjen yritysten maksamatta jääneet verot. Päätöksen mukaan yksityistettyjen valtionyritysten uudet omistajat eivät joudu maksamaan verorästejään. Asiasta sovittiin ensimmäisen kerran jo edellisen hallituksen aikana. Nyt tehty päätös määrittää verorästien mitätöinnin lainmukaisuuden ja oikeudellisen perustan.

Latvian hallitus hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä pankkitointaa säätelevät lakiehdotukset. Lakiehdotuspaketti sisältää liikepankkien toimintaa, niiden konkurssikäytäntöä ja uudelleenorganisointia sekä talletusten korvaamismenettelyä koskevat lait. Latvian pääministeri Maris Gailisin mukaan kyseiset lait tulee saattaa voimaan, ennen kuin konkurssiin menneiden pankkien tallettajille voidaan ryhtyä maksamaan korvauksia menetetyistä talletuksista.

Lakiehdotukset tulee hyväksyä vielä hallituksen toisessa käsittelyssä sekä kolmannessa käsittelyssä, joka käydään parlamentissa. Parlamentti on toistaiseksi ollut lakien hyväksymistä vastaan ja hallitus onkin pyrkinyt lain voimaan saattamiseen ilman parlamentin hyväksyntää. Latvian perustuslain mukaan kiireellisissä tapauksissa lakien hyväksymiseen vaadittava kolmas käsittely parlamentissa voidaan ohittaa ja hallitus voi omalla päätöksellään asettaa lain voimaan.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 30

Venäjällä tuotannon lasku on tasoittunut vuoden alkupuoliskon mittaan.

Venäjän tilastokomitean mukaan BKT väheni tammi-kesäkuussa 4 % edellisen vuoden tammi-kesäkuusta ja teollisuustuotanto pieneni 3 % (vuoden 1994 ensipuoliskolla BKT supistui 17 % ja teollisuustuotanto 24 % vuotta aiemmasta). Teollisuustuotanto, joka on laskenut viimeiset viisi vuotta, on 12 kuukauden liukuvan keskiarvon pohjalta tarkasteltuna säilynyt ennallaan viimeisen 3-4 kuukauden ajan. Tilastokomitean mukaan teollisuuden kasvualoja olivat tammi-kesäkuussa musta metallurgia sekä kemian ja öljykemian teollisuus. Sitä vastoin TEVA-teollisuuden tuotanto laski lähes 40 %. Raakaöljyn ja maakaasun tuotanto väheni 2-3 % edellisen vuoden tammi-kesäkuusta. Investoinnit ovat edelleen supistuneet 20 % vuoden ensipuoliskolla (vastaava lasku oli vuoden 1994 tammi-kesäkuussa 28 %).

Kansainvälisen käytännön mukaan laskettuna Venäjällä oli työttöminä toukokuun lopussa 5.7 miljoonaa henkilöä eli 7.7 % työvoimasta (vuotta aiemmin 6 % ja vuoden 1994 lopussa 7 %). Lisäksi 2 miljoonaa henkilöä tekee työnantajan aloitteesta osapäivätyötä ja samoin 2 miljoonaa henkilöä on pakkolomalla. Federatiivisen työvoimaviraston johtajan Fjodor **Prokopov**in mukaan työttömiä voidaanakin nykyoloissa laskea olevan 10 miljoonaa (13.5 % työvoimasta).

Tilastoitu keskipalkka oli Venäjällä kesäkuussa 500 000 ruplaa kuukaudessa ja se on noussut tammikuusta 10 prosentin kuukausivauhdilla. Ruplan kurssin vakaannuttua loppukevällä keskipalkka nousi vajaan 80 dollarista kesäkuun runsaaseen 100 dollariin.

Valtion budjettivaje oli eri tietojen mukaan tammi-kesäkuussa 22 000 - 27 000 mrd. ruplaa, joka vastasi 3.5 - 4.5 % BKT:sta. Venäjän ja IMF:n valmiusluotosopimuksessa tavoitteeksi on asetettu enintään 73 000 mrd. ruplan vaje koko tämän vuoden osalta. Sekä budjettivaje että rahapolitiikka ovat toteutuneet pääpiirtein valmiusluotto-ohjelman vuoden ensipuoliskoa koskevien tavoitteiden mukaisesti. Rahan määrä (M2) on Venäjän keskuspankin mukaan kuitenkin kasvanut keskimäärin 7 % kuukaudessa tammi-kesäkuun aikana eli aiottua nopeammin lähinnä siksi, että keskuspankki on joutunut viime kuukausina vaimentamaan ruplan kurssin nousua ostamalla valuuttaa maan sisäisiltä valuuttamarkkinoilta. Venäjän ja IMF:n kuukausittaisten tarkastelukokousten pohjalta IMF myönsi tämän kuun alkupuolella valmiusluoton neljännen erän.

Pääministeri Paavo Lipponen Moskovassa 24.-25. heinäkuuta. Venäjän pääministerin Viktor **Tshernomyrdin**in kanssa käytyjen keskustelujen tärkein aihe oli Venäjän velan lyhentäminen. Pääministeri Tshernomyrdin vakuutti, että Venäjä aikoo toteuttaa jo toukokuussa sovitun velan lyhentämisen 850 miljoonan markan asetoimituksilla. Lisäksi Venäjä toimittaa muuta tavaraa 150 miljoonan markan arvosta. Venäjän velaksi jää tämän jälkeen vielä 4.5 miljardia markkaa.

Punaisen Lokakuun valtaus epäonnistui. Moskovalainen elintarvikejätti Koloss ei onnistunut hankkimaan enemmistöosuutta suklaatehdas Punaisesta Lokakuusta. Se oli kaksi viikkoa sitten ilmoittanut olevansa halukas ostamaan suklaatehtaan osakkeista 51 %. Tarjous oli voimassa 25.7. saakka. Erityisesti Punaisen Lokakuun työntekijät, jotka omistavat kolmanneksen yrityksestä, olivat haluttomia myymään osakkeitaan. Enemmistöosuuden sijaan Koloss sai kaksi edustajaa Punaisen Lokakuun hallintoneuvostoon. Kyseessä oli ensimmäinen yritysvaltautustaistelu Venäjällä ja se sai siksi osakseen paljon huomiota.

Venäjän finanssiministeri kannattaa vientiyriyten valuuttatulojen 100-prosenttista kotiutusta. Finanssiministeri Vladimir Pankovin mukaan kaiken valuutan kotiuttaminen tukisi ruplaa ja auttaisi selvittämään yritysten välistä velkaongelmaa. Pankovin mukaan nykyinen 50 prosentin kotiutuspakko on johtanut siihen, että vientiyrietykset eivät maksa palkkojaan ja verojaan, vaan pitävät rahojaan mieluummin valuuttatileillä.

Moskovan valuuttapörssi (MICEX) rajoittaa pankkien valuuttakauppaa. Enimmäisrajat pörssissä operoivien liikepankkien valuuttakaupalle aiotaan asettaa 1.8.1995 alkaen. Yläraja on pankkikohtainen ja määräytyy pankin taseen suuruuden mukaan. Toimenpiteen vaikutuksen on arvioitu jäävän suhteellisen vähäiseksi, koska Moskovan valuuttapörssissä käydään noin 15 % Venäjän valuuttakaupasta. Valtaosa kaupasta tapahtuu interbank -markkinoilla.

Venäjän duuma ratifioi Jeltsinin ja Meren sopimukset, Virossa parlamentti ottaa sopimukset käsittelyynsä. Venäjän parlamentin alahuone duuma ratifioi perjantaina 21.7. Venäjän ja Viron presidenttien viime vuoden heinäkuussa allekirjoittamat sopimukset. Sopimukset koskevat venäläisten joukkojen vetämistä Virossa ja eläkkeelle siirtyneiden venäläisotilaiden asumislupia ja sosiaaliturvaa Virossa. Viron hallitus puolestaan päätti tiistaina 25.7. hyväksyä sopimukset ja lähettää ne parlamenttiin ratifioitavaksi. Viron parlamentin ei uskota käsittelevän sopimuksia ennen syyskuuta.

Sopimusten käsittely on viivästynyt, sillä kysymys Venäjän armeijan eläkeläisten asemasta on Virossa poliittisesti arka. Sen sijaan sopimuksella joukkojen poistamisesta on enää vain muodollista merkitystä, sillä venäläiset armeijan yksiköt poistuivat Virossa viime syksynä.

Latvian arvopaperipörssi aloitti toimintansa. Ensimmäisenä päivänä 25.7. käytiin kauppaa neljän yhtiön osakkeilla sekä valtion joukkovelkakirjoilla. Yksityistämispöressin uskotaan tuovan uusia osakkeita kaupankäynnin piiriin. Ensimmäinen arvopaperipörssi Baltiassa avattiin kaksi vuotta sitten Liettuassa ja se on ollut mallina nyt Riikassa avatulle pörssille.

Latvian parlamentti hyväksyi uudet pankkilait. Latvian parlamentti hyväksyi torstaina 27.7. maan hallituksen viime viikolla hyväksymän lakiehdotuksen uusista pankkilaeista. Ne koskevat liikepankkien toimintaa, niiden konkurssikäytäntöä ja talletusten korvaamista. Nyt hyväksytyyn lain mukaan konkurssiin menneissä pankeissa olleet talletukset korvataan aina 500 lattiin asti (n. 1000 \$). Yhdeksän latvialaista liikepankkia on mennyt konkurssiin viimeisen puolentoista vuoden aikana, niiden joukossa maan suurin liikepankki, Banka Baltija.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 31

Venäjän ulkomaankauppa kasvoi tammi-kesäkuussa ja suuntautui yhä enemmän IVY-maiden ulkopuolelle. Venäjän tilastokomitean ilmoittamien alustavien tietojen mukaan Venäjän kokonaisvienti oli tämän vuoden ensipuoliskolla arvoltaan vajaat 36 mrd. dollaria ja tuonti runsaat 24 mrd. dollaria. Vientiä muihin kuin IVY-maihin oli 28 mrd. dollaria, tuontia 18 mrd. dollaria ja kauppaylijäämää siten 10 mrd. dollaria. Luvut sisältävät arvion yksityishenkilöiden myyntiä varten tuomista tavaroista.

Vienti IVY:n ulkopuolelle kasvoi dollareissa mitattuna 28 % vuotta aiemmasta ja tuonti kasvoi 18 %. Toisaalta mittayksikkönä käytetyn dollarin arvo laski samaan aikaan esim. ECU:un nähden toistakymmentä prosenttia, joten kaupan määrä kasvoi hiukan vähemmän. Venäjän IVY-viennin dollariarvo kasvoi tilastokomitean mukaan 10 % ja tuonti puolestaan väheni 2 %. IVY:n ulkopuolisten maiden osuus Venäjän viennistä kasvoi tammi-kesäkuussa lähes 80 prosenttiin oltuaan vuotta aiemmin 77 %. Tuonnissa osuus nousi 73 prosentista 76 prosenttiin. EU:n osuus oli tammi-toukokuuta koskevien tietojen mukaan 36 % Venäjän koko ulkomaankaupasta.

Raakaöljyn, öljytuotteiden ja maakaasun viennistä kertyi tammi-kesäkuussa 42 % Venäjän vientituloista (vuotta aiemmin 46 %). Raakaöljyn vientimäärä säilyi melko ennallaan, mutta vienti IVY-maiden ulkopuolelle lisääntyi 2-6 %. Maakaasun vienti kasvoi erityisesti IVY:n ulkopuolisiin maihin (11 %). Koneiden ja laitteiden osuus Venäjän koko tuonnista oli vuoden ensipuoliskolla runsaat 30 % ja niiden tuonnin arvo dollareissa kasvoi yli kolmanneksella.

Tshetshenian sota päättyi. Lähes kahdeksan kuukautta kestänyt, tuhansia uhreja vaatinut ja Tshetshenian talouden tuhonnut sota on päättynyt, ainakin virallisesti. Venäjän ja Tshetshenian neuvottelijat pääsivät sunnuntaina 30.7. sopimukseen taistelujen lopettamisesta, vankien vaihdosta, kapinallisten riisumisesta aseista ja venäläisjoukkojen vetäytymisestä. Tshetshenian presidentti Dzhohar **Dudajev** kertoi heti sunnuntaina vastustavansa sopimusta ja erotti pääneuvottelijansa Usman **Imajevin**. Dudajevin kerrottiin myöhemmin kuitenkin hyväksyvän sopimuksen pääkohdat.

Tärkein kysymys Tshetshenian tulevasta asemasta on kuitenkin auki ja neuvottelujen arvellaan kestävän kauan. Tuloksia voitaneen odottaa vasta marraskuulle suunniteltujen vapaiden vaalien jälkeen. Dudajev vaatii edelleenkin Tshetshenialle täyttä itsenäisyyttä, mihin Venäjä ei ole valmis. Venäjä pelkää itsenäisyyden myöntämisen Tshetshenialle rohkaisevan muita mahdollisia Venäjältä eroon haluavia yrittämään samaa.

Paljon kielteistä julkista huomiota saaneen sotimisen lopettaminen Tshetsheniassa oli Venäjän poliittiselle johdolle välttämätöntä sisäpoliittisten asemien säilyttämiseksi joulukuun parlamenttivaaleissa sekä suhteiden parantamiseksi länsimaihin.

Venäjällä suunnitellaan tuontimaksukäytännön tiukentamista pääomapaon hillitsemiseksi. Keskuspankin pääjohtajan Tatjana **Paramonovan** ja tullikomitean varapääjohtajan Vladimir **Meshtsherjakovin** mukaan uusi järjestelmä aiotaan ottaa käyttöön 1.11.1995. Tuontimaksumääräyksen yhteydessä tuojan on esitettävä liikepankilleen kopio tullausilmoituksesta tai tavaran lähetystodistuksesta tai annettava ennakkomaksua varten jotkin takeet tuontitavaran tulosta tai maksun palautumisesta. Liikepankilla on oikeus kieltäytyä tuontimaksun siirrosta, jos se ei ole vakuuttunut kaupan toteutumisesta. Kutakin tuontikauppaa varten on tarkoitus laatia myös oma "passi". Venäläiset liikepankit arvioivat kuvitteellisten tuontisopimusten avulla siirtyvän ulkomaille 300-400 miljoonaa dollaria kuukaudessa.

Kauppakohtaisiin passeihin perustuva viennin valvontajärjestelmä on ollut käytössä vuodesta 1994. Sen tuloksena keskuspankki ja tullihallitus arvioivat vientituloista jääneen kotiuttamatta enää 12 % vuonna 1994, kun vastaava osuus vuosina 1992-93 oli 27-30 %.

Uuden tuontimaksukäytännön esittelyn yhteydessä Paramonova totesi, että pääomapaon pysäyttäminen ja kääntäminen on mahdollista vain Venäjän taloudellisen tilanteen parantumisen myötä.

Venäjän maaseudun kunnallispalvelut siirtyvät kolhooseilta ja sovhooseilta kunnille. Venäjän hallitus hyväksyi siirtämistä koskevan päätöksen ja suositukset 17. heinäkuuta. Kolhoosit ja sovhoosit ovat perinteisesti ylläpitäneet mm. koulut, lastentarhat, sairaalat, apteekit, kirjastot, elokuvateatterit, urheilulaitokset, hotellit, kaupat ja ravintolat sekä hoitaneet mm. veden-, kaasun- ja sähkönjakelun, viemäriverkot, autotiet ja puhelinyhteydet. Nyt ne saavat niin halutessaan keskittyä elintarvikkeiden tuottamiseen ja siirtää palveluiden tuottamisen kunnille. Omaisuus siirretään kunnille korvauksetta. Kunnille kuluvana vuonna syntyvät kulut on otettu huomioon federaation budjetissa.

Presidentti Jeltsin antoi investointipolitiikan tehostamista koskevan asetuksen. Heinäkuun 27. julkistetulla asetuksella luodaan laillinen pohja uudentyyppisille osuusomistukseen perustuville investointirahastoille. Valtiovaltan kiinnostuksen kohteena on lähinnä väestön arviolta 70 biljoonan ruplan ja 9 miljardin dollarin talletusten houkuttelemine investointeihin, joko tuotantotoimintaan tai valtion arvopapereihin budjettia tukemaan.

Venäjän parlamentin ylähuone hylkäsi Viron ja Venäjän presidenttien sopimuksen. Sopimus koskee venäläisten joukkojen vetäytymistä Virosta ja maahan jäävien armeijan eläkeläisten sosiaaliturvaa. Asia palaa ylähuoneen käsittelyyn ensi syksynä. Aikaisemmin viime viikolla Venäjän parlamentin alahuone oli hyväksynyt sopimuksen ja Viron hallitus oli lähettänyt sen maan parlamenttiin käsiteltäväksi.

Ylähuoneen päätöksen uskotaan johtuvan ennemmin parlamentin jäsenten keskinäisistä erimielisyyksistä ja äänestyksen huonosti valitusta ajankohdasta kuin sopimukseen kohdistuvasta vastustuksesta. Sopimuksen hylkääminen saattaa kuitenkin huonontaa Viron ja Venäjän välisiä suhteita ja lykätä Viron ja Venäjän vapaakauppasopimuksen solmimista.

Suomen osuus Viron ulkomaankaupasta on kasvanut vuoden ensimmäisellä puoliskolla voimakkaasti. Viron tullilta saatujen tietojen mukaan Suomi oli sekä viennin että tuonnin osalta Viron tärkein kauppakumppani. Suomen osuus Viron tuonnista oli vuoden ensimmäisellä puoliskolla tammi-kesäkuussa peräti 39 %, kun se koko viime vuonna oli 30 %. Viron viennistä Suomeen suuntautui 22 %, kun viime vuonna osuus oli 18 %. Viron vienti kasvoi kokonaisuudessaan vuoden ensipuoliskolla 30 % ja tuonti kasvoi 40 %.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 32

Kansainvälinen valuuttarahasto myöntää Venäjälle stand-by luottonsa 5. erän. Päätös 550 miljoonan dollarin erän myöntämisestä tehtiin valuuttarahastossa 28. heinäkuuta, vaikka Venäjän inflaatio ja rahamäärän kasvu ylittivät stand-by sopimuksessa sovitun tason.

Venäjän kuukausi-inflaatio oli heinäkuussa 5.4 %. Kuluttajahintojen nousuvauhti on tasaisesti hidastunut, sillä kesäkuussa hinnat nousivat 6.7 % ja toukuu-kuussa 7.9 %. Myös ruplan kurssin suhteellinen vakaus aikaisempaan verrattuna ja teollisuustuotantoa koskevat tiedot ovat antaneet toivoa talouskehityksen kääntymisestä paremmalle uralle. Torstaina 10. heinäkuuta dollarilla sai 4 405 ruplaa. Heinäkuun teollisuustuotannon puolestaan ilmoitettiin olevan 2 % suurempi kuin vuotta aikaisemmin, vaikka koko alkuvuoden tuotanto on edelleen 3 % pienempi kuin vastaavana ajankohtana vuonna 1994. Talouskehitystä varjostaa kuitenkin joulukuun parlamenttivaalit ja niihin mahdollisesti liittyvä populistinen raha- ja finanssipolitiikka.

Venäjän kuuden kuukauden korko lähes 200 prosenttiin. Kuuden kuukauden valtion sijoitustodistusten korko nousi 180 prosenttiin 9.8. pidetyssä huuto-kaupassa. Korko nousi selvästi edellisestä, 28.7. pidetyssä huutokaupasta, jossa se oli 117 %. Korkeaa korkoa voidaan pitää yhtenä merkinä tulevaa syksyä ja talvea koskevasta epävarmuudesta. Ruplan kiinteä vaihteluväli päättyy lokakuun ensimmäisenä päivänä, ja jos budjettivaje kasvaa tänä syksynä samalla lailla kuin viime syksynä, saattaa inflaatio jälleen kiihtyä. Kolmen kuukauden korko oli 166 % 2.8. pidetyssä kolmen kuukauden sijoitustodistusten huutokaupassa.

**Venäjän minimipalkka nostettiin 55 000 ruplaan (n. 13 dollariin) kuukau-
dessa.** Presidentti antoi 27. heinäkuuta asetuksen minimipalkan korottamisesta 26 %:lla elokuun alusta. Seuraava korotus arviolta 85 - 90 000 ruplaan on odotet-
tavissa marraskuussa, jotta palkkojen reaaliarvo säilyisi. Talousministeriön
mukaan valtion lisääntyvät palkkamenot pystytään kattamaan verotuloilla, joita
näyttää kertyvän 60 - 70 % budjetissa arvioitua enemmän.

Keskipalkka Venäjällä oli kesäkuussa 480 600 ruplaa (n. 110 dollaria) kuukau-
dessa, mikä on nimellisarvoltaan 12 % enemmän kuin toukokuussa ja 74 %
enemmän kuin vuosi sitten.

Venäjän metsäteollisuus kiinnostaa ulkomaalaisia investoijia. Venäjän
metsäyritysten osakkeiden hinnat ovat jo vuoden päivät olleet vahvassa nousussa.
Paperin tuotanto kasvoi kuluvan vuoden alkupuoliskolla 15 prosenttia 1.3 miljoo-
naan tonniin. Sanomalehtipaperia vietiin 488 000 tonnia, missä on lisäystä 61 %.
Venäjän viranomaiset eivät ole pitäneet metsäteollisuutta strategisena alana
kuten öljyä tai metalleja. Niinpä vientiä rajoittavia kiintiöitä ja tulleja on vähem-
män.

Venäläiset itse käyttävät vuodessa paperia vain kolme kiloa henkeä kohti.
Länsi-Euroopan kulutus on 34 kiloa.

Euroopan energiaperuskirjan allekirjoitti määräaikaan mennessä 52 maata. Peruskirjan ensimmäistä osaa koskevat neuvottelut kestivät kolme vuotta ja ne saatiin päätökseen joulukuussa 1994. Allekirjoitusmahdollisuutta jatkettiin kuitenkin kuluvan vuoden heinäkuun puoliväliin, johon mennessä 52 maata allekirjoitti sopimuksen ensimmäisen osan. Viime vaiheessa myös Norja ja Japani allekirjoittivat sopimuksen. Tärkeimpänä maana Yhdysvallat jätti sopimuksen ensimmäisen osan allekirjoittamatta vedoten siihen, että sopimuksen toisen osan sisällöstä ei vielä ole tietoa. Ensimmäisen osan allekirjoittaminen ei kuitenkaan pakota sitoutumaan sopimuksen jatko-osaan, jota koskevat neuvottelut aloitetaan sopimusmaiden syyskuun lopulla pitämän konferenssin jälkeen. Myös Yhdysvallat osallistuu edelleen energiaperuskirjaa koskeviin neuvotteluihin.

Energiaperuskirjan ensimmäinen osa on kaikesta huolimatta sopimuspaketin tärkein. Se tarjoaa sopijaosapuolille juridiset puitteet koskien energiasektorin investointeja, energian kauppaa ja kuljetuksia muiden maiden alueiden kautta. Lisäksi sopimuksella määrätään osapuolia sitovasta kansainvälisestä riitojen sovittelumenettelystä.

Energiaperuskirjan allekirjoittamista on pidetty erityisen tärkeänä itäisen Euroopan siirtymätalouksien kannalta, sillä se luo osaltaan pelisääntöjä esimerkiksi Venäjän energiamaarkkinoiden kehittämiseksi.

Baltian maiden heinäkuun inflaatioluvut. Vähiten kuluttajahinnat nousivat Latviassa, missä heinäkuun inflaatio oli ennätyksellisen alhainen, vain 0.3 %. Viron kuukausi-inflaatio heinäkuussa oli 1.7 % ja Liettuan 2.7 %.

Latvia laski valtion velkakirjoja kansainvälisille markkinoille. Latvia on Baltian maista ensimmäinen, joka on tarjonnut valtion joukkovelkakirjoja ulkomaalaisille sijoittajille. Velkakirjat on noteerattu Luxemburgin arvopaperipörssissä. Niiden maturiteetti on kaksi vuotta ja niille maksetaan 5.4 %:in vuotuista korkoa.

Liettuan yksityistäminen siirtyy uuteen vaiheeseen. Liettuan yksityistämishjelman ensimmäinen vaihe loppui heinäkuun aikana. Ohjelma alkoi syyskuussa 1991 ja se on yksityistettyjen yritysten lukumäärää ajatellen Itä-Euroopan menestyksekkäimpiä. Siihen otettiin 82 % entisistä valtionyrityksistä, eli noin 6 700 yritystä. 85 % ohjelmaan otetuista yrityksistä yksityistettiin kansalaisille jaettuja yksityistämishkekejä käyttämällä. Shekkien ohella yrityksiä on myyty sekä koti- että ulkomaisella valuutalla.

Yksityistämisen toisessa vaiheessa yksityistämishkekejä ei enää käytetä ja yrityksiä myydään vain rahalla. Siihen on tarkoitettu ottaa suurin osa ensimmäisen kierroksen ulkopuolelle jääneistä yrityksistä. Parlamentin strategisesti tärkeiksi luokittelemat yritykset jäävät kuitenkin yksityistämisen ulkopuolelle. Liettuan yksityistämisen ensimmäistä vaihetta on kritisoitu siitä, että se antaa yritysten työntekijöille ja johtajille liikaa etuja, ja että se pystyi houkuttelemaan ulkomaista pääomaa vain varsin vähäisessä määrin.

Ukraina kielsi käteisen ulkomaanvaluutan käytön maassa elokuun alusta lukien. Keskuspankin päätöstä pidetään askelena oman rahayksikön hryvnian käyttöönottoon, minkä on ilmoitettu tapahtuvan viimeistään lokakuussa. Ensimmäisen kerran keskuspankki yritti kieltää ulkomaanvaluuttojen käytön jo helmikuussa, mutta silloin valuutalla toimivia yrityksiä oli vielä noin 1200 ja niiden osuus maan koko liikevaihdosta 11 %. Valuuttayritysten toimiluvat uusittiin toukokuussa, jolloin niiden määrä supistui 120:een. Dollarit ovat kuitenkin olleet yleisesti käypiä ns. kioskikaupassa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 33

Venäjän hallitus tavoittelee kaasuyhtiö Gazpromin rahoja budjet-tivajeen paikkaamiseen ja inflaation hillintään. Talusministeri Jevgeni Jasin esitteli jokin aika sitten hallituksen aikeita kiristää jättiyhtiön verotusta korottamalla kaasun hyödykevero 25 prosentista 35 prosenttiin, nostamalla kaasun vientitulli 2 ecusta 5 ecuun ja lakkauttamalla yhtiön arviolta 3 miljardin dollarin vakautusrahasto. Nämä toimet sisältyvät jo kuluvan vuoden budjettilakiin ja hallitus on sopinut Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa, että yhtiön vakautusvarat siirretään valtion budjettiin. Venäjän kaasu- ja öljysektorin keskipalkat ovat maan korkeimmat, mutta verotusaste kansainvälisesti katsoen alhainen. Mikäli Gazpromin pääjohtajasta pääministeriksi noussut Viktor Tshernomyrdin päättää olla puuttumatta Gazpromin rahoihin, poliittiset vastustajat saattavat käyttää tilaisuutta hyväkseen ja tulkita pääministerin toiminnan Gazpromia suosivaksi.

Gazprom solmi 3. elokuuta saksalaisen Wintershall-yhtiön ja 27 länsi-pankin kanssa sopimuksen 12 vuoden 1.3 miljardin D-markan luotosta, jolla Gazprom rahoittaa osuutensa Saksan Midal-Stigal-Reden kaasuputkiverkoston rakentamisessa. Midalin ja Stigalin putkistojen yhteinen vuosikapasiteetti tulee olemaan 13 mrd. kuutiota ja Redenin säiliökapasiteetti 3 mrd. kuutiota.

Valtion 40-prosenttisesti omistama Gazprom tuottaa 90 % Venäjän maakaasusta ja sen vuotuinen liikevaihto on noin 70 miljardia dollaria. Arviot yhtiön osakkeiden arvosta vaihtelevat 250 - 900 miljardiin dollariin.

Venäjän ja Suomen väliset velkajärjestelyt. Pääministeri Paavo Lipposen ja Venäjän pääministeri Viktor Tshernomyrdinin heinäkuun loppupuolella Moskovassa käytyjen keskustelujen tuloksena päästiin sopimukseen Suomen ja Venäjän välisten velkojen lyhentämisestä siten, että Venäjä toimittaa Suomelle puolustusvoimien tarvitsemää kalustoa n. 1 mrd. markan arvosta. Vastaavasti Suomi kuittaa näitä tavaroita vastaan valtioiden välisen bilateraalikanuun yhteydessä syntyneitä julkista velkaa 510 milj. markan arvosta ja yritysten keskenjäneisiin clearing-toimituksiin liittyviä maksuja 340 milj. markan arvosta. Loppuosa venäläisistä tavarantoimituksista maksettaisiin siten, että venäläiset suorittavat 150 milj. markan arvosta hankintoja Suomesta joko tavaroina tai työsuorituksina Venäjällä.

Nyt tehty sopimus perustuu länsimaisten julkisten velkojen hyväksymään "Debt-Swap"-järjestelyyn Suomen ja Venäjän välillä. Sopimuksen täytäntöönpano alkaa molempien osapuolten hyväksymismenettelyn jälkeen syksyllä 1995.

Kansainvälinen sijoitusrahasto aloittaa toimintansa Luoteis-Venäjällä. Sijoitusrahaston perustajat, joihin kuuluvat Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD sekä Suomen, Ruotsin ja Norjan hallitukset, tulevat sijoittamaan rahaston toimintaan noin 225 miljoonaa markkaa. Rahastoa hoitaa pohjoismaisista sijoitusyhtiöistä ja pankeista koottu konsortio, jota johtaa Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Yrityksen hallinointi tapahtuu Helsingistä käsin. Rahaston tarkoituksena on parantaa alueen yritysten kilpailukykyä. Sijoitustoiminta tapahtuu kaupallisista perusteista. Ensimmäiset sijoitukset tehdään ensi vuonna.

EBRD on perustanut Venäjälle 11 alueellista sijoitusrahastoa. Ajatus sijoitusrahastojen perustamisesta syntyi johtavien teollisuusmaiden G 7:n ryhmän kokouksessa kaksi vuotta sitten.

Mielipidemittaus Venäjällä. Venäläisen mielipidemittauslaitoksen mukaan enemmistö venäläisistä pitää markkinatalouteen siirtymistä ainoana vaihtoehtona siitä aiheutuneista suurista vaikeuksista huolimatta. Vain kolmasosa kansasta haluaisi palata vanhaan kommunistiaikaiseen järjestelmään.

Tutkimuksen mukaan lähes 80 % venäläisistä on tyytymätön perheensä taloudelliseen tilanteeseen ja noin 60 %:lla taloudellinen tilanne on huonompi, kuin viisi vuotta sitten. Lähes 40 % ilmoitti palkanmaksun olleen myöhässä. Lisäksi enemmistön mielestä yksityistäminen on tapahtunut liian hitaasti. Vaikka työttömyys on kasvussa, tutkimus osoitti, että enemmistö venäläisistä saa työtä vuoden kuluessa työpaikan menettämisestä.

Tutkimuksen mukaan enemmistö venäläisistä ei luota poliitikkoihin eikä ole kiinnostunut politiikasta yleensä. Yli 80 % venäläisistä ei luota poliittisiin puolueisiin. Yli 70 % vastusti presidentti Boris Jeltsiniä, mutta ei myöskään kyennyt nimeämään parempaa ehdokasta.

Venäjän ja Viron pankit passiivisia toistensa markkinoilla. Venäläisten pankkien kiinnostus Virossa on ollut vähäistä mm. Viron pienistä markkinoista sekä Viron kautta kulkevan tavaraliikenteen pienuudesta johtuen. Lisäksi venäläisten pankkien passivisuuteen Virossa on osaltaan vaikuttanut myös lainsäädäntö, joka on Virossa huomattavasti tiukempi, kuin esimerkiksi Latviassa. Virossa on tällä hetkellä vain kolmen venäläisen pankin edustusto. Venäläisten pankkien vähäisen kiinnostuksen ennustetaan vaikuttavan heikentävästi Viron mahdollisuuksiin sen kilpaillessa Latvian kanssa idän ja lännen välisen rahamarkkinoiden keskuksen asemasta. Venäjän markkinoiden epävakaus ja suuret riskit ovat puolestaan hillinneet virolaisten pankkien kiinnostusta Venäjällä. Toistaiseksi vain yksi virolaispankki on avannut edustuston Venäjällä.

Latvialle rahoitusta teollisuuden uudelleenjärjestämiseen. Latvia ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD ovat sopineet 15 miljoo- nan ecun suuruisesta lainasta. Lainan tarkoituksena on teollisuuden uudelleenjärjestäminen ja valtion omistamien teollisuusyri- tysten yksityistämisen edistäminen.

IVY-maiden teollisuustuotanto vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Teollisuustuotannon määrä vuoden 1995 ensimmäisellä vuosipuoliskolla nousi vain Armeniassa. Kasvua oli noin 14 %. Muiden IVY-maiden teollisuustuotannon määrä laski vuoteen 1994 verrattuna seuraavasti: Valko-Venäjä 8 %, Ukraina 14 %, Uzbekistan 15 %, Kazakstan 16 %, Kirgistan 17 %, Moldova 21 %, Gruusia 21 %, Tadzikistan 23 %, ja Azerbaidzan 27 %.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 34

Venäjän hallitus ja keskuspankki päättivät torstaina jatkaa valuuttaputkikäytäntöä vuoden loppuun saakka. Samalla päätettiin pitää vaihteluvälit ennallaan. Ruplan nykyinen virallinen vaihteluväli on 4300-4900 RUR/USD.

Tällä viikolla rupla on pysynyt varsin vakaana. Venäjän keskuspankki on kesän aikana intervenoinut valuuttamarkkinoilla useaan otteeseen estääkseen ruplaa vahvistumasta lähelle vaihteluvälinsä alarajaa. Viime viikon perjantaina 18.8. dollarin kurssi Moskovon valuuttapörssissä MICEX:ssä oli 4408 RUR/USD, ja tällä viikolla kurssi on vaihdellut 4420:n ja 4440:n välillä. Korkojen nousu parin viime viikon aikana ei ole juurikaan vaikuttanut ruplan kurssiin.

Osakkeiden hintojen lasku lähes pysähtynyt. Venäläisten osakkeiden hinnat ovat laskeneet enää hieman alle prosentin tällä viikolla. Osakkeiden lasku on jatkunut lähes yhtäjaksoisesti heinäkuun ensimmäisestä viikosta. Moscow Timesin osakeindeksin mukaan osakkeiden hinnat ovat laskeneet heinäkuun alun huippulukemista noin 25%. Osakkeiden laskun takana on luonnollisesti useita tekijöitä, mutta tärkeimpänä pidetään sitä, että valtio aikoo huutokaupata osuuksiaan monissa yrityksissä tulevan syksyn aikana. Useat sijoittajat uskovat, että näistä huutokaupoista osakkeita voi saada halvemmalla kuin markkinoilta tällä hetkellä. Lisäksi ruplan vahvistuminen leikkaa vientiteollisuuden tuloja, ja kohonneet korot nostavat osakkeilta vaadittavaa tuottoa, jolloin osakkeiden hinnat laskevat. Epävarmuus öljyalan tulevasta uudelleenjärjestelyistä on myös laskeutunut tämän sektorin osakkeiden hintoja.

Venäjälle ennätysellisen pieni viljasato. Maatalousministeriö odottaa sadon jäävän 67 - 70 milj. tonniin eli pienimmäksi 30 vuoteen. Viime vuoden sato oli 81 milj. tonnia ja 1990 - 94 keskiarvo yli 98 milj. tonnia. Kuivuuden aiheuttama kato on ollut pahinta keskisellä mustan mullan alueella, Volgan alueella, Uralilla ja Pohjois-Kaukasuksella, jotka perinteisesti ovat Venäjän viljavinta aluetta. Venäjä on neuvotellut Jugoslavian kanssa viljan tuonnista pitkäaikaisia öljytoimituksia vastaan. Myös yksityiset viljakauppiat suunnittelevat tuovansa pieniä viljamääriä lähinnä Kazakstanista, Ukrainasta ja Unkarista.

Venäjä on julistanut pyrkivänsä viljantuotannossa omavaraisuuteen, mutta viime vuonnakin viljaa tuotiin 3 - 4 milj. tonnia.

Lisäksi Venäjän 1996 budjettiesitykseen. Presidentti hyväksyi hallituksen budjettiesityksen pääperiaatteet. Maatalouden osuutta presidentti kuitenkin haluaa lisättäväksi 3 100 miljardilla yhteensä 13 100 miljardiin ruplaan, mikä merkitsee 6 % lisäystä kuluvasta vuodesta. Hallitus päätti vielä kasvattaa televisiotoiminnan osuutta 105 miljardilla. Duumalle toimitettavan budjettiesityksen menot ovat kasvaneet 414 400 mrd. ruplaan ja tulot 332 600 mrd. ruplaan. Vaje säilyy entisellään 81 800 miljardina eli 3.9 prosenttina BKT:stä.

Venäjän laki kaivannaisvarojen jakamisesta vastatulessa. Duuman jo kesäkuussa hyväksymä laki on juuttunut liittoneuvoston budjettikomiteaan. Lain mukaan kaivannaistoimintaan investoiville ulkomaisille ja venäläisille annettaisiin määräajaksi yksinoikeus etsintään ja hyödyntämiseen sovitulla alueella rahallisesti edullisin ehdoin. Investoijat saisivat kulujensa korvaukset ja voittonsa valmiina kaivannaistuotteina.

Lain kannattajat uskovat sen tuovan Venäjälle kauan kaivattuja miljoonainvestointeja, länsimaista teknologiaa sekä työtä kymmenille tai jopa sadoille tuhansille ihmisille. Vastustajien mielestä korvaukset ja voitot olisi järkevämpää maksaa rahana kuin tuotteina, suunniteltu 50 vuoden aika on aivan liian pitkä ja kaivannaissektorin rajua kehittäminen johtaa väistämättä muiden sektorien varsinkin suurissa vaikeuksissa olevien koneenrakennuksen, kevyen teollisuuden ja tieteellisen tutkimuksen laiminlyöntiin. Vastustajat katsovat myös että laki suosii ulkomaalaisia venäläisten kustannuksella.

Virossa Baltian alhaisin korkotas. Vuotuinen talletuskorko Virossa oli keskimäärin 10.5 %, kun se oli Latviassa 18.8 % ja Liettuassa 19.4 %. Lyhyet antolainauskorot olivat Virossa keskimäärin 23.2 %, Latviassa 36.7 % ja Liettuassa 33 %.

Viro suunnittelee rajoituksia tiedotusvälineiden ulkomalaisomistukseen. Viron hallituksessa on käsiteltävänä kulttuuri- ja opetusministeriön aloite ulkomaalaisomistuksen rajoittamisesta tiedotusvälineissä. Aloitteen mukaan ulkomaalaiset tarvitsisivat Viron hallituksen luvan päästäkseen osakkaiksi virolaisissa tiedotusvälineissä.

Aloite näyttäisi kuitenkin olevan ristiriidassa EU:n ja Viron 12.6. solmiman EU-assosiaatiosopimuksen kanssa. Sopimuksessa taataan Virossa toimivalle ulkomaiselle yhtiölle sama kohtelu kuin Viron omille yhtiöille. EU-assosiaatiosopimuksen on tarkoitus astua voimaan, kun EU-maiden parlamentit ovat ratifioineet sen. Viron parlamentti ratifioi sopimuksen 1.8. ja Viron presidentti vahvisti sen 17.8.

Liettua suunnittelee laskevansa valtion joukkovelkakirjoja kansainvälisille markkinoille. Suunnitelmasta ilmoitti Liettuan pääministeri Adolfas Slezevicius. Myyntiä valitaan hoitamaan amerikkalainen tai japanilainen yhtiö, ja velkakirjojen pitäisi olla markkinoilla kuukauden kuluessa.

Latvia laski elokuun alussa ensimmäisenä Baltian maana omia joukkovelkakirjojaan kansainvälisille rahamarkkinoille. Latvian hyvä menestys rohkaisi liettualaisia heidän omassa hankkeessaan.

IMF suurin luotonantaja Liettualle. Liettuan keskuspankin ja tilastolaitoksen mukaan 46 % kaikista maalle myönnetyistä luotoista on kansainväliseltä valuuttarahastolta IMF:ltä. Seuraavaksi suurimmat luotonantajat ovat Euroopan Unioni, Maailman pankki ja Euroopan kehitys- ja jälleenrakennuspankki EBRD. Tämän vuoden heinäkuuhun mennessä Liettualle oli myönnetty ulkomaista lainaa 1.1 miljardia USD, joista 600 miljoonaa oli vastaanotettu ja 575 miljoonaa käytetty. Liettua oli maksanut saamiaan lainoja takaisin 44 miljoonan USD edestä.

Saamistaan lainoista Liettua on käyttänyt 41 % energian hankkimiseen. 22 % on mennyt kansallisen valuutan tukemiseen ja 19 % investointien rahoittamiseen. 13 % lainoista on käytetty maataloussektorin tukemiseen.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 35

Venäjän pankkien luottamus kriisi hellittää. Muutamien pienten venäläispankkien maksuvaikeudet keskiviikkona (23.8.) aiheuttivat laajalle levinneen luottamuspulan finanssimarkkinoilla. Tämän seurauksena finanssimarkkinoiden toiminta lähes halvaantui.

Vakavimmin luottamuspula vaikutti pankkien väliseen lyhyen aikavälin rahakauppaan, mutta myös valuuttamarkkinoiden volyymi supistui lähes olemattomaksi, koska vastapuoliriski koettiin voimakkaaksi. Viime viikon torstaina (24.8.) ylijön korko nousi lähes 1000 prosenttiin, mutta tälläkään tuottotasolla vain hyvin harva pankki oli halukas myöntämään luottoa. Lisäksi pankit viivyttivät omia erääntyviä maksujaan, koska ei ollut varmaa saisivatko ne puolestaan omia saataviaan toisilta pankeilta.

Perjantaina (25.8.) keskuspankki pyrki murtamaan noidankehän ostamalla pankeilta 1 000 miljardilla ruplalla (noin miljardilla markalla) sijoitustodistuksia. Tämä ei kuitenkaan lisännyt markkinaosapuolten luottamusta toisiinsa, ja perjantaina lyhimpiä korkoja ei noteerattu ollenkaan. Keskuspankki tarjosi pankeille myös viikon luottoja 300 miljardin ruplan (noin 300 miljoonan markan) arvosta.

Tilanne helpottui vasta tämän viikon alussa, kun kahdeksan suuren pankin ryhmä ilmoitti luottavansa toisiinsa transaktioiden vastapuolina. Kaupankäynti markkinoilla pääsi alkuun, vaikka volyymit ovatkin olleet pieniä. Myös suurimpien pankkien ryhmän ulkopuolella ja alueellisilla markkinoilla rahakauppaa käydään jo, vaikka korot siellä ovatkin korkeampia kuin ennen luottamus kriisin puhkeamista.

Viime viikon tapahtumia ei voida pitää koko rahoitusjärjestelmää koskevana kriisinä. Kysymys on pikemminkin muutaman kannattamattoman pankin rahoituskriisistä. Tapahtuma sai kuitenkin suuret mittasuhteet, koska rahoitusmarkkinoiden kehityksen alkuvaiheessa pankit eivät vielä täysin luota toisiinsa.

Kriisin yhtenä seurauksena on ollut myös valtion joukkovelkakirjalainan huutokaupan peruuntuminen. Huutokaupassa oli tarkoitus laskea liikkeeseen 500 miljardin ruplan arvosta 18 kuukauden joukkovelkakirjalainoja.

Osakemarkkinat säilyivät rauhallisina luottamus kriisistä huolimatta. Venäjän osakemarkkinoihin pankkien luottamus kriisi ei vaikuttanut samalla voimalla kuin muihin finanssimarkkinoihin. Osakkeiden kurssit ovat jopa hieman nousseet, mikä on yllättävää ottaen huomioon korkojen voimakkaan nousun.

Osakemarkkinoilla on liikettä aiheuttanut erityisesti ilmoitus siitä, että yhdysvaltalainen öljy-yhtiö Arco haluaa ostaa 250 miljoonan dollarin arvosta markkinoille tulevia suuren venäläisen öljy-yrityksen Lukoilin vaihtovelkakirjalainoja.

Venäjällä vaikeuksia kerätä yksityistämistä toivottuja budjettituloja. Tavoitteena oli kerätä valtion kassaan tuloja yksityistämisestä noin 9 000 miljardia ruplaa tämän vuoden aikana. Tuloja oli kertynyt elokuun alkuun mennessä kuitenkin vain 160 miljardia. Venäjän yksityistämisen toinen vaihe, joka perustuu osakkeiden ostamiseen rahalla kuponkien sijaan, on lähtenyt käyntiin huomattavasti hitaammin kuin ensimmäinen.

Saadakseen haluamansa budjettitulot Venäjän hallitus joutuu myymään omistamiensa osakkeita jo ensimmäisen vaiheen aikana osittain yksityistetyistä yrityksistä. Valtion omaisuuskomitea on valmistellut 136 yritystä käsittävän listan, joiden osakkeet tulisi myydä vuoden loppuun mennessä.

Näistä myynneistä hallitus on laskenut hankkivansa 4 000 - 5 000 miljardia ruplaa. Myytävänä on mm. suuria venäläisiä energiayhtiöitä. Hallitus on myös suunnitellut ottavansa lainaa pankeilta käyttäen vakuutena omistamiaan yksityistettyjen yritysten osakkeita. Näin on laskettu hankittavan 2 000 miljardia ruplaa. Asiaa koskevaa presidentin asetusta ei kuitenkaan ole vielä annettu.

Laki ulkomaankaupan valtiollisesta säätelystä Venäjällä viipyy. Presidentti **Jeltsin** on jo kahdesti kieltäytynyt vahvistamasta lakia. Duuma kuitenkin hyväksyi lain uudessa käsittelyssään tarvittavin 2/3 äänin ja lähetti sen kolmatta kertaa liittoneuvostoon. Tärkein erimielisyyden aihe duuman ja presidentin välillä on ollut valtion sotateknisen komitean asema ulkomaankaupan säätelyssä. Duuma haluaa, että ulkomaankauppaministeriö olisi ainoa säätelevä viranomainen. Presidentti on kuitenkin tahollaan valmistelemassa asetuspakettia, jolla suurimmille aseiden valmistajille myönnettäisiin itsenäiset vientioikeudet. Presidentti on myös arvostellut duumaa ristiriitaisuuksista. Duuma haluaa uuteen lakiin määräykset ulkomaankaupan kiintiöinnistä ja lisensoinnista tarvittaessa, mutta vastustaa raaka-ainekauppojen rekisteröintikäytäntöä, jota ulkomaankauppaministeriö tällä hetkellä noudattaa. Mitään suurta muutosta lain hyväksyminen ei Venäjän ulkomaankauppaan kuitenkaan toisi, sillä lain tärkeimmät määräykset ovat jo nyt voimassa.

Latvialle lisärahoitusta budjettivajeen kattamiseen. Latvian finanssiministeriö ja japanilainen arvopaperikauppaa käyvä Nomura-yhtiö ovat tehneet sopimuksen, jonka mukaan Nomura kauppaa 42 miljoonan dollarin arvosta Latvian valtion joukkovelkakirjoja kansainvälisillä markkinoilla. Joukkovelkakirjojen myynnistä saaduilla varoilla on tarkoitus rahoittaa budjetin alijäämää sekä korvata yksityisten henkilöiden pankkikriisin johdosta menettämiä talletuksia.

Latvia on jo aikaisemmin saanut lainaa budjettivajeen kattamiseen sekä Latvian keskuspankilta että ulkomaisilta rahoituslaitoksilta. Arvioitu vuoden 1995 budjetin alijäämä on noin 23 % (n. 92 milj. latia) budjetin kokonaistuloista (noin 400 milj. latia).

Liettuan keskuspankki kumooa huhuja pankkikriisistä ja devalvaatiosta. Keskuspankin mukaan sillä on riittävä kultavaranto ja valuuttavaranto litin vakaan arvon ylläpitämiseksi. Varantojen yhteisarvo on tällä hetkellä noin 700 milj. dollaria. Keskuspankin mukaan litin vakaudesta kertoo myös se, että tällä hetkellä dollareita voi ostaa virallista kurssia (1 USD=4 lit.) alhaisemmalla kurssilla. Lisäksi intensiivinen kaupankäynti Liettuan valuuttamarkkinoilla on ollut osoituksena markkinoiden uskosta litin vakauteen.

Liettuan presidentti Algirdas **Brazauskas** on kritisoinut keskuspankkia liikepankkien toiminnan puutteellisesta valvonnasta. Keskuspankki on kuitenkin vakuuttanut, ettei maata uhkaa pankkikriisi. Tähän mennessä konkurssiin menneiden pankkien osuus liikepankkien kokonaistalletuksista on ollut vain noin 3 %.

Lisäksi Liettuassa on tämän vuoden alusta otettu käyttöön uusi pankkeja koskeva tilintarkastuskäytäntö. Sen mukaan pankkien tilintarkastus tulee hoitaa ulkomaalaisen tilintarkastusyhtiön toimesta. Tilintarkastuksen tulokset tulee esittää keskuspankille, jonka on tällöin helpompi valvoa liikepankkien toimintaa ja taloudellista tilaa luotettavien tilinpäätöstietojen pohjalta.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 36

Venäjä luovuttaa osakkeita lainojen vakuudeksi. Presidentti Jeltsin on hyväksynyt jo pitkään käsitellyn suunnitelman, jossa yksityiset sijoittajat (lähinnä venäläiset pankit, mutta myös ulkomaisten sijoittajien sallitaan osallistua ohjelmaan) saavat lainaa vastaan valtion omistamia osakkeita hallintaansa. Operaatiolla valtio pyrkii paikkaamaan budjettivajettaan, nopeuttamaan yksityistämistä sekä parantamaan osakemarkkinoiden toimivuutta liikkeellä olevien osakkeiden määrää nostamalla. Suunnitelman mukaan valtio luovuttaa noin sadan yrityksen osakkeita nostamiensa lainojen takuudeksi; useat energia-alan yritykset on kuitenkin jätetty suunnitelman ulkopuolelle. Tarkoituksena on lainata markkinoilta noin 3 biljoonaa ruplaa (noin 2,9 miljardia markkaa) eli 4 % tavoitellusta budjetista. Sijoittajat osallistuvat huutokauppoihin, joissa osakkeet luovutetaan sijoittajalle, joka tarjoaa niistä eniten lainaa valtiolle. Valtio maksaa lainalle korkoa ainoastaan kolmen ensimmäisen kuukauden ajan. Sijoittajille järjestely voi olla houkutteleva, koska he pääsevät osalliseksi osakkeiden mahdollisesta arvonnoususta. Vuoden 1996 alusta sijoittajat saavat myydä hallussaan olevia osakkeita markkinahintaan. Siitä myyntihinnan osasta, joka ylittää velan pääoman ja sille maksettavan koron, sijoittajat saavat 30%. Sijoittajat kantavat kuitenkin riskin osakkeiden arvon putoamisesta. Tällöin he eivät saa välttämättä takaisin edes lainaamaansa pääomaa. Lisäksi osakkeille mahdollisesti maksettava osinko kuuluu valtiolle, eikä sijoittajilla ole kaikkia omistajille kuuluvia oikeuksia yritysten hallinnossa. Valtiolla on myös oikeus maksaa laina takaisin etuajassa, mikä vähentää suunnitelman houkuttelevuutta sijoittajien kannalta. Jos osakkeiden arvo nousee nopeasti, valtio voi siis maksaa lainan takaisin ja myydä osakkeet voitolla. Sijoittajien on myytävä osakkeet viimeistään kolmen vuoden kuluttua siitä, kun ne on saatu lainan vakuudeksi.

Raha-, valuutta- ja osakemarkkinoilla hiljaista. Kaupankäynnin volyyymi Venäjän finanssimarkkinoilla on ollut pieni pankkikriisin jälkeen. Luottamus siihen, että kaikkien kauppohen vastapuolet pystyisivät vastaamaan velvoitteistaan on palaamassa vähitellen. Osakemarkkinoilla hinnat ovat nousseet hieman, mutta volyyymi on pysynyt alhaisena. Osaksi tämä johtuu siitä, että sijoittajat odottavat, että valtion suunnitelma osakkeiden luovutuksesta lainaa vastaan toteutuu. Rahamarkkinoillakin volyymit ovat pieniä, mutta valtion pitkien joukkovelkakirjalainojen korot ovat laskeneet koko viikon. Valuuttamarkkinoilla rupla on heikentynyt hieman.

Venäjän inflaatio hidastui elokuussa. Kuluttajahinnat nousivat Venäjällä elokuussa 4.6 %. Tämä on vuoden 1994 elokuuta lukuun ottamatta matalin kuukausi-inflaatio sen jälkeen, kun taloudelliset uudistukset alkoivat tammikuussa 1992. Syksyn neuvottelut vuoden 1996 budjetista saattavat kuitenkin uudelleen kiihdyttää inflaatiota. Joulukuun parlamenttivaalit aiheuttavat paineita budjetinlaatijoille korottaa julkisen sektorin palkkoja ja sosiaalimenoja.

Venäjä budjetoinut ulkomaisen velan maksuun 8.5 miljardia dollaria. Tästä summasta 5.2 mrd. dollaria menee korkomaksuihin ja 3.3 mrd. dollaria velkapääoman lyhentämiseen. Yhteensä Venäjällä on velkaa sen läntisille velkojille noin 90 miljardia dollaria. Omilta velallisiltaan Venäjä odottaa saavansa 1.3 miljardia dollaria. Velkasaatavia Venäjällä on lähinnä kehitysmailta, joita Neuvostoliitto avusti kylmän sodan vuosina. Yhteensä nämä maat ovat velkaa Venäjälle noin 150 miljardia dollaria. Venäjän viranomaiset ovat kuitenkin arvioineet, että velasta voidaan saada takaisin korkeintaan sata miljardia.

Venäjän hallitus päätti alentaa vientitulleja. Neljäkymmenen lähinnä raaka-aine- ja koneenrakennussektorin nimikkeen vientitulleja alennettiin keskimäärin 30 prosenttia syyskuun alusta. Venäjän vaikutusvaltainen raaka-aineiden vientisektori painosti hallitusta alennuksiin varsinkin sen jälkeen, kun sen tulot alkoivat supistua ruplan kurssin kiinteiden vaihtelurajojen tultua voimaan elokuussa. Tullialennusten on laskettu pienentävän valtion budjettituloja yli 120 mrd. ruplaa (27 milj. dollaria) kuukaudessa. Alennukset eivät koske öljyn ja kaasun vientiä. Energiaministeriö sai tehtäväkseen laatia 10 päivän kuluessa ehdotukset öljyn ja kaasun vientitariffien alennuksista.

Presidentti Boris **Jeltsin** antoi samana päivänä asetuksen viennin kannustus-toimista. Sen mukaan hallituksen tulee vuoden loppuun mennessä miettiä keinoja kotimaisen tuotannon tukemiseksi, mm. tullinalaisten vientinimikkeiden määrää supistamalla.

Venäjä ja Valko-Venäjä sopimukseen maksuliitosta. Ensivaiheessa maat pyrkivät kansallisten valuuttojensa keskinäiseen vaihdettavuuteen ja yhden valuuttakurssin käyttöön kaikessa maiden välisessä kaupassa sekä asiakirjojen ja valuutantarkkailun harmonisointiin. Toisessa vaiheessa maat pyrkivät yhteistyös-sä sääntelemään valuuttakurssejaan ja pitämään ne tietyllä tasolla. Viimeisessä vaiheessa perustetaan rahaliitto ja palataan yhteiseen rahan. Seteleiden liik-keellelaskijana toimisi Venäjä.

Baltian maiden pankit vaikeuksissa. Pankkisektorin vaikeuksiin on ollut syynä mm. holtiton luotonanto ja riittämätön ammattitaito. Lisäpaineita ovat aiheuttaneet myös maiden pyrkimykset tiukentaa pankkilainsäädäntöä sekä yhtenäistää se länsimaista käytäntöä vastaavaksi.

Viron valtion ja keskuspankin omistuksessa ollut Pohja-Eesti Pank on viime aikoina ajautunut vaikeuksiin huolimattoman luotonannon takia. Pohja-Eesti Pankin oma pääoma on noin 60 miljoonaa kruunua ja se kirjasi tappioita viime vuonna noin 43 miljoonan kruunun arvosta. Tilannetta voidaan pitää merkittävä-nä, koska Pohja-Eesti Pankin kautta kulkee suurin osa Viron valtion budjettira-hoista. Mikäli pankki menee konkurssiin, osa valtion tuloista tulee jäätymään pankin konkurssipesään.

Myös Latvian ja Liettuan pankit ovat vaikeuksissa ja esimerkiksi Latviassa yli puolet rahalaitoksista on jouduttu sulkemaan. Erityisen suureksi ongelmaksi on muodostunut talletusten vakuuttamiseen sekä niiden korvaamiseen käytännössä liittyvät kysymykset. Lisäksi laajalle leviävä pankkikriisi saattaa vähentää rahan tarjontaa ja johtaa sekä yksityisiä henkilöitä että yrityksiä konkurssiin. Tämä puolestaan aiheuttaa ongelmia valtiontaloudelle kun siirtyminen käteistalouteen tekee veronkannon vaikeammaksi.

Latvian parlamentti ratifioi EU-assosiaatiosopimuksen. Kesäkuussa allekirjoitettu sopimus astuu voimaan vasta kun EU-maiden parlamentit ovat sen ratifioineet. Sopimuksen mukaan Latvia ja EU-maat siirtyvät asteittain vapaa-kauppajärjestelmään, mikä itse asiassa alkoi 1.1. 1995 aiemmin sovitun vapaa-kauppasopimuksen mukaisesti. Sopimuksella on myös tarkoitus tukea Latvian talouskehitystä kohti markkinataloutta mm. helpottamalla osapuolten yritysten keskinäistä etabloitumista. Latvian liitännäisjäsenyyteen liittyvä siirtymäkausi ulottuu vuoden 1999 loppuun saakka.

Yksityistämisvirasto aloittaa toimintansa Liettuassa. Viraston perustamis-päätös pohjautuu heinäkuussa hyväksytyyn lakiin valtion ja kunnallisen omai-suuden yksityistämisestä. Toistaiseksi yksityistäminen on tapahtunut hallituksen jakamalla yksityistämisseikeillä. Ensi vuoden alussa toimeenpantavassa toisessa vaiheessa yksityistäminen suoritetaan rahalla.

Virasto vastaa mm. yksityistämishjelmista ja niiden toimeenpanosta, julkai-see tietoa yksityistämiskohteista sekä allekirjoittaa sopimukset. Liettuan hallitus puolestaan vahvistaa listan kunkin vuoden yksityistettävistä kohteista.

Vuoden 1991 syyskuun ja tämän vuoden elokuun välisenä aikana Liettuassa on myyty noin 5700 valtion yritystä, joka on noin 85 % koko yksityistämistavoit-teesta. Yksityisen pääoman osuus Liettuassa on tällä hetkellä noin 36 %.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 37

Ulkomaalaisten sijoittajien osallistumista Venäjän sijoitustodistusmarkkinoille halutaan helpottaa. Venäjän keskuspankki on julkistanut suunnitelman, jolla pyritään lisäämään ulkomaisten sijoittajien osallistumista Venäjän valtion sijoitustodistusten markkinoille. Näin Venäjä pystyisi lainaamaan markkinoilta enemmän rahaa, ja markkinaosapuolien lisääminen vähentäisi todennäköisesti myös korkojen heilahteluja. Tällä hetkellä ulkomaiset sijoittajat eivät saa kotiuttaa sijoitustodistusmarkkinoilla mahdollisesti saamiaan voittoja, ja lisäksi he saavat merkitä vain 10% kustakin sijoitustodistusemissiosta; tosin tällä hetkellä ulkomaisten sijoittajien osuus Venäjän sijoitustodistusmarkkinoista on vain noin prosentti. Tarkoitus on sallia voittojen kotiuttaminen ja nostaa ulkomaisten sijoittajien enimmäisosuus kustakin emissiosta 20 prosenttiin. Jos Venäjän keskuspankin suunnitelma toteutuu, venäläisillä sijoitustodistuksilla voitaisiin käydä kauppaa MICEX:ssä (Moscow Interbank Currency Exchange) myös ulkomailta käsin, alussa ainakin Lontoosta. Lisäksi verotuskysymykset on ratkaistava ennen aktiivisemmän kaupankäynnin aloittamista. Tällä hetkellä Venäjän liikkeeseen laskemien sijoitustodistusten kanta on noin 50 biljoonaa ruplaa (noin 50 miljardia markkaa), ja keskuspankki laskee, että suunnitelman avulla ulkomaista pääomaa voitaisiin saada puolen vuoden kuluessa noin 10 biljoonaa ruplaa budjettivajeen kattamiseen.

Jeltsin haluaa löysemää rahapolitiikkaa. Presidentti Jeltsinin mielestä rahapolitiikkaa voidaan löysentää, mikäli tämä on tarpeen eläke- ja palkkarästien maksamiseksi. Jeltsinin mielestä ei olisi haitallista, jos inflaatio tämän takia nousisi. Viime viikolla Jeltsin määräsi keskuspankin maksamaan 2 biljoonan ruplan edestä eläkerästejä. Palkkarästit tullaan hoitamaan todennäköisesti samalla tavalla.

Kuuden kuukauden korko nousi hieman sijoitustodistushuutokaupassa. Valtion kuuden kuukauden sijoitustodistusten huutokaupassa 13.9. korko nousi 132 prosenttiin, kun 9.8. järjestetyssä huutokaupassa se oli 117 prosenttia. Valtio lainasi markkinoilta huutokaupassa 4,2 miljardia ruplaa. Muuten finanssimarkkinat ovat olleet rauhalliset. Pitkät korot ovat laskeneet jonkin verran. Rupla on pyrkinyt hiukan vahvistumaan, mutta Venäjän keskuspankki on interventioillaan pitänyt kurssin vakaana tasolla 4470 RUR/USD. Osakemarkkinoilla hinnat eivät ole juurikaan muuttuneet, eivätkä volyymit ole olleet suuria. Ainostaan öljy-yhtiöiden osakkeilla on käyty aktiivisempaa kauppaa.

Venäjän keskuspankki aikoo julkistaa tietoja pankeista. Keskuspankin on tarkoitus antaa tiedotusvälineille tietoja pankkien ja muiden luottolaitosten vuosikertomuksista, tuloslaskelmista ja luotonannon näkymistä. Sen sijaan normaalin pankkisalaisuuden piirin kuuluvia tietoja, kuten yksittäisten asiakkaiden luottotietoja, ei anneta. Tiedot tarkistetaan kuukauden välein. Toiminnan tavoitteena on vähentää epävarmuutta Venäjän rahamarkkinoilla.

Venäjä syyttää EU:ta tuotteidensa diskriminoinnista, EU kiistää syytökset. Presidentti Boris Jeltsin moitti viime viikolla EU:ta venäläisten metalli- ja tekstiilituotteiden sekä ydin- ja avaruusteknologian syrjimisestä, samoin kuin Venäjään kohdistetuista dumpaussyytteistä. EU-komission puheenjohtaja Jacques Santer puolestaan vakuuttaa, ettei syrjinnästä voi olla kyse, kun Venäjän vienti EU:hun kasvaa vuosittain n. 15 %, Venäjän viennistä 40 % suuntautuu EU:hun, kauppataase on Venäjälle 6 mrd. ecua ylijäämäinen ja Venäjän kohtamat tullit ovat huomattavasti alhaisemmat kuin mitä Venäjä on asettanut EU-tuotteille.

Lisäksi Santerin mukaan dumpppauksen vastaiset toimet ovat poliittisesti neutraaleja ja kohdistuvat samalla tavalla kaikkiin maihin.

Venäjä on myös esittänyt kritiikkiä jo yli vuosi sitten tehdyn kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen ratifioinnin viivyttämisestä. Santerin mukaan kyse on kuitenkin siitä, että jotkin EU-maat edelleenkin yhdistävät ratifioinnin Tshetshenian tilanteen kehittymiseen.

Valko-Venäjän sisäinen tilanne mutkistuu. Presidentti Aleksander **Lukashenko** lopetutti voimatoimin Minskin metrotyöntekijöiden kaksiviikkoisen lakon, jonka syinä olivat kasvanut työttömyyden uhka ja jatkuvat pitkät viiveet palkanmaksussa. Samalla asetuksellaan presidentti lakkautti toistaiseksi joukon lakeja, kielsi Valko-Venäjän vapaan ammattiliiton toiminnan ja peruutti kansanedustajien oikeudet koskemattomuuteen. Perustuslain mukaan presidentillä ei ole oikeutta lakien lakkauttamiseen, mutta asiantuntijoiden mukaan Valko-Venäjältä ei tällä hetkellä löydy hänelle poliittisia vastavoimia. Omavaltaisuudesta moitittu presidentti on käyttänyt voimatoimia jo aiemminkin lopettaessaan huhtikuussa kansanedustajien nälkälakon parlamentissa ja tukahduttaessaan elokuussa kuljetustyöntekijöiden lakot Minskissä ja Gomelissa.

Kansainvälinen valuuttarahasto on lykännyt 280 milj. dollarin luottonsa myöntämistä Valko-Venäjälle. Syynä arvellaan olevan nimenomaan Valko-Venäjän johdon tapa kohdella lakkolaisia, eivätkä niinkään taloudelliset seikat.

Presidentin viimeaikaisilla toimilla saattaa olla vaikutuksensa myös parlamentin täytevaaleihin, jotka käydään 29. marraskuuta. Varsinaisissa vaaleissa toukokuussa 260-paikkaiseen parlamenttiin saatiin valittua vain 108 pääasiassa kommunistien ja agraarien edustajaa. Lukashenko on jo ilmoittanut, että ellei parlamenttia saada nytkään kokoon, hän antaa asetuksellaan toimivaltuudet tynkäparlamentille.

Elokuun inflaatio alhainen Baltian maissa. Virossa elokuun inflaatio oli 0.6 % ja Liettuassa 0.4 %. Latviassa kuluttajahinnat sen sijaan laskivat elokuun aikana 0.3 %. Erityisesti ruoan, hedelmien ja vihannesten hinnat laskivat tuntuvasti, 2-20 %.

Latvian parlamentti tukee periaatteessa vuoden 1995 budjettiin liittyviä muutosehdotuksia. Korjausehdotusten mukaan valtion aikaisemmin suunnitellut 400 miljoonan latin tulot vähenisivät 87.5 miljoonaa latia. Valtion menot supistuisivat 35 miljoonaa latia. Budjetin alijäämä nousisi 52 miljoonaa latia, aikaisemmin arvioidusta 92 miljoonasta latista 144 miljoonaa latiin. Lisäksi valtion budjetista maksettavien kulujen maksujärjestys on ehdotettu hoidettavaksi siten, että palkat maksettaisiin viimeisenä. Budjetin muutosehdotukset on hyväksytty alustavasti parlamentin ensimmäisessä käsittelyssä.

Valtio omistaa noin 14 % Viron liikepankeista. Valtion omistuksessa olevan osakepääoman kokonaisarvo on noin 111 miljoonaa kruunua, josta Viron keskuspankin osuus on 66 miljoonaa kruunua, Valtiovarainministeriön 20 miljoonaa kruunua ja valtionyritysten 25 miljoonaa kruunua.

Liettua aloitti valtion joukkovelkakirjojen liikkeellelaskua koskevat neuvottelut japanilaisen Nomura-yhtiön kanssa. Osapuolten on tarkoitus sopia kahden vuoden aikana tapahtuvasta 50-70 miljoonan dollarin arvoisten joukkovelkakirjojen liikkeellelaskusta. Sopimuksen odotetaan valmistuvan vuoden loppuun mennessä.

Liettuan sosiaaliturvamaksuja ja valtion budjetista maksettavia palkkoja korotetaan jo neljännen kerran tämän vuoden aikana. Uudet korotukset astuvat voimaan lokakuun alusta. Palkkoja tullaan nostamaan keskimäärin noin 20 prosenttia. Kuukauden minimipalkka nousee 150 litistä 180 litiin eli 45 dollariin. Sosiaaliturvamaksuja korotetaan vähintään 14 prosenttia, minkä seurauksena mm. peruseläke nousee 80 litistä 90 litiin. Korotuksiin tarvittavat varat otetaan valtion budjetista.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 38

Venäjän velka ja Suomen saamiset. Kuluvan vuoden alussa Venäjän ulkomainen velka oli noin 120 mrd. dollaria, josta noin 26 mrd. dollaria entisille SEV-maille ja 94 mrd. dollaria läntisille velkojille. Suurimmat yksittäiset velkojamaat ovat Saksa ja Italia. Länsivelkaan sisältyy myös se 12 mrd. dollarin velka, joka on syntynyt Venäjän ulkomaisesta luotonotosta vuoden 1992 alusta Neuvostoliiton ja SEVin hajoamisen jälkeen. Liikepankit ja yritykset eivät ole toistaiseksi luottaneet Venäjää, vaan kyseinen velka on syntynyt puoliksi hallitusten, puoliksi kansainvälisten järjestöjen luotonannosta. Venäjä on hoitanut tämän velkansa kuoletukset ja korot ajallaan ja täysimääräisesti.

Läntisistä veloista 79 mrd. dollaria perustuu pitkäaikaisiin ja 15 mrd. dollaria lyhytaikaisiin sopimuksiin. Pariisin klubissa käsiteltäviä valtioiden myöntämiä tai takaamia velkoja on, ml. entiset SEV-maiden velat, 72 mrd. dollaria. Lontoon klubissa käsiteltäviä pääasiassa liikepankkien ja pankkikonsortioiden myöntämiä velkoja on noin 26 mrd. dollaria. On ilmeistä, että kaavailtu velkojen kokonaisjärjestely ei ole mahdollista ennen Venäjän kesäkuun 1996 presidentinvaaleja.

Suomen saamiset Venäjältä ovat noin 6 mrd. markkaa. Valtion takaama saaminen Venäjältä on 3.6 mrd. markkaa, josta 2.7 mrd. markkaa on vakautettua eli erääntynyttä ja tuonemmaksi siirrettyä. Lontoon klubissa käsiteltävää pankkisaamista on noin 1.7 mrd. markkaa ja viivästyneitä maksuja noin 0.7 mrd. markkaa. Suomen saamista vähentävät valtion ja liikeyritysten saamisten lyhennykset sekä eräiden liikepankkisaamisten myynnit ulkomaille. Toisaalta saamisen määrää lisäävät mm. maksamatta jääneet korot. Myös valuuttakurssien muutokset muuttelvat ulkomaan valuutan määräisen saamisen markka-arvoa.

Venäjälle uudenlaisia sijoitusrahastoja. Venäjälle on presidentin asetuksella perustettu uusi sijoitusmuoto sijoitusrahasto. Venäjällä on jo aiemmin ollut sijoitusrahaston nimellä toimivia yksiköitä, mutta nämä ovat yleensä olleet sijoitusyhtiöitä. Lisäksi yksityistämisen yhteydessä on yksityistämiskupongeista koottu rahastoja. Asetuksen mukaan uudet sijoitusrahastot toimivat siten, että sijoittajat saavat lunastaa niiden osuuksia, ja rahasto sijoittaa nämä varat sijoitusstrategiansa mukaan osakkeisiin, valtion lainapapereihin, kiinteistöihin tai muihin kohteisiin. Kun sijoittaja haluaa nostaa varansa rahastosta, rahasto lunastaa hänen osuutensa. Rahastoja tulee tässä suhteessa olemaan kahdenlaisia: toisissa rahastoissa osuuksia lunastetaan säännöllisin väliajoin vähintään kerran vuodessa, toisissa osuus on lunastettava enintään viidentoista päivän sisällä. Aiemmin rahasto-osuuksien muuttaminen rahaksi oli monimutkaista, se saattoi kestää kauan ja olla jopa mahdotonta, jos osuudelle ei löytynyt ostajaa. Uudet rahastot joutuvat raportoimaan entistä tarkemmin toiminnastaan ja sijoitussalkkunsu sisällöstä. Uudet rahastot eivät joudu maksamaan veroa, vaan sijoittajat maksavat veron pääomavoitostaan lunastaessaan osuutensa. Kuten esimerkiksi Suomessa, kullakin rahastolla on hoitajayhtiö, joka huolehtii rahaston sijoituksista. Vanhat sijoitusyhtiöt on muutettava uudentyyppisiksi rahastoiksi tai lopetettava. Yksityistämiskupongeista kootut rahastot voidaan muuttaa uudenlaisiksi rahastoiksi haluttaessa. Uudistuksen tarkoituksena on houkutella venäläisten säästöjä osakemarkkinoille noin 2 miljardin dollarin arvosta.

Rupla vakaa, raha- ja osakemarkkinat hiljaisia. Rupla on pysynyt vakaana pankkien välisillä markkinoilla, vaikkakaan kaupankäynnin volyyymi ei ole ollut suurta. Dollarikurssi on vaihdellut tällä viikolla 4 458 ruplasta 4 468 ruplaan. Myös ruplan futuurikurssit ovat vahvistuneet, eli sijoittajat ilmeisesti uskovat keskuspankin pitävän kiinni vaihteluvälillä 4 300 - 4 900 ruplaa dollarilta.

Osakemarkkinoilla kurssit ovat laskeneet hieman, mutta kauppaa on käyty lähinnä öljy-yhtiöiden osakkeilla. Rahamarkkinoilla yliyönkorke on laskenut edelleen hieman, ja se on tällä hetkellä lähes 70 %. Pidemmät korot ovat pysyneet lähes muuttumattomina.

Kansainvälisen valuuttarahaston jatkoluotto Venäjälle. Kansainvälinen valuuttarahasto myöntää Venäjälle 525 milj. dollarin lainaerän. Tämä on jo kuudes erä viime helmikuussa sovitusta yhteensä 6.3 mrd. dollarin valmiusluotosta. Valuuttarahaston mukaan Venäjä on tähän mennessä pystynyt hyvin täyttämään sovitut ehdot taloutensa hoidossa.

Latvian finanssiministeriö laski valtion sijoitustodistusten nimellisarvoa 1 000 latista 100 latiin. Nykyisen käytännön mukaan finanssiministeriö myy sijoitustodistukset liikepankeille, jotka myyvät ne edelleen yleisölle. Riian osakepörssi on ehdottanut, että hallitus myisi sijoitustodistuksia yksityisille pörssin välityksellä. Finanssiministeriö ei toistaiseksi tue pörssin ehdotusta, koska liikepankit saattaisivat ajautua rahoitusvaikeuksiin, mikäli pankkeihin tällä hetkellä talletetut varat investoitaisiin sijoitustodistuksiin.

Latviassa suunnitellaan pienten ja keskisuurten yritysten kansallista kehitysohjelmaa. Ohjelmaluonnoksen mukaan tarkoituksena on edistää pienten ja keskisuurten yritysten keskinäistä kilpailua ja luoda suotuisat olosuhteet yritystoiminnalle. Ohjelmassa määritellään tärkeimmät kehitysalueet sekä vaadittavat toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Merkittävimpiä kehitysalueita/tavoitteita ovat mm. veropolitiikka, yksityistämisen edistäminen, informaation tuottaminen, yritystoiminnassa vaadittavien taitojen kehittäminen sekä laittoman toiminnan ehkäisy. Kehitysohjelmasta ja sen toteutumisesta tulee vastaamaan talousministeriö.

Liettuan hallitus teki lakiehdotuksen talletusten vakuus- ja korvausmenettelystä. Ehdotuksen mukaan liikepankit takaisivat alle 5 000 litin suuruiset talletukset. Lisäksi konkurssitapauksessa korvattaisiin enintään 80 % talletuksista. Lakiehdotus koski vain niitä liikepankkeja, joilla on voimassa oleva keskuspankin myöntämä toimilupa. Toistaiseksi osittain valtion omistuksessa olevia pankkeja ei ole sisällytetty lain piiriin. Talletusten turvaksi on suunniteltu noin 30 miljoonan litin rahastoa, jonka varat tulisivat valtiolta. Liikepankit puolestaan maksaisivat rahastolle 2 % talletuksista vuotuisina vakuutusmaksuina, joista arvioidaan kertyvän 12 - 14 miljoonaa litiä vuodessa. Lakia on valmisteltu Maailmanpankin ohjeiden pohjalta ja se astuu voimaan vuoden 1996 alusta, mikäli parlamentti sen hyväksyy.

Kansainvälisen valuuttarahaston luotto Valko-Venäjälle. Kansainvälinen valuuttarahasto päätti jonkin aikaa epäroityään myöntää Valko-Venäjälle 293 miljoonan dollarin valmiusluoton 12 kuukaudeksi maan talousuudistusten tukemiseen. Valko-Venäjän pääministeri Mihail Tshihir totesi maan talouden täyttävän tällä hetkellä Valuuttarahaston luotolle asettamat ehdot: budjettivaje on 3.2 % bkt:stä, kuukausi-inflaatio n. 3 % ja keskipalkka on noussut 72 dollariin.

Georgialle uusi valuutta lari. Georgia ottaa ensi viikolla käyttöön uuden oman valuuttansa larin. Lari korvaa aiemmin käytössä olleen maksukupongin. Lari lasketaan liikkeeseen kurssilla 1 lari = 1.3 dollaria. Georgian keskuspankki aikoo tukea larin ulkoisen arvon vakautta 50 miljoonan dollarin valuuttavarannon avulla.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 39

Palkkarästit kasvussa Venäjällä. Palkkarästien määrä Venäjällä on vuoden kahdeksan ensimmäisen kuukauden aikana lähes kaksinkertaistunut. Kuljetusalan, maatalouden ja teollisuuden palkkarästit olivat syyskuun alussa yhteensä 8 biljoonaa ruplaa (1.8 mrd. dollaria) eli 91 % enemmän kuin vuoden alussa. Energiantuotannon palkkarästit ovat kasvaneet syyskuun alkuun mennessä 387 miljardiin ruplaan huhtikuun alun 162 miljardista. Ainakin kaivostyöläiset ja opettajat ovat järjestäneet protestilakkoja palkanmaksuvaatimustensa tueksi.

Venäjän keskuspankin ulkomaiden osaston johtajan Aleksander **Potjomkinin** mukaan maksujen maksamatta jättämisestä on tullut vain Venäjälle ominainen yleinen tapa helpottaa keskuspankin harjoittaman tiukan rahapolitiikan seurauksia. Venäjällä rahan määrä suhteessa BKT:een on hyvin alhainen, vain 2.5 - 3.5 prosenttia.

Venäjän ensimmäinen yksityisille investoijille kohdistettu talletustodistusten emissio alkoi rauhallisesti. Toistaiseksi valtion joukkovelkakirjoja ja valtion lyhytaikaisia sijoitustodistuksia on myyty vain pankeille ja suursijoittajille. Talletustodistus on ensimmäinen yksityisille suunnattu valtion velkapaperi. Valtion tavoitteena on myydä talletustodistuksia 2.2 miljardin dollarin arvosta seuraavien kolmen vuoden aikana. Tarkoituksena on saada liikkeelle yleisön noin 20 mrd. dollarin arvoiset käteissäastöt. Talletustodistusten myynnillä valtio pyrkii kattamaan budjetin alijäämää sekä ehkäisemään tilanteen, jossa säästöjen myötä kasvanut kysyntä kiihdyttäisi inflaatiota. Kiertoön saaduilla talletuksilla voidaan lisäksi kasvattaa kotimaisia investointeja. Kolmen kuukauden talletustodistusten vuosituotto on sama kuin valtion joukkovelkakirjojen eli noin 103 %.

Euroopan neuvosto otti Venäjän jäsenhakemuksen uudelleen käsittelyyn. Neuvoston yleiskokous äänesti jäsenhakemuksen vapauttamisesta tiistaina 26. syyskuuta. Venäjän eteneminen 36-jäsenisen demokratiaa ja ihmisoikeuksia edistävän Euroopan neuvoston jäseneksi on ollut pysähdyksissä tammikuusta lähtien, jolloin väkivaltaisuuudet Tshetsheniassa alkoivat. Moskovan ja Tshetshenian kesäkuussa solmima tultaiko ja sitä seuranneet rauhanneuvottelut vaikuttivat myönteisesti siihen, että päätös Venäjän jäsenhakemuksen jäädyttämisestä purettiin. Venäjän joulukuun parlamenttivaalit ja ensi kesän presidentinvaalit on nähty neuvostossa kaivattuna demokraattisena kehityksenä, ja myös Venäjä itse haluaa integroitua kansainväliseen yhteisöön. Euroopan neuvoston mukaan Venäjästä voisi tulla jäsen jo ensi vuoden tammikuussa.

Kiista Kaspianmeren asemasta ja öljystä jatkuu. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Kaspianmerelle syntyi Venäjän ja Iranin lisäksi kolme uutta itsenäistä rantavaltiota - Azerbaidzhan, Kazakstan ja Turkmenia. Venäjä ja Iran kannattavat ajatusta Kaspianmeren yhteisömuutoksesta, kun taas Azerbaidzhan, Kazakstan ja Turkmenia kannattavat meren jakamista kansallisiin sektoreihin. Venäjän ulkoministeriö ei kuitenkaan halua tunnustaa minkään maan yksipuolisia toimia Kaspianmeren statuksen muuttamiseksi.

Vuosia kestäneet neuvottelut Kaspianmeren asemasta ja luonnonrikkauksien uusjaosta eivät ole tuottaneet tulosta. Venäjän ulkoministeriön mukaan tähän on kolme syytä. Ensinnäkin, Venäjän energiaministeri Juri **Shafra**nnik tunnusti 26.11.93 tehdyssä Venäjän ja Azerbaidzhanin välisessä öljykenttien hyödyntämistä koskevassa sopimuksessa Kaspianmeren kansallisen sektorijaon. Toiseksi, amerikkalaisdiplomaattien ja -yritysten toiminta alueella on ollut vahingollista. Kolmanneksi, uusien rantavaltioiden johtava eliitti on ammattitaidotonta ja odottaa vain lyhyen ajan pikaisia öljytuloja.

Venäjän ja IVY-maiden välinen kauppa kasvanut 3.5 % ensimmäisen puolivuoden aikana. Venäjän suurimmat vientiartikkelit ovat öljy ja maakaasu, joiden osuus on yli 50 % Venäjän ja IVY-maiden välisestä kaupasta. Merkittävimmät Venäjän IVY-kauppakumppanit ovat Ukraina, Valko-Venäjä ja Kazakstan.

Venäjä ja Viro allekirjoittivat Paldiskin luovutussopimuksen 26. syyskuuta. Paldiskissa sijaitsevan Venäjän entisen sotilastukikohdan ydinreaktorit ovat olleet venäläisten omistuksessa sen jälkeenkin, kun Venäjän joukot vetäytyivät Virosta viime vuoden elokuussa. Nyt tehdyn luovutussopimuksen mukaan ydinreaktorit siirtyvät virolaisten hallintaan. Noin 200 ydinreaktoreiden purkutöissä toimineen venäläisen on määrä lähteä Virosta syyskuun loppuun mennessä. Luovutussopimuksen myötä Viro on ensimmäinen Baltian maa, jossa ei ole enää venäläissotilaita. Latviassa venäläisiä on Skrundan tutka-asemalla vielä vuoteen 2000 saakka ja Liettuan läpi kulkevat venäläiset sotilasjunat Kaliningradin alueelle.

Luottamus Viron pankkisektoriin kasvussa. Viron keskuspankin mukaan yksityisten talletusten määrä on kasvanut 41 % kuluvan vuoden aikana. Talletusten kokonaisarvo kasvoi tammi - elokuussa 1.6 mrd. kruunusta 2.2 mrd. kruunuun. Keskuspankin mukaan kasvavasta luottamuksesta kertoo myös se, että yhä suurempi osa yritysten maksamista palkoista maksetaan suoraan pankkitileille.

Latvia valmistautuu viikonloppuna pidettäviin parlamenttivaaleihin. Parlamentti (saeima) valitaan suorilla, suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla. 100-paikkaiseen parlamenttiin pääsy edellyttää puolueilta ja vaaliliitoilta vähintään viiden prosentin kannatusta. Äänestysalueita on viisi.

Merkittävimpiin ehdokkaisiin kuuluvat mm. tällä hetkellä pääministeri Maris **Gailis**in johtama liberaalinen keskustalainen Latvian tie sekä vanhoillisten vaaliliitto, jonka muodostavat Latvian kansallis-vanhoillinen puolue (LNNK) ja Latvian maanviljelijöiden yhteisö (LZS). Muita ehdokaspuolueita ovat mm. vasemmistodemokraattinen Saimnieks (DPS) sekä oikeistopuolueet Isänmaa ja Vapauden puolue.

Uusi parlamentti aloittaa työnsä 7. marraskuuta.

Latvian keskuspankki jatkaa kireää rahapolitiikkaa. Keskuspankin hallitus päätti kokouksessaan 15.9. kiristää luottolaitosten toimilupien myöntämistä. Lupahakemusten käsittelyaika muutettiin kuukaudesta kolmeksi kuukaudeksi. Tavoitteena on perehtyä luottolaitoksen toimintamahdollisuuksiin sekä varmistaa riittävä harkinta-aika lupia myönnettäessä.

Euroopan neuvosto hyväksyi Ukrainan jäsenysshakemuksen. Ukrainasta tuli yleiskokouksen yksimielisellä päätöksellä neuvoston 37. jäsen.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 40

Presidentti Boris Jeltsin keskitti Venäjän yksityistämispolitiikan omiin käsiinsä. Presidentti määräsi 2.10. antamassaan asetuksessa kaikki valtion yritysosuuksien luovuttamista koskevat päätökset tehtäviksi presidentin asetuksilla. Valtionomaisuuskomitean vt. puheenjohtaja Alfred **Koh** uskoo uuden menettelyn tuovan järjestystä valtion omistussuhteiden luovuttamiseen ja vahvistavan luovutusten laillisuutta.

Presidentti ja valtionomaisuuskomitea vahvistivat viime viikolla luettelon niistä 29 yrityksestä, joiden valtion omistuksessa olevia osakkeita luovutetaan lainojen vakuudeksi yksityisille lainanantajille. Luettelossa on mm. Venäjän suuria öljy-yhtiöitä, metallurgian laitoksia, varustamoja, satamia sekä puunjalostus- ja puolustusteollisuuden yrityksiä. Varapääministeri Anatoli **Tshubaisin** mukaan hallitus saa lainoista valtionbudjettiin suunnittelemansa 8.7 triljoonan ruplan (USD 1.8 mrd.) yksityistämistulot. Reformi-säätiön pääjohtaja, akateemikko Stanislav **Shatalin** nimittää järjestelyä valtion omaisuuden kyseenalaiseksi siirtämiseksi erilaisille hallitusta lähellä oleville eturyhmille. Hänen mukaansa keskeisten teollisuuslaitosten ja satamien luovuttaminen yksityisille uhkaa vakavasti Venäjän turvallisuutta.

Venäjän liittoneuvosto hylkäsi lain kaivannaisvarojen jakamisesta. Laki, jonka duuma oli hyväksynyt jo kesäkuussa ja jonka on odotettu tuovan Venäjän energiateollisuuteen jopa 50 mrd. dollarin ulkomaiset investoinnit, sai liittoneuvostossa taakseen vain 64 edustajaa, kun lain läpimenoon olisi tarvittu 90. Lain käsittelyä jatketaan nyt liittoneuvoston ja duuman yhteisessä sovittelukomissiossa.

Vaikka laki kaivannaisvarojen jakamisesta tulisikin syksyn kuluessa hyväksytyksi, ulkomaisten investoijien laajempi tulo Venäjälle voi olla odotettavissa vasta, kun joulukuun parlamenttivaalit ja ensi kesän presidentinvaalit on käyty.

Venäjän keskuspankin valuuttavaranto ennallaan. Valuuttavaranto oli lokakuun alussa noin 10 miljardia dollaria ja se on pysynyt samana heinäkuusta lähtien. Valuuttavarannon lisäksi keskuspankilla on kultaa noin kahden miljardin dollarin arvosta. Valuuttavarannosta 75% on dollareissa, 20% Saksan markoissa ja loput muissa valuutoissa. Valuuttavaranto kasvoi vuoden toisella neljänneksellä huomattavasti, kun keskuspankki osti valuuttaa estääkseen ruplan vahvistumisen. Huhtikuussa keskuspankilla oli vain noin 4 miljardin dollarin valuuttavaranto. Ruplan vahvistumisen estämiseksi keskuspankki on joutunut lisäämään ruplien määrää taloudessa noin 6 miljardin dollarin edestä.

Kolmen kuukauden korko nousi 123 prosenttiin. Kolmen kuukauden sijoitustodistusten korko nousi 123 prosenttiin 4.10. pidetyssä huutokaupassa. Vastaava korko 20.9. oli 113 %. Myös pitemmät korot ovat nousseet kuluneella viikolla. Valuuttamarkkinoilla ruplan arvo on vahvistunut. Torstaina 5.10. ruplan dollarikurssi oli 4493, kun se viikko sitten torstaina 28.9. oli 4508.

Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankista mahdollinen osakas Inkombankiin. Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki (EBRD) suunnittelee ostavansa lähes neljänneksen venäläisestä Inkombankista. Osakkeiden osto ei kuitenkaan toteudu ennen vuodenvaihdetta. Samalla Inkombank aikoo laskea liikkeeseen American Depository Receipt -todistuksia, joiden avulla sen osakkeella voidaan käydä kauppaa Yhdysvalloissa, ja täten Venäjän osakemarkkinoiden ongelmat rekisteröinnin ja säilytyksen osalta voidaan sivuuttaa. ADR-todistuksia on tarkoitus laskea liikkeeseen 30 miljoonan dollarin arvosta.

Alustavien laskelmien mukaan keskustan Saimnieks voitti Latvian parlamenttivaalit. Vaaleihin osallistui yhteensä 19 puoluetta ja vaali-liittoa, joista 9 tuli valituksi parlamenttiin. Äänestykseen osallistui noin 72 % latvialaisista.

Alustavien äänestystulosten mukaan Saimnieks-puolue on saanut yli 15 % äänistä ja 18 paikkaa 100-paikkaisesta parlamentista. Toiseksi eniten on saanut kannatusta entinen hallituspuolue, liberaalia keskustaa edustava Latvian tie, jolle on odotettavissa 17 paikkaa uudessa parlamentissa. Oikeistolaisista vahvimmin kannatusta on saanut Kansanliike Latvian puolesta-puolue (16 paikkaa). Vasemmistopuolueista suosituin on ollut Yhtenäisyyspuolue (8 paikkaa).

Vuoden 1993 parlamenttivaaleihin verrattuna oikeisto lisäsi kannatustaan saaden 45 paikkaa aikaisemman 30 sijaan. Vasemmiston osuus nousi 12 paikasta 20 paikkaan. Keskustaa edustavien puolueiden Saimnieksin ja Latvian tien osuus uudessa parlamentissa on 35 paikkaa, mikä on viisi vähemmän kuin aikaisemmin.

Viralliset äänestystulokset vahvistetaan 12 päivän kuluessa vaaleista. Tämän jälkeen presidentti tekee ehdotuksen pääministeristä, jonka johdolla muodostetaan hallitus. Latvian perustuslain mukaan pääministerin valinnassa presidentille ei ole asetettu aikarajoitusta. Mikäli parlamentti hylkää presidentin ehdotuksen pääministeristä useaan otteeseen, presidentin on hajoitettava parlamentti ja järjestettävä kansanäänestys. Jos kansanäänestyksessä äänestetään parlamenttia vastaan, uudet parlamenttivaalit tulee järjestää kahden kuukauden kuluessa parlamentin hajottamisesta.

EU ja Moldova allekirjoittivat väliaikaisen kauppasopimuksen 2. lokakuuta. Sopimus on osa EU:n ja Moldovan välistä laajempaa kumppanuus- ja yhteistyösopimusta, joka allekirjoitettiin vuoden 1994 marraskuussa. Väliaikaissopimus sisältää kumppanuussopimuksen tavarakauppaa koskevat säännöt. Venäjän ja Moldovan lisäksi EU on solminut kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen neljän muun IVY-maan, Ukrainan, Valko-Venäjän, Kazakstanin ja Kirgisian kanssa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 41

Venäjän velkaneuvotteluissa edistystä, mutta ei vielä sopimusta. Venäjä on varsin lähellä sopimusta Lontoon klubin velkojien kanssa. Sopimus koskisi lähes 30 miljardin dollarin lainojen uudelleenjärjestelyä ja 600 läntistä pankkia. Tällä hetkellä Venäjä ei maksa lainoille korkoja eikä lyhennä niitä. Viime viikolla Venäjä ja Lontoon klubin edustajat pääsivät alustavaan sopimukseen järjestelystä, jossa velka-aika piteneisi 25 vuoteen, ja korko olisi 0.8125 prosenttiyksikköä yli Liborin. Lisäksi lainaa ei tarvitsisi lyhentää ensimmäisten seitsemän vuoden aikana. Venäjän hallituksen ja yksittäisten velkojapankkien on vielä hyväksyttävä sopimus, ennen kuin se astuu voimaan. Sopimus halutaan ilmeisesti saada voimaan ennen joulukuun parlamenttivaaleja.

Pariisin klubin velkojen (entisen Neuvostoliiton tasavaltojen velka noin 35 miljardia dollaria) uudelleenjärjestelyä koskevat neuvottelut jatkuvat lokakuun lopussa. Myös näissä neuvotteluissa Venäjä pyrkii pitkään, todennäköisesti 25 vuoden sopimukseen. Pariisin klubissa käsitellään valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen entiselle Neuvostoliitolle ja Venäjälle myöntämiä luottoja.

Venäjän inflaatio hidastui syyskuussa. Kuluttajahinnat nousivat 4.5 %, mikä on alin kuukausi-inflaatio sen jälkeen, kun Venäjän talouden uudistusohjelma alkoi vuonna 1992. Syyskuun inflaatio viime vuonna oli 7.7 %.

Jäsenten luottamus Venäjän vapaisiin ammattiliittoihin on edelleen alhainen. Tutkimuksen mukaan neljännes Venäjän vapaiden ammattiliittojen jäsenistä on sitä mieltä, että ammattiliittojohtajat eivät tee jäsenten hyväksi mitään. Toinen neljännes katsoo johtajien tekevän vähän. Vain 16 % liittoihin kuuluvista uskoo johtajien ajavan jäsenten etuja. Vapailla ammattiliitoilla on edelleen painolastinsa neuvostoajalta, jolloin ammattiliitot toimivat leniniläisen määritelmän mukaan "voimansiirtohihnana Kommunistisesta puolueesta massoihin". Työntekijät pitävät liittojen toimihenkilöitä yhä yritysjohton käskyläisinä ja sosiaalietujen (asuntojen ym.) jakajina. Työnantajat taas eivät edelleenkään pidä liittoja tasavertaisina neuvottelukumppaneina. Ammattiliitoilla on yhä Venäjällä yhteensä 55 miljoonaa jäsentä (n. 75 % työvoimasta).

Venäjällä ei yksimielisyyttä parlamentin ylähuoneen eli liittoneuvoston muodostamistavasta. Presidentti, duuma ja liittoneuvosto eivät ole yrityksistään huolimatta löytäneet ratkaisua liittoneuvoston muodostamisongelmaan. Liittoneuvoston toimikausi päättyy kuluvan vuoden joulukuussa. Asiasta on syntynyt ongelma perustuslain tulkinnanvaraisen muotoilun vuoksi. Perustuslain mukaan liittoneuvosto "muodostetaan" niin, että siihen kuuluu Venäjän kultakin 89 alueelta kaksi edustajaa. Duuma on viimeisimmässä lakiehdotuksessaan lopulta suostunut liittoneuvoston muodostamiseen ilman vaaleja. Presidentti on koko ajan pitänyt parempana, että liittoneuvoston muodostaisivat alueiden viranomaiset, joista valtaosa on tällä hetkellä hänen itsensä nimittämiä. Venäjällä ei ole toistaiseksi paikallisviranomaisten valitsemisesta koskevaa lakia, minkä presidentti on tulkinnut riittävän syyksi lykätä paikallisviranomaisten vaalit pidettäväksi vasta ensi kesäkuun presidentinvaalien jälkeen vuoden 1996 joulukuussa.

Kuuden kuukauden korko laski Venäjällä 128 prosenttiin. Kuuden kuukauden valtion sijoitustodistusten korko laski hieman 128 prosenttiin 11.10. pidetyssä huutokaupassa. Vastaava korko kuukausi sitten oli 132%. Rupla on heikentynyt hieman kuluneen viikon aikana. Torstaina 12.10. ruplan dollarikurssi oli 4509, kun se viikko sitten torstaina oli 4493. Volyymi valuuttamarkkinoilla on kuitenkin edelleen pientä. Elokuun pankkikriisi pitää sijoittajat varovaisina. Lisäksi spekulointi ruplalla on vähentynyt selvästi ruplan ulkoisen kurssin vaihteluvälin kiinnittämisen ansiosta.

***** **Venäjällä otettiin käyttöön uusi tuhat Ruplan seteli 29. syyskuuta.**

***** **Venäjän syyskuun keskipalkka oli 565 000 ruplaa/kk ja työttömyysaste 7.8 prosenttia.** Nimellisesti keskipalkka kasvoi elokuusta 8 % ja vuoden 1994 syyskuusta 123 %. Reaalisesti keskipalkka kasvoi elokuusta 4 %, mutta pieneni vuoden 1994 syyskuusta 29 %.

Venäjän työttömyysprosentti oli syyskuussa Kansainvälisen työjärjestön menetelmällä laskettuna 7.8 eli sama kuin elokuussa. Venäjän oma virallinen työttömyysluku syyskuussa oli 3.0.

***** **Viron hallitus kaatui.** Viron pääministeri Tiit **Vähi** jätti hallituksensa eronpyynnön presidentti Lennart **Merille** keskiviikkona 11. päivänä lokakuuta. Syynä hallituksen hajoamiseen oli sisäministeri Edgar **Savisaaren** syyllistyminen hallitusneuvottelujen salakuunteluun viimekeväisissä hallitusneuvotteluissa. Tämän seurauksena pääministeri Vähi erotti Savisaaren sisäministerin tehtävästä ja Vähiin kokoomuspuolueen sekä Savisaaren keskustapuolueen muodostama hallituskoalitio hajosi.

Neuvottelut uudesta hallituksesta alkoivat jo keskiviikkona. Uuden hallituksen päätehtäviksi muodostuneet kokoomuksen ja maakansan yhdistyksen vaaliliitto sekä Siim **Kallasin** johtama Reformipuolue. Kokoomuksen ja maakansan yhdistyksen vaaliliitto sai maaliskuun vaaleissa 41 paikkaa 101 paikasta ja Reformipuolue vastaavasti 19 paikkaa. Vähiin hallitus jatkaa toimitusministeristönä, kunnes uusi hallitus on muodostettu.

***** **Baltian maiden inflaatio kiihtyi syyskuussa.** Virossa kuluttajahinnat nousivat 2.1 %. Erityisesti elintarvikkeiden ja palvelujen hinnat nousivat. Liettuassa syyskuun inflaatio oli 2 %. Eniten nousivat vaatteiden, kenkien, lääkkeiden ja elintarvikkeiden hinnat. Syyskuun alhaisin inflaatio oli Latviassa, 1.8 %. Hinnat nousivat tuntuvimmin terveydenhuolto-, kulttuuri- ja koulutussektoreilla.

***** **Palkkojen nousu nopeinta Virossa ja Latviassa.** Business Central Europe -lehden mukaan keskimääräinen kuukausipalkka Itä- ja Keski-Euroopan maissa on noussut eniten Virossa ja Latviassa. Sekä Virossa että Latviassa palkat ovat nousseet 54 % vuoden aikana. Nopeinta palkkojen nousu on ollut Kroatiassa, missä keskipalkka on noussut 102 %. Kuukauden keskipalkka Virossa on tällä hetkellä 222 dollaria, Latviassa 186 dollaria ja Liettuassa 128 dollaria.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 42

Venäjän duuma hylkäsi hallituksen 1996 budjettiesityksen. Hallituksen esitys sai 18.10. duumassa taakseen tarvittavista 226 edustajasta vain 129. Suurin erimielisyys koskee arvioita ensi vuoden inflaatiosta. Hallituksen esitys perustuu 1.2 prosentin kuukausi-inflaatioon, kun taas opposition mielestä oikeampi luku olisi 3 - 5 prosenttia. Oppositio moitti hallitusta myös varojen syyttämistä Tshetsheniaan sekä sosiaali- ja puolustusmäärärahojen niukkuudesta.

Asiantuntijat ovat varoitelleet duumaa budjetin hyväksymisen lykkäämisestä, mikä saattaisi vaikeuttaa uusien luottojen saantia Kansainväliseltä valuuttarahastolta ja Venäjän velkojen uudelleenjärjestelyä Pariisiin ja Lontoon klubien kanssa. Hallituksen esityksessä budjetin menot ovat 414 420 mrd. (92 mrd. dollaria), tulot 332 570 mrd. ja vaje 81 850 mrd. ruplaa eli 3.9 prosenttia BKT:sta.

Budjetin käsittelyä jatketaan erillisessä hallituksen ja duuman välisessä sovittelukomissiossa. Sekä finanssiministeri Vladimir Pankov että duuman budjettikomission puheenjohtaja Mihail **Zadornov** uskovat budjetin tulevan hyväksytyksi vielä kuluvan vuoden puolella.

Venäläisten pankkien laajentuminen ulkomaille vastatulessa. Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen keskuspankit haluavat rajoittaa venäläisten pankkien toimintaa maassaan. Yhdysvaltain ja Ison-Britannian pankkitarkastusviranomaisten mukaan he eivät kuitenkaan syrji venäläisiä pankkeja, vaan niihin sovelletaan täysin samoja sääntöjä kuin muihinkin pankkeihin. Useat venäläiset pankit ovat epävirallisesti tiedustelleet mm. englantilaisilta pankkivalvontaviranomaisilta mahdollisuutta perustaa sivukonttori Lontooseen. Viranomaiset ovat toistaiseksi kehottaneet pankkeja tyytymään edustuston perustamiseen. Syiksi on mainittu Venäjän pankkijärjestelmän epävakaisuus, pankkivalvonnan ja keskuspankin toiminnan heikkoudet Venäjällä, venäläisten pankkien kirjanpidon epätasainen laatu sekä joidenkin pankkien yhteydet järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Venäjä julkisti yhtiöt, jotka osallistuvat "osakkeita lainaa vastaan" -suunnitelmaan. Viidentoista yhtiön osakkeita tarjotaan marraskuussa pidettävässä huutokaupassa osana järjestelyä, jossa sijoittajat lainaavat valtiolle rahaa ja saavat lainansa vakuudeksi hallintaoikeuden näihin osakkeisiin kolmeksi vuodeksi sekä osan osakkeiden mahdollisesta arvonnoususta. Suurimmat suunnitelmaan kuuluvat yhtiöt ovat öljy-yhtiöt Lukoil ja Sidanko sekä metalliyhtiö Norilsk Nikel. Näiden kahden ja muutaman muun yrityksen (etupäässä kuljetusyritysten) osakkeet eivät ole kaupan ulkomaalaisille niiden suuren strategisen merkityksen takia.

Kolmen kuukauden korko laski Venäjällä 105 prosenttiin. Kolmen kuukauden valtion sijoitustodistusten korko laski 105 prosenttiin 18.10. pidetyssä huutokaupassa. Vastaava korko oli kaksi viikkoa sitten 123 %. Rupla on vahvistunut aavistuksen markkinoilla kuluneen viikon aikana. Torstaina 18.10. ruplan dollarikurssi oli 4506, kun se viikko sitten torstaina oli 4509.

Viron presidentti Lennart Meri nimitti Tiit Vähin uudeksi pääministeriehdokkaaksi. Vähistä tulee pääministeri ja uuden hallituksen muodostaja, jos hän saa vähintään 51 kansanedustajan kannatuksen 101-paikkaisessa parlamentissa.

Baltian maiden ulkomaankauppa alijäämäistä vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Viron viennin arvo oli 9.9 miljardia kruunua ja tuonnin arvo noin 13 miljardia kruunua (1 DEM= 8 EEK). Eniten vietiin tekstiilejä, vaatteita, puutavaraa ja koneita. Merkittävimpiä tuontiartikkeleita olivat mm. koneet, polttoaineet, tekstiilit ja vaatteet. Viron tärkeimpiä kauppakumppaneita ovat Suomi, Venäjä, Saksa, Ruotsi ja Latvia. Suomen osuus Viron tuonnista kesä- heinäkuussa oli kolmannes ja osuus viennistä viidennes.

Latvian kauppataseen alijäämä ensimmäisen puolen vuoden aikana oli noin 100 miljoonaa latia (1 USD = 0.5 LVL). Viennin arvo oli 320 miljoonaa latia ja tuonnin noin 420 miljoonaa latia. Tärkeimpiä vientiartikkeleita olivat mm. tekstiilit, elintarvikkeet, koneet ja metallit. Tuonnissa erityisesti öljyn, maakaasun ja sähkön osuus oli merkittävä. Latvian tärkeimmät kauppakumppanit ovat EU- ja IVY-maat.

Liettua vietiin tavaroita ja palveluja ensimmäisen puolen vuoden aikana 4.2 miljardin litin arvosta (1 USD= 4 LTL). Vastaavasti tuonnin arvo oli noin 4.7 miljardia litia. Tärkeimmät vientiartikkelit olivat tekstiilit, kemian tuotteet, öljy, kaasu ja muut polttoaineet. Tuonti koostui pääasiallisesti mineraaleista ja elektroniikasta. Liettuan tärkeimmät kauppakumppanit ovat Venäjä, Saksa, Valko-Venäjä, Latvia, Ukraina ja Puola.

Latvia haki ensimmäisenä Baltian maana EU:n jäsenyyttä. Presidentti Guntis Ulmanis ja pääministeri Maris Gailis allekirjoittivat jäsenysshakemuksen Riiassa perjantaina 13. lokakuuta. Itä- ja Keski-Euroopan maista EU:n jäsenyyttä ovat tähän mennessä hakeneet Puola, Unkari ja Slovakia.

Latvian parlamenttivaalien viralliset äänestystulokset myöhästyvät. Syynä viivästykseen on mm. se, että ulkomailla suoritettujen äänestysten tulokset ovat olleet myöhässä. Lisäksi eri vaalipiirien äänestyspöytäkirjoissa epäillään olevan virheitä. Latvian presidentti Guntis Ulmanis on ilmoittanut, että pääministeriehdokkaan ja siten myös hallituksen muodostajan nimeäminen tapahtuu aikaisintaan marraskuun alussa.

Ukrainan hallitus esitteli uuden talousohjelman. Pitkään odotettu ohjelma on sekoitus markkina- ja komentotaloutta. Ukraina on sopinut läntisten rahoittajien kanssa noudattavansa alhaisen inflaation ja tiukan budjetin politiikkaa, mutta kommunistienemmistöisen parlamentin painostuksesta hallitus on joutunut pehmentämään linjaansa siitä, mitä presidentti Leonid Kutshma esitti vuosi sitten.

Uusi ohjelma korostaa valtion osuuden merkitystä varsinkin teollisuudessa. Ohjelman mukaan valtion ja liikepankkien tulisi yhdessä investoida strategiaan valtionyrityksiin. Myös tuontitulleja pitää korottaa kotimaisen tuotannon suojelemiseksi. Esitellessään ohjelmaa pääministeri Jevgeni Martshuk korosti myös yksityistämisen ja reilun kilpailun merkitystä, mikä tarkoittaa valtion tuen ja verohelpotusten vähentämistä. Martshuk lupasi myös korotuksia palkkoihin ja eläkkeisiin. Budjetti pysyy hänen mukaansa tasapainossa tulojen keräystä tehostamalla sekä Mustan meren luonnonvaroja hyödyntämällä, mikä vähentää Ukrainan riippuvuutta Venäjän öljystä ja kaasusta.

Vastoin aiempaa ilmoitustaan rahapolitiikan keventämisestä Martshuk totesi hallituksen pyrkivän 2 prosentin kuukausi-inflaation vuoden loppuun mennessä.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 43

Venäjällä on julkaistu uudet tiedot BKT:n kehityksestä 1990-luvulla. Venäjän tilastokomitean ja Maailmanpankin yhteistyönä tehtyjen uusien laskelmien mukaan Venäjän BKT pieneni vuosina 1991-94 yhteensä 35 %, kun aiemmissa tiedoissa BKT väheni 47 %. Uusien laskelmien mukaan BKT on supistunut jokaisena vuonna 1990-luvulla vähemmän kuin aiemmin arvioitiin. Uudet tiedot BKT:n %-muutoksista ovat seuraavat (suluissa aiemmat tiedot): 1991 -5 (-13), 1992 -14.5 (-19), 1993 -9 (-12) ja 1994 -12.6 (-15). Vuoden 1995 tammi-syyskuussa BKT pieneni tilastokomitean mukaan enää 3 % vuoden 1994 tammi-syyskuusta. Uusien laskelmien mukaan kaikkien alojen alamäki oli aiemmin arvioitua loivempi vuonna 1991. Rahoitus- ja vakuutusalan kasvuvauhtia on aliarvioitu koko 1990-luvun ajan. Rakentamisen supistuminen vuonna 1994 on osoittautunut yliarvioiduksi.

Presidentti Jeltsin allekirjoitti lain ulkomaankaupan valtiollisesta sääntelystä. Presidentti joutui lopulta kahden lykkäyksensä jälkeen allekirjoittamaan lain, jonka duuma ja liittoneuvosto olivat hyväksyneet jo heinäkuussa. Presidentin lykkäysten syynä olivat lähinnä erimielisyydet aseviennin valvonnasta ja raaka-ainekaupan lupamenettelystä. Nyt allekirjoitetussa laissa määritellään Venäjän ulkomaankaupan prioriteetit ja kotimarkkinoiden suojelumekanismit sekä luodaan oikeudelliset edellytykset Venäjän liittymiselle Maailman kauppajärjestöön WTO:hon.

Venäjän budjettitulot odotettua suuremmat. Lokakuun alkuun mennessä budjettituloja oli kertynyt 23 000 mrd. ruplaa suunniteltua enemmän. Vuoden loppuun mennessä tulojen ylityksen odotetaan nousevan 40 000 mrd. ruplaan. Vuoden kolmannella neljänneksellä tuloja kertyi yhteensä 51 000 mrd. ruplaa eli 11.2 % enemmän kuin edellisellä neljänneksellä. Kolmannen neljänneksen menot olivat 63 100 mrd. ruplaa, ja nämä toteutuneet menot olivat 97.7 % budjetoiduista kotimaan ja 109 % budjetoiduista ulkoisista menoista. Yhdeksän kuukauden budjettivaje on supistunut suunnitellusta 5.5 prosentista 2.8 prosenttiin BKT:sta. Hallitus aikoo käyttää ylimääräiset 11 000 mrd. ruplaa minimipalkkorotuksen tuomiin lisämenoihin, 5 600 mrd. ruplaa Tshetshenian jälleenrakentamiseen ja 4 700 mrd. ruplaa lainoihin eläkerahastolle.

Finanssiministeri Vladimir **Panskovin** mukaan hyvästä kehityksestä huolimatta kertyneet tulot eivät riitä kaikkiin menoihin. Finanssiministeriö on hankkinut lisärahoitusta mm. myymällä obligaatioita, lainaamalla Kansainväliseltä valuuttarahastolta ja Maailmanpankilta sekä siirtämällä itselleen 1 800 mrd. ruplaa keskuspankin voitoista. Lisäksi budjetin tulopuolelta puuttuu vielä 4 700 mrd. ruplaa tullimaksuja, 7 400 mrd. ruplaa yksityistämistuloja ja 28 000 mrd. ruplaa maksamattomia veroja.

Venäjä korotti minimipalkkoja ja -eläkkeitä. Presidentti määräsi hallituksen maksamaan valtion eläke- ja palkkarästejä. Duuma hyväksyi sekä minimipalkkojen että minimieläkkeiden korotuksen marraskuun alusta 57 750 ruplaan, joulukuun alusta 60 500 ruplaan ja tammikuun 1996 alusta 63 250 ruplaan kuukaudessa.

Venäjän keskuspankki laski jälleenaohituskorkoaan markkinakorkojen vanavedessä. Venäjän keskuspankki laski jälleenaohituskorkoaan 180 prosentista 170 prosenttiin. Tämä korko ei sinänsä ole esimerkiksi rahapolitiikan välineenä kovin tärkeä, koska sitä käytetään eräntyneiden laskujen viivästyskorkona, mutta muut Venäjän keskuspankin korot on sidottu jälleenaohituskorkoon. Samaan aikaan myös markkinakorot ovat jatkaneet laskuaan: Valtion sijoitustoistusten huutokaupassa 25.10. kolmen kuukauden korko laski 101 prosenttiin edellisen viikon 105 prosentista. Rupla pysyi vakaana koko viikon, kunnes torstaina 26.10. se heikkeni hieman presidentti **Jeltsinin** jouduttua sairaalaan. Ruplan dollarikurssi oli torstai-iltapäivällä 4513.

Ulkomaalaiset investoijat kiirehtivät Venäjän lakia tuotannonjakosopimuksista. Venäjän öljykenttien kehittämiseen mukaan mielivät läntiset öljy-yhtiöt ovat kääntyneet kirjeitse presidentti Boris **Jeltsinin** puoleen kiirehtien tuotannonjakosopimuksia koskevan lain hyväksymistä Venäjän liittoneuvostossa, missä laki on viipynyt kesäkuusta asti. Kehittämiprojektien on arvioitu tuovan Venäjälle 50 mrd. dollarin ulkomaiset investoinnit. Läntiset investoijat pelkäävät, ettei lakia ehditä hyväksyä ennen duuman joulukuun vaaleja ja että lain hyväksyminen lykkääntyy epämääräiseen tulevaisuuteen.

Venäjän duuma ratifioi tulliliiton Valko-Venäjän kanssa. Duuma ratifioi sopimuksen tulliliitosta ja vapaakauppa-alueesta Valko-Venäjän kanssa 20.10. Sopimuksen mukaan kaikki tullit ja kiintiöt poistetaan maiden välisestä kaupasta 1.1.1996, maat noudattavat samanlaista kauppapolitiikkaa muihin maihin nähden ja maiden verojärjestelmät pyritään yhtenäistämään. Valko-Venäjän parlamentti ei ole vielä ratifioinut sopimusta.

Viron uusi hallituskoalitio sovittu. Virossa on päästy sopuun uuden hallituksen koostumuksesta ja salkkujaosta. Hallituksen muodostavat Tiit **Vähin** johdolla Kokoomus, Maakansan puolue ja Reformipuolue. Tiit Vähin johtama Kokoomus saa uudessa hallituksessa kuusi ministeripaikkaa, Siim **Kallasin** johtama Reformipuolue niin ikään kuusi paikkaa ja Arnold **Rüütelin** johtama Maakansan puolue kolme. Uusi hallitus tulee jatkamaan edeltäjiensä talouspolitiikka, eli valtion puuttumista talouden toimintaan pyritään välttämään.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 44

Venäjällä saatiin aikaan sovitteluratkaisu vuoden 1996 budjetista. Hallituksen ja parlamentin yhteinen sovittelukomissio löysi ratkaisun kiistaan vuoden 1996 budjetin pohjana käytettävästä inflaatioarviosta. Hallitus suostui korottamaan keskimääräisen kuukausi-inflaatioarvion 1.9 prosenttiin, kun duuman 18.10. hylkäämä hallituksen alkuperäinen esitys oli perustunut 1.2 prosentin arvioon. Budjettiesitys lähetetään nyt uudelle hyväksymiskierrokselle duumaan, edelleen liittoneuvostoon ja lopuksi presidentille. Hallitus on selvästi kiinnostunut saamaan budjetin lopullisesti hyväksytyksi ennen 17. joulukuuta käytäviä duuman vaaleja.

Venäjän hallitukselta uusi investointiohjelma. Venäjän hallitus on julkistanut uuden investointiohjelman, jonka avulla investointien toivotaan kasvavan ensi vuonna 4% ja vuonna 1997 7%. Tavoitteeseen uskotaan päästävän pääasiassa yritysten investointeja rohkaisemalla. Ohjelmassa oletetaan, että yritykset rahoittavat investoinneistaan noin kaksi kolmasosaa sisäisesti. Lisäksi hallitus aikoo kanavoida investointeihin noin 1.5% bruttokansantuotteesta. Ulkomaiset investoinnit Venäjälle ovat tänä vuonna noin 1.5 miljardia dollaria. Ulkomaisten investointien uskotaan kasvavan seuraavina vuosina siten, että ne muodostaisivat noin 5% kaikista investoinneista 1997.

Suuria irtisanomisia venäläisissä teollisuusyrityksissä. Kaksi suurta venäläistä teollisuusyritystä, Perm Motors ja Vladimir-traktoritehdas, ovat ilmoittaneet laajoista irtisanomisista. Perm Motors irtisanoo noin 1000 työntekijää ja Vladimir 3000. Syiksi irtisanomisiin on ilmoitettu kysynnän vähäisyys, energian hinnan nousu ja ruplan vahvuus. Nämä irtisanomiset voivat olla vasta ensimmäisiä merkkejä laajasta teollisuuden uudelleenjärjestelystä Venäjällä. Yritykset, jotka aiemmin toimivat suurelta osin valtion tukien varassa, ovat yhä enemmän riippuvaisia markkinakysynnästä, ja tällöin tehottomuus ilmenee huonona kannattavuutena. Yksi tehokas keino tuottavuuden parantamiseen on vähentää työvoimaa, koska usein yrityksillä on palkkalistoillaan ihmisiä, jotka eivät käytännössä työskentele yrityksessä täyttä työviikkoa. Mikäli yritysten toiminnan tehostaminen jatkuu ja kiihtyy, virallinen työttömyys saattaa ainakin väliaikaisesti nousta Venäjällä varsin korkeaksi.

Ulkomaisten pankkien osuus Venäjällä vähäinen. Venäjän keskuspankin mukaan ulkomaista omistusta on 180 venäläisessä pankissa. Näistä kymmenen on täysin ulkomaisten omistuksessa, ja kuudesta ulkomaiset sijoittajat omistavat enemmistön. Entisen Neuvostoliiton alueen ulkopuolisilla sijoittajilla on osuuksia yhteensä 53 venäläisessä pankissa. Tämä on varsin pieni luku ottaen huomioon sen, että Venäjällä on yli 2500 pankkia.

Korot lähes muuttumattomia Venäjällä, rupla heikentynyt. Valtion kolmen kuukauden sijoitustodistusten korko laski keskiviikkona 1.11. pidetyssä huutokaupassa 101 prosentista 100 prosenttiin. Samana päivänä laskettiin myös liikkeeseen toinen erä valtion joukkovelkakirjalainoja, joiden takaisinmaksuaika on 16 kuukautta ja korko 99.5%. Valuuttamarkkinoilla rupla on edelleen hieman heikentynyt. Torstaina 2.11. ruplan dollarikurssi oli interbank-markkinoilla 4527, kun se viikko sitten oli 4513. Venäjän keskuspankki harkitsee parhaillaan ruplan ulkoisen arvon kiinnittämisen jatkamista. Tällöin nykyistä vuoden loppuun jatkuvaa käytäntöä, jossa ruplan dollarikurssi voi olla välillä 4300-4900, jatketaisiin muuttumattomana, tai vaihteluväliä supistettaisiin ainakin hieman. Osakemarkkinoilla kurssit ovat laskeneet jo pidemmän aikaa. Suurimpana syynä pidetään tulevia vaaleja ja niihin liittyvää epävarmuutta, erityisesti yksityistämisen ja rahapolitiikan suhteen. Lisäksi ulkomaiset sijoittajat odottavat tarkempia tietoja presidentti Jeltsinin terveydentilasta.

Venäjän duuman vaalit käydään 17. joulukuuta. Duumaan valitaan 450 edustajaa, joista 225 absoluuttisella enemmistöllä ns. yhden ehdokkaan vaalipiireistä ja toiset 225 koko federaation käsittäviltä puoluelistoilta. Venäjällä on äänioikeutettuja yhteensä n. 105 miljoonaa. Vaalikampanjan alkaessa halukkaita puolueita ilmoittautui 270. Venäjän puoluekenttä voidaan jakaa karkeasti neljään: demokraatteihin, keskustaan, vasemmistoon ja kansallismielisiin. Marraskuun alkuun mennessä keskusvaalilautakunta oli rekisteröinyt virallisesti 41 puoluetta ja vaaliliittoa. Kannattajien nimien keräämisessä sattuneiden teknisten virheiden ja muiden sekaannusten vuoksi listalle eivät päässeet mm. Demokraattinen Venäjä (Galina **Starovoitova** - presidentti Boris **Jeltsin**in tukipuolue 1991 presidentinvaaleissa), JABLOKO (Grigori **Javlinski** - opposition suurin reformipuolue) ja Jeltsinin entisen varapresidentin Aleksander **Rutskoin** Valtakunta.

5 % äänikynnykseen yltäviä voi olla enintään 20. Todennäköisesti duumaan selviää 10 - 12 puoluetta, jotka löytynevät joukosta Agraaripuolue - Mihail **Lapshin**, Eteenpäin Venäjä - Boris **Fjodorov**, Ivan **Rybkin**in vaaliliitto, Kotimme on Venäjä - Viktor **Tshernomyrdin**, Liberaali-demokraattinen puolue - Vladimir **Zhirinovski**, Työväen itsehallintopuolue - Svjatoslav **Fjodorov**, Valta kansalle - Nikolai **Ryzhkov**, Venäjän demokraattinen valinta - Jegor **Gaidar**, Venäjän kommunistipuolue - Gennadi **Zjuginov**, Venäjän naiset - Alevtina **Fedulova**, Venäläisyhteisöjen kongressi - Juri **Skokov**, Yhtenäisyys- ja sovintopuolue - Sergei **Shahrai** sekä toistaiseksi listan ulkopuolella olevat JABLOKO ja Valtakunta.

EU:n vienti Baltian maihin kasvoi 50 prosenttia vuoden 1994 aikana. Vuoteen 1993 verrattuna EU:n vienti Latviaan kasvoi 57 %, Liettuaan 51 % ja Viroon 47 %. Viennin arvo muihin Keski- ja Itä-Euroopan maihin kasvoi noin 25 %.

Latvian hallitus jatkaa talletusten korvauksia. Pankkikriisin seurauksena menetettyjen talletusten korvaukset aloitettiin syys- lokakuun vaihteessa. Latvian valtiovarainministeriön mukaan 4797 konkurssiin menneen Banka Baltijan asiakkaista on tähän mennessä saanut talletuksilleen korvausta, joiden yhteisarvo on noin 673 000 latia (USD 1.35 milj.). Lisäksi Latvian Popular-Pankin 539 asiakkaalle on korvattu talletuksia 78 000 latin arvosta. Heinäkuussa hyväksytyn uuden pankkilain mukaan konkurssiin menneissä pankeissa olevat talletukset korvataan aina 500 latiin asti (n. USD 1 000). Valtiovarainministeriön mukaan talletusten korvaukset rahoitetaan keskuspankin lainalla, valtion velkapapereiden myynnillä, sekä valtion budjetista. Tähän mennessä suoritettut talletusten korvaukset on rahoitettu sosiaalibudjetista.

Latvia allekirjoitti öljynporaussopimuksen amerikkalaisen ja ruotsalaisen öljy-yhtiön kanssa. Amerikkalaisen AMOCO-yhtiön ja ruotsalainen OPAB-yhtiön osuus hankkeen tuotoista on kummallakin 45 prosenttia ja Liettuan osuus 10 prosenttia. Amerikkalaiset ja ruotsalaiset vastaavat investoinneista mm. työntekijöiden koulutuksen ja hankkeen vaatiman teknologian osalta. Hanketta koskevat sopimusneuvottelut aloitettiin jo vuoden 1992 alussa. Neuvottelujen suurimpana esteenä on ollut Liettuan ja Latvian väliset merialuekiistat. Liettuan mielestä öljynporaushanke rikkoo maiden välisiä naapurussuhteita kohdistuen kiistanalaisena oleviin merialueisiin, joiden jaosta ei Liettuan mukaan olla päästy yksimieliseen ratkaisuun. Hankeosapuolet kuitenkin korostavat, että öljynporaustulee kohdistumaan vain Latvian merialueelle. Lisäksi sopimuksen mukaan hanke käynnistyy vasta, kun Liettua ja Latvia ovat päässeet yksimielisyyteen merialuekysymyksessä.

Oppositio esitti 31. lokakuuta epäluottamuslauseen hallituksen politiikasta Liettuassa. Demokraattista Työväenpuoluetta edustavan pääministeri Adolfas **Slezevicius**in johtamalla hallituksella on 14 päivää aikaa vastata parlamentille. Mikäli parlamentti tämän jälkeen äänestää epäluottamuslauseen puolesta, nykyinen hallitus joutuu eroamaan. Epäluottamuslauseeseen on ollut syynä mm. tyytymättömyys hallituksen harjoittamaan talous- ja sosiaalipolitiikkaan sekä lisääntyvä korruptio.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 45

Venäjällä muokataan vuoden 1996 budjettiluonnosta. Hallituksen ja parlamentin sovittelukomissiossa hyväksytyn uuden laskelman mukaan Venäjän vuoden 1996 budjettivaje tulee olemaan 88 550 mrd. ruplaa eli 3.85 prosenttia BKT:sta.

Varafinanssiministeri Andrei **Kazminin** mielestä budjettivajetta ei olisi pitänyt kasvattaa hallituksen alunperin ehdottamasta 81 850 mrd. ruplasta, koska ulkomaisia luottoja vajeen kattamiseksi on saatavissa vain 32 500 mrd. ruplaa ja kotimaista rahoitusta on nykyoloissa erittäin vaikeata lisätä.

Presidentti Jeltsin erotti Venäjän keskuspankin vt. pääjohtajan. Presidentti erotti asetuksellaan Tatjana **Paramonovan** tehtävistään keskiviikkona 8. marraskuuta. Paramonova oli nimitetty keskuspankin vt. pääjohtajaksi lokakuussa 1994 ruplan jyrkän arvonalennuksen jälkeen. Presidentti määräsi väliaikaiseksi pääjohtajaksi pankin 1. varapääjohtajan Aleksander **Handrujevin**. Paramonova oli tunnettu Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa sovitusta tiukasta rahapolitiikastaan. Handrujev ilmoitti jatkavansa samoilla linjoilla. Pääjohtajan vaihdos ei keskiviikkona juurikaan vaikuttanut markkinakursseihin Venäjällä. Pysyvän pääjohtajan nimittäminen keskuspankkiin jäänee uuden 17. joulukuuta valittavan duuman tehtäväksi.

Venäjän inflaatio oli lokakuussa 4.7 %. Heinä- syyskuun inflaatio oli keskimäärin vajaat 5 %. Lokakuun inflaatio vuosi sitten oli 15 %.

Jabloko ja Valtakunta hyväksyttiin Venäjän duuman vaaleihin. Venäjän korkein oikeus päätti, että Grigori **Javlinskin** liberaalinen Jabloko ja Aleksander **Rutskoin** nationalistinen Valtakunta-puolue on hyväksyttävä vaaleihin. Venäjän keskusvaalilautakunta oli aiemmin hylännyt puolueet ehdokasasettelun teknisten virheiden vuoksi. Osallistuminen ja mahdollinen menestyminen duuman vaaleissa on tärkeää sekä Javlinskille että Rutskoille, koska molemmat aikovat asettua ehdolle 1996 kesäkuun presidentinvaaleihin.

Moskovan ulkopuolisia alueellisia pankkimarkkinoita hallitsevat edelleen Venäjän keskuspankki haarakonttoreineen sekä pääosin valtion omistamat Sberbank, Agroprombank ja Promstroibank. Kolmella viimeksi mainitulla on alueellisia konttoreita yli 40 000, kun yksityisillä liikepankeilla niitä on vain noin kolme tuhatta. Yksityisistä liikepankeistakin valtaosan omistavat valtion rahoituksen turvin toimivat suuryritykset.

Pankkien taseen mukaan laskettuna pankkitoiminta on kehittynyt eniten Moskovassa ja Uralin talousvyöhykkeellä. Seuraavilla sijoilla ovat Kauko-Itä ja Volgan talousvyöhyke. Luoteis-Venäjä, johon kuuluu mm. Pietarin kaupunki, on suuresta teollisuuspotentialistaan huolimatta vasta 11. sijalla.

Baltian maiden inflaatio. Virossa ja Liettuaassa kuluttajahintojen nousu kiihtyi lokakuun aikana. Virossa inflaatio oli 3.1 % ja Liettuaassa 3.2 %. Latviassa inflaatio oli alhaisin, 1.6 %.

Viron presidentti Lennart Meri vahvisti uuden hallituksen. Pääministeri Tiit **Vähin** johtaman hallituksen muodostavat Kokoomus, Maakansan puolue ja Reformipuolue. Pääministerin lisäksi oikeus-, puolustus-, valtiovarain- ja kulttuuriministerit sekä Euroopan asioista vastaava ministeri ovat Kokoomuspuolueesta. Valtiovarainministerin virkaa hoitaa Mart **Opman**.

Hallituksen ulko-, sisä-, talous-, sosiaali-, koulutus- sekä liikenneministerit edustavat Reformipuoluetta. Ulkoministerinä sekä myös varapääministerinä toimii entinen keskuspankin pääjohtaja Siim **Kallas** ja talousministerin virkaa hoitaa Andres **Lipstok**. Maakansan puolue sai hoidettavakseen maatalous-, ympäristö- ja alueministerien salkut. Maatalousministeriksi nimettiin Ilmar **Mandemets**.

Latvian uusi parlamentti aloitti toimintansa. Parlamentti kokoontui ensimmäistä kertaa tiistaina 7. marraskuuta. Kansanedustajapaikkoja on yhteensä 100, joista enemmistöä edustaa oikeisto. Oikeistopuolueista Kansanliike Latvian puolesta-puolueella on tarkistetun vaalituloksen mukaan 16 paikkaa, Vapauden- ja Isänmaan -puolueella 14 paikkaa, Kansalliset konservatiivi-puolueella 8 ja Talonpoikien liitolla 7 paikkaa. Keskustan Saimnieks-puolueella on 18 ja Latvian tie-puolueella 17 edustajaa. Vasemmiston Yhtenäisyyspuolueella, Sosialistipuolueella ja Kansallisen sovun puolueella on yhteensä 19 paikkaa.

Presidentti Guntis **Ulmanis** nimitti tiistaina (7.11.) pääministeriehdokkaaksi ja uuden hallituksen muodostajaksi Maris **Grinblatsin**, joka parlamenttivaaleissa edusti Vapauden- ja Isänmaan puoluetta.

Virossa Itä-Euroopan alhaisimmat talletuskorot. Viron, Tsekin, Unkarin, Puolan, Venäjän, Slovakian ja Slovenian välillä tehdyn vertailun mukaan vuoden talletuskorke Virossa on tällä hetkellä alhaisin, noin 8.6 %. Vastaava korko esim. Tsekin tasavallassa oli 10.5 %, Slovakiassa 12 % ja Sloveniassa 16.3 %. Venäjällä vuoden sijoitustodistuksille maksettava korko oli 101.3 %.

Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki ennustaa nopeaa talouskasvua Itä-Euroopan maille. Pankki ennustaa nopean kasvun jatkuvan etenkin maissa, joissa uudistusten tahti on ollut nopea. Itäisen Keski-Euroopan 13 maan tuotannon arvioidaan kasvavan ensi vuonna yli 4 %. Viron, Albanian, Liettuan, Puolan, Tsekin tasavallan, Slovakian ja Slovenian talouskasvuksi on arvioitu tänä ja ensi vuonna 4-6%. Lisäksi monet maat, joissa tuotanto on supistunut huomattavasti transiiovaiheen aikana, kasvavat ensi vuonna jo selvästi. Tällaisia maita ovat mm. Azerbaidžan, Georgia, Kirgisia ja Moldova. Myös Venäjän talouden uskotaan kääntyvän nousuun ensi vuonna, ja bruttokansantuotteen muutokseksi ennustetaan 2%. Pankin mukaan maat, joissa uudistukset on toteutettu nopeasti, ovat selvinneet parhaiten, ja niissä investoinnit ovat elpyneet nopeammin kuin muissa maissa.

Walesa ja Kwasniewski presidentinvaalin toiselle kierrokselle Puolassa. Puolan presidentinvaaleissa valittiin 19.11. pidettävälle toiselle kierrokselle nykyinen presidentti Lech **Walesa** ja entisiä kommunisteja edustava Aleksander **Kwasniewski**. Kwasniewski sai äänistä 36%, Walesa 32%. Walesalla katsotaan olevan hyvät mahdollisuudet houkutella taakseen suuri osa äänestäjistä, jotka äänestivät muita kuin kahta jatkokon selvinnyttä ensimmäisellä kierroksella.

Shevardnadze Georgian presidentiksi. Eduard Shevardnadze sai 70% äänistä Georgian presidentinvaaleissa 5.11. Toiseksi eniten ääniä sai Dzumber **Patiasvili**, jonka äänimäärä oli 17%. Presidentinvaaleissa äänestysvilkkaus oli noin 65%. Vaalit oli peruutettu 10 äänestyspiirissä 85:stä. Nämä äänestyspiirit sijaitsivat levottomissa Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa. Georgiassa valittiin samalla parlamentti.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 46

Venäjän ensi vuoden budjetti hyväksyttiin duuman ensimmäisessä käsittelyssä. Budjetin hyväksymiseen tarvittiin viime hetkillä myönnytyksiä maanviljelijöille. Tästä huolimatta budjettialijäämä on vain 3.9 prosenttia bruttokansantuotteesta, eli 88500 miljardia ruplaa (19 miljardia dollaria). Budjetin hyväksymistä pidetään tärkeänä IMF:n kanssa käytävien lainaneuvottelujen kannalta. Budjetissa ensi vuoden inflaatioksi ennustetaan 1.9 % kuukaudessa, eli koko vuoden inflaatioksi tulisi noin 25 %. Budjetti käsitellään vielä kahdesti, ennen kuin se astuu lopullisesti voimaan.

Venäjä ja Lontoon klubi pääsivät sopimukseen Venäjän velkojen uudelleenjärjestelystä. Venäjä ja läntisiä liikepankkeja edustava Lontoon klubi allekirjoittivat torstaina 16. marraskuuta sopimuksen, jolla klubi myöntää Venäjän 25.5 mrd. dollarin liikepankkivelalle maksuaikaa 25 vuotta. Velan 7 mrd. dollarin maksamattomat korot Venäjä lyhentää sopimuksen mukaan 20 vuoden kuluessa.

Sergei Dubinin vahvasti ehdolla Venäjän keskuspankin pääjohtajaksi. Duuman budjettikomitea suositteli yksimielisesti keskuspankin uudeksi pääjohtajaksi Sergei Dubininia, jonka presidentti Jeltsin asetti ehdolle tiistaina. Perustuslain mukaan duuman on vahvistettava nimitys, mikä tapahtunee ensi viikolla.

Dubinon on 44-vuotias taloustieteen tohtori, joka tällä hetkellä kuuluu Venäjän kaasumonopolin Gazpromin johtokuntaan. Dubinin oli aikaisemmin Venäjän finanssiministeri, mutta joutui eroamaan lokakuussa 1994 ruplan romahdukseen "mustana tiistaina" liittyneiden selvittelyjen seurauksena. Dubininin mukaan keskuspankissa ei ole hänen nimityksensä myötä odotettavissa suuria linjanmuutoksia tai uusia henkilönimityksiä.

Liittoneuvosto päätti, että Venäjän presidentin vaalit pidetään 16. kesäkuuta. Liittoneuvosto löi päivämäärän lukkoon presidentti Boris Jeltsinin kehotuksesta. Päätöksellä pyritään hillitsemään sitkeitä huhuja presidentinvaalien lykkäämisaikeista. Presidentti Jeltsin on useaan otteeseen vaatinut sekä parlamentin että presidentin vaalien pitämistä ajallaan. Presidentti ilmoittaa omasta osallistumisestaan presidentinvaalikilpaan vasta joulukuun parlamenttivaalien jälkeen.

Venäjän yksityistämishjelma takeltelee. Yksityistämistuloja on tältä vuodelta kertynyt toistaiseksi vain 1300 miljardia ruplaa (290 miljoonaa dollaria). Tämän vuoden budjetissa yksityistämisen avulla suunniteltiin kerättävän 8700 miljardia ruplaa (1920 miljardia dollaria). Venäjän hallitus on kuitenkin tarkoitus saavuttaa budjetoidut yksityistämistulot myymällä osakkeita 136 suuressa yhtiössä, mm. suurissa öljy- ja telekommunikaatioyhtiöissä. Lisäksi hallitus aikoo lainata rahaa sijoittajilta ja antaa osakkeitaan näiden lainojen vakuudeksi.

Valtiontalouden alijäämä kasvoi lokakuussa. Valtiontalouden alijäämä kasvoi lokakuussa odottamattomasti noin 8 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Tähän vaikuttivat mm. Tshetshenian sodan kustannukset, kasvaneet sosiaalimenot sekä maksurästien purkaminen. Lähes koko alkuvuoden valtiontalouden vaje on pysynyt alle neljän prosentin bruttokansantuotteesta, joka on selvästi vähemmän kuin Venäjän ja IMF:n välisessä lainasopimuksessa on määrätty. Mikäli lokakuun alijäämä jää vain tilapäiseksi ilmiöksi, Venäjällä ei ole vaikeuksia toteuttaa IMF:n kanssa solmittua sopimusta tältä osin.

Korot Venäjällä laskeneet hieman. Kolmen kuukauden valtion sijoitustodistusten korko laski 98 prosenttiin 15.11. pidetyssä huutokaupassa. Korko oli 100 prosenttia 1.11. pidetyssä huutokaupassa.

Myös pidemmät korot ovat laskeneet tällä viikolla, ja laskun syynä pidetään edistymistä Venäjän ja Pariisin klubin velkojen neuvotteluissa. Rupla on heikentynyt viikon aikana hieman. Perjantaina 10.11. sen noteeraus dollaria vastaan oli MICEX:ssä 4522, ja torstaina 16.11. noteeraus oli 4537.

Tshetsheniassa ei ole sotaa, eikä rauhaa. Tshetschenian tilanne on jatkunut vaikeana viime heinäkuussa tehdyn tulitaukosopimuksen jälkeen. Venäjä lopetti varsinaiset sotatoimet alueella, mutta tshetsheenien riisuminen aseista, venäläisjoukkojen vetäytyminen ja vankien vaihto eivät ole toteutuneet.

Venäjän hallitus on käyttänyt kuluvana vuonna Tshetschenian jälleenrakentamiseen 4 400 mrd. ruplaa ja presidentin Tshetschenia-valtuutettu Oleg **Lobov** arvelee vuonna 1996 tarvittavan vielä 20 - 25 000 mrd. ruplaa. Euroopan unionin komissio on myöntänyt 6 miljoonaa ecua n. 80 000 tshetsheenipakolaisten avustuksiin.

Huomattava tshetsheenipoliitikko, entinen Venäjän korkeimman neuvoston puhemies Ruslan **Hasbulatov** on esittänyt Tshetscheniaa koskevassa rauhanohjelmassaan, että Tshetschenia demilitarisoitaisiin. Lisäksi sillä olisi jatkossa tietty itsenäisyys Venäjän yhteydessä siten, että rajat, raha ja kansalaisuus olisivat yhteiset.

Euroopan parlamentti hyväksyi Baltian maiden assosiaatiosopimukset. Sopimukset astuvat voimaan, kun Baltian maiden ja EU-maiden parlamentit ovat sen ratifioineet. Toistaiseksi Viron ja Latvian parlamentit ovat ratifioineet sopimuksen. Liettuassa sopimuksen ratifiointia on hidastanut kysymys ulkomaalaisten oikeudesta omistaa maata. Liettuun perustuslaki kieltää ulkomaalaisten oikeuden ostaa maata Liettuassa, mikä puolestaan on ristiriidassa EU:n lainsäädännön kanssa. Baltian maat allekirjoittivat assosiaatiosopimukset 12. kesäkuuta.

Baltian maat kohti WTO-jäsenyyttä. Viro aloitti neuvottelut Maailman kauppajärjestön WTO:n jäsenyydestä toukokuussa, toinen neuvottelukierros käytiin lokakuun lopulla Genevessä ja viimeksi asiasta keskusteltiin tällä viikolla. Viron päämääränä on WTO:n täysjäsenyys vuoden 1996 loppuun mennessä. Myös Liettua ja Latvia ovat aloittaneet jäsenyysneuvottelut.

Neuvotteluissa on käsitelty mm. ulkomaankauppaan, talouden nykytilaan, kotimaisen- ja ulkomaisen kaupan säännöstelyyn sekä talousuudistusten etenemiseen liittyviä kysymyksiä. WTO-jäsenyyden uskotaan lisäävän Baltian maihin kohdistuvia ulkomaisia investointeja sekä kasvattavan maihin kohdistuvaa luottamusta kauppakumppaneiden keskuudessa.

Liettuan parlamentti hylkäsi hallitusta vastaan esitetyn epäluottamuslauseen 14 marraskuuta pidetyssä äänestyksessä. Synnä epäluottamuslauseen oli tyytymättömyys hallituksen talous- ja sosiaalipolitiikkaan sekä lisääntyvä korruptio.

IVY-pääministereiden kokous jäi tuloksiltaan laihaksi. IVY-maiden pääministerit olivat koolla Moskovassa perjantaina 3. marraskuuta. Kaikkien valtuuskuntien hyväksynnän sai vain sopimus yhteisen tieteellis-teknisen alueen muodostamisesta. Vain seitsemän maata allekirjoitti maakaasun yhteistä kauttakuljetuspolitiikkaa koskevan sopimuksen, jonka ulkopuolelle jäivät Ukraina, Azerbaidzhan ja Uzbekistan. Kokous ei myöskään onnistunut sopimaan IVYn talouskomission statuksen nostamisesta ja ylikansallisten valtuuksien antamisesta komissiolle. Ylikansallisuuden jyrkimpiä vastustajia ovat Ukraina ja Turkmenia.

IVYn jatkuvina ongelmina ovat olleet keskinäisen kaupan hiipuminen ja jäsenmaiden velkaantuminen Venäjälle. IVY-maiden keskinäinen kauppavaihto supistui 28 % vuonna 1993 ja 26 % vuonna 1994. Tänä vuonna odotetaan 10 - 12 % supistumista. Lähinnä energiatoimituksista syntynyt muiden IVY-maiden velka Venäjälle on jo 14 100 mrd. ruplaa, josta on erääntynyt 800 mrd. ruplaa. Integraation ja itsenäisyytensä suojelun välillä kamppailevien IVY-valtioiden yhteistyö näyttää kehittyvän lähinnä Venäjän, Valko-Venäjän ja Kazakstanin alunperin muodostamassa tulliliitossa, johon nyt ilmoittivat liittyvänsä Kirgisia, Tadžikistan ja Uzbekistan.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 47

Sergei Dubinin Venäjän keskuspankin pääjohtajaksi. Duuma vahvisti pääjohtajan nimityksen keskiviikkona 22. marraskuuta äänin 344 - 1. Vuonna 1950 syntynyt Sergei Dubinin on aiemmin toiminut mm. presidentti Mihail **Gorbatshovin** avustajana, Venäjän vt. finanssiministerinä vuonna 1994, Imperial-pankin varapääjohtajana ja on kaasu-yhtiö Gazpromin johtokunnan jäsen.

Länteen suuntautuneena reformistina pidetty Dubinin kertoi, ettei keskuspankin politiikkaan ole hänen nimityksensä myötä odotettavissa suuria muutoksia. Venäjä on sopinut rahapolitiikkansa päälinjat Kansainvälisen valuutatarahaston kanssa. Keskuspankin 170 prosentin jälleerahoituskorkoa Dubinin pitää liian korkeana. Ruplan kurssin 4300 - 4900 RUR/USD vaihteluvälin tulevaisuudesta päätetään uuden pääjohtajan mukaan vielä marraskuun aikana.

Euroopan Unioni päätti Venäjä-strategian päälinjoista. Strategian mukaan Venäjän erityisasema Euroopassa tunnustetaan ja Unionin päätarkoituksena on vakaiden sekä taloudellisten että poliittisten suhteiden ylläpitäminen ja kehittäminen. Tähän pyrkiessään EU:n on tarkoitus avustaa tukiohjelmien Venäjän demokratiapyrkimyksiä, vahvistaa taloudellista yhteistyötä, lujittaa yhteistyötä oikeus- ja sisäpoliittisissa kysymyksissä kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen puitteissa sekä kehittää puolustus- ja turvallisuuspoliittista keskustelua. IVY-maiden osalta EU tulee lisäämään taloudellista ja poliittista yhteistyötä. Lisäksi Unionin tavoitteena on edistää IVY-maiden keskinäisiä suhteita.

Venäjän duuman vaaleihin 42 puoluetta. Keskusvaalilautakunta vahvisti Venäjän duuman vaalien osanottajat ja arpoi ehdokaslistojen numerot. Samaan aikaan Venäjän perustuslakituomioistuin käsitteli vaalilaista tehtyä valitusta, jonka tekijät pitävät 5 % äänikynnystä Venäjän perustuslain vastaisena. Valittajat katsovat, että äänikynnyksen alle jääneitä puolueita kannattaneiden äänet menevät hukkaan ja heidän äänioikeutensa ei toteudu. Perustuslakituomioistuin päätti olla käsittelemättä vaalilain perustuslaillisuutta. Tällainen tuomioistuimen päätös ei poistanut sitä mahdollisuutta, että duuman vaalitulosta todettaisiin jälkikäteen pätemättömäksi vaalilain puutteellisuuteen vedoten. Presidentti Boris **Jeltsin** on kehottanut pitämään vaalit sovitussa aikataulussa ja huolehtimaan, että lainsäädäntöön ei jää jälkispekulaation mahdollisuutta.

Venäjä yrittää estää pääomapakoa. Presidentti **Jeltsin** on antanut asetuksen, jolla pyritään estämään valuutan laitton siirto ulkomaille väärrennettyjen tuontilaskujen avulla. Asetuksen mukaan tuontiyritysten, jotka ovat jo siirtäneet valuuttaa ulkomaille, on tuotava laskussa mainitut tuotteet 180 päivän kuluessa Venäjälle, tai heille määrätään sakko, joka on samansuuruinen kuin alkuperäinen tuontilasku. Virallisten arvioiden mukaan valuuttaa siirretään ulkomaille laittomasti noin 400 miljoonaa dollaria kuukaudessa. Euroopan jälleerakennus- ja kehityspankin mukaan Venäjältä on siirretty ulkomaille noin 45 miljardia dollaria vuoden 1991 jälkeen, ja näistä noin 18 miljardia laittomasti. Keskuspankki ja tulli ovat antaneet myös asiaan liittyvän määräyksen, jonka mukaan ne valvovat tuontia ja niihin käytettäviä rahoja. Tämä määräys tulee voimaan 1.1.1996.

Rupla heikentynyt viime viikkojen aikana, keskuspankki intervenoinut tukeakseen sitä. Rupla on heikentynyt hieman yli prosentin dollaria vastaan neljän viikon aikana. Torstaina 22.11. ruplan dollarikurssi MICEX:ssä oli 4566. Ruplan heikentyminen ei sinänsä ole kovin merkittävää, mutta on huomattava, että Venäjän keskuspankki on samaan aikaan intervenoinut valuuttamarkkinoilla ruplaa tukeakseen. Näyttää siis siltä, että markkinoilla olisi hienoisia paineita ruplan heikentymiseen, mutta keskuspankki haluaa ainakin hidastaa tätä.

**Baltian maiden institutionaaliset uudistukset etenevät hitaimmin Latvias-
sa.** Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin tekemässä tutkimuksessa arvioitiin yksityistämisen, taloudellisten uudistusten, hintojen vapauttamisen, kilpailupolitiikan, lakijärjestelmän sekä osakemarkkinoiden kehittymistä entisissä sosialistimaissa. Vertailussa maksimipistemäärä oli 36. Viro sai 30, Liettua 25 ja Latvia 24 pistettä. Parhaiten uudistukset ovat edenneet Tshekin tasavallassa (31p) ja heikoimmin Turkmenistanissa (10p).

**Hansapank hyväksyttiin ensimmäisenä virolaisena liikepankkina suomalai-
selle meklarilistalle.** Hansapank AS:n osakkeen noteeraus alkoi suomalaisella meklarilistalla 20. marraskuuta. Osakkeita myytiin ensimmäisenä päivänä 20 000 kappaletta hintaan 15 Suomen markkaa per osake. Hansapankin tase syyskuun lopussa oli noin 1.1 miljardia Suomen markkaa. Myös muut virolai-
set yhtiöt ovat kiinnostuneet pääsemään suomalaiselle meklarilistalle. Kasva-
vaan kiinnostukseen on vaikuttanut erityisesti se, että maaliskuusta alkaen otc-
ja meklarilistoille on ollut mahdollista ottaa noteerattavaksi myös muiden kuin
ETA-valtioista olevien yhtiöiden osakkeita. Pörssissä on alustavasti suunnitel-
tu myös erityisen Baltia-listan perustamista.

**Viroon suuntautuneet ulkomaiset investoinnit kasvoivat 33 % vuoden
ensimmäisellä puoliskolla.** Investoinnit nousivat 4 miljardista kruunusta (DEM 500 milj.) 5.5 miljardiin kruunuun (DEM 700 milj.).

Liettuaan perustetaan pienten- ja keskisuurten yritysten virasto. Viraston tarkoituksena on edistää pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa sekä toimia yhteistyössä ulkomaalaisten vastaavien organisaatioiden kanssa. Virasto kuuluu talousministeriön alaisuuteen ja sen toiminta rahoitetaan Euroopan Unionin PHARE-ohjelman budjetista. Viraston perustamispäätös on osa pienten ja keskisuurten yritysten kehittämisohjelmaa, jonka hallitus hyväksyi maaliskuussa. Toiminta on tarkoitus aloittaa vuoden 1996 alussa.

Aleksander Kwasniewski Puolan presidentiksi. Puolan entisten kommunistien ehdokas Aleksander Kwasniewski, 41, valittiin 19. marraskuuta Puolan presidentiksi vaalien toisella kierroksella. Hän sai äänistä 51.7 %, kun entinen presidentti Lech Walesa, 52, sai 48.3 % eli lähes 650 tuhatta ääntä vähemmän. Walesaa ei auttanut entisen Solidaarisuus-johtajan maine, eikä Puolan katolisen kirkon avoin tuki. Äänestysvilkkkaus toisella kierroksella oli 68.2 %.

Varsinkin nuorten äänestäjien suosikki Kwasniewski on Puolan vasemmistopohjaisen hallituskoalition johtohahmo ja hänen johdolla on laadittu Puolan uutta perustuslakia. Presidenttinä Kwasniewskin on osoitettava, että vanhat jäljet eivät pelota ja että Puolan talousuudistukset jatkuvat.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 48

Venäjän keskuspankki muuttaa ruplan vaihteluväliä vuoden alusta. Vuoden 1996 kuuden ensimmäisen kuukauden aikana ruplan vaihteluväli dollaria vastaan tulee olemaan 4550-5150. Nykyinen vuoden loppuun voimassaoleva vaihteluväli on 4300-4900. Keskuspankin mukaan vaihteluvälin nostamisella otetaan huomioon Venäjän korkea inflaatio tämän vuoden aikana. Kiinteä valuuttakurssi ja korkea inflaatio ovat haitanneet erityisesti viejien toimintaa. Ruplan kurssi torstaina 30. marraskuuta oli 4580. Keskuspankki ilmoitti myös, että jälleenrahoituskorkoa lasketaan 170 prosentista 160 prosenttiin joulukuun 1. päivästä lukien.

Venäjän duuma käsitteli lakia pankkitalletusten suojasta. Duuma hyväksyi 24. marraskuuta toisessa ja kolmannessa käsitellyssään lakiehdotuksen yleisötalletusten pakollisesta suojasta. Lain mukaan Venäjälle perustetaan vakuusrahasto, jonka piiriin tulevat venäläisissä liikepankeissa sekä niiden ulkomaisissa haarakontto-reissa olevat yleisötalletukset. Laki ei koske Venäjän säästöpankkia, jonka talletusten takaajana on valtio. Vakuusrahastoon liittyminen on jatkossa talletuspankin toimiluvan saannin ehtona. Vakuusrahasto maksaa vahingon kärsineelle tallettajalle korvauksena 90 % talletuksen määrästä, kuitenkin enintään 250 kertaa minimipalkan verran.

Suunnitelma käyttää valtionyhtiöiden osakkeita valtion lainanoton takuina toteutunut odotettua heikommin. Venäjän kunnianhimoinen suunnitelma antaa valtionyhtiöiden osakkeita lainojensa takuiksi ja päästää lainanantaja mahdollisesti osalliseksi osakkeiden hinnannoususta ei ole toteutunut kovinkaan hyvin. Alkuperäisestä 29 yhtiön listasta on vedetty useita yrityksiä pois, huutokauppoja on lykätty ja jäljelle jääneiden yritysten kohdalla takuiksi annettavien osakkeiden määrää on usein muutettu. Monessa tapauksessa ulkomaalaisten osallistuminen huutokauppoihin on kielletty. Lisäksi itse huutokaupoissa on käynyt ilmi useita ongelmia. Ensimmäisessä huutokaupassa 40% osuus Venäjän kolmanneksi suurimmasta öljy-yhtiöstä, Surgutneftegazista, siirtyi yhtiön oman eläkesäätiön hoitoon. Myös yhtiön kilpailijat olisivat halunneet osallistua huutokauppaan, mutta niiden osallistuminen estettiin teknisten yksityiskohtien avulla. Huutokauppoja järjestävä pankki sai 38% Norilsk Nikelistä 170 miljoonalla dollarilla, vaikka eräs sen kilpailija tarjosikin osuudesta kaksi kertaa enemmän. Tämä tarjous hylättiin, koska viranomaiset eivät hyväksyneet pankin takuita. Väärinkäsitysten ja sekaannusten uskotaan johtavan oikeuskäsittelyihin, jotka saattavat viivyttää ohjelman toteuttamista vielä lisää. Hallituksen tavoitteena oli saada tämän vuoden loppuun mennessä noin 3000 miljardia ruplaa budjetin alijäämän kattamiseen, mutta toistaiseksi ohjelman avulla on lainattu 1500 miljardia.

Korko nousi Venäjällä. Kolmen kuukauden sijoitustodistusten korko nousi 29. marraskuuta pidetyssä huutokaupassa 126 prosenttiin. Marraskuun puolivälissä pidetyssä huutokaupassa korko oli 98%. Myös huutokaupassa myytyjen sijoitustodistusten volyyymi pieneni selvästi. 29.11. sijoittajat ostivat 250 miljardin ruplan (noin 55 miljoonaa dollaria) arvosta sijoitustodistuksia, kun 15.11. niitä myytiin 7000 miljardia ruplaa (1.5 miljardia dollaria). Syynä vähäiseen kysyntään pidetään mm. sitä, että pankit joutuvat tallettamaan suuria takuusummia osallistuessaan huutokauppoihin, joissa valtio lainaa rahaa ja antaa lainojen takuiksi omistamiensa osakkeiden hallintaoikeuden.

Venäjän duuman vaaleissa yli 8 000 ehdokasta. Yhden ehdokkaan vaalipiireissä ehdokkaita on 2 700 ja koko maan kattavilla puoluelistoilla yli 5 600. Puolueita äänestäjillä on valittavana yli 40, joista kyselyjen mukaan todennäköisimpiä duumaan selviäjiä ovat Venäjän kommunistinen puolue, Jabloko, Venäjä on kotimme, Venäjän naiset, Agraaripuolue, Venäläisyhteisöjen kongressi, Liberaali-demokraattinen puolue, Työätekevien itsehallintopuolue ja Venäjän demokraattinen valinta.

Joulukuun vaalien voittajaksi ennustettu Gennadi **Zjuganovin** johtama Venäjän kommunistinen puolue sai 1993 vaaleissa äänistä 12 % ja sillä on nykyisessä duumassa 65 edustajaa. Gallupit ovat luvanneet puolueelle duuman joulukuun vaaleissa 12 - 15% kannatusta. Kahden viime vuoden aikana kommunistit ovat menestyneet erittäin hyvin kaikissa paikallisvaaleissa. Nykyinen Kommunistinen puolue ei halua paluuta keskusjohtoiseen neuvostojärjestelmään, vaan on tavoitteeltaan lähinnä kansallis-isänmaallinen vasemmistopuolue. Puolue hyväksyy valtionomaisuuden laillisen yksityistämisen, vastustaa maan yksityisomistusta ja on sitä mieltä, että teollisuuden avainalat (elintarvike, öljy, kaasu, metallurgia ja kemia) tulisi säilyttää valtiolla.

Asiantuntijoiden mukaan varsinkin Jeltsinin neljän vuoden takaisessa valtaannousussa keskeisesti mukana olleet kaivostyöläiset ovat hylkäämässä uudistajat, koska inflaatio on syönyt heidän säästönsä, palkat ovat suhteellisesti alentuneet ja kaivoksia suljetaan.

Viro haki EU:n jäsenyyttä. Viron presidentti Tiit **Vähi** allekirjoitti EU-jäsenyyshakemuksen perjantaina 24. marraskuuta. Latvia haki EU-jäsenyyttä jo aikaisemmin lokakuussa ja Liettua aikoo hakea jäsenyyttä ennen vuoden loppua. Monet EU-maat sekä erityisesti EU:n puheenjohtajamaan edustajat ovat ilmaisseet tukensa Baltian maiden jäsenyydelle. Unionin laajentumisesta on määrä neuvotella ensivuoden helmikuussa pidettävässä hallitusten välisessä konferenssissa.

Luottamus Baltian maiden pankkeihin kasvaa hitaasti. Institutional Investor-lehden puolivuositain tekemässä tutkimuksessa mitataan pankkien luotettavuutta. Baltian maat saivat vain hiukan enemmän pisteitä edelliseen listaukseen verrattuna. Kaiken kaikkiaan 135 maan joukossa Viron sijoitus oli 79 (26 pistettä, max. 100), Latvian 89 (23 pistettä) ja Liettuan 90 (23 pistettä).

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 49

Duuma hyväksyi vuoden 1996 budjetin. Venäjän duuma hyväksyi vuoden 1996 budjetin toisessa ja kolmannessa käsittelyssä 6. joulukuuta. Budjetti on vielä hyväksyttävä Venäjän parlamentin ylähuoneessa, liittoneuvostossa, joka hyväksynee sen lauantaina 9. joulukuuta. Budjetti sisältää menoja 435700 miljardia ruplaa (95 miljardia dollaria) ja tuloja 347200 miljardia ruplaa (75.5 miljardia dollaria). Budjettivaje on siis 88550 miljardia ruplaa (19 miljardia dollaria), mikä on noin neljä prosenttia bruttokansantuotteesta. Budjetin hyväksyminen on varsin tärkeää Kansainvälisen Valuuttarahaston IMF:n kanssa käytävien lainaneuvottelujen kannalta. IMF:n lainaa käytettäisiin budjettivajeen eräänä keskeisenä rahoituslähteenä.

Venäjän duuma hyväksyi lakiluonnoksen tuotannonjakosopimuksista sovittelukomission uudistamassa muodossa. Lakiluonnos hyväksyttiin duumassa 6. joulukuuta äänin 242 - 28. Seuraavaksi luonnos lähetetään liittoneuvoston hyväksyttäväksi ja sen jälkeen presidentin allekirjoitettavaksi. Liittoneuvosto hylkäsi alkuperäisen lakiluonnoksen, koska katsoi sen johtavan maailman kolmanneksi suurimpien öljyvarojen joutumiseen ulkomaalaisten käsiin pilkkahintaan. Lain uusi versio on vanhaa nationalistisempi ja mm. antaa hallitukselle oikeuden neuvotella sopimukset uudelleen, jos tilanne maailman öljymarkkinoilla muuttuu. Ensimmäisen varapääministerin Anatoli Tshubaisin mukaan laki uudessa muodossaan tekee Venäjästä vähemmän houkuttelevan läntisille investoijille.

Venäjän inflaatio marraskuussa oli 4.5 %. Marraskuun inflaatio vuosi sitten oli 14 %.

Tshetsheniaan yritetään palauttaa laillista hallintoa. Vuoden kestäneiden sotatoimien jälkeen Tshetsheniassa on alkanut taistelu laillisesta siviilivallasta. Kiisteleviä ryhmittymiä on ainakin kolme: Tshetshenian vuonna 1991 yksipuolisesti itsenäiseksi julistanut presidentti Dzohar **Dudajev** joukkoineen, Moskovan asettama Doku **Zavgajevin** hallitus sekä vuonna 1991 vaaleilla valittu Jusup **Soslambekovin** johtama Tshetshenian parlamentti. Vuoden 1991 vaalit tosin julistettiin myöhemmin Ruslan **Hasbulatovin** johtamassa Venäjän korkeimmassa neuvostossa laittomiksi. Lisäksi Tshetsheniassa toimivat tällä hetkellä federaatiota edustava toimeenpanovallan aluehallinto sekä Venäjän presidentin edustajan Oleg **Lobovin** johtama yleistä koordinointia hoitava apparaatti. Aluehallinnon on kuitenkin tarkoitus lopettaa toimintansa, kun uusi laillinen hallitus on muodostettu.

Moskova on ilmoittanut, että Venäjän duuman vaalit 17. joulukuuta järjestetään myös Tshetsheniassa. Samana päivänä on tarkoitus pitää myös kahdeksi vuodeksi valittavan Tshetshenian presidentin vaalit, joihin on jo ilmoittautunut Zavgajevin haastajaksi Hasbulatov, joka on syntyperältään tshetsheeni.

Presidentti Jeltsin käytti uudelleen vetoaan pankkilain hylkäämiseen. Venäjän uusi pankkilaki hyväksyttiin ensimmäisen kerran sekä duumassa että liittoneuvostossa tämän vuoden keväällä, mutta presidentti **Jeltsin** käytti vetoaan ja lakiesitys palautettiin parlamentin käsittelyyn. Parlamentti äänesti presidentin veton nurin, ja perustuslain mukaan presidentin pitäisi tällöin vahvistaa lakiesitys. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan Jeltsin käytti vetoaan uudelleen. Presidentin mukaan lakiesityksen pankkivalvontaan liittyvät pykälät olivat puutteellisia. Joidenkin duuman jäsenien mielestä kiista pitäisi viedä perustuslakituomioistui-
meen.

Baltian maiden yksityistäminen etenee. Viron yksityistämismääräys on tehnyt luonnoksen ensi vuoden yksityistämishelmasta, johon liittyy mm. merkittävien valtionyritysten yksityistäminen. Suunniteltuihin yksityistettäviin suuryrityksiin kuuluvat mm. Eesti Energia, valtion rautatiet, tietoliikenneyhtiö Eesti Telekom ja Tallinnan satama. Yksityistämisen vaatimat yritykset alkujärjestelyt rahoitetaan EU:n PHARE-ohjelman budjetista. Laaja-alainen yksityistäminen alkoi Virossa vuonna 1993 ja tähän mennessä yli 357 yritystä on yksityistetty.

Latviassa puolestaan yksityistämisen kolmas kierros päättyi 16. marraskuuta ja neljäs kierros alkaa 18. joulukuuta. Latvian yksityistämismääräys hoitaa tällä hetkellä 374 yrityksen yksityistämistä.

Liettuan hallitus hyväksyi 6. joulukuuta yksityistämishelmän seuraavalle viidelle vuodelle. Ensi vuoden alusta lähtien tarkoituksena on aluksi yksityistää aikaisemmin yksityistämättä jääneet yritykset. Lisäksi tulevaisuudessa on tarkoitus laillistaa muun kuin maatalouden harjoittamiseen käytettävän maan yksityistäminen. Liettuan parlamentin vuoden alussa tekemän päätöksen mukaan tiettyjä strategisesti tärkeitä kuljetus-, ja energia-alan yrityksiä ei tulla yksityistämään ainakaan ennen vuotta 2000. Liettuan yksityistämishelmä alkoi vuoden 1991 lokakuussa. Yksityistämisen toinen vaihe alkaa ensi vuoden alusta ja tällöin yksityistäminen tapahtuu vain rahalla.

Valko-Venäjän parlamentin uusintavaalien 1. kierros pettymys presidentti Lukashenkolle. Valko-Venäjän varsin vähän demokratiaan taipuvainen presidentti Aleksander **Lukashenko** oli toukokuun epäonnistuneiden parlamenttivaalien jälkeen jo valmistautunut suoraan presidentin hallintoon ja luotti siihen, että parlamenttia ei saada valituksi uusintavaaleissakaan. Mutta äänestäjät olivat uusintavaalien 1. kierroksella 29. marraskuuta kuitenkin toista mieltä. Äänestysviikkoa nousi vastoin odotuksia selvästi yli 60 %, ja toukokuussa valittujen 119 edustajan lisäksi nyt sai omilla vaalipiireissään yli puolet äänistä 20 uutta edustajaa (5 kommunistia, 3 agraaria, 1 demokraatti ja 11 sitoutumatonta). Lain mukaan 260-paikkaisen parlamentin toiminnan aloittamiseksi vaaleissa on tultava valituksi vähintään 2/3 edustajista. Uusintavaalien toisella kierroksella 10. joulukuuta olisi siis saatava valituksi vielä 35 edustajaa. Presidentti Lukashenkon pettymykseksi toiselle kierrokselle selvisivät mm. hänen poliittinen vastustajansa keskuspankin entinen pääjohtaja Stanislav **Bogdankevitch** ja kesän 1994 presidenttikilpaan Lukashenkon kanssa osallistunut parlamentin entinen puhemies Stanislav **Shushkevitch**.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 50

Venäjän kommunistit suosikkeina duuman vaaleihin. Sunnuntaina 17. joulukuuta pidettävissä duuman vaaleissa Venäjän kommunistinen puolue näyttää olevan 43 mukana olevasta puolueesta ainoa varsinainen suosikki. Puolet duumasta eli 225 edustajaa valitaan suhteellisella vaalitivalla koko maan kattavilta puoluelistoilta. Vox Populin marraskuun lopussa tekemän kyselyn mukaan puoluelistojen 5 % äänikynnyksen ylittäisivät Venäjän kommunistinen puolue (16%), Kotimme on Venäjä (8%), Venäjän naiset (7%), Jabloko (7%) ja Venäläisyhteisöjen kongressi (5%). Äänikynnyksen alle jääneiden puolueiden saamat äänet jaetaan duumaan selvinneiden kesken niiden saamien äänimäärien suhteessa, mikä saattaa huomattavasti sekoittaa äänestystulosta. Toiset 225 edustajaa valitaan yhden edustajan vaalipiireistä enemmistövaalilla. Monet johtavat poliitikot ovat ehdokkaina nimen omaan näissä vaalipiireissä, parantaa asemaansa, jos heidän puolueensa ei selviä äänikynnyksestä.

Venäjän kommunistinen puolue haluaa taloudellisessa ohjelmassaan tukea kotimaista teollisuutta, hidastaa yksityistämistä, korottaa minimipalkkoja ja -eläkkeitä, luoda laajan sosiaaliturvajärjestelmän ja kiristää valtion otetta markkinoista sekä lupaa alentaa veroja 15 - 20 %. **Kotimme on Venäjä** haluaa jatkoa hallituksen nykyisille uudistuksille. Mutta toisin kuin hallitus, puolue ei halua taltuttaa inflaatiota hinnalla millä hyvänsä. Uuden vaiheen johtoajatuksina ovat talletusten kanavoiminen investointeihin ja valtion suoran ohjauksen vähentäminen taloudessa. **Venäjän naiset** tukevat maltillista markkinatalouden ja valtiojohtoisuuden yhdistämistä, naisten roolin lisäämistä päätöksenteossa ja sosiaaliturvajärjestelmän laajentamista. **Jabloko** haluaa purkaa monopolit, jatkaa yksityistämistä, tukea perusteollisuutta ja kattaa budjettivajeen, muista poiketen, inflaatiota kiihdyttävällä setelirahoituksella. Korkea inflaatio on Jablokon mukaan se ennakkomaksu, joka pitää maksaa kotimaisen teollisuuden saamiseksi jaloilleen. **Venäläisyhteisöjen kongressi** tarjoaa kotimaisia yrityksiä suojelevaa markkinataloutta, yritysverotuksen keventämistä ja yritysten sananvallan lisäämistä talouspolitiikan suunnittelussa. Kongressin johto on arvostellut varsin äänekkäästi Venäjän hallituksen talous- ja yksityistämishelmia.

Venäjän tilastotietojen mukaan kokonaistuotannon kehitys on vakaantunut. Tilastokomitean julkaisemat tiedot näyttävät BKT:n pienentyneen tammi-lokakuussa 4 % vuoden 1994 vastaavasta arvosta (vuoden 1994 tammi - lokakuussa BKT väheni 13 % vuotta aiemmasta). Tilastoitujen palvelujen osuus BKT:sta on pysytellyt 53 prosentissa eli samana kuin vuonna 1994. Kysyntää tarkasteltaessa kiinteiden investointien osuus BKT:sta on laskenut alle 20 prosenttiin. Investoinnit ovat supistuneet tammi-lokakuussa 13 % vuotta aiemmasta, joskin asuntorakentaminen on kasvanut 10 %. Julkisen kulutuksen osuus BKT:sta on pienentynyt huomattavasti ja viennin osuus on kasvanut.

Venäjän talustilastojen perusta on edelleen tavanomaista puutteellisempi. Tilastokomitean puheenjohtajan Juri **Jurkovin** mukaan komitea arvioi, että tilastoimatta jäävä yksityissektori vastaa noin neljänneestä koko taloudesta. Talouskehityksen epävarmuuksia heijastaen pääministeri Viktor **Tshernomyrdin** on puolestaan todennut vastikään, että tuotannon laskun pysähtyminen ja rahatalouden vakautuminen eivät luultavasti merkitse sitä, että ratkaiseva käänne piste olisi saavutettu.

Venäjän teollisuustuotanto on tammi - lokakuussa vähentynyt 3 % vuotta aiemmasta ja vuoden kolmannella neljänneksellä tuotanto oli samalla tasolla kuin vuosi sitten. Teollisuuden rakennemuutos kuitenkin jatkuu. Kemian ja öljykemian teollisuuden sekä mustan metallurgian tuotanto on kasvanut 10 %. Sähkön ja polttoaineiden tuotanto on vähentynyt 1 - 3 %. Sen sijaan TEVA-tuotanto on edelleen pienentynyt 30 % ja muiden teollisuuden alojen tuotanto 6 - 9 %.

Työttöminä (kansainvälisen tavan mukaan tilastoituna) oli lokakuun päättyessä 5.9 miljoonaa henkilöä eli vähän yli 8 % työvoimasta. Viime vuodenvaihteessa työttömyysasteeksi tilastoitiin Venäjällä 7 %.

EU:n ja Venäjän väliaikaissopimus voimaan 1. helmikuuta 1996. EU:n ja Venäjän sekakomitea piti kokouksensa 7.-8.joulukuuta. Kokouksessa kumpikin osapuoli ilmoitti tavoittelevansa läheisempää ja konkreettisempaa yhteistyötä. Tähän tavoitteeseen pyritään varsinaisella kumppanuussopimuksella, joka on vielä ratifioitavana Venäjän ja joidenkin EU:n jäsenmaiden parlamenteissa. Väliaikaissopimus eroaa varsinaisesta sopimuksesta siten, että se kattaa vain tavaroiden kauppaa koskevat kohdat. EU ja Venäjä neuvottelevat parhaillaan erillisistä kauppasopimuksista erällä teollisuudenaloilla, ja terästeollisuudessa tällainen sopimus on jo tehty.

Baltian maiden inflaatio. Marraskuun inflaatio oli alhaisin Virossa, missä kuluttajahinnat nousivat 1.4 %. Latviassa inflaatio oli 2 % ja Liettuassa 4.3 %.

Liettua jätti jäsenyushakemuksensa Euroopan Unionille 11. joulukuuta. Liettua on näin ollen seitsemäs Itä-Euroopan maa, joka on hakenut EU:n jäsenyyttä. Liettuan lisäksi Viro, Latvia, Puola, Unkari, Slovakia ja Romania ovat jättäneet jäsenyushakemuksensa EU:lle. Ensi vuoden alussa alkavassa hallituksen välisessä konferenssissa on määrä keskustella mm. Unionin laajentumiseen liittyvistä kysymyksistä. EU:n jäsenyyttä hakeneet maat ovat jättäneet EU:lle omat laajentumista koskevat ehdotuksensa. Ehdotuksissa on erityisesti korostettu, että jäsenyysneuvottelujen tulisi alkaa mahdollisimman nopeasti.

Liettuan parlamentti sopi ulkomaalaisten oikeudesta omistaa maata ja perustuslain muuttamisesta vaadittavilta osin. Liettuan perustuslaissa on määritelty kielto ulkomaalaisten oikeudesta omistaa maata, mikä on mm. hidastanut Liettuan integroitumista EU:iin. Uuden perustuslakiluonnoksen mukaan Liettuan kansalaiset sekä liiketoimintaa harjoittavat ulkomaalaiset ovat oikeutettuja omistamaan muuhun kuin maanviljelyyn tarkoitettua maata siten kuin liiketoiminnan harjoittaminen edellyttää.

Valko-Venäjä sai parlamentin toisella yrittämällä. Valko-Venäjän johtavat poliitikot pitivät sunnuntaina 10. joulukuuta käytyä parlamentin täytevaalien toista kierrosta demokratian voittona. Äänestysvilkkaukseen kohosi toisella kierroksella yli 52 %. Parlamentti on perustuslain mukaan äänivaltainen, kun 260 paikasta on täytetty vähintään 2/3. Valko-Venäjän ensimmäiseen neuvostoajan jälkeiseen parlamenttiin tuli valituksi yhteensä 198 edustajaa, joista n. 80 on kommunisteja tai näitä lähellä olevia agraareja. Itsevaltaisuudestaan syytetty ja pitkin syksyä parlamenttivaaleja vastaan propagoinut Valko-Venäjän presidentti Aleksander Lukashenko toivoo nyt parlamentin työskentelyn olevan ennen muuta rakentavaa. Läntiset tarkkailijat arvelevat parlamentin muodostamisen tasoittavan Valko-Venäjän tietä Euroopan neuvoston jäseneksi.

Suomen Pankin julkaisusarjassa A (A:94) ilmestynyt valtiot.maist. Juhani Laurilan selvitys Finnish - Soviet Clearing Trade and Payment System: History and Lessons. Julkaisu sisältää tietoa clearingin historiasta, toimintamekanismeista ja menettelytavoista.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 51

Kommunistit selviä voittajia Venäjän duuman vaaleissa 17. joulukuuta. Venäjän duuman toiset vapaat vaalit sujuivat Tshetsheniaa lukuun ottamatta ongelmitta ja demokraattisesti. Vaalien äänestysvilkkauksikin nousi lähes 65 prosenttiin. Vaaleihin osallistuneista 43 puolueesta eniten ääniä sai Gennadi **Zjuganovin** johtama Venäjän kommunistinen puolue KPRF. Se keräsi puoluelistaäänistä yli 21 % (12 % vuonna 1993). Puoluelistojen 5 prosentin äänikynnyksen ylittivät myös Vladimir **Zhirinovskin** Liberaalidemokraattinen puolue 11 % (23 %), Viktor **Tshernomyrdinin** Kotimme on Venäjä 10 % ja Grigori **Javlinkin** Jabloko 7 % (8 %). Niukasti äänikynnyksen alle jäivät Venäjän naiset, äärikommunistinen Työtätekevä Venäjä, Venäläisyhteisöjen kongressi, Venäjän demokraattinen valinta, Työtätekevien itsehallintopuolue ja Agraaripuolue.

Yhden edustajan vaalipiirien paikat jakaantuivat seuraavasti: riippumattomat 77, Kommunistinen puolue 57, Agraaripuolue 20, Jabloko 14, Kotimme on Venäjä 10, Venäjän demokraattinen valinta 10, Valta kansalle 8, Venäläisyhteisöjen kongressi 5 ja loput yli 20 pienpuolueelle.

Duuman edustajien jakautuminen ryhmittymiin selviää vasta tammikuussa, kun uusi duuma aloittaa työnsä. Vaikka Kommunistisen puolueen äänimäärä kaksinkertaistui vuoden 1993 vaaleista ja sen paikkamäärä duumassa nousee noin kolmannekseen, se ei saavuta esim. presidentin veton kumoamiseen tarvittavaa tärkeää 2/3 enemmistöä edes yhdessä liberaalidemokraattien kanssa. Sekä presidentti että hallitus ovat ilmoittaneet Venäjän uudistuspolitiikan jatkuvan muuttumattomana vaalien jälkeen.

Duuman vaalit olivat samalla lähtölaukaus kesäkuun 1996 presidentinvaaleille, joita Venäjän presidenttikeskeisessä järjestelmässä on pidettävä parlamentti-vaaleja tärkeämpinä.

Venäjän liittoneuvosto hyväksyi 1996 budjetin. Liittoneuvosto hyväksyi Venäjän 1996 budjetin tiistaina 19. joulukuuta duuman aiemmin 6.12. hyväksymässä muodossa. Liittoneuvoston äänestysluvut olivat 95 - 15. Venäjä sai nyt ensimmäisen kerran Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen budjettinsa hyväksytyksi ennen budjettivuoden alkua.

Laki tuotannonjakosopimuksista hyväksyttiin Venäjän liittoneuvostossa. Liittoneuvosto hyväksyi pitkään tekeillä olleen lain tuotannonjakosopimuksista 19. joulukuuta äänin 113 - 3. Laki on kuitenkin on muodoltaan erilainen verrattuna hallituksen alkuperäiseen esitykseen ja sitä pidetään mm. ulkomaalaisten investoijien kannalta vähemmän houkuttelevana. Eräät lainlaatijat arvelevatkin, että presidentti **Jeltsin** ei vahvistaisi lakia nykyisessä muodossa.

Venäjän keskuspankki saa tulevaisuudessakin omistaa osuuksia liikepankeista. Venäjän keskuspankkia koskevaa lakia on muutettu siten, että keskuspankki saa omistaa osuuksia liikepankeista vuoteen 2000 asti. Aiemmin voimassa olleen lain mukaan keskuspankin olisi pitänyt luopua omistuksistaan ensi vuoden alussa. Venäjän keskuspankki omistaa 51% sekä Venäjän suurimmasta pankista Sberbankista että Vneshtorgbankista.

Venäjän vaalien tuloksilla ei vaikutusta pääomamarkkinoihin. Kommunistien voitto duuman vaaleissa ei ole vaikuttanut Venäjän osake- tai rahamarkkinoihin juuri lainkaan. Sekä lyhyet että pitkät korot pysyivät edellisen viikon tasolla. Rupla on heikentynyt hieman viime viikosta, mutta tämän katsotaan yleisesti johtuvan siitä, että ruplan vaihteluväli on vuodenvaihteesta alkaen 4550-5150 RUR/USD. Torstaina 21.12. ruplan kurssi oli 4643. Osakemarkkinoilla kurssit ovat jopa hieman nousseet vaalien jälkeen. Vaalien tuloksia pidettiin yleisesti odotettuina, eikä duumalla katsota olevan kovinkaan suurta valtaa talou uudistuksissa.

Venäjä jatkaa viljaostoja. Aikaisempiin vuosiin verrattuna Venäjän tämänvuotinen viljasato on jäänyt pieneksi. Sato oli noin 65.5 miljoonaa tonnia, kun vuonna 1994 se oli 81.3 miljoonaa tonnia ja 1990 116.7 miljoonaa tonnia. Venäjän hallitus on ilmoittanut, että sillä ei ole lähiaikoina varoja viljan ostoon, mutta puolivirallinen Roskhléobprodukt on jo ostanut 1.5 miljoonaa tonnia vehnää maailmanmarkkinoilta. Lisäksi yksityiset yritykset ovat ostaneet erikokoisia erinä viljaa erityisesti Itä-Euroopasta. Näiden ostojen uskotaan jatkuvan talven aikana. Kaiken kaikkiaan Venäjälle tuodaan tämän vuoden aikana vehnää noin 4.8 miljoonaa tonnia. Vuoden lopussa varastoissa on noin 2.4 miljoonaa tonnia vehnää. Venäläisillä maanviljelijöillä ei tällä hetkellä ole myytävänä kuin miljoonaa tonnia viljaa. Loput heidän varastoistaan kuluvat karjan ruokintaan, kylviin ja omaan käyttöön.

EFTA allekirjoitti vapaakauppasopimukset Baltian maiden kanssa. Sopimukset allekirjoitettiin EFTA:n (European Free Trade Association) ministerineuvoston kokouksessa 7. joulukuuta Zermatissa, Sveitsissä. Vapaakauppasopimukset perustuvat vuoden 1991 yhteistyösopimukseen EFTA-maiden ja Baltian maiden välillä. Vapaakauppa koskee teollisuustuotteita, jalostettuja maataloustuotteita sekä kalastusta. Lisäksi sopimus sisältää mm. kilpailun, valtion monopolien toiminnan, valtion avustusten ja tekijänoikeuksien järjestämistä koskevia sääntöjä sekä uudistetut alkuperäsäännökset. Viron ja Latvian vapaakauppasopimuksiin ei liity ylimenokautta kun taas Liettuan kohdalla joidenkin teollisuustuotteiden tullit poistetaan vaiheittain. Liettuan siirtymäkausi kestää vuoden 2001 alkuun saakka. Vuonna 1960 perustetun EFTA:n jäsenmaita ovat Sveitsi, Liechtenstein, Norja ja Islanti.

Maataloustuotteiden kauppa on toistaiseksi järjestetty kahdenkeskeisillä sopimuksilla. Maataloustuotteiden vapaakaupasta on viimeksi neuvoteltu kulu-neella viikolla, mutta asiasta ei olla päästy sopimukseen. Syynä tähän on mm. Baltian maiden toisitaan eroava talouspolitiikka.

Baltian maat valmistelevat ensi vuoden budjettejaan. Viron parlamentti hyväksyi vuoden 1996 budjetin 20. joulukuuta. Budjetti on tasapainossa ja sen loppusumma nousi 13.25 mrd. kruunuun. Vuoden 1995 budjetti oli arvoltaan 8.79 mrd. kruunua. Suurimmat tulot ensi vuoden budjettiin kertyvät arvonlisäverosta, jota on määrä kerätä 5.2 mrd kruunua. Henkilökohtaisia tuloveroja kerätään 4.2 mrd. kruunua ja yritysveroja 900 miljoonaa kruunua. Suurimmat menoerät aiheutuvat sosiaali- ja koulutussektorista sekä kommunikaatioverkoston kehittämisestä.

Liettuassa hyväksyttiin vuoden 1996 budjettiluonnos 30. marraskuuta. Luonnoksen mukaan budjettialijäämä ensi vuonna olisi 649.5 miljoonaa litiä, mikä vastaa 2.3 % BKT:sta. Vuoden 1996 budjettimenot on arvioitu noin 5.55 miljardin litin ja tulot 4.9 miljardin litin suuruisiksi. Vuodelle 1995 hyväksytty budjetti oli 419 miljoonaa litiä alijäämäinen, mikä oli noin 1.9 prosenttia BKT:sta.

Latviassa budjetin käsittely on vielä kesken.

Virossa Baltian maiden alhaisin työttömyysaste. Viron työttömyysaste kuluvan vuoden toisella puoliskolla on laskenut 3 prosentista noin 1.8 prosenttiin. Myös Latviassa työttömien määrä on vähentynyt vuoden loppua kohden 6.5 prosentista 6 prosenttiin. Liettuassa puolestaan työttömien määrä vuoden jälkimmäisellä puoliskolla on noussut keskimäärin 6 prosentista 6.7 prosenttiin. Työttömyysasteen mittauksissa on esiintynyt heilahteluja riippuen tilastoja keräävästä organisaatiosta ja työttömyysasteen laskutavasta.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 52

Venäjällä valtion budjettivaje on hieman kasvanut mutta edelleen tavoitteiden puitteissa. Federaation budjettivajeen kasvun taustalla ovat tänä syksynä lisääntyneet budjettimenot. Venäjän finanssiministeriön mukaan budjettivaje on tammi-lokakuussa ollut kuitenkin vain runsaat 3 % BKT:sta. Budjettivajeen karsinta on yksi keskeisimmistä tavoitteista Venäjän ja IMF:n keväällä solmimassa Venäjän talouden vakautusohjelmassa ja vuoden mittaan vaje on pysytellyt ohjelman edellyttämässä rajoissa.

Budjettimenot ovat olleet reaalisesti eli inflaatiosta puhdistettuina noin kolmanneksen pienemmät tammi-lokakuussa kuin samalla ajanjaksolla vuonna 1994 ja budjettitulot lähes vuoden 1994 tasolla. Budjettitulojen osuus BKT:sta on säilynyt suunnilleen ennallaan edellisvuoteen verrattuna. Federaation budjettitulojen osuus BKT:sta oli tammi-lokakuussa 14 % ja ns. konsolidoidun budjetin (federaation ja paikallistason budjettien) tulojen osuus 26 %. Budjettimenojen osuus BKT:sta on tänä vuonna pienentynyt: Federaation budjettimenot muodostivat tammi-lokakuussa noin 17 % BKT:sta (23 % vuonna 1994) ja konsolidoidun budjetin menot vajaan 30 % BKT:sta (36 %).

Tänä vuonna budjettivajeesta yli kaksi kolmasosaa on rahoitettu laskemalla liikkeelle valtion sijoitustodistuksia. Muu budjettirahoitus on tullut ulkomailta, lähinnä IMF:n myöntäminä luottoina, jotka liittyvät Venäjän talouden vakautusohjelmaan. Venäjän keskuspankki ei ole enää myöntänyt suoraa luottoa hallitukselle vajeen kattamiseksi. Sen sijaan keskuspankki on rahoittanut hallitusta hankkimalla valtion sijoitustodistuksia niiden jälkimarkkinoilta.

Budjettituloissa välillisen verotuksen merkitys on kasvanut tänä vuonna. Federaation budjettituloista 32 % on kertynyt arvonlisäverosta ja 7 % valmisteveroista. Yritysten voitoista perittävien verojen osuus on pysytellyt 20 prosentissa, joskin konsolidoitu budjetti saa edelleen lähes 30 % tuloistaan yritysten voittoverotuksesta. Verojen keruu ei ole helpottunut. Verorästit ovat kasvaneet budjettituloja nopeammin ja rästikertymä tammi-lokakuulta oli noin 12 % verrattuna budjettituloihin.

Venäjän kolmen kuukauden korko nousi 141 prosenttiin. Kolmen kuukauden korko nousi 27.12. pidetyssä valtion sijoitustodistusten huutokaupassa 141 prosenttiin. Joulukuun 20. pidetyssä huutokaupassa vastaava korko oli 120%. Myös yliyön korot ovat nousseet selvästi tällä viikolla. Suurimpana syynä tähän pidetään valtion joukkovelkakirjalainojen samana päivänä pidettyä huutokauppaa. Huutokaupassa laskettiin liikkeeseen 2830 miljardin ruplan arvosta 18 kuukauden joukkovelkakirjalainoja, ja näiden lainojen koroksi tuli 156%. Rupla on pysynyt tällä viikolla suhteellisen vakaana: Torstaina 21. joulukuuta sen dollarikurssi oli 4643 ja 28. joulukuuta 4640.

Viron parlamentti vahvisti venäläisjoukkojen poistumista ja Viron venäläisten asemaa koskevat sopimukset. Pietarissa 20-21. joulukuuta käytyjen neuvottelujen tuloksena Viro ratifioi Venäjän ja Viron presidenttien vuoden 1994 heinäkuussa allekirjoittamat sopimukset. Sopimukset koskevat venäläisjoukkojen poistumista Virosta sekä eläkkeelle siirtyneiden venäläissotilaiden asumislupia ja sosiaaliturvaa Virossa. Venäjän duuma ratifioi kyseisen sopimuksen heinäkuun lopussa. Viro ja Venäjä eivät neuvotteluissaan kuitenkaan päässeet sopimukseen rajakysymyksistä. Virolaisten mielestä maiden välinen raja on määritelty itsenäisen Viron ja Neuvosto-Venäjän rauhansopimuksessa vuonna 1920. Venäläiset ovat puolestaan sitä mieltä, että tällöin tehdyllä sopimuksella ei ole enää lainvoimaa. Maailmansotien välisenä aikana Viroon kuului kaksi aluetta sen koillis- ja kaakkoisrajalta, jotka Neuvostoliiton miehitettyä Viron liitettiin Venäjään. Alueet ovat noin 5 % Viron pinta-alasta. Rajakysymyksistä neuvotellaan seuraavan kerran 25-26. tammikuuta Tallinnassa.

Latvian parlamentti Saeima vahvisti maan uuden hallituksen. Parlamentin yhdeksästä puolueesta ja vaaliliitosta kuusi kannatti hallitusesitystä ja se hyväksyttiin äänin 70-24. Latvian poliittinen ilmapiiri on ollut lokakuun parlamenttivaaleista lähtien epävakaa, mikä on näkynyt mm. siinä, että nyt pääministeriksi valittu Andris **Skele** oli jo kolmas pääministeriehdokas. Skele ei ole parlamentin jäsen.

Uuden hallituksen ministerisalkut jakaantuivat seuraavasti: Vapauden ja isänmaan puolesta-puolue saivat apulaispääministerin, koulutus- ja tiedeministerin, talousministerin sekä terveys- ja oikeusministerin salkut. Talousministerinä toimii Guntar **Krasts**. Sisä-, valtiovarain- ja paikallishallinnon ministerit edustavat demokraattista Saimnieks-puoluetta. Valtiovarainministeriksi nimitettiin Aivars **Kreituss**. Latvian tie -puoluetta edustavat puolestaan ulko-, liikenne- sekä alueministerit. Kansanliike Latvian puolesta -puolueesta valittiin puolustusministeri ja Euroopan asioista vastaava ministeri. Talonpoikien liitto sai hoidettavakseen kulttuuriministerin ja Yhtenäisyyspuolue maatalousministerin salkun. Uusi hallitus kokoontui ensimmäisen kerran perjantaina 22. joulukuuta.

Pääministeri Skelellä (37) ei ole puoluepoliittista taustaa. Hän on valmistunut Maatalousyliopistosta ja työskennellyt mm. yhdeksän vuotta maatalouden tutkimuksen instituutissa sekä toiminut maatalousministerinä. Lisäksi Skele on osakkaana sekä hallituksen jäsenenä lukuisissa suurissa elintarvikkeiden jalostusta harjoittavissa yrityksissä ja on viimeksi työskennellyt Latvian yksityistämisyvirastossa.

Pääministeri Skelen antaman lausunnon mukaan Latvian tärkeimpiä taloudellisia tavoitteita ovat tällä hetkellä valuutan vakauden ylläpitäminen, budjetin tasapainottaminen, investointi-ilmapiirin parantaminen sekä pidemmällä tähtäimellä Euroopan unionin jäsenyys.

Pankkikriisi Liettuassa, keskuspankki sulkenut kaksi suurinta liikepankkia. Liettuan suurin liikepankki, Innovation Bank, suljettiin 20. joulukuuta kun sen johtajaa epäiltiin 217 miljoonan litin (noin 280 miljoonaa markkaa) kavalluksesta. Seuraavana päivänä myös Liettuan toiseksi suurin pankki, Litimpeks, suljettiin pankissa ilmenneiden väärinkäytösten seurauksena. Epäilykset kavalluksista tulivat ilmi, kun viranomaiset tutkivat pankkeja niiden fuusioon liittyvää lupaa selvitettyä. Tallettajien rahat on tällä hetkellä jäädytetty, mikä saattaa aiheuttaa ongelmia varsinkin monille teollisuusyrityksille, jotka ovat olleet pankkien asiakkaita. Lisäksi Liettuassa pelätään, että muidenkin pankkien asiakkaat haluavat nostaa talletuksensa aiheuttaen talletuspauon ja siten kriisin koko pankkijärjestelmään.

Liettuan parlamentti hyväksyi lain talletusten vakuus- ja korvausmenettelystä sekä lain hallituksen oikeudesta taata liikepankkien lainoja. Talletusten vakuus- ja korvausmenettelyä koskevan uuden lain mukaan liikepankit takaavat alle 5 000 litin suuruiset talletukset ja konkurssitapauksissa korvaus on enintään 80 % talletuksista. Ulkomaanvaluuttamääräiset ja liettualaisten pankkien ulkomaisissa tytäryhtiöissä olevat talletukset eivät kuulu uuden lain piiriin. Talletusten korvaamisesta vastaavan rahaston varat tulevat valtion budjetista.

Toinen äskettäin hyväksytty laki antaa hallitukselle oikeuden antaa lainaa ja taata liikepankkien lainoja aina 300 miljoonaan litiin asti maksuvaikkeuksissa oleville liikepankeille. Lainat ja takuut myönnetään korkeintaan yhdeksi vuodeksi.

IVY-maiden BKT pieni 5 prosenttia tammi-lokakuussa. IVY:n tilastokomitean mukaan IVY-maiden yhteenlaskettu bruttokansantuote pieni vuoden 1995 ensimmäisten kymmenen kuukauden aikana 5 % vuoden 1994 vastaavasta ajanjaksosta. Teollisuustuotanto supistui 6.3 % kyseisenä aikana. Komitean mukaan sähköntuotanto, joka saattaa antaa teollisuustuotannosta tarkemman kuvan kuin viralliset tilastot, supistui kymmenen ensimmäisen kuukauden aikana vain 3 %. Ainoa IVY-maa, jossa BKT kasvoi, oli Armenia, missä BKT:n kasvu oli 5.4 %. Eniten BKT supistui Azerbaidžanissa (-17.2 %), Tadžikistanissa (-14.8 %) ja Ukrainassa (-12.3 %). Venäjällä BKT pieni 3.6 %.